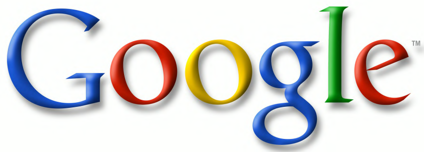
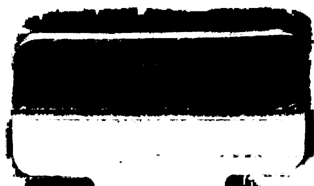

Nordmændenes ældste Gude- og Helte-Sagn,

ordnede og fremstillede

af

P. A. Munch.

Christiania.

Chr. Tønsbergs Forlag.

Trykt af H. J. Sørum.

1854.

Indledning.

1. Vore Forfædres Gudelære, saadan som vi kjende den af vore ældgamle Mythe-Kvad og gamle Forfatteres Optegnelser, er os ej opbevaret i sin oprindelige Reenhed, men blot i en sildigere Skikkelse, fra en Tid, da dens Bekjendere havde tabt deres ubegrændsede Tillid til de ældre Guder, havde begyndt at nære Tvivl, og faaet Anelse om en højere og bedre Trøst, end hine Guder kunde give dem. Af hine Kvad og Optegnelser lære vi den derhos at kjende, som den viste sig i Norge i de sidste Aarhundreder før Christendommens Indførelse, og som den, kun noget over 100 Aar før denne Begivenhed, medbragtes til Island af de norske Nybyggere. I sin oprindelige Tilstand var den fælles for alle Folk af den saakaldte store germaniske Stamme; altsaa paa den ene Side for Nordmænd, Sviar og Daner, paa den anden for Goter, Franker, Saxer, Svaber, Angelsaxer o. fl. Den strakte sig saaledes ej alene over hele Norden, men ogsaa over Størstedelen af Tydskland, Frankrige og England. Men det ligger i Sagens Natur, at efterhaanden som de germaniske Stammer skilte sig fra hinanden indbyrdes med Hensyn til Sprog, Skikke og Livsvilkaar, og udviklede sig selvstændigt, enhver paa sin Maade, maatte ogsaa Religionslæren hos enhver af dem antage en særegen Charakteer, og paa hvert Sted forøges med flere, for det enkelte Folk særegne, Tilsætninger, idet kun de egentlige Grund-Myther endnu vedbleve at være fælles for dem alle. Ligesom saaledes vor ældre Gudelære, uagtet den som norsk baade er nordisk og germanisk, dog derfor ikke er den rene oldgermaniske Gudelære, saaledes viser endog en flygtig Sammenligning mellem den og med de faa Efterretninger, vi have om de forskjellige tydske Folks Religionslære i Hedenold, at den, skjønt stemmende med denne i sine Grundtræk, dog afviger derfra i mange Enkeltheder. Ja af det lidet, vi kjende til de hedenske Religionsmyther i Danmark erfare vi, at de ikke engang her ganske stemmede overeens med dem, vore Oldskrifter opstille som herskende i Norge. Det ligger i nærværende Skrifts Plan, fornemmelig at dvæle ved de

norske Mythesagn, deels fordi de nærmest vedkomme os, deels ogsaa fordi det kun er disse, som man kjender nogenledes fuldstændigt, og som man saaledes kan ordne til et virkeligt System. Men vi ville dog derhos, saa ofte det lader sig gjøre, betragte den Maade, hvorpaa Mytherne fremtraadte hos de andre germaniske Folk.

2. Den germaniske Gudelære i alle sine Forgreninger indskrænkedes og tabte sig efterhaanden som Christendommen udbredtes; allerførst i Frankrige, omtrent fem hundrede Aar efter Christi Fødsel, dernæst i England, eet til to Aarhundreder senere, siden i Tydskland, hvor Saxerne, christnede af Karl den Store henved 800, var det sidste hedenske Folk. I Norden holdt den sig derimod længere, thi paa Island udryddedes den ej førend i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, i Norge og Danmark 20 til 30 Aar sildigere, og i Sverige neppe førend 1150.

Anm. Vore Forfædres ældste Hjem er, som man maa formode, at søge i den østlige og sydøstlige Deel af det nuværende Rusland, hvorfra østlige Stammers Tryk bragte den største Deel af dem til nogle Aarhundreder før Christus at drage mod Nordvesten. Omtrent ved Christi Tider omtales vore Forfædre som bosatte paa den nordiske Halvø. Den tydske eller germaniske Stamme synes derimod meget tidligere (omtr. 4 til 500 Aar før Christus) at have forladt sine Boliger i Østen for over Østersøen, det sydlige Sverige og Danmark at drage til Landene i Mellem-Europa. Før hiint Tidspunkt vare begge Stammers Sagn og Gudelære aldeles overeensstemmende, men ved den senere paafølgende Adskillelse gjennem flere Aarhundreder fjernede de sig fra hverandre i mange Stykker. Hovedskilsmissen maa først antages at have fundet Sted, da de saakaldte Folkevandringer ophørte, eller henimod det 6te Aarhundrede efter Christi Fødsel. Lige til den Tid synes saavel de nordiske, som germaniske Stammer at have tumlet sig om hinanden i Nordeuropa under bestandig Kamp og Forvirring.

3. I de sydligere Lande lykkedes den gamle Religions Udryddelse saa godt, at neppe engang Erindringen derom vedligeholdt sig hos Folkene. Kun enkelte af de gamle Forfattere vide at fortælle lidt derom, men hvad de berette er mangelagtigt og nedskrevet med den allerstørste Fordom og Foragt. I de sydligere Lande, endog dem, der vare beboede af Tydskere, herskede ikke denne Lyst og Trang til at bevare Fædreneminder, der var saa egen for Norden, eller ogsaa, om den havde hersket, ophørte den forstørstedelen, da den katholske Geistlighed fik Overhaand. Det var der mestendeels kun Geistlige, som beskjeftigede sig med at optegne Begivenhederne, og disse ansaa det for Synd at nævne mere end højst nødvendigt om de gamle Guder. Anderledes var det i Norden, hvor for det første den gamle Religion vedligeholdt sig længere, hvor Folkets Lyst til at granske efter de gamle Minder og høre om Forfædrenes Bedrifter ikke nogensinde tabte sig, og hvor i Særdeleshed Geistligheden aldrig

fik saameget at betyde som i Syden. Hovedaarsagen var, at Folket, idetmindste i Norge og paa Island, vedblev at bruge sit Modersmaal, saavel i Skrift som i Tale, saa at Geistlighedens Sprog, Latinen, aldrig fik ret Indpas. Det kunde lidet nytte den norske Historieskriver at fortælle paa Latin, som Sydens Geistlige, thi han vilde da kun have fundet faa Læsere. Historie-Skriveriet blev derfor Folkets, ikke strengt taget Geistlighedens Fag. Dertil kom, at vore Forfædre altid satte overordentlig Priis paa Skaldekunst og Kvæder. Skalderne kvad i Modersmaalet, og da de hentede deres fleste Billeder og Lignelser fra den gamle Gudelære, var det aldeles nødvendigt at studere og kjende denne, baade naar man vilde selv digte, og naar man vilde forstaa Andres Digte. Saaledes erklærede Skalden Hallfred, da han var døbt, reent ud til Kong Olaf Tryggvesson, at han hverken vilde laste de gamle Guder eller ophøre at nævne dem i sine Kvad.

Anm. Hvilke Skrupler den katholske Geistlighed nærede med Hensyn til Minderne fra Hedenold, kan sees deraf, at den nidkjere Biskop Jon Agmundssøn paa Island (c. 1110) ikke engang taalte, at man benævnte Ugedagene paa gammel Viis efter Guderne (som Onsdag, Thorsdag o. s. v.), men i Stedet indførte Benævnelsen anden, tredie Dag o. s. v., hvilke Benævnelser endnu ere brugelige paa Island, medens man hos os, som bekjendt, har beholdt de gamle Navne.

Hvorledes Gudesagnene blandt vore hedenske Forfædre afgav Stof, ej alene for Skaldekunsten, men ogsaa for en vistnok raa Billedhuggerkunst, vise Beretningerne om den Maade, paa hvilken den mægtige islandske Høvding Olaf Paa (c. 970) udsmykkede sit Huus paa Hjardarholt. Han lod Billeder, fremstillende Scener af Gudesagnene, kunstigen udskære paa Panelet rundtom i sin Hall. Om disse Billeder kvad Skalden Ulf Uggesøn et langt Kvad kaldet Huus-Draapa, af hvilket endnu Brudstykker ere til. Af disse seer man, at Billederne maa have fremstillet saagodtsom den hele Sagnkreds.

4. Paa denne Maade vedligeholdtes Kjendskabet til den ældre Gudelære fornemmelig i Norge og paa Island, og man behøvede desuden i lang Tid kun at gaa til Naboriget Sverige, for at finde den i fuldt Flor. Vore Forfædres Frisindethed gik saavidt, at endog en geistlig Mand paa Island, den lærde Sæmund Sigfussøn (1090), skal have samlet alle de Kvad om de gamle Guder, der paa hans Tid endnu vare i Folkemunde. Vi besidde endnu en Samling af hine Kvad, hvilken ifølge et gammelt Sagn bærer hans Navn. Halvandethundrede Aar senere forfattede den berømte Snorre Sturlassøn en ordentlig Haandbog for Skalder, hvis første Deel indeholder en heel Fremstilling af den gamle Gudelære, og hvori der desuden er en Mængde enkelte Fortællinger om Guderne og deres Bedrifter. Disse tvende Skrifter ere de egentlige Hovedkilder for vort Kjendskab til hine Sager. Man har allerede tidligt givet dem Navnet Edda, hvilket betyder en Oldemoder, fordi de inde-

holde ældgamle Beretninger. Sæmunds Edda kaldes den ældre, Snorres Edda den yngre. Den første bestaar, som ovenfor anført, ene af gamle Kvad, den anden af Fortællinger. Oplysninger om den gamle Gudelære kunne ogsaa hentes fra alle de andre gamle Kvad, som vi endnu have tilbage, og hist og her fra Sagaernes Beretninger, men det er altsammen saagodtsom intet imod Eddaerne. Det er altsaa ene gjennem nordiske eller norske Kilder, at vi lære den gamle Gudelære tilgavns at kjende.

Anm. Sæmund nævnes vel ikke udtrykkeligen i den ældre Edda, som dens Forfatter eller Samler, men et paa Island herskende Sagn, sammenholdt med andre Omstændigheder, fornemmelig enkelte Steder i Verket selv, gjør det virkelig sandsynligt, at dette hidrører fra ham. Sæmund, fød 1054, 56 eller 57, nedstammede i lige Linje fra Skjoldungen Harald Hildetand, rejste i sin Ungdom udenlands, og skal, som der fortælles, i Tydskland endog have lagt sig efter hemmelige Videnskaber. Han boede paa Odda i det sydlige Island og regnes blandt Landets Høvdinger. Han gjennemsaa derhos Are Frodes berømte Islendingabok, og man har Grund til at formode, at han ogsaa har beskjeftiget sig med at bringe Orden i de norske Kongers Historie. Hans Søn Loft ægtede Kong Magnus Barfods Datter Thora, og en Søn af dette Egteskab var den lærde Jon Loftsøn, Snorre Sturlassøns Fosterfader.

De Kvæder, der indeholdes i Sæmunds Edda, ere følgende: Völuspá eller Valas Spaadom, Hávamál eller Højsangen (et gnomisk Digt, der lægges Odin i Munden), Vafþrúdnismál eller Odins Spørgsmaalskamp med Vafthrudner (se nedenfor § 52), Grimnismál eller Grimnesmaal, (se sammesteds), Alvísmál, et Kvad, indeholdende endeel Ordforklaringer, Hýmiskvida, om Thors Besøg hos Hyme (§ 43), Lokasenna, Lokes Smædeord (§ 49), Hamarsheimt, om hvorledes Thor hentede sin Hammer tilbage fra Jøtunkongen Thrym (§ 46), Harbardsljód, Harbards Ukvemsord mod Thor (§ 53), Baldrs draumar (§ 48), Skírnismál, Skirnes Rejse (§ 16), Rigsmál, et allegorisk Digt om de forskjellige Stænders eller Folkeklassers Oprindelse, Hyndluljód, et historisk-genealogisk Digt; herpaa følge de mere historiske eller heroiske Kvad, der omfatte Vølsunge-Sagnkredsen: Völundarkvida, de 3 Helgakvidur, de 2 Sigurdarkvidur, Fáfnismál, Sigrdrifumál, Brynhildarkvida, Helreid Brynhildar, 3die Sigurdarkvida, 1ste Gudrúnarkvida, 2den og 3die Gudrúnarkvida, Oddrúnargrátr, Atlakvida, Atlamál, Gudrúnarhvöt og Hamdismál. Sæmunds Edda er udgiven, forsynet med mange lærde Anmerkninger og Afhandlinger af det arnamagnæanske Legats Bestyrere i Kjøbenhavn, 3 Kvartbind; en Haandudgave er udkommen i Stockholm 1818, udarbejdet af Rask og besørget ved Afzelius. En tredie Textudgave er udkommen i Christiania 1847. De heroiske Kvad ere udgivne af Jac. Grimm i Tydskland. En dansk, med lærde Anmerkninger forsynet, Oversættelse er udgivet af Finn Magnusen, en svensk af Afzelius.

At den yngre Edda tillægges Snorre, grunder sig ligeledes paa Sagn og indre Kjendemerker ved Skriftet selv: Dens Indhold er 1) Gylfaginning, eller en Udsigt over Gudelæren, forfattet i Form af Spørgsmaal og Svar; den spørgende er Kong Gylve, der forklædt besøger Aasgaard, og de svarende ere de tre højeste Guder, som her kaldes Hárr, Jafnhárr,

og Pridt; 2) Bragarædur, eller Brages Forklaringer for Øge om Digtekunstens Oprindelse og Regler for Versebygningskunsten, de vigtigste Omskrivninger og de Oldsagn, der i denne Henseende ere nødvendige at kjende; denne Deel kaldes ogsaa Skálda ɔ: Skalde-Læren. Den yngre Edda blev allerede udgiven af Resen i det 17de Aarhundrede i Kjøbenhavn; siden langt bedre af Rask i Stockholm 1818; en Haandudgave af Sv. Egilsson udkom i Reykjavik 1848—49, og en stor, med latinsk Oversættelse forsynet, Udgave i tre Bind udkommer nu i Kjøbenhavn. En Deel af den (Gylfaginning og lidt af Bragarødur), blev udgiven i dansk Oversættelse af Nyerup 1808, en svensk Oversættelse er udgiven af Afzelius.

1. Gude-Sagnene.

eller den egentlige Gudelære.

Jøtner, Verdensdannelsen, Aser, Mennesker, Dverger, Vaner, Alfer.

5. Vore Forfædres Sagn om Verdens Skabelse og alle Tings Oprindelse ere meget dunkle. Vi kjende dem kun fra Eddaerne, altsaa i deres norske Form; dog maa man vel antage, at denne mindst af alt, hvad Gudelæren indeholder, afviger fra den oprindelige fælles germaniske. Vore Forfædre tænkte sig det umaalelige Rum som en viid Afgrund, Ginnunga-Gap, (Ginnunga-gap) paa hvis ene Kant der var isnende Frost og Taage, paa den anden Side Ild og Hede. Den kolde Deel kaldtes Taagehjemmet eller Niflheim (Niflheimr), den hede Muspelheim (Múspellheimr, Ødelæggelsens Hjem). Eftersom Niflheims Is efterhaanden smeltedes af Heden fra Muspelheim, strømmede der fra Niflheim Edderstrømme, Elivaager (elivágar), ud i Ginnungagapet, og Muspelheims oplivende Straaler gjorde det muligt, at levende Væsner her fremkaldtes. Disse levende Væsner vare en uhyre Jøtun (Jötunn) eller Jette, Yme (Ýmir), og Koen Audhumbla (Auðhumbla), hvis Melk nærede ham. Af Yme fremkom igjen flere Jøtner, og saaledes blev han Stamfader til hele den onde Jøtunslægt. Koen Audhumbla fremkaldte ligeledes Liv ved at slikke de islagte Saltstene, og saaledes fremkom Bure (Buri), hvis Søn Bør (Börr), igjen havde Sønnerne Odin, Vilje og Vee (Óðinn, Vili, Vé). Børs Sønner vare gode og dejlige, de vare Stamfædre til Asernes Slægt (Áss, Flert. Æsir, Gjef, Ása).

6. Da Ymes Æt havde formeret sig til en utrolig Mængde, dræbte Børs Sønner ham, og i det udrindende Blod druknede alle Jøtner, undtagen Bergelme (Bergelmir), der med sin Kone reddede sig paa en Baad. Altsaa fik man ikke Ende paa Jøtunslægten, thi Bergelmes Æt formerede sig. Jøtnerne kaldtes og Thusser (þursar), Riimthusser (hrimþursar), Riser (risar), Berg-Riser (bergrisar), Trolde (tröll), Berg-Trolde, og vare fremdeles saare ondskabsfulde.

Af Ymes Legeme dannede Børs Sønner **Jorden, Himmelen og Havet.** Kroppen selv blev Jorden, Benene Fjælde og Stene, Haarene bleve Træer og Græs, Hjerneskallen blev Himmelhvelvingen, Blodet blev Havet Floder og Søer, Hjernen Skyerne, Madkerne i Ymes Legeme de smaa Dverger (dvergar), der troedes at bo dybt under Jorden og i Stene, nærmere forbundne med Jøtnerne end med Aserne.

7. Børs Sønner, Odin, Vilje og Vee, vare i Førstningen de eneste Aser. De nøjedes ikke med at skabe den livløse Verden, men frembragte ogsaa den levende, **Menneskene** og **Dyrene**. De to første Mennesker, **Ask** og **Embla**, (Askr, Embla) skabtes af to Træer. Odin gav Aanden, Vilje (Høne) Sindet og Vee (Lodurr) Varme og Farve. Fra dem nedstammede Menneskeslægten.

Børs Sønner dannede ogsaa Himmellegemerne. De brugte dertil Gnisterne fra Muspel, som fore rundt omkring i Luften. Solen og Maanen sattes paa hver sin Vogn; hver Vogn fik to Heste, og til at kjøre dem toges **Mundilfares** to dejlige Børn **Sol** og **Maane.** Mundilfare var nemlig saa stolt af disse Børn, at han opkaldte Datteren efter Solen og Sønnen efter Maanen, men til Straf satte Aserne dem til hiint Arbejde.

8. Jøtnerne eller Riim-Thusserne vedbleve uafladelig at forurolige Aserne og deres Verk. En fæl Jøtunkvinde, Moder til mange Jøtner i Ulveham, fødte blandt andre ogsaa tvende, **Skøll** (Sköll) og **Hate** (Hati), der gave sig til at fare efter Solen og Maanen for at opsluge dem. Disse maa derfor skynde sig paa Himlen, og omsider ville dog Forfølgerne naa dem. Hate er den fæleste, han kaldes ogsaa **Maanegarm** eller **Maanehunden.** Imod Menneskene vare Jøtnerne saa slemme, at Aserne til Værn mod dem maatte opføre en stor Borg af Ymes Ojenbryn, der nu dannedes til Klipper, rundt om den midterste Deel af Jorden. Borgen og alt indenfor kaldes **Midgaard** (Miðgarðr), udenfor var **Jøtunheim.** Men midt i Himlen dannede Aserne sit eget Hjem, kaldet **Aasgaard** (Ásgarðr), hvor Odin havde sit eget Sæde, **Lidskjalv** (Hliðskjálf), fra hvilket han kunde see ud over den hele Verden, baade Jorden og Himlen, og holde Oje med hvad der foregik. Her formerede Aserne sig; især deleshed fik Odin mange Børn.

Anm. Jorden tænkte vore Forfædre sig som en rund **Skive** eller Flade, der svømmede midt i det store Verdenshav. Rundt langs Kysterne af dette Hav troede de, at Jotunheim eller Jøtnernes Bolig var, og Midgaard adskilt derfra ved store Bjerge. Derfor er det at Jøtnerne ogsaa kaldes **Berg-Riser.** Koldt og fælt var det i Jotunheim, deraf Navnet **Riim-Thusser.** I de ældste Tider, da det norske Folk boede adsplittet i mange smaa Dalfører, og enhver Bygd havde nok med sig, ansaa Indbyggerne

vistnok overalt de høieste Fjelde, som rundtom kunde øines, for Midgaards Grændse, og troede, at Jøtnerne boede strax bagenfor, eller i Fjeldene selv. Derfor har der ogsaa altid herstet den Overtro, at der i de fleste Bjerge boede Jøtner (Jutuler) eller Bergtrolde, som foruroligede de nærmestboende Folk, tog deres Kvæg, narrede dem selv ind til sig o. s. v. Der gives vist mange, som tro det den Dag idag. Den ældste Form af Jøtnernes Navn synes at have været „itan" (af ita eller eta, æde); dette viser, at man har tænkt sig dem som graadige, fortærende Væsner. Anglerne havde Formen eoten, Tydskerne ezan. En Jøtunkvinde kaldtes i Oldtiden Gyge eller Gyver, og endnu den Dag idag kaldes Bergtroldens Hustru Gyvri.

Audhumbla har man vistnok forestillet sig som en kollet (hornløs) Ko, da humbel endnu i Engelsk betegner en saadan. Der er derhos et gammelt Sagn, at de kollede Køer ere de melkerigeste, og dette passer godt paa Navnet „Aud-Humbla" d. e. „den rige Kolle" (af audr Rigdom). Lidskjalv, af hlið, Side, eller hlið, Port, og skjalf en Hylde, Bænk, det engelske shelf, betegner enten „Side-Bænken" eller „Port-Bænken". — Navnet „Æser" (i Enkelttallet „Aas") er egentlig kun den gamle norske Form. Den oprindelige Form var Ans; saaledes fortæller allerede den gamle gotiske Forfatter Jornandes, hvorledes Goterne, førend de antoge Christendommen, dyrkede „Anses". Denne Form „Ans" er i vort Sprog gaaet over til „Aas" ligesom „Anst" (Kjærlighed) til „Aast", „Gans" til „Gaas". Tydskerne vedligeholdt Formen „Ans". Anglerne i England sammendrog den til ós, i Fleertal „ése". I Sverige og Danmark antog den allerede i Enkelttal Omlyd, idet man sagde „Æs". Alt dette viser sig især af de mange Navne, som sammensattes med Ans, Ós, Æs eller Aas. Det samme Navn, der hos Tydskerne lød „Ansmund", lød hos Anglerne „Osmund", hos Daner og Sviar „Æsmund", i Norge „Aasmund". Den bekjendte Hedningeomvenders tydske Navn „Ansgár" svarer til det angliske Ósgár, det danske „Æsger", det norske „Aasgeir". Af alt dette indseer man lettelig, at Æsernes Navn slet ikke, som flere have troet, har noget med Asien at bestille. For end mere at forebygge denne urigtige Mening ville vi i det Følgende, hvor vi omtale den nordisk-germaniske Gudelære i Almindelighed, kalde den „Anse-Religionen". — Betydningen af Navnet „Anser" eller „Æser" er uvis; snarest maa man tænke paa „Ans" eller „Aas" ɔ: Støttebjelke, en Benævnelse, der kunde være passende for dem som Verdens Støtter og Opholdere. — Af „Aas" dannede vore Forfædre Hunkjønsformen „Aasynjer", saaledes kaldte de Gudinderne.

9. Foruden Æser, Dverger og Jøtner tænkte vore Forfædre sig ogsaa andre overnaturlige Væsener, Vaner (vanir) og Alfer (álfar.) Vanerne boede i det saakaldte Vanaheim, og man synes især at have troet, at de regjerede Naturkræfterne. Der var engang, heder det, Ufred mellem Æserne og Vanerne, som endtes med, at de sluttede Fred og gave hverandre Gisler derpaa. Æserne sendte Høne (Hœnir), Vanerne sendte Njørd (Njörðr), der saaledes kom til at blive optagen i Æsernes Tal. — Alferne vare Væsner, der havde sin meste Samfærsel med Mennesker, og voldte deels godt deels ondt. Alferne vare derfor enten gode eller onde; de gode kaldtes Lysalfer (ljós-álfar) og vare lysere end

Solen, de boede i Alfheim (Álfheimr); de onde kaldtes Svartalfer (svart-álfar, dökk-álfar), vare sortere end Beg, boede under Jorden, og vare maaskee i Grunden de samme som Dvergerne.

Anm. Der er meget, som taler for den Mening, at Vanerne, saaledes som de omtales i vor gamle Gudelære, egentlig kun tilhøre denne, og at Læren om deres Optagelse i Gudernes Samfund kun er en særegen for Nordmændene. Thi naar vi lægge Merke til, at Goterne, efter at have antaget Christendommen, som oftest i Stedet for „Gud" sagde „Herren" („frauja"), og Anglerne „freá", hvilke Navne begge svare til „Frey", kunne vi ej andet end slutte, at „Frey", freá, frauja i den oprindelige germaniske Gudelære kun var et Tilnavn til den øverste Gud, Odin. Men dette synes ej at have været saa brugeligt blandt Nordmænd og Sviar, hvorfor disse, ved at antage en gotisk Høvdingeslægts, de saakaldte Ynglingers eller Ingvinerѕ, Kultus, troede i den hos dem saakaldte Frauja eller Frey at see en særegen Guddom; saa og i den af dem paa en egen Maade dyrkede „Jørd" eller „Nerthus". Mere herom se nedenfor § 15 og 16. Dette udelukker imidlertid ej Muligheden af, at vore Forfædre allerede tidligere have tænkt sig visse Naturguddomme, især maaskee Luft-Væsner, under Navnet „Vaner", og at de til dem have henført de fra Ingvinerne laante Benævnelser. Men sandsynligst er det dog, især naar man tager Hensyn til, at alle slaviske Folkeslag hos Tschuderne kaldes „Væne", og at Goterne, hvortil Ingvinerne hørte, af alle Germaner boede Slaverne nærmest, at den særegne Frauja- eller Frey-Kultus, det vil sige af Frey, Njørd og Freyja, har udviklet sig ved Efterligning af Slaverne, at den allerede hos Goterne er benævnt efter disse, og at Navnet med Religionsskikkene er kommet ind i den senere norske Gudelære.

Om Alferne derimod veed man endnu paa mange Steder meget at fortælle. I Tydskland kaldes de Elfen, af Anglerne kaldtes de „ylfe", i Sverige Elfwar, i Danmark Elver eller Eller; der er mange Sagn om Elverpigerne, Ellepigerne og Ellekongerne. De troes at bo i Skove og Buske, fornemmelig paa Bjerge og Høje, der da kaldes Ellehøje. Uagtet man beskriver dem som meget dejlige, ere de ikke sjelden yderst ondskabsfulde.

Ved Alfheim tænkte man sig deels en egen Bolig i Himlen, deels en heel Verden. Flere slige Hovedverdner (heimar), havde vore Forfædre, nemlig Godheim (Gudernes Hjem), Vanaheim, Alfheim, Mannaheim (Menneskenes Hjem), Svartalfaheim, Jøtunheim, Helheim og Niflheim. Af disse vare to paa Jorden, nemlig Mannaheim og Jøtunheim.

Idevolden, Valhall og Yggdrasil.

10. Æserne indrettede siden i Aasgaard en stor Borg, i hvis Midte Ide-Volden (Iðavöllr) eller Ide-Sletten var. Her byggede de to dejlige Sale, Gladsheim (Glaðsheimr) med Højsæder for Odin og de 12 fornemste Æser, og Vingolv (Vingolf) med Højsæder for Frigg og Aasynjerne. Omkring Lidskjalv, hvorfra Odin seer ud over hele Verden, byggedes en Sal, Valaskjalv (Valaskjálf), tækket med Sølv. Men den fornemste Sal i Aasgaard var Valhall (Valhöll), Æsernes Gilde-

sal. Der bevertede Odin alle Aserne, og ligeledes alle Einherjerne (einherjar), eller de tappre Krigsmænd, der efter Døden komme til ham. Valhall har 640 Døre, og af hver Dør kunne paa eengang 960 Einherjer gaa jevnsides.

Imellem Jorden og Himlen indrettede Aserne en Bro, Bæv-Rast (Bifröst), eller Regnbuen. Det Røde i Broen er Ild, som stedse brænder, for at hindre Jøtnerne fra at komme over. Bævrast er den dejligste og sterkeste Bro, men vil dog engang briste, naar alle Tings Ende kommer.

Anm. Vingolv betyder Herligheds-Gulvet, Herligheds-Salen af vin, tydsk Wonne, Herlighed (eg. herligt Sted). Uagtet Vingolv tilhørte Aasynjerne, bevertedes dog ogsaa Einherjerne her. Vala-skjalv og Valhall komme begge af Val, saa kaldtes alle de faldne Helte; Valhall er derfor det samme som de faldne Kæmpers Hall. Herjer er det samme som Helte, Einherjerne de ypperste Helte. Bæv-Rast, betyder den bævende Vej, thi Rast er det samme som Vej.

11. Af Aserne var det fornemmelig tolv foruden Odin, som regnedes for Verdens Hoved-Guder (guð eller goð); de have fordeelt alle Tings Styrelse imellem sig, og raadsloge hver Dag om hvad der skulde skee. Odin befalede over dem alle; han var den øverste, den mægtigste Gud, alle Tings Opholder, derfor kaldtes han og Alfader. I Gladsheim, hvor Gudernes Højsæder staa, holdt de deres Raad. Guderne, Verdens Styrere, kaldtes som saadanne Regin eller Ragn, d. e. de høje, vældige Magter; de kaldtes ogsaa „Band" (bönd) eller „Haft" (höpt), d. e. de bindende, sammenholdende; Vear d. e. hellige; deres Højsæder kaldtes Røkstoler, eller Sandhedens Sæder. Guderne eller Aserne kaldtes hvide, lyse, straalende, hellige, mægtige; de kaldtes Sejrguder (sigtivar), Valguder (valtivar). De elskede Menneskeslægten, forsvarede den mod Jøtner, Dverger og Svartalfer, overholdt Ret og Retfærdighed.

Naar Guderne holdt deres højtidelige Thing, hvor alle Aser samledes, gik de til Ygg-Drasils (Ygg-drasill) Ask eller Verdenstræet. Her var deres største Helligdom. Yggdrasils Ask udbreder sig over hele Verden. Den har tre Rødder, hvoraf een er hos Aserne, en anden hos Riimthusserne, den tredie nede i Niflheim. Ved denne Rod er den fæle Brønd Hvergelme; her ligger den frygtelige Orm Nidhøgg, der med utallige andre Ormer uafladelig gnaver paa Træets Rod, og truer at ødelægge det. Ved den Rod, som er hos Riimthusserne, er ogsaa en Brønd, tilhørende Jøtnen, den vise Mime (Mimir); i denne Brønd er det største Mandevid gjemt, og Mime drikker deraf hver Dag. Ved den tredie Rod hos Aserne er ogsaa den tredie Brønd, Urdebrønden. Her er det, hvor Guderne holde deres Thing. Paa Askens Grene findes mange Dyr; der er en klog Ørn og en Høg, fire Hjorte og det lille Ikorn Ratatask, (Ratatoskr) der uafladelig løber op og ned og sætter Splid mellem Ørnen og Nidhøgg.

Anm. Yggdrasils Ask er oprindelig et Sindbillede paa den hele Verdensbygning, hvis uendelige Udstrækning og dog nøje indbyrdes Sammenhæng man lettest forestiller sig under Billedet af et Træ. Ondskabens Kamp mod det Gode, mod den hele Skabning, er betegnet ved Ormen Nidhøgg (d. e Mørke-Huggeren), og det Skabtes idelige Afvexling og Forgængelighed ved al den anden Afbræk, Træet maa lide. Derfor heder det i Völuspá: Yggdrasils Ask døjer mere Besvær end Folk veed: Hjorten bider oventil; paa Stammens Sider raadner det, nedentil slider Nidhøgg.

Læren om Yggdrasil er for øvrigt noget mistænkelig, for saa vidt der handles om dens oprindelige germaniske Egthed. Der er et og andet, som virkelig synes at tyde hen paa, at den gjennem mange Mellemled er laant fra Christendommen. Thi Navnet „Ygg-Drasil" betyder egentlig kun „Yggs", d. e. Odins Hest. Ved „Hest" omskrev Skaldene i Oldtiden ofte Ordet „Galge", saaledes sagde de „Hagbards Hest", fordi Hagbard blev hængt, af samme Grund kaldtes Galgen „Vindges" eller „Vinges Hest". Nu er der i det gamle Hávamál v. 139 lagt Odin selv følgende Ord i Munden: „jeg veed, at jeg hang paa Vinges Træ hele 9 Nætter, saaret med Geir og given til Odin, selv til mig selv, paa det Træ, om hvilket Ingen veed, af hvis Rødder det oprinder". Her menes aabenbart Ygg-Drasil, og heraf erfarer man altsaa, at der var en dunkel Mythe om at Odin, under en anden Personlighed, var ofret til sig selv ved at hænges i et Træ eller en Galge. Dette synes at indeholde dunkle Reminiscenser af Læren om Christi Korsfestelse. Det bekræftes derved, at Korset i et ældgammelt angliskt christligt Digt netop kaldes „Galgen", og at det i et andet oldtydsk Digt beskrives som „Træet, hvis Rod naar til Helvede (d. e. Hels Hjem), hvis Top naar til Herrens Trone, og hvis brede Grene omfatte hele Verden". Dette passer igjen ganske paa Yggdrasil. Ogsaa Saxernes gamle „Irminsul" (Verdens-Støtten) minder, som Grimm har paavist, (Mythl. S. 757) om Korset. Man maa ved alle disse merkelige Overeensstemmelser virkelig blive noget uvis om, hvad man skal tænke om Mythen. Overeensstemmende med denne Lære synes Sagnet ogsaa at have ladet Odin indstifte en egen Ofring, der bestod i at hænges i en Galge, gjennemboret med Geir. Dette var vel nærmest, hvad man kalder at riste med Geirsodd; see nedenfor § 12.

Odin.

12. **Odin**, den ældste og øverste Gud, havde foruden Alfader mange andre Navne. Han kaldtes **Ygg** (den Forfærdelige), **Gagnraad** (den Gavnraadende), **Herjan**, **Haar** (den Høje), **Thridje**, **Nikar** (Hnikarr), **Nikud** (Hnikuðr), **Biløyg** (Bileygr ɔ: hvis Øjekast forfærder), **Baaløyg** (Báleygr ɔ: hvis Øjekast brænder), **Bølverk**, **Sigfader** (Sigföðr Sejrfader), **Gaut** (Gautr, Skaberen, Fyrsten), **Hroptaty** (Hroptatýr, Heltenes Herre), **Valfader** (Valföðr de Faldnes Fader) o. s. v. Valfader kaldtes han, fordi alle de faldne Helte hørte ham til, og samledes hos ham i Valhall; Sejrfaderen, fordi han gav Sejren i Strid. Odin var den viseste af alle Guderne; hos ham hentede de andre stedse Raad i vanskelige Anliggender. Han øste Viisdom af Jøtnen **Mimes** Brønd, og satte ham derfor sit ene Øje i Pant, hvorfor Odin altid beskrives som en **eenøjet**,

noget gammelagtig Mand, dog tænkte man ham sig forresten som sterk, smuk, bevæbnet med Spyd og Skjold. I Valhall og Vingolv, hvor Odin bevertede Guder og Einherjer, nød han selv ikke andet end Viin, der baade var ham Mad og Drik; Resten gav han til sine tvende Ulve, Gere (Geri) og Freke (Freki), og sine to Ravne, Hugin (Huginn) og Munin (Muninn), der sidde paa hver sin Skulder af ham. Disse Ravne har han og en Deel af sin store Viisdom at takke, thi de flyve hver Dag ud i den vide Verden, komme hjem ved Døgurdtid, og sige ham da Besked om Alt hvad de have seet; derfor kaldes han og Ravneguden. Derhos kan han fra sit ophøjede Sæde, Lidskjalv i Valaskjalv, see Alt, hvad der foregaar. Paa sin Hest, den aattefodede Sleipne (Sleipnir), den raskeste i Verden, rider han overalt, hvor han vil, i største Hast. Hans Spyd, Gungne (Gungnir), treffer Alt hvad han sigter efter. Paa Fingeren har han den kostelige Ring Draupne (Draupnir), af hvilken der hver niende Nat drypper 8 ligesaa herlige Ringe.

Til Odin var der, som det synes, indstiftet et eget Slags Menneske-Ofring, hvilket maaskee fornemmelig bidrog til at man betragtede ham som grusom og barsk. Den bestod deri, at den, der skulde offres, helst en fornem Mand, eller Kongen selv, hængtes i et Træ eller en Galge, og gjennemboredes med et let Spyd, kaldet Geir. Odin skulde selv have været den første, som indstiftede Ofringen ved at hænge, ofret sig selv, og gjennemboret af Geiren, paa hiint Træ, som derefter kaldtes Yggs-Hesten eller Ygg-Drasil (se § 11). Egentlig skulde vel derfor ogsaa den Ofrede hænge i ni Dage, i Lighed med Odin, og Legemet hver Dag gjennembores paany. Thi der fortælles i et enkelt Haandskrift af Snorres Ynglingasaga, at Odin, som her gjordes til et Menneske, paa sin Dødsseng lod sig „merke med Geirs-Odd", d. e. lod sig stikke ni Gange i Hovedet med en Geir. Heraf maa man slutte, at Krigere, der døde Straadød, men dog ønskede efter Døden at komme til Odin, istedetfor at lade sig hænge, hvilket i deres Sygdom ej vel gik an, lode sig merke med Geirsodd, som en Antydning af Ofringen. Aarsagen, hvorfor Odin troedes at ønske disse Ofre, var, som man let seer, den, at han gjerne vilde faa Valhall saa talrigt befolket af Einherjer, som muligt. Derfor søgte han endog ved List at skaffe sig slige Ofre, saaledes som det fortælles om Vikar, se § 73. Med Hensyn til denne Offerkultus kaldtes han og Galgegramen, de Hængtes Herre (Hangaty), Draugedrotten o. a. d.

Odins Hustruer ere Jørd og Frigg (egentlig een og samme Personlighed); hans Medhustruer Jotunkvinden Grid, Gunlad, Rind; hans Sønner ere Thor (med Jørd), Balder (med Frigg), Vidar (med Grid), Vale (med Rind), derhos Heimdall, Had, Brage; alle disse vare Hovedguder. Andre af hans Sønner vare Ty, Nev og Hermod,

Gudernes Sendebud. Oldtidens Konger og Fyrster satte stor Priis paa at nedstamme fra Odin, og derfor tillagde man ham efterhaanden flere Sønner, som Skjold, Stamfader for de danske Konger, Seming, Stamfader for de Norske, Sige, Vølsungernes Stamfader, o. fl.

Aserne vare alle mere eller mindre Krigsguder (valtivar), og Odin altsaa den ypperste Krigsgud. Det maatte han saameget mere være, som han modtog de faldne Helte i sine Haller. Krigen kaldtes derfor Odins Leg, Odins Vejr, Sverdet Odins Ild. Odin dyrkedes overalt med overordentlig Ærefrygt, men ikke altid som den fornemste Gud. I Sverige gjorde man meget af ham, og det store Tempel i Sigtun var fornemmelig helliget ham, men i Norge gjorde man ofte mere af Thor. Jo længere man derimod kom sydpaa, desto mere anseet blev Odin, i Danmark, og fornemmelig i Tydskland og England. De hedenske Saxer havde et helligt Odinstempel paa Harzbjerget; i Danmark er Odense i Fyen opkaldt efter ham; hos os findes der flere Gaarde, som i Oldtiden hed Odinshov, hvilket netop betegner Odins Tempel. Hele Halvøen Onsø har sit Navn efter ham.

Anm. Snorre fortæller om Odin, at hans Aasyn var ligesaa forfærdeligt for hans Uvenner, som livsaligt for hans Venner. Derfor beskrives han af de christne Skribenter som en listig udseende, ondskabsfuld, gammel eenøjet Mand, der altid gik omkring og gjorde Fortred; thi man troede virkelig, at Odin var til, og at han efter Christendommens Indførelse, var Hovedet for alt Djevelskab. Endog Aasadyrkerne tænkte sig ikke altid Odin som storsindet og venlig; undertiden fremstilledes han som lunefuld, grusom, uretfærdig.

Odins oprindelige Navnform var „Vódans“; saaledes kaldtes han, som man maa antage, blandt Goterne. Anglerne kaldte ham Woden, Tydskerne Wotan eller Wuotan. Navnet kommer af Ordet „vada“ Præt. ód (eg. vód) d. e. vade, fare heftigt frem.

Navnet „Odinshov“ paa Gaarde i Norge er med Tiden gaaet over til Onshou, Onsou, Onse, een eneste Gang til Onsrud. Man kan være vis paa, at hvor en Gaard af dette Navn findes, har der altid i fordums Dage staaet et Odins Tempel.

Odins Navn er over alt, hvor Asereligionen herskede, ogsaa blevet anvendt til at betegne Ugens midterste Dag. Vore Forfædre sagde ódinsdagr, hvoraf vort Onsdag, Angelsaxerne wódnesdäg, hvoraf det engelske wednesday. Dog kaldtes denne Dag ogsaa ofte hos os Midvikudagr (Midt-Uge-Dag), hvilket siden er blevet til Mykkedag.

Den Listighed og Snildhed, der tillægges Odin, tilligemed den Omstændighed, at Ugens 4de Dag bærer hans Navn, er Aarsag i at Romerne, der troede blandt de tydske Guder, ligesom blandt de græske, at kunne finde en tilsvarende for enhver af sine egne, antoge Mercurius for at være den samme som Odin, uagtet hiin ej, som denne, var den fornemste blandt Guderne. Saaledes fortæller allerede Tacitus, at Tydskerne dyrke Mercurius som den øverste Gud, og denne Forestilling om Mercurius' Identitet med Odin forplantede sig endog til de tydske Folkeslag selv. Derfor heder det i en versificeret anglisk Prædiken mod Afgudsdyrkelse

omtrent fra det 9de eller 10de Aarhundrede, da Hedenskabet forlængst var udryddet blandt Anglerne og kun bestod blandt de danske eller nordiske Beboere af Nord-England: „Der var en Mand ved Navn Mercurius . . han var meget ondskabsfuld og svigefuld i sine Gjerninger, elskede Tyveri og Underfundighed; ham gjorde Hedningerne til en herlig Gud — . . han heder paa Dansk med et andet Navn Odin (Óðon)“.

Thor.

13. Næst Odin er Thor (Þórr egentl. Þunarr) den fornemste Gud. Han er den, som vogter Menneskene og deres Verk mod de raa Naturkræfter, personificerede som Jøtnerne; han raadede derfor oprindelig for Luften og Vejrliget, og altsaa for Regn og Kornmodning, men ogsaa for Lynild og Torden, hvorved han især tænktes at skræmme Jøtnerne. Siden, da Vejrliget, Regnen m. m. anvistes Vane-Guddommene, beholdt Thor kun Lynet og Tordenen tilbage, og man antog ham nu næsten stedse og ene sysselsat med Krig imod Jøtnerne. Han har, heder det, en Vogn, hvori han ager, og naar den ruller, kaldte de det Torden, ɔ: Thor-Dyn. Vognen drages af to Bukke, Tanngnjost og Tanngriisne (tanngnjóstr d. e. den tandgnissende; tanngrisnir, omtrent det samme), og disse have den Natur, at Thor kan slagte dem, fortære dem, og igjen lade dem levne op igjen, naar kun Benene samles i Huderne. Fordi Thor som oftest ager med disse Bukke, kaldes han Ake-Thor, (Öku-Þórr) Age-Thor; desuden har han flere Navne, som Ving-Thor, Hlorride, Endride.

Thors Rige heder Thrudvange (Þrúðvangar); der staar hans prægtige Hall, Bilskirne (Bilskirnir), den største i Verden, med 640 Sale. Thor har tre herlige Klenodier; det bedste er Hammeren Mjøllne (Mjöllnir), som Jøtnerne heel ofte faa at smage; han kan efter Behag gjøre den liden og stor, han kan kaste den i Luften, den rammer altid, og kommer altid af sig selv tilbage. Derhos har han prægtige Jærnhandsker til at holde i Hammeren med, og et Styrkebelte: naar han spænder det om sig, voxer hans Aasa-Styrke. Uden Thor vilde Æserne ofte være komne i den værste Nød for Jøtnerne, men han er altid paafærde naar de nævne hans Navn. Han er gift med den dejlige Siv (Sif), hvis Haar er af Guld (se nedenf. § 27); deres Børn ere Mode, og Datteren Thrud; med Jøtnekvinden Jarnsaxa har han og Sønnen Magne.

Thor beskrives som illsindet og heftig; naar han ager mod Jøtnerne nedstyrte Bjerge og staar Jorden i Luer. Naar Guderne gaa til Things ved Yggdrasil, bryder Thor sig ikke om at drage over Bæv-Rast, men gaar en Gjenvej, vadende over dybe Elve. Undertiden overiler han sig,

og gaar derfor ikke klogt nok tilværks, hvorfor han da ogsaa et Par Gange er kommen tilkort (se især § 42).

Thor dyrkedes næsten ligesaa meget som Odin overalt, hvor Anse-Religionen herskede. Størst var hans Anseelse i Norge, hvor han betragtedes som Landets Skytsaand. Der var det Sagn i Norge, at Landet i den fjerneste Oldtid var optaget af Jøtner, der alle uddøde paa to Kvinder nær, men disse vare saa sterke og slemme, at da Nordmændene siden kom østenfra og bosatte sig, kunde de ikke fri sig fra Kvindernes Overlast, førend de paakaldte Thor, der med sin Hammer slog Kvinderne ihjel. Saaledes blev han Landets Skytsaand. Han beskrives fordetmeste som stor og sterk, smuk og majestætisk af Udseende, med rødt Skjeg, og Mjølne i Haanden. Det store og prægtige Tempel paa Mæren i Thrøndelagen var især helliget Thor; et andet herligt Tempel havde han i de ældste Tider paa Mosterøen. Desforuden havde han mindre Templer (þórshof) rundt om i Landet, hvilket kan sluttes af Mængden af de Gaarde, som forhen hed Thorshov. Mange Steder vare ham ogsaa helligede, og bare Navn efter ham, f. Ex. Thorsøy, saaledes kaldtes en Ø, nu en Halvø i Thjødling-Sogn (Skiringssal), der indslutter Vigsfjorden; Thorsnes (nu Thosnes) en Halvø i Smaalenene o. fl.

Anm. Navnet Thor kommer ikke, som man efter Ord-Ligheden skulde tro, af at þora, at turde, at vove; men det er en sammendragen Form af det ældgamle og ikke engang i Eddadigtene brugelige þunarr (Thonar), der svarer til Tydskernes Thunær, Dunær, Donner, og betegner Torden. Anglerne kaldte ham þunor. Thrudvange eller Thrudheim, hans Riges Navn, betegner „Tapperhedens Marker eller Hjem"; Bilskirne, Navnet paa hans Hal, betyder: „den som opklarer Vejret". Benævnelsen Aka-Thor, Aku-Thor, der kommer af „at aka", at age, maa aldrig forandres til Auka-Thor, som man hidtil har plejet, thi dette giver aldeles ingen Betydning.

I Templet paa Mæren i Throndhjem havde Thors Billede den fornemste Plads. Da Bønderne i Gudbrandsdalen ikke vilde antage Olaf den Helliges Christendomspaabud, førte de deres store Thorsbillede frem: det var smykket med mange Kostbarheder baade af Guld og Sølv. Olaf bød, som bekjendt, Kolbein Stærke slaa det i Stykker. Thorstemplet paa Mostero var saa helligt, at da Ejermanden, den mægtige Thoralf Mostrar-Skegg (Mosterbo), drog til Island, tog han Jord med sig fra Templets fire Hjørner, for derpaa at rejse et lignende Tempel paa Island; han byggede det ved Helgafell, som nu blev en stor Helligdom og Thingsted; hele Neset, hvor den laa, kaldtes Thorsnes. — De Steder som forhen hed Thorshov i Norge, hede nu Thorshou, Thoshou; f. Ex. Those Sædegaard paa Thosnæs i Smaalenene; Thorshou i Akers Sogn, o. fl.

Som Tordengud og den, efter hvem femte Ugedag benævnes, blev Thor af Romerne anseet for den samme som Jupiter. Derfor heder det i den oven anførte angelsaxiske Prædiken: „Denne Jovis (Jupiter) er den fornemste af alle de Guder, Hedningerne i deres Vrangheb havde; han hed Thor blandt nogle Folkeslag, ham elskede de Danske aller mest".

(he hätte þór betwux sumum þeódum, þone þa deniscan leóda lufiað swiðost).

Som Trolde Arvefiende og Bekæmper er St. Olaf i Folkesagnet efter Christendommens Indførelse traadt i Thors Sted. Med sit røde Skjeg og sit Kors eller korsdannede Sverd ligner han saa temmelig Thor med Mjølne.

Balder.

14. Odins og Friggs Søn er Balder (Baldr), Fromhedens og Uskyldighedens Gud. Han er saa lys og fager, at det skinner af ham, derhos er han viis, veltalende, mild og skaansom, men dertil saa retfærdig, at hans Dom ej kan rygges. Hans Hjem, hvor hans Borg staar, heder Breidablik (det vidt og bredt blinkende); der maa intet Ureent findes. Hans Hustru er den trofaste Nanna, Nevs Datter og Odins Sønnedatter. Hans Søn er den retfærdige Forsete. Hvorledes i Tidens Løb Balder dræbtes af sin Broder Had, og efter alle Tings Undergang kommer tilbage igjen, skal senere omtales (§ 48).

Balder dyrkedes overalt i Norden. I Norge havde han det vidtberømte Tempel i Sogn, hvor hele den til Gaarden viede Helligdom kaldtes Baldershage. Kongeslegter i Oldtiden gjorde sig det til en Ære at nedstamme fra ham.

Anm. Balder betegner kun „en Herre", „en Forste". I denne Betydning forekommer den tilsvarende Form bealdor hos Anglerne. Tydskerne have Mandsnavnet Paltar, hvilket tyder paa, at Baldersdyrkelsen ogsaa hos dem har fundet Sted. En Urt, de hvide Kamilleblomster, kaldtes i Oldtiden efter ham Balders Braa eller Øjelaag. Endnu for ikke meget lang Tid siden have overtroiske Folk brugt at fæste dem ved Dørene for at afskrække onde Aander. Til Minde om Balders Død og Brand paa Baalet holdt man i Oldtiden hver Midtsommer en Fest, hvorved der brændtes store Baal; endog efter Christendommens Indførelse vedvarede denne Skik, og er endnu i fuldt Flor: enhver kjender St. Hans-Lystighederne. Maaskee har man her ved Balder tænkt paa den opvarmende Sol, der netop ved Midtsommerstid er os nærmest, men da vender tilbage.

Njord.

15. Njørd eller Njard (Njörðr, egentl. Nirðr) raader for Vindens Gang, styrer Sø og Ild; ham paakalder man til Lykke paa Søen og paa Jagten, ligeledes kan han give sine Dyrkere store Rigdomme. Han var, som ovenfor omtalt, egentlig fra Vanaheim. Da Freden mellem Æser og Vaner skulde besegles, stillede nemlig begge Parter Gisler, Æserne Høne og Vanerne Njørd, dertil spyttede alle de Sammenkomne i et Kar, og af Spyttet dannedes en Mand, den vise Kvaase (Kvásir). Fra den Tid af blev Njørd fuldkommen anseet som en af Æserne, og det som en af de allerfornemste. Hans Bolig heder Noatun, tætved Søen, der

svømme Svaner udenfor og alskens Søfugle. Njørds Børn vare Guden Frey og Gudinden Freyja; hans Hustru, deres Stifmoder, var Skade, en Jøtunkvinde. Æserne havde nemlig dræbt hendes Fader Thjasse, hvilket siden nærmere skal fortælles, og Skade drog bevæbnet til Aasgaard for at kræve Bøder. Man vilde ikke negte hende Fyldestgjørelse, og tillod hende at vælge sig en Mand blandt Æserne, men kun efter Fødderne: mere skulde hun ikke see af dem. Hun saa et Par smukke Fødder, troede at det var Balder, og valgte Manden, men det var dog kun Njørd. De bleve ikke synderlig enige i Egteskabet, thi Skade vilde bo paa Thrymheim, hvor hendes Fader havde boet; Njørd vilde bo i Noatun. De sluttede da en Overeenskomst, ifølge hvilken de begge først skulde være 9 Nætter i Thrymheim og siden 3 Nætter i Noatun. Men Njørd forsikrede strax efter de 9 Nætters Forløb, at han var hjertelig ked af Fjeldene; Ulvenes Tuden var fæl i Sammenligning med Svanernes Sang. Skade derimod paastod efter de tre Dage, at hun var ligesaa ked af Fugleskriget og Søens Brusen, der ej tillod hende at sove. Saaledes skiltes de ad; Skade drog hjem til Thrymheim og tilbragte Tiden med at gaa paa Ski og skyde Dyr, og derfor heder hun Skiernes Dise, Skigudinden.

Njørd kaldes Vanernes Frænde, Vaneguden, den for enhver Plet rene Gud. Han dyrkedes vidt og bredt i Norge. I de gamle Offergilder drak man Njørds og Freys Skaal næst Odins, og naar man aflagde Ed, svor man ved Njørd og Frey og den almægtige Aas (enten Odin eller Thor). Flere Steder i Norge have Navn efter Njørd.

Anm. Om den egentlige Sammenhæng med Njørd, see ovenfor § 9, og nedenfor § 16.

Blandt de Steder i Norge, der vare helligede Njørd, kunne merkes Njardø (Ejeformen af Navnet Njörðr er nemlig Njarðar) udenfor Raumdalen i Throndhjem, nu Nærø, i Oldtiden Sædet for berømte Konger; Njardarlag i Søndhordeland, nu Tysnes-Øen, og fornemmelig Njardarhov — der ligefrem betegner Njørds Tempel — paa Ringerike, hvilket Navn nu er fordrejet til Norderhou. Hvor Norderhous Kirke staar, der har der vel ogsaa i Oldtiden staaet et Tempel for Guden Njørd. De fleste Steder, som begynde med Nær, Nærd, Nordr, har i ældre Tider været opkaldte efter Njørd, som Nordrum, Njardarheim o. fl.

Noatun, Njørds Bopæl, betegner „Skibsstade". Thrymheim betegner „Tordenhjem".

Frey.

16. Njørds Søn var Frey eller Frøy (Freyr), smuk af Udvortes, mægtigere og mere anseet end Faderen selv. Han kaldes endog den herligste eller en af de herligste blandt Æserne. Han raader for Jordens Afgrøde og Aarsvæxt, for Vejrliget, for Velstand og Lykke. Derfor paakaldtes han og stedse, naar man ønskede et godt Aar og Fred. Som Søn af

Vanen Njørd kaldes han og Vanesønnen; derhos Aarguden, Rigdomsskjenkeren. Han hersker over Alfheim og Lysalferne.

Frey besidder herlige Klenodier, forfærdigede af kunstrige Dverger; Skibet Skidbladne (Skiðblaðnir) for det første, der kan sejle baade paa Land og Hav, altid har Medbør naar Sejlene spændes, og kan lægges sammen og stikkes i Lommen naar det behøves. Dernæst den herlige Galt Gyldenbørste (Gullinbursti) eller Slidrugtanne, (Sliðrugtanni), der kan fare i Luft og Hav, og skinner med sine gyldne Børster ligesom Solen og Maanen. Med denne ager han sædvanlig i en Kerre. Freys Hustru er den dejlige Gerd (Gerðr), Jotnen Gymes Datter. Frey saa hende nemlig en Dag, han havde fornøjet sig med at gaa op i Lidskjalv; langt henne i Nord fik han Øje paa hende, da hun gik ind i et stort Huus; hun var saa dejlig, at det lyste af hende baade i Luft og Sø, og Frey blev strax forelsket. Han kunde hverken sove eller drikke for Sorg; hans Fader Njørd bad hans Tjener Skirne (Skirnir) spørge hvad der fejlede ham, og nu tilstod han sin Kjerlighed, men bød derhos Skirne rejse afsted og frie for ham. Skirne lovede det imod at Frey gav ham et herligt Sverd, som han ejede, der endog hug af sig selv. Derpaa drog han afsted og udrettede sit Ærende. Gerd fulgte dog ikke strax tilbage med ham, men satte Frey Stevne efter ni Nætters Frist, og han var imidlertid nær ved at forgaa af Utaalmodighed. Frey savnede siden sit gode Sverd; i Kampen med Jøtnen Belje maatte han bruge et Hjortehorn til at dræbe ham med, og naar Verdens Ende kommer, er Savnet ham endnu føleligere. Hans heftige Kjerlighed til Gerd var i Grunden en Straf, Odin havde paalagt ham, fordi han havde vovet at sætte sig i hans Sæde.

Freys Dyrkelse var udbredt over hele Norden og Tydskland. Isærdeleshed dyrkedes han i Sverige, ja det hed endog, at han skulde have regjeret i Uppsala under Navnet Ingve, Yngefrey eller Ingefrey, (Yngvifreyr, Ingifreyr, Ingunarfreyr) og at Ynglingeætten, Norges Kongeæt, nedstammer fra ham. Paa flere Steder i Norge, Island og i Sverige vare Heste ham helligede, saadanne kaldtes Freyfaxer. I Vestergautland gav man ham endog en Hustru, der maatte rejse om i Bygderne med hans Træbillede. En Mængde Steder i Norge have været indviede til Frey, og mange Templer oprettede til hans Dyrkelse.

n. Det er forhen nævnt, hvorledes Freyr nærmest synes at være den Benævnelse, under hvilken de gotiske, (saaledes og de ældre danske) Folk tilbade den øverste Gud, Odin eller Vodan. Frey, eg. Frauja eller Fravis, betyder nemlig slethen „Herren", og Benævnelsen vilde efter Christendommens Indførelse ej have kunnet anvendes om den sande Gud, hvis den i sig selv havde indeholdt noget Begreb af Hedendom, eller hvis den havde været et særeget Navn for en hedensk Guddom. Af Benævnelsen „Ingvi-Frey", „Ingunar-Frey", som ogsaa gives Frey, og som ganske svarer til

Anglernes „freá Ingwina“ d. e. Ingvinernes Herre, seer man, at vore Forfædre selv nærmest ansaa ham for en gotisk Guddom, da Ingvierne, Ingvinerne, Ingvinerne eller Ingevonerne netop var Navnet paa den store mellemtydske eller gotiske Folkestamme. Disse tilbade ogsaa, som man erfarer, Jorden under Navnet „Nerthus“ som en særegen Guddom, sandsynligviis ogsaa under Tilnavnet „Fraujo“ d. e. „Fruen“, oldnorsk „Freyja“. Tacitus fortæller saaledes om Nertus's hemmelighedsfulde Tilbedelse paa en Ø i Oceanet, hvilket man med temmelig Sikkerhed kan skjønne, at være Sjæland, eller som det tidligere kaldtes Sælund (d. e. det salige, herlige Opholdssted). Gudindens Billede kjørtes, tildækket, i et Slags Telt, paa en Vogn, forspendt med Køer, om blandt Folket paa den aarlige Festdag; da var der almindelig Fred og Glæde, tilsidst afvaskedes Billedet i en hellig Sø af Trælle, der strax slugtes af Søen. Da et saadant Telt af Goterne kaldtes hleiþra, gjenkjende vi her strax Hleiþr eller Leidra paa Sjæland som Helligdommens Sæde; om den samme Ofring fortæller endnu den tydske Forfatter Thietmar i det 10de Aarhundrede: der ofredes, siger han, ved den aarlige Fest 99 Heste, 99 Hunde, 99 Haner og 99 Mennesker; og først Kejser Henrik Fuglefænger fik i Aaret 934, i sin Krig med Gorm den gamle, denne Kultus tilintetgjort. En lignende Offerkultus har sandsynligviis været indført i Svithjod eller Sverige af den saakaldte Ynglinge-Stamme, hvis gotiske Oprindelse sees alene deraf at de kaldte sig Ynglinger og udledede sin Herkomst fra Yngve eller Ingve, d. e. Ingvinernes foregivne Stammefader. I Svithjod havde allerede Odin sit Tempel i Sigtun, hvor vel Ofringerne foregik paa nordisk Viis; Frey derimod, saa siger Sagnet, oprettede Templet i Uppsala, og her har altsaa den gotiske Frauja- og Nerthus-Dyrkelse været indført. Uagtet dette egentlig intet andet var, end den ældre Dyrkelse af Odin og hans Hustru Jørd, vare dog, som man kan skjønne, Ceremonierne saa forskjellige, at Frauja og Nerthus bleve optagne som særskilte Guder. Men ikke nok hermed, deres Antal blev endog forøget. „Nerthus“, hvis Navnform er baade mandlig og kvindelig, blev gjort baade til en mandlig og til en kvindelig Guddom, Moder og Fader til Frey; den mandlige var Guden Njørd, den kvindelige Njørds foregivne Søster, som han skulde have havt til Egte, da han endnu var blandt Vanerne, men som han maatte skille sig ved, da han blev optagen i Æsernes Tal. Af Tilnavnet fraujo eller freya gjordes en egen Gudinde „Freyja“ (se nedenfor § 25), af hvilket Navn „Frigg“ kun er en anden Form. Men da man dog erindrede, at „Fruen“ havde været Odins Hustru, gjorde man ogsaa en Gudinde, „Frigg“ og kaldte hende Odins anden Hustru. Hele denne Optagelse af gotiske Skikke og Lærdomme var det vel, hvad man forstod ved Vanernes Optagelse blandt Æserne. Et Beviis paa at denne særegne Vanekultus oprindelig var slavisk, ligger maaskee deri, at Slaverne netop havde en omtrent til Frey svarende Gud, kaldet Prove, som de tilbade i Lunde uden Billede (Prov-e efter Sprogreglerne = Frav-ja, Frav-is), og til Freyja en tilsvarende „Prije“.

Til denne Kultus hørte det altid, at Guddommen kjørtes om paa Vogne, saaledes og Frey's Billede, hvorom der ere flere Sagn. Derfor hedder det og i et gammelt anglisk Vers om „Ing“ (d. e. Ingve) at han først var hos Østdanerne, indtil han atter vendte tilbage over Bølgen, og Vognen fulgte ham. — Denne Vogn er det maaskee, som vore Forfædre have gjort til Skibet Skidbladne, der kunde sejle over Land og

Vand. Ved Galten „Gullinburste“ har man maaskee nærmest tænkt sig Freys guldbelagte Hjelm, thi det var almindeligt at hente Hjelmnavn fra de forskjellige Navne paa Sviin; man tænkte især paa den med Hjelmbusk besatte Kam, der lignede Svinets Børster; saaledes kaldtes en Hjelm „Hildesviin“, en anden „Hildegalt“, o. s. v., og Anglerne tale i deres Kvad meget om Vildsvinesikkelserne paa Hjelmene. Deraf stammer maaskee endog den poetiske Benævnelse paa en Krigerkonge jöfurr, der egentlig kun betegner „Vildsviin“, tydsk „Eber“.

Ogsaa mange Personsnavne ere dannede af „Frey“ eller „Frøy“, som Freydis, Freygard o. s. v. Navnet Ynge, Yngve, eller Inge (Ingi) forekommer i mange Sammensætninger, som Ingeborg (Ingibjörg) Ingebrikt (Ingibriktr ɔ: d. e. den som Inge klare), Ingvild eller Inghild eller Yngvild (Ingvildr), o. fl., desuden brugtes og det usammensatte Navn Inge; man har baade norske og svenske Konger af dette Navn. Efter Christendommens Indførelse og Befæstelse synes man ofte at have ombyttet det hedenske „Ingi“ i Sammensætningen med „Engil“ (Engel), saaledes finder man „Engilborg“ istedetfor „Ingeborg“, „Engelbrikt“ istedetfor „Ingebrikt“. Dog har, i det mindste i Norge, den ældgamle Form vedligeholdt sig i Udtalen.

En saadan til Frey helliget Hest, som ovenfor nævnt, havde Høvdingen Ravnkell paa den østlige Kant af Island i det 10de Aarhundrede. Hesten hed Freyfaxe, og Ingen maatte ride paa den; da en af hans Huuskarle alligevel havde overtraadt Forbudet og redet paa Hesten, maatte han bøde derfor med Livet.

En besynderlig Kultus, der synes at have staaet i Forbindelse med Freys Kultus, og som minder om den gamle græsk-romerske Priap-Kultus, var Tilbedelsen af Vølse, aabenbart som et Slags Frugtbarhedens Gud, hvorom der er en merkelig Fortælling i Olaf den helliges Saga, i den saakaldte Flatøbog. At Vølse er den samme som den fra hvem de saakaldte Vølsunger (se § 62) nedstamme, synes vist; og ligeledes synes han at have været den samme som den „Volos“ eller „Vlas“, hvem de gamle Russer, der ogsaa hørte til Nordgermanerne, ifølge Annalisten Nestors Forsikring tilbade som Gud for Kvæget, altsaa vel for dettes Frugtbarhed. Thi „Volos“ er kun den slaviske Form af „Vals“, hvoraf Völsi, Völsungr. Egentlig var Völsi vistnok kun et Tilnavn til Frey, eller rettere den som Frey dyrkede Emanation af Odin.

Ty.

17. Ty (Týr), en Søn af Odin, og hvis Moder siden egtede Jøtnen Hyme (Hýmir), er saare djærv og tapper; han er det, som bør paakaldes i Strid, han skjænker Mod og Troskab. Derfor er Ty den egentlige Krigsgud, og har større Lyst til at vække Splid, end Forligelse. Høvdinger og Fyrster kaldes efter ham Tys Frænder, og ikke faa Steder i Norden ere opkaldte efter ham; dog veed man ej meget om ham at fortælle. Han forestilles eenhaandet, fordi Fenris-Ulven har bidt hans Haand af; hvorledes dette gik til, skal siden fortælles.

Anm. Goterne kaldte Ty Tius, Anglerne Tiu, Oldtydskerne Ziu. I Sydtydskland kaldtes han ogsaa med et andet Navn „Er“, „Ear“, (hvoraf Eas-

dag, Sahtag, som Tirsdagen endnu kaldes). Saxerne synes at have dyrket ham fortrinsviis under Navnet Saxnôt, i Angl. Form Saxneát, d. e. Saxernes Kammerat (Genoß) paa oldn. vilde Formen lyde Saxanautr.

Týr eller Tír betyder ogsaa i Almindelighed en Herre, og Fleertallet Tyvar eller Tivar Guderne, f. Ex. Val-Tivar. Tirsdagen har sit Navn efter ham: hos Tydskerne Tisdag, Distag, Dienstag, hos Angelsaxerne Tiwesdäg, hos Englænderne Tuesday. Af Steder benævnte efter Tyr, som bevise, at han dyrkedes i Norge, kunne merkes Tysfjord i Nordlandene, Tysnæs i Søndhordeland, o. fl.

Heimdall.

18. Heimdall (Heimdallr) er ogsaa en af Hovedguderne; om ham siges det, at han er stor og hellig, og at han kaldes den hvide Aas, hvorfor man kan slutte, at han har været regnet som en af de Fornemste blandt Guderne. Han er paa en underbar Maade fød og baaren af 9 Jøtunmøer, ved Jordens Rand, i Tidens Ophav, og næret af Jorden. Nogle kalde ham Odins Søn. Hans Tænder ere af Guld, han kan Nat og Dag see over hundrede Mile vidt; han kan høre Græs voxe paa Jord, og Uld paa Sauder; derfor er han Gudernes Vægter. Som saadan boer han ved Bæv-Rast, for at passe paa, om Jøtnerne skulde komme; han har en stor Luur, Gjallarhornet, hvori han da støder, saa at man hører det i alle Verdener. Hans Bolig her ved Himlens Ende heder Himmelborg (Himinbjörg). Forresten veed man liden Besked om Heimdall. I Skaldekvad forekommer han; han kaldes Gullintanne, fordi han har gyldne Tænder, og Hallinskide. Istedetfor „Guld" sagde Skaldene ofte „Heimdalls Tænder". Hans Hest heder Guldtopp, hans Sverd Høfud (Hoved).

Anm. Heimdall kaldes ogsaa undertiden Heimdøll (i Gen. Heimdallar). I den yngre Edda antydes flere af hans Bedrifter, men de beskrives ikke nøjere; der staar nemlig: Heimdall kaldes og Angriber af Bølge-Skæret og Singastein: da stred han med Loke om Brisinge-Smykket; han kaldes ogsaa Vindler. Om alt dette kvad Ulf Uggesøn meget i Huusdraapen, hvor og fortælles, at de begge vare i Sælhunds Lignelse. — En sildigere Fortælling om Brisingesmykket nævner Intet derom. Heimdall kaldes ogsaa den hvide Aas. I det saakaldte Sagabrudstykke om Ivar Vidfadme og Harald Hildetand sammenlignes Kong Gudrød, Ivars Farbroder og Ingjald Ildraades Svigersøn, med Heimdall, som her kaldes den dummeste blandt Aserne. Underligt nok, kaldtes en Buk ogsaa stundom „Hallinskide". Aarsagen er nu ikke let at udfinde.

Brage. Forsete.

19. Brage, Odins Søn, er Gud for Veltalenhed og Skaldekunst. Ham hædrede man højt i Norden. Hans Skaal blev ved Offergilderne drukken strax efter Freys, og man aflagde derved højtidelige Løfter om

at ville udføre et eller andet Storværk. Brage forestilles som en ærværdig, langskjegget Mand; efter ham kaldtes alslags Skaldskab Bragr. Hans Hustru er Idun, der ejer de herlige Æbler, hvorved Guderne altid forynges, naar de begynde at blive gamle.

Anm. Ved „Brage" tænkte man vel nærmest paa Frembringeren af det Slags Sang, hvorved, efter Tacitus' Beretning, de gamle Germaner søgte at opmuntre sig selv og skræmme deres Fiender strax forend et Slag skulde begynde. Anglerne havde nemlig et Ord, kaldet bróga eller herebróga, der synes at være udledet af „brag", og betegner den paniske Skræk, som i Kampen betog en af de stridende Hære. Dog har maaskee denne Sang tillige indeholdt Fyrstens Priis, thi „bragr" bruges fornemmelig om et saadant Hædersdigt. For øvrigt torde det ej være saa usandsynligt, at „Brage" oprindelig har været Odin selv, ligesom flere af dem, der kaldes hans Sønner. Odin kaldes ogsaa stundom „Sidskegg".

20. Forsete, Balders og Nannas Søn, er Retfærdighedens og Forligelighedens Gud. De, der bringe deres Trætte for ham, gaa aldrig uforligte tilbage igjen. Hans Hall, hvor han holder Dom, heder Glitne (Glitnir), den er dejlig, med Støtter af Guld, og Tag af Sølv. Forsete dyrkedes, som det synes, ivrigen, thi baade i Tydskland og Norge findes Steder opkaldte efter ham, som Øen Fosetisland (maaskee Helgoland) ved Elbens Udløb, og Forsetelund i Onsø Præstegjeld i Smaalenene.

Anm. „Forsete" betyder oprindelig kun „den der har Forsædet". Navnet kunde saaledes ogsaa passe paa Odin.

Had. Vale. Vidar. Ull.

21. Om de fire Hovedguder Had (Höðr), Vale (Vali), Vidar (Viðarr) og Ull (Ullr) veed man kun saare lidet. Had, Odins Søn, er blind, men sterk; han er den, som mod sin Vilje uheldigviis kommer til at dræbe Balder; siden bliver han selv dræbt af Vale, og kommer ej tilbage før efter Verdens Undergang. Had er rimeligviis den blinde, ubetvingelige, uforudseelige Skjæbnes, fornemmelig Krigslykkens, Gud. Vale eller Ale, Søn af Odin og Rind, har sin egentlige Bolig i Valaskjalv, er en djærv Kriger og god Skytte, vasker og klipper sig ej før han har hevnet Balder paa Had, og overlever Verdens Undergang; ligeledes Vidar, Søn af Odin og Jøtunkvinden Grid; han er den sterkeste næst Thor, han kaldes den tause, hjælper ofte Guderne af Nød, og sønderslider tilsidst den grumme Fenris-Ulv med sin tykke Sko. Ull, fager at see til, er en flink Bueskytte og Skiløber; ham bør man paakalde i Enekamp. Han er en Stifsøn af Thor, og Søn af Sif. Hans Hjem heder Ydale.

Anm. Hvorfor man ved „Hød", egentlig „Hadr" (hos Saxo Hotherus) nærmest maa tænke paa den blinde Krigslykke ligger i Navnets appellative Betydning, thi i Sammensætninger bruges det saaledes, at man tydeligt kan see det skal betegne „Krigen", f. Ex. „Höðbroddr", (Krigens Brod), de

oldtydske Navne „Hadubrand", „Haduberht", angl. „Headubrand", „Headubeorht".

Om Wales Moder Rind, (egentlig Wrind), og Maaden, hvorpaa Odin blev Wales Fader, se nedenfor § 50.

Vidars Navn kommer af viða ɔ: vinna, „vinde", og „hars" hvoraf herr (Hær) f. Ex. (Gunnar, angl. Gúdhere o. s. v.) Paa angl. vilde Formen lyde Widhere.

„Ull" skulde egentlig lyde Vull, Vulþ, gotisk Vulþus, angl. Wuldor. Det Ord bruges her kun appellativisk i Betydning „Glands", „Herlighed". Derfor skulde man snarest antage, at „Ull" oprindelig kun har været et Tilnavn for Odin, eller ogsaa for Thor. Navnet „Ydale" kommer sikkert af det ældgamle Ord ýr, (egentlig ivr), der endnu existerer i Engelsk under Formen yew, Tydsk Eibe, Angl. iw eller eow d. e. Barlind, hvoraf Buer gjordes; i Oldn. bruges „ýr" derfor kun i Betydningen „Bue". „Ydale" er altsaa Barlind-Dalene. Navnet „Ullin" synes nærmest at være et Tilnavn for Odin.

Høne. Lodurr.

22. Blandt Guderne nævnes ogsaa undertiden, skjønt meget sjelden, tvende, nemlig Høne (Hœnir) og Lodurr (Lóðurr). Den første omtales i den yngre Edda i Fortegnelsen over Hovedguderne, og nævnes desuden ofte som Odins Ledsager; den sidste omtales i Voluspaa tillige med Odin og Høne som Menneskernes Skaber. Det heder her, at disse tre mægtige og kjerlige Aser kom til Stranden, hvor de fandt Ask og Embla livløse, uden Aand, Sjæl og Blod, at Odin skjenkede dem Aand, Høne Sjæl og Lodurr Blod og Farve. Men i den yngre Edda heder det, at Asks og Embla's Skabere vare Børs Sønner, Odin, Vilje og Vee. Heraf synes man simpelthen at kunne slutte, at Vile og Vee vare de samme som Høne og Lodurr. Imidlertid finder man ogsaa ofte i Forbindelse med Odin og Høne nævnt Loke istedetfor Lodurr; og da nu Loke, som nedenfor skal vises, øjensynligt betegner Ildens Kraft, maa man følgelig antage, at Lodurr ligeledes har betegnet dens velgjørende Virksomhed, og derved siden urigtigt er slaaet sammen med den ondskabsfulde Loke. Odin, Høne og Lodurr, eller Odin, Vilje og Vee ere aabenbart etslags Aasa-Treenighed, der ogsaa stundom betegnedes med Navnene Hár (den høje), Jafnhár (den jevnhøje) og þriði (den tredje). Odin (Wodans) er den fremdrivende, den som giver Impulsen, Vilje betegner Viljen, og Vee, Indvieren, den lutrende og viende Ild, det opvarmende, belivende Princip. Fortællingen om hvorledes Høne udleveredes til Vanerne som Gissel er ovenfor berørt. Den meddeles i Snorres Ynglingasaga, hvor det heder, at han var en stor og smuk Mand, og at Aserne udgave ham for at være særdeles passende til Høvding, men at de dog for Sikkerheds Skyld sendte den vise Mime med; at Vanerne virkelig gjorde Høne til Høvding, og at det gik godt saalænge Mime var tilstede, men at han ej

vidste at hjælpe sig, naar han uden Mimes Veiledning skulde afgjøre noget vanskeligt Anliggende; hvorfor Vanerne omsider bleve ærgerlige, dræbte Mime, og sendte hans Hoved til Aserne. Denne Mythe i Forbindelse med den Omstændighed, at Høne og Lodurr, eller Vilje og Vee, virkelig ligesom forsvinde af den oldnorske Mythologi, efterat der har været Tale om Asernes Urtid, eller før Freden med Vanerne, synes at vise, at Optagelsen af de nye Vaneguddomme, hvorved en ny Treenighed, bestaaende af Odin, Frey og Njørd opkom, har trængt hine andre Personligheder af den gamle Treenighed tilbage i en dunkel Baggrund, saa at de nu virkelig høre blandt de Edda-Guddomme, hvorom man veed allermindst Besked. Hiint Sagn, at Høne skal være sendt som Gissel til Vanerne, og at hans Navn saa sjelden forekommer blandt Aserne, ere Omstændigheder, som nødvendig maa staa i nøje Forbindelse med hinanden. I Skalda siges det, at Høne ogsaa kaldes den hurtige eller langfodede Aas, og Sandkongen. I det ovenomtalte Sagabrudstykke sammenlignes Nørek Sløngvandbauge, Kong Helges Broder og Ivar Vidfadmes Svigersøn, med Høne, som her kaldes den ræddeste blandt Aserne. At der har været flere Sagn om ham, end de, der ere komne til os, synes af det ovenfor meddelte at være utvivlsomt.

Anm. 1. „Høne" (Hænir) kommer aabenbart af Ordet hæna, at lokke, beslægtet baade med hani (Hane) og hæna (Høne). Høne er altsaa „den lokkende", den som giver Tegn, ytrer sin Vilje. Lóðurr er aabenbart beslægtet med det tydske „lodern" d. e. lue, blusse. Vé er sammendraget af Vigi eller Vihi af at „vígja", indvie, gotisk „veihjan". Paa gotisk vilde Odin, Vilje og Vee hede: Vódans, Vilja, Veiha, hvorved Riimbogstaverne komme frem.

Anm. 2. I en ældgammel norsk Legendebog om Helgeners Bedrifter, der nu opbevares paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn, fortælles det, at Hedningerne anklagede Clemens Romanus fordi han bespottede deres Guder, og enhver af de romersk-græske Guder opregnes nu med en særegen Benævnelse af Bespottelsen. I den norske Fortælling ere de romerske Gudenavne gjengivne med norske, og Riimbogstaverne ere derhos iagttagne, f. Ex. hann fælir Frey, geyr Gefjon o. s. v. (han kalder Frey en Tosse, spotter Gefjon o. s. v.) her heder det ogsaa hatar Hœni (hader Høne). Desværre har det ikke lykkets os at overkomme den latinske Original, ved Hjelp af hvilken man kunde have udfundet, hvilken romersk Guddom vore Forfædre ansaa svarende til Høne; dette vilde igjen kunne give os en Forestilling om, hvad vore Forfædre ved ham have tænkt sig.

Loke og hans Børn.

23. De tolv Hovedguder foruden Odin vare altsaa i Asalæren, saadan som vi gjennem Eddaerne kjende den, Thor, Njørd, Frey, Balder, Ty, Heimdall, Brage, Forsete, Had, Vidar, Vale, Ull. Dernæst nævnes ogsaa blandt de fornemste Asers Tal Loke eller Loft

(Loki, Loptr), uagtet han mere kan kaldes deres Fiende. Han er af Jotun-Æt, thi hans Fader er Jøtnen Farbaute, hans Moder Jøtunkvinden Lauvøy (Laufey), og dog blev han knæsat af Odin og optagen i Æsernes Tal. Loke er fager og dejlig af Udvortes, men ondskabsfuld og listig; det er hans Glæde at gjøre Æserne allehaande Fortræd, og vel er han ofte nødt til at gjøre det Onde godt igjen, ja han hjelper dem endog stundom ved sin Klogskab af stor Nød; men ikke destomindre er og bliver han deres Fiende, hvor det gjælder, og Jøtnernes hemmelige Ven. Loke var den egentlige Ophavsmand til Balders Død; han vil ved Verdens Ende optræde som en af Jøtnernes Anførere, og fornemmelig ville hans forfærdelige Børn gjøre Skade. Thi med Gygen Angerboda i Jøtunheim havde han tre Børn: Fenre (Fenrir), Jørmungand (Jörmungandr) og Hel. Fenre er en glubende Ulv, der ogsaa kaldes Fenris-Ulven; Jørmungand er en gruelig, edderspyende Slange, og Hel en fæl Kvinde. Disse Børn fødtes op i Jøtunheim, og Guderne vidste forud, at de skulde volde dem meget Ondt, derfor befalede Alfader eller Odin Guderne at bringe dem til ham. Dræbe dem vilde de ikke, da Skjebnens Gang ej maatte brydes, og heller ikke Valhals hellige Fristed krænkes, men de søgte paa andre Maader at blive dem kvit. Hel blev nemlig sat ned i Niflheim, til at raade her og modtage i sit Hjem alle dem, der døde af Sot eller Alder, det være sig Mennesker eller andre Jordens Beboere. Jørmungand kastedes ned i det dybe Verdenshav, hvor den voxede saaledes, at den kan lægge sig i en Kreds omkring Jorden, og bide sig i sin egen Hale. Derfor kaldtes den almindeligviis Midgaards-Ormen, da den omslutter Midgaard. Ulven blev derimod opfødt i Aasgaard, og var saa vild, at ingen uden Ty turde bringe den Mad. Da den voxede altfor sterkt, bleve Guderne alvorlig bange, og besluttede at binde den. De foresloge den ligesom for Spøg at prøve sin Styrke, om den kunde sønderslide en Lænke, som de havde faaet istand; Ulven, der kjendte sin Kraft, lod sig binde, men rev strax Lænken itu. En anden dobbelt saa sterk Lænke havde samme Skjebne, men nu lod Alfader Skirne drage til Dvergerne, for der at faa et uslideligt Baand forfærdiget. Dvergerne gjorde et Baand af Katte-Trinets Lyd, af Kvindens Skjeg, Bjergets Rødder, Bjørnens Sener, Fiskens Aande og Fuglens Melk; derfor har heller ikke længer Kattetrinene nogen Lyd, Kvinden noget Skjeg, eller Bjergene Rødder, o. s. v. Baandet kaldtes Gleipne eller Gleifne (Gleipnir), og var ligesaa fiint og blødt at føle paa som Silke. Æserne bragte nu Ulven ud paa Holmen Lyngve i Søen Siglitne, og spurgte ham om han vilde lade sig binde med Gleipne. Ulven, som merkede at der var List derunder, tillod det kun paa de Vilkaar, at en af dem lagde sin Haand i

dens Mund til Pant paa at de igjen vilde løse den, hvis Baandet var uslideligt. Aserne vilde nødig til, og saa tvivlraadigt paa hinanden; endelig gik Ty frem og lagde sin højre Haand i Ulvens Mund. Nu blev den bunden, og jo sterkere den sparkede, desto fastere sluttede Baandet; den kunde paa ingen Maade faa det afslidt, og da det ej var Asernes Agt at løse den, bed den Ty's Arm af. Enden af Baandet droge Aserne gjennem en stor Helle, stødte den dybt ned i Jorden, og lagde en Klippe derover. Ulven var sig fælt og vilde bide rundt om sig, men de stak et Sverd i dens Mund, der spærrede den op; den brøler græsseligt, og sagler saa sterkt, at det bliver til en heel Aa. Saaledes ligger den til Verdens Ende, men da kommer den løs, og er Asernes værste Fiende, ja den sluger Odin selv. Endelig dræber Vidar den.

Om de mange slemme Streger, Loke spillede Aserne, og om de Straffe, han led, skal siden tales. Hans Hustru var Sigyn (Sigyn, Signý), og med hende havde han flere Sønner. Desuden var han paa en egen Maade Fader eller rettere Moder til Odins Hest Sleipne. Thi kort efter at Midgaard var istand, og Guderne tænkte paa at opføre en fast Borg til Værn mod Jøtnerne, kom en Jotun-Smed eller Arbejder og lovede at bygge Borgen paa et Aar, imod at faa Freyja, Sol og Maane i Løn, men var der første Sommersdag noget tilbage i Bygningen, skulde han intet faa. Aserne troede ganske sikkert at kunne love det, og den fule Loke raadede mest dertil, men da Hiin begyndte Arbejdet, gik det langt hurtigere fra Haanden, end man ventede, thi hans sterke Hest Svadilfare trak om Natten Steen saa store som Fjeld. Da der blot var tre Dage til Sommermaal, var alt Borgeledet paabegyndt, og Aserne bleve nu alvorlig bange, thi de vilde for ingen Priis miste enten Freyja, eller Solen og Maanen. De toge fat paa Loke, som havde givet dem det slette Raad, truede ham med Døden og skræmte ham saaledes, at han lovede at hitte paa en Udvej. Han forvandlede sig nu til en Hoppe, der kom vrinskende ud af Skoven om Aftenen netop som Svadilfare trak Steen. Svadilfare sled sig løs, løb efter Hoppen, op til Skovs, og Bygmesteren efter; hele den Nat blev der ingen Steen trukket og Arbejdet saaledes forspildt. Bygmesteren blev rasende, men Thor knusede hans Hoved med Mjøllne, og Hoppen, den forvandlede Loke, fødte siden Sleipne, den hurtigste Hest i Verden, graa, med 8 Fødder.

Anm. Navnet Loke, som maaskee er beslægtet med Loge eller Lue, eller ogsaa betyder den, der gjør Ende paa Alt, synes at vise, at man ved denne onde Gud har tænkt sig den ødelæggende Ild, fornemmelig den underjordiske. Siden ansaa man ham for Hovedmand til alt Ondt, for et Slags Djevel, og Sagnet om ham har baade i Norge, Danmark og Sverige vedligeholdt sig til vore Tider. Han kaldes paa flere Steder endnu Laake, Laake Lagensøn (Laufey-Søn), og forekommer i Viser, altid som et

ondskabsfuldt Væsen. At Loke og Loduer aabenbart, idetmindste i enkelte Henseender, har været anseet som de samme Væsner, er ovenfor omtalt.

Angerboda, Navnet paa Uhyrernes Moder, betegner den, som bebuder Sorg. Fenre, Fenris-Ulven, betyder rimeligviis Afgrundernes Ulv, og har enten Hensyn til den underjordiske Ild, ligesom Loke selv, eller til det ved Jordens og Himlens Undergang opstaaende Mørke. Den kaldes og Vanagarm (Vane-Hunden), Vanagand (Vane-Uhyret). — Jørmungand betyder egentlig (Jordkreds-Uhyret), da „Jørmun" er Jordkredsen. Benævnelsen Midgaards-Ormen er almindeligere. — Om Hel skal siden vorde talt. Gleipne, Navnet paa Ulvens Baand, betyder den som sluger, som griber, fordi Baandet holder ham aldeles fast. I Skálda, eller anden Part af den yngre Edda, hvor Fenrisulvens Baand og Lænker vidtløftigt beskrives, omtales Gleipne eller Gleifne ikke som selve Baandet, men som Fjæteren eller Fodklemmen, der holder ham fast. Der staar: Ámsvartnir heder Vandet, Lýngvi Holmen i Vandet, Siglitnir en Høide paa Holmen, og Þviti en Steen eller Pæl, der staar paa Høiden, Gjöll et Hul, som er boret gjennem Stenen, og Hræba det Baand eller Lænke, hvormed Ulven er bunden. Lænken er dragen igjennem Hullet, og Gelgja heder den Bom eller Stang, som er stukken foran Hullet. Gleifnir heder Fjæteren, der holder ham. De to første, der ikke holdt, hedte Lœdingr og Drómi.

Fortællingen om Opbyggelsen af Æsernes Borg og Løftet til den sterke Bygmester er, som det synes, den ældste Form, under hvilken dette, i mange Skikkelser hos alle germaniske Folk fremtrædende, og, som saa mange andre, paa Christendommen overførte Sagn forekommer. Snart er det en Trold, der har faaet Løfte om Sol og Maane, for i Hast at bygge en Kirke, snart er det Djevelen, der, for at bygge en Bro eller Bygning, har faaet lignende Løfte om en Sjel eller noget Saadant. Slige Sagn forefindes f. Ex. om mange Kirker i Norge og Danmark, fornemmelig Domkirken i Lund, om Djevelsbroen i Schweitz o. a. d.

Hermod. Skirne.

24. Blandt flere underordnede Æser, der i og for sig vare mægtige nok, men egentlig dog kun vare de andres Tjenere, nævnes især Hermod (Hermóðr) og Skirne (Skirnir). Om Skirne, Frey's Tjener, er forhen talt. Hermod var Odins Søn, og havde Tilnavnet den rappe; han brugtes til allehaande Budskaber og Ærender. Odin havde selv skjænket ham Hjelm og Brynje. Hermod sendtes blandt andre Ærender til Nifl-heim, for at hente Balder tilbage; Hermod og Brage sendtes afsted for at byde Haakon Adelsteensfostre velkommen ved Ankomsten til Valhall.

Anm. Skirnir betyder den Opklarende, og har vel Hensyn til den klare Luft, der følger Solens Straaler. Hermóðr betyder den Stridsmodige.

Aasynjerne. Frigg. Freyja.

25. Blandt Aasynjerne er ligeledes tolv eller tretten de fornemste Hovedgudinder, nemlig Frigg, Freyja, Saaga, Eir, Gefjon, Sjøfn (Sifn, Sjafn), Lofn, Vaar, Syn, Hlin, Snotra, Fulla og Gnaa.

Men da Fulla og Gnaa, tildeels ogsaa Hlin, kun ere Friggs Tjenerinder, bør man heller i deres Sted regne de langt fornemmere Idun, Nanna og Siv. Næst disse maa Signy, Gerd og Skade sættes, hvorvel de vare af Jotunslægt, foruden nogle andre af Gudernes og Gudindernes Døtre.

Frigg og Freyja ere de fornemste af Gudinderne, og forvexles ofte; endog Navnet er vistnok oprindelig eet og det samme. Frigg var den øverste Herskerinde, Freyja ligeledes; Frigg var gift med Odin, Freyja med Od (Óðr); Freyja deelte de faldne Kæmper med Odin; kort, Alt tyder paa at begge disse Gudinder allerlængst tilbage i Oldtiden udgjorde eet, men først senere ere adskilte. Saaledes, som de gamle Sagn ere komne til os, gjøres der stor Forskjel mellem dem. Frigg er Datter af Fjørgyn; hun er Odins Hustru, den fornemste af Aasynjerne og Moder til Balder. Hun skal øjensynligen forestille den frugtbare, alt Liv frembringende Jord, hvilket man baade kan skjønne af hendes og Faderens Navn, ihvorvel flere af Odins andre Hustruer eller Elskerinder ligeledes have Navne, der betegne Jorden, ja endogsaa een, Thors Moder, ligefrem kaldes Jørd eller Jord. I det Hele hersker der i alt dette en stor Forvirring, thi gamle og nye Sagn ere sammenblandede. Friggs Bolig er det prægtige Fensale. Aasynjerne Hlin, Fulla og Gnaa (Gná) stode nærmest under hendes Befaling. Hlin bevarer og passer paa de Mennesker som Frigg vil sikre mod Fare. Fulla, en Mø med lange, hængende Haarlokker, ombundne med Guldbaand, bærer Friggs Æske, passer paa hendes Sko, og udfører alle hendes hemmelige Ærender. Gnaa udfører ligeledes Friggs Ærender, især hvor det har Hast, snart til denne, snart til hiin Verden; hun rider da paa Hesten Hovvarpne (Hófvarpnir), der farer baade i Luft og Vand. Frigg dyrkedes overalt i Norden, ogsaa af enkelte tydske Stammer.

Freyja var af Vaneslægt, Datter af Njord og Syster til Frey. Hun blev, som det heder, ved Freden med Vanerne udleveret af disse og optagen i Aasynjernes Tal. Hun var gift med Od, der forlod hende og drog i fremmede Lande; ofte græder hun efter ham, og hendes Taarer ere af Guld. Hendes Døtre, Nos og Gerseme, (Hnoss, Gersimi), ere saa dejlige, at alle kostlige Klenodier have faaet Navn efter dem, ligesom Navnet Frue skal være dannet efter Freyja. Freyja ager i en Kerre, med tvende Katte; hun ejer det dejlige Brystsmykke Brising (Brisingamen). Hun boer i det prægtige Folkvang (Fólkvangr), hvor den store Sal Sesrymne (Sessrýmnir) findes. Af alle faldne Helte hører det halve Antal hende til; hun har Ret til at vælge dem, og de komme til hende i Folkvang. Men fornemmelig er hun mægtig i Elskovs-Anliggender, og god at paakalde i disse; dog er hun ikke den eneste Kjerligheds-Gudinde,

thi Sjøfn eller Sjafn er den, som opvækker Elskov hos Mænd og Kvinder, og Lofn hjelper dem til at faa hinanden, som elske hinanden, men have Hindringer at kæmpe med.

Freyja har flere Navne; hun kaldes Vanadisen, fordi hun var af Vaneæt; der fortælles at hun engang drog ud at søge Od og gav sig paa Rejsen forskjellige Navne, nemlig Mardall (Mardöll), Harn (Hörn), Gefn og Syr. Af disse Navne har man villet udlede, at hun skulde raade for Maanen og dens Omvexlinger, ligesom Broderen Frey for Solen.

Anm. Det er allerede ovenfor viist, hvorledes Frigg egentlig ikke er nogen anden, end Jørd, Odins saakaldte første Hustru; og at ligeledes Freyja oprindelig synes at være den samme. Undertiden kaldes ogsaa virkelig Frigg selv Jørd; Andre paastaa at Jørd er Datter af Frigg; endnu andre sige at Jørd var Datter af en vis Onar og Natten. Ogsaa Langobarderne dyrkede Odins Hustru under Navnet Frea (Frigg eller Freyja). Det fortælles, at da Vinilerne (ɔ: Langobarderne) engang førte Krig med Vandalerne, lovede Vodan det Folk Sejr, som han først fik Øje paa ved Solens Opgang. Gambare, Vinilernes fornemste Kvinde, bad Frea, Vodans Hustru, hjelpe sig, og Frea sagde hende, at Vinilernes Kvinder skulde drage deres Haar ned paa begge Sider af Ansigtet, binde det under Hagen ligesom et Skjeg og herpaa ved Solens Opgang begive sig udenfor den Glug, af hvilken Vodan plejede at see ud imod Østen; da vilde de nok falde ham i Øjnene. Vodan saa disse Skikkelser, og spurgte: hvad er det for Langskjegger (Langenbärte)? Frea bad ham nu holde sit Løfte og give Vinilernes Folk Sejr, men siden kaldte de sig Langobarder. — Jørd kaldtes ogsaa Lodyn, (Hlóðyn), hvis Betydning er uvis; hos Tydskerne Hludana. Fjørgyn, Navnet paa ~~Frejas Fader~~ Friggs Moder, betyder den Liv-Vækkende, af fjörr, ɔ: Liv, medmindre det ligefrem skulde være det gotiske fairguni, Bjerg.

Navnet Freyja eller Frøyja betyder, efter hvad vi have viist, ikke andet end vort „Frue", ligesom i got. fráuja betyder „Herre" og et tilsvarende fráujô maa have betydet „Frue"; og rimeligviis har man ej opkaldt Frue efter Freyja, som Sagnet beretter, men omvendt. Sagnet om „Od" og hans Bortrejse er saare vanskeligt at forstaa; at „Od" egentlig er den samme som „Odin" er højst rimeligt. — Alleslags Klenodier kaldtes virkelig af vore Forfædre Hnossir eller Gersemar; af Angelsaxer Gärsuman: heraf gjorde de Danske Gørsum, Gørsom; saaledes benævnes endog alt fortrinligt, udmerket, som „Gørsommens Fisk" — en ypperlig Fisk. Folkvang, Navnet paa Freyjas Bolig, betyder „Folkenes Vang", Plads, Sesrymne, hendes Sal, betyder den der rummer mange Sæder. Alt dette viser hendes store Magt og Anseelse; der fortælles, at hun hver Dag rider ud med Odin for at vælge Valen, ɔ: vælge sin Halvpart af de Faldnes Tal. Atter et Beviis paa, at hun egentlig maa have været Odins Hustru, d. e. Frigg eller Jørd. Om nu hendes Part ogsaa skulde deeltage i Valhalls Lystigheder, og alene bo hos hende, eller altid opholde sig i Folkvang, nævnes ikke. Ellers synes dette Sagn at være Aarsagen til den store Anseelse, Kvindekjønnet nød hos de nordiske Folkeslag, tvertimod hvad der var Skik og Brug hos de sydlige. Om Freyja fortælles desuden, at hun var den

egentlige Mesterinde i den stærkeste Troldkunst eller Seid, der i sildigere Tider ansaaes for en Vederstyggelighed; hun var altsaa Troldkvindernes eller Valaernes Herskerinde, og hvor stor Anseelse disse nød, fornemmelig i Krigen, hos Stridsmændene, vide vi især af Beretningerne om de gamle Tydskere. Af Navnene Mardall (Havboersken), Harn (den hornede?), Gefn (den gavmilde) har man isærdeleshed villet finde Hentydninger paa hendes Raadighed over Maanen, da nemlig Mardall skal betegne den mørke Maane, Harn det tændte Ny, Gefn Fuldmaanen. — Blandt andre Beviser paa Freyjas Anseelse er ogsaa det, at Fredagen har faaet Navn efter hende; hos os fordum Frjádagr (med en Forandring) hos Tydskerne Freytag, hos Angelsaxerne Frigedäg, hos Englænderne Friday.

At Angelsaxerne idetmindste forvexlede Freyja med Frigg, kan man slutte af den ovenomtalte Prædiken, hvor det heder at den 6te Dag var helliget til den skamløse Gudinde, der kaldtes Venus, og „Fryeg paa Dansk".

Hlin eller Hlyn, Lyn betyder rimeligviis den bevarende, værgende; Fulla eller Fylla den rige, den fuldtgivende, efter hende kaldes alt Guld Fullas Haarsmykke. Gnaa betyder den højtknejsende, fordi hun farer i Luften (deraf at gnæfa — at knejse); Hovvarpne betyder den, der kaster sine Hover, Fødder. Oprindelsen til Navnet Sjøfn er uvis; egentlig skulde det hede „Sifn", hvilken igjen er beslægtet med „Sif", hvorom nedenfor. Lofn kommer af at lofa, tillade (deraf vort „Lov"), fordi hun tillader Elskende at faa hinanden.

Saaga. Eir. Gefion. Vaar. Syn. Snotra.

26. Saaga, der i Edda nævnes næst efter Frigg, har en stor Bolig ved Søkkvabek (ɔ: den synkende Bek) hvor de svale Bølger bruse, og hvor Odin og hun hver Dag drikke af gyldne Kar. Hendes Betydning som Gudinde er heel uvis. Engang troede man, at hun var Historiens Gudinde, fordi „saga" betegner et Sagn, en Fortælling, men det er nu oplyst, at hendes Navn udtales og rettere bør skrives Sága, altsaa har hun intet med Historien at bestille. Snarere skulde man antage at „sága" kom af „at sjá", hvoraf Formen „ságu" ɔ: sáu, sá; og at hun, „den Seende", betragtedes som en der forkyndede Visdom. — Eir (af „at eira", skaane) er Lægekunstens Gudinde, forresten veed man lidet om hende at fortælle. — Gefjon var ifølge Edda en Mø, til hvem alle Jomfruer kom efter Døden. Man har desuden andre Sagn om hende, at hun var i Odins Følge, og bad Kong Gylve (Gylfi) i Svithjod om en Dags Pløjeland, hvilket han strax skjenkede hende, men at hun da med 4 Øxne pløjede løs alt det Land, hvor Mælarsøen siden er kommen, og drog det ned i Østersøen; at dette Land, Sælund, er det nuværende Sjælland, at hun bosatte sig der og egtede Odins Søn Skjøld. Heraf, og da man tillige erfarer, at Anglernes Digtere i ældre Tider kaldte hende „geofon", „gifon", Oldsaxernes ligesaa „gibhun", skulde man snarest formode, at Gefjon

oprindelig har været Havets, det for Menneskene velgjørende og Rigdomme „givende" Havs Gudinde. — **Vaar** (ↄ: Eden, Løftet) hører de Eder og Troskabsløfter, som Mænd og Kvinder give hinanden indbyrdes. Derfor kaldes ogsaa disse Løfter várar, og Vaar straffer den som bryder dem. — **Syn** vogter Døren i Freyjas Hall, og hindrer dem fra at komme ind, som ej ere værdige dertil; hun hindrer ogsaa Folk at fremføre usande Ting til Thinge, naar de trætte med hinanden. Derfor betyder og „syn", Negtelse, og „at synja", at negte. — **Snotra** (af Ordet „snotr" ↄ: net, tækkelig), er alskens Forstandigheds, Tækkeligheds og Yndigheds Gudinde.

Anm. Disse her nævnte Gudinder opregnes, som anmerket, i Fortegnelsen i Edda, men man veed ej mere om dem, og de have vist ikke været synderlig dyrkede. Freyja og Frigg vare sikkert de eneste Aasynjer, der egentlig med Iver dyrkedes i Norden.

Gefion synes ogsaa undertiden at være bleven forvexlet med Frigg. Der fortælles saaledes i et gammelt Haandskrift af Troiumannasaga eller Trojanerkrigens Historie, om hvilket man med Bestemthed veed, at det er nedskrevet i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede af den berømte og sagakyndige norsk-islandske Lagmand Hr. **Hauk Erlendsøn**, eller idetmindste forfattet under hans Opsigt, at de tre Gudinder, mellem hvilke Tvedragtens Æble blev kastet paa Thetis's Bryllupsdag, vare **Freyja**, **Siv** og **Gefion**. Her svarer Freyja til **Venus**, Siv til **Juno** (Jupiter kaldes nemlig ogsaa meget ofte i denne Fortælling **Thor**), og Gefion til **Minerva**, der ligesom hun var ugift. Men længere nede, hvor der fortælles om Paris's bekjendte Dom, heder det, at de tre Gudinder, mellem hvilke han skulde dømme, var Siv, Freyja og **Frigg**; at Freyja (Venus) lovede ham Grækernes smukkeste Kvinde, at Siv (Juno) bød ham Magt og Anseelse, men at Frigg lovede ham Sejer i Strid, eftersom „hun var Krigsgudinde". Her seer man aabenbart, at ved Frigg menes Minerva, uagtet disse tvende Gudinder kun have lidet tilfælles. Enten maa man nu altsaa tænke sig en Forvexling mellem Frigg og Gefion, eller ogsaa en ligefrem Skrivfejl, hvilket vistnok er det rimeligste, naar man seer hen til, at der ogsaa paa det første Sted oprindelig har staaet Frigg, men at Navnet senere er rettet til Gefion. Man skulde næsten tro, at Forfatteren ved nærmere Eftertanke er kommen til den Overbeviisning, at Gefion var mere passende end Frigg til at træde istedetfor Minerva, men at han har forglemt at rette Navnet paa det sidste Sted.

Sagnet om Gefion og Sælunds Løsrivelse fra Sverige samt Mælarens Oprindelse er ældgammelt, da det endog antydes i det af Snorre citerede Vers af Skalden Brage hin Gamle: „Den guldrige Gefion drog glad Danmarks Forøgelse fra Gylve, saa at det røg af de hurtigløbende Dyr, der trak Byrden. Ørnene, der de ginge foran Vine's (eller Vennedens, Vineyjar) vide Voldbrud, havde 8 Øjne og 4 Hoveder". Brage maa antages at have levet omtrent i Slutningen af det 8de Aarhundrede, og Sagnet maa altsaa allerede paa den Tid have været henført til Danmark.

Idun. Nanna. Siv.

27. Kun lidet er det, hvad vi vide om Idun, Nanna og Siv. Idun var Brages Hustru. Hun var i Besiddelse af Æsernes dyrebareste Skat, nemlig nogle Æbler, der have den Natur, at hvo som spiser deraf, ej bliver gammel. Uden dem vilde Guderne blive gamle og affældige. Derfor ere de meget bange for at miste Idun, og da hun engang var røvet af Jøtnen Thjasse, som siden skal fortælles, vare de i den største Nød. Idun kaldtes den gode Gudinde, Fruen paa Brunnakers Bænk; saa hed da rimeligviis hendes og Brages Bolig. Nanna, Nevs Datter og Odins Sønnedatter, var Balders Hustru og elskede ham saa højt, at hendes Hjærte brast ved hans Død. Siv (Sif) var Thors Hustru, men i sit første Egteskab, uvist med hvem, Moder til Guden Ull. Siv beskrives som dejlig, med Guldhaar, forarbejdet af kunstrige Dverger. Siv, hvis Navn betegner „Frændskab", „Slægtskabsforbindelse", synes at have været den oprindelige Gudinde for Slægtskab, Frændskab og Familieforhold, medens Vaar var det for Egteskabet selv. Om Signy eller Sigyn, Skade og Gerd er forhen talt.

Anm. Idun (af „id" d. e. atter) tilkjendegiver „den Gjentagende, Fornyende"; nemlig formedelst hendes underfulde Æbler. „Nanna", beslægtet med „nenna" (gotisk nanþjan) betegner „den modige, den udholdende". „Sif" (egentl. „sifj"), betegner som Ord „Slægtskab, Frændskab, angl. sibb. Tydsk „Sippe" hvoraf „Sippschaft". Ogsaa de gamle Vender eller Slaver dyrkede en Siva som Frugtbarhedens Gudinde, og afbildede hende som en dejlig Kvinde med langt Haar, Blomsterkrands om Hovedet, et Guldæble i den ene Haand, og en Drueklase med et grønt Blad i den anden. Hvorledes Siv afbildedes hos os, vides ikke, dog er det vist, at hendes Billedstøtte fandtes i flere Templer, idetmindste siges det udtrykkeligen om det Tempel, den bekjendte Haakon Lade-Jarl og Dale-Gudbrand ejede tilsammen. Efter Signy, bekjendt for sin opofrende Kjerlighed til sin Mand, ere mange Kvinder opkaldte; Navnet er nu forvandlet til Signe. — Gerd bruges ogsaa meget i Navne, men oftest sammensat, f. Ex. Asgerd.

I en Fortegnelse paa Asynjerne, der forekommer i Skálda, nævnes: Frigg, Frevja, Fulla, Snotra, Gerd, Gefjon, Gnaa, Lofn, Skade, Jord, Idun, Ilm, Bil, Njørun, Hlin, Nanna, Nos, Rind, Sjøfn, Sol, Saaga, Sigyn, Vaar, Syn, Thrud og Ran. Tre af disse (Ilm, Bil, Njørun) omtales ikke andenstedsog ere maaskee komne ind ved en Misforstaaelse. Ilmr betyder forresten Lugt; skulde Ilm være Vellugtens Gudinde?

Norner.

28. Næst disse Hoved-Guder og Gudinder gaves der andre Æser og Asynjer, der vare saare mægtige, og desuden en heel Deel flere over-

naturlige Væsner. Mest anseede vare vel Nornerne, eller Skjebnens Gudinder. De vare temmelig mange, men de fornemste af dem kun tre, Urd, Verdande og Skuld (Urðr, Verðandi, Skuld), der boede under Yggdrasil, ved den Brønd, som efter Urd kaldes Urdebrønden, hvor tvende Svaner opholde sig, hvor Yggrasils Grene dryppe Honningdugg ned paa Jorden, og hvor Guderne holde Thing. Nornerne bestemme hvert Menneskes, ja endog Æsernes Skjebne; de styre Verdens uforanderlige Love. Ved hvert Barns Fødsel ere Nornerne tilstede, for at bestemme dets Skjebne, og Ingen lever en Dag længere end Nornerne ville. Der ere gode og onde Norner, men begges Udsagn maa følges.

Anm. Nornerne nævnes paa utallige Steder i vore gamle Skrifter, og det var ikke langtfra at man troede paa dem meget længe efter Christendommens Indførelse. Af de tre Hovednorners Navne kan man see, at Urd raader for den forbigangne, Verdande for den nærværende, og Skuld for den tilkommende Tid.

Nornerne, heder det i Gylfaginning, ere foruden hine tre Norner ogsaa andre, der komme til ethvert Menneske som fødes, forat bestemme hans Skjebne. Nogle af disse ere af Guders, andre af Alfers, endnu andre af Dvergers Slægt.

Hamingjer. Fylgjer.

29. Beslægtede med Nornerne vare de saakaldte Hamingjer (hamingjur, Lykke-Gudinder) eller Fylgjer (fylgjur, Følge-Gudinder). Hamingjerne vare overnaturlige, oftest usynlige, kvindelige Væsner, der troedes at ledsage Menneskene og styre deres Skjebner. Ethvert Menneske havde sine Hamingjer, der søgte at berede ham Held, ja man troede endog, at En kunde laane en anden sin gode Hamingje, naar det gjaldt at udføre en vovelig Daad til hans Bedste. Ved Fylgjerne tænkte man sig derimod især nogle Væsner i Dyreskikkelse, der troedes at gaa foran Menneskene, eller ledsage dem. Hvert Menneske tænktes at have en eller flere Fylgjer, og enkelte Folk udgave sig for at kunne see Fylgjerne og saaledes paa Forhaand melde dens Ankomst, hvis Fylgjer de havde seet. Fylgjen tænkte man sig som oftest svarende til vedkommende Menneskes Charakteer, saaledes at kraftige Høvdinger havde Bjørne, Oxer o. s. v., listige Folk Ræve o. s. v. Fylgjerne, idetmindste dette Slags Fylgjer, bleve aldrig tilbedte. Enkelte Mennesker troede man begavet med et højere og skarpere Syn, der satte dem istand til at skue Fylgjerne og derved erfare mere om Andres Skjebne og Bestemmelse end sædvanligt. Ogsaa efter Christendommens Indførelse varede Troen paa disse Fylgjer og Hamingjer, og selv ivrige Christne, som Kongerne Olaf Tryggvesøn og Olaf den Hellige, vare ikke frie derfor. Fylgjerne og Hamingjerne kaldes undertiden reentud Norner, hvoraf man kan see, at der ej har været gjort synderlig Forskjel mellem disse Væsner.

Anm. Hamingja betyder i det gamle norske Sprog Lykke, Held; dog synes denne Betydning at være afledet, og den egentlige Rod at være hamr d. e. „Ham", altsaa Væsner, der viste sig i en anden Ham, Skikkelse, end deres egentlige (se f. Ex. Atlamaal 19). Heraf skulde man maaskee kunne slutte, at Hamingjerne og Fylgjerne heller ikke i Førstningen have været betragtede som forskjellige. Som Exempel paa, hvorledes man tænkte sig en egte Fylgje kan anføres, at Islændingen Einar Tveraaing spaaede sin mægtige Broder Gudmunds Død deraf, at han havde drømt, at en vældig Oxe gik opad Eyjafjorden og tilsidst ligetil Højsædet i Gudmunds Gaard Madrevalle, hvor den faldt død ned. Denne Oxe, sagde Einar, var en Mands Fylgje. Da Harald Gormssøn, som det heder, havde sendt en Finn i Hvalskikkelse forat undersøge Island, modtoges han af de fornemste Høvdingers Fylgjer, og blev jaget bort; Fylgjerne vare: for Thord Gelle (den brølende) i Eyjafjorden en brølende Tyr, for Eyjulf paa Madrevalle en stor Fugl med en Mængde andre mindre, for Brodd-helge i Vaapnafjord en Drage, ledsaget af Ormer og Padder, for Thorodd Gode en Bergrise med en Jernstav.

Valkyrjer.

30. Et andet Slags Skjebne-Gudinder, ogsaa nær beslægtede med Nornerne, vare Valkyrjerne. Valkyrjerne raadede for Sejren og Mandefaldet i hvert Slag; de udsendtes af Odin for at udkaare sig Valen eller Einherjerne (deraf deres Navn, af Val og „kjöra", kaare). De kaldes derfor ogsaa Odins Møer. De beskrives som smukke unge Piger, tilhest, bevæbnede med fuld Rustning; de rede gjennem Luft og Vand, over den hele Verden. Hjemme i Valhall derimod bare de Drikken om til Æser og Einherjer i Odins Sale. Valkyrjerne vare to Slags, de egentlige, himmelske Valkyrjer, og andre, halv jordiske, halv himmelske, der en Stund levede paa Jorden som dødelige Mennesker, men siden opstege til Himlen, rimeligviis et Slags kvindelige Einherjer, der maaskee for største Delen tilhørte Gefjon. Til Valkyrjerne hørte ogsaa Nornen Skuld; de øvrige himmelske Valkyrjers Antal opgives forskjellig, 9 eller 3 Gange 9; thi man tænkte sig dem altid ridende i tre Flokke. Oftest nævnes Gandul (Göndul), Skagul (Skögul, der ogsaa kaldes Geir-Skagul eller Spyd-Skagul), Hlakk (Hlökk), Rist (Hrist), Mist, Hild (Hildr), o. fl. Der gaves ogsaa andre Valkyrjer, som kun satte Splid mellem Einherjerne, og brugtes til de laveste Sysler i Valhall.

Med et fælles Navn kaldes saavel Valkyrjer, som Norner, Hamingjer, Fylgjer, ja endog de større Gudinder, tilsammen Diser. Navnet bruges dog mest om de første Slags. Dis (Fleertal disar) betyder egentlig simpelthen „Gudinde" og kan saaledes visnok anvendes om alle Gudinder, de højere som de lavere. Dog tænkte man sig ved dem, som det synes, deels Hamingjerne og enkelte Fylgjer, deels særskilte højere Væsner, der af Guderne vare satte til at bevare hver enkelt eller hele Slægter. Un-

dertiden omtales de, som om man derved forstod enten Valkyrjerne eller Nornerne selv. Ligesom der var beskyttende, saaledes tænkte man sig ogsaa forfølgende Diser. De herskende Familiefejder maatte nødvendigviis medføre, at ogsaa Ætternes Diser laa i Strid saavel med hinanden indbyrdes, som med de gjensidige Ætter selv. Stundom havde endog en Æt selv forskjellige, indbyrdes fiendtlige Diser, der i visse Tilfælde tilføjede Ættens egne Medlemmer Skade. I den hedenske Tid holdtes et stort Offer eller Blot for dem (dísablót) ved Vinterens Begyndelse; men i Templerne kaldtes den for Gudinderne indrettede Sal Disarsalen. Det aarlige Diseblot i Uppsal var og forenet med Thing (disaþing) og Marked; dette sidste holdes endnu under Navnet Distingen ɔ: Disathing.

Anm. Om Valkyrjerne fortælles Mangt og Meget i vore gamle Bøger; overalt beskrives de saaledes som ovenfor meldt. Hvorledes vore Forfædre tænkte sig Valkyrjerne mod Hedenskabets Slutning, kan sees af en Beskrivelse, Njaals Saga meddeler os over et Syn, Bonden Darrad havde samme Dag, da det frygtelige Brians-Slag leveredes ved Dublin 1014. Han saa først tolv Kvinder ridende i Luften og fare ind i en Høj; gjennem et Hul paa Højen saa han dem her væve en Væv af Menneske-Indvolde, med Sverd istedetfor Sked, og Pile istedetfor Skyttler. De sang dertil en Sang, som ogsaa meddeles; her heder det, at Væven, Krigsvæven, væves for det Slag, der nu skal staa, at Kampen skal vorde blodig og en Konge sejre, men en anden mægtig Konge og store Høvdinger falde. Blandt Kvinderne som væve nævnes Hild, Hjørthrimul, Sandgrid, Svipul: alle Valkyrjer. Da de vare færdige med Væven, slede de den i to Stykker, og nu rejste sex med det ene Stykke i Nord medens sex med det andet droge i Syd. — I Eyvind Skaldespilders dejlige Digt over Haakon Adelsteensfostre, (Haakonsmaal) fortælles der, at Odin udsendte Valkyrjerne Gandul og Skagul forat kaare, hvilken Konge der skulde gjeste Odin. De droge afsted til Hest, med Hjelm, Skjold og Spyd, fandt Haaken og førte ham til Valhal. — Krig og Strid have mangfoldige Benævnelser efter Valkyrjerne, især deleshed er „Hilds Leg“ almindelig. Navnet Hild bruges endnu, baade alene og i mange Sammensætninger, som Ragnhild (af Ragn eller Regin, det er Guderne, se Side 9) Gunhild (af gunn ɔ: Krig); Alfhild (af álfr ɔ: en Alf) o. s. v. Ogsaa er Ordet „Dis“ (en Dise) meget almindeligt i Navne, som Halldis, Herdis, Thordis o. s. v. — Hvorledes en Æt tænktes at have forskjellige, indbyrdes stridende, Diser, derom indeholder Sagnet om Thidrande, Sidu-Halls Søn, et Vidnesbyrd. Kort før Christendommens Indførelse paa Island gik den unge haabefulde Thidrande trods Spaamanden Thorhalls Forbud en Nat efter et Vinternatsgilde ud for at see, hvo der bankede paa Døren; man hørte nemlig tre Slag. Da han var kommen ud, saa han ni sortklædte Kvinder komme ridende nordenfra, og ni hvidklædte, paa hvide Heste, søndenfra; de sortklædte angrebe og saarede ham dødeligt; man fandt ham liggende der om Morgenen, og han fortalte Synet førend han opgav Aanden. Thorhall udlagde dette som et Forvarsel om en Religionsforandring. Begge Slags Kvinder, meente han, vare Ættens Diser, men de sorte havde elsket den gamle Tro, der nu skulde afskaffes, og de havde villet

kræve et Offer eller en Skat af Ætten, forend de for stedse skiltes fra den. De hvide derimod skulde ene være Ættens Diser under den nye Tro; de havde forgjeves søgt at forsvare ham.

Den fuldstændigste Opregnelse af Valkyrjerne er sandsynligviis den, der findes i Skalda: Hrist, Mist, Herja, Hlökk, Geiravör, Göll; Hjörþrimul, Guðr, Herfjötur, Skuld, Geirönul, Skögul ok Randgnið, Ráðgrið, Göndul, Svipul, Geirskögul, Hildr ok Skeggöld, Hrund, Geirdrifull; Randgriðr ok Þrúðr, Reginleif ok Sveið: Þögn, Hjálmþrimul, Þrima ok Skálmöld.

Thorgerd Hølgabrud og Irpa.

31. Blandt Gudindernes Tal maa man ogsaa regne tvende, hvis Dyrkelse ikke synes at have strakt sig over hele Norge, men kun til Haalogaland eller rettere til de Fylker, som beherskedes af den navnkundige Haaleyge-Æt, der troedes at nedstamme fra Odins Søn Seming, og hvis fornemste Medlemmer vare Haakon Lade-Jarl og Sønnen Erik Jarl. Hine Gudinder vare Thorgerd Hølgabrud og Systeren Irpa eller Yrpa. Thorgerd skal have været Datter af en gammel Konge Hølge eller Haaloge, efter hvem Haalogaland siges at være opkaldt. Hun kaldes ogsaa Hørgabrud og Hørgatrold, hvilket sidste synes at vidne om, at hun ellers var daarlig nok anseet. Man tilbad ogsaa hendes Fader Hølge, og Gravhaugen over ham skal lagviis være opført af Jord, og Guld og Sølv. Man troede, som det sees, at deres Bistand bragte Lykke, især i Krigen; men egentlig have vel begge Væsner kun været Ætte-Diser for Haakon Jarls Slægt.

Anm. Hörgr betyder baade et helligt Sted og en Gudbom, men Hörga en Klippe, og Hörgabrúðr (Gudernes Brud) er vist ofte forvexlet med Hörgatröll (Bjergtrold). I Haakon Jarls store Tempel paa Lade var der foruden mange andre Guder et Billede af Thorgerd Hølgabrud, prægtigt klædt, med en Ring om Armen. Da Jarlen vilde sende sin Ven Sigmund Brestesøn i et farligt Ærende til Færøerne, gik han først ind med ham i Templet, for at anraabe Thorgerd om Held paa Toget. Han kastede sig paa Knæ for Billedet, gav det en Mængde Sølv i Offer og tilbad det saa ivrigt, at han græd; han prøvede at tage Armringen af det, thi hvis den gik løs, var det Tegn paa at Gudinderne vilde forunde sin Bistand. Første Gang, fortælles der, prøvede han forgjæves, men endelig fik han Ringen, og satte den som en Helligdom paa Sigmunds Arm; den vilde beskytte ham mod alle Farer, sagde han, men han maatte ikke skille sig ved den. Jarlen havde ogsaa et andet Tempel, Mage til det paa Lade, men han eiede det kun halft med Dale-Gudbrand, den mægtige Herse i Gudbrandsdalen. Der sad Thor paa sin Kerre, hans Hustru Siv, Thorgerd Hølgabrud med et Hovedtøj paa, og Irpa; alle havde Armringe af Guld. Islænderen Rapp, en forvoven Mand, passede engang paa, da Jarlen var hos Gudbrand, sneeg sig ind i Templet, tog Ringene fra Gudebillederne og satte Ild paa hele Huset. Jarlen forfulgte ham forat lade ham dræbe, men han undkom til Lade, derfra ombord paa et Skib, og seilede til Island. I det store og farlige Joms-

vikingeslag gik Haakon Jarl et Øieblik paa Land, og ofrede til Thorgerd sin egen Søn Erling. Strax, heder det, droge Thorgerd og lidt senere Irpa i egen Person i Kampen; Fienderne saa dem staa paa Haakons Skib, og fra hver af deres Fingre gik der Piil paa Piil, enhver Piil dræbte en Fiende. Da først flygtede Jomsvikingerne. Denne fabelagtige Beretning er rimeligviis bleven udspredt af Haakon selv, som ved hemmelighedsfulde Religions-Ceremonier søgte at holde det overtroiske Folk i Frygt. Maaskee have ogsaa Jomsvikingerne dermed søgt at besmykke sin Flugt.

„Irpa" (af jarpr) betegner „den lysebrune" „den brunladne".

Elementarguddomme. Øge.

32. Medens Æserne som Hovedguder styrede alle Naturkræfter, og søgte at vende dem til Menneskenes Bedste, havde fordetmeste hver enkelt Kraft eller hvert Element ogsaa sin egen iboende Guddom, der ligesom var en Personliggjørelse af Kraften eller Elementet selv, og satte det i Bevægelse, uden at raade for dets hele Virksomhed. Saaledes styrede og ledede Njørd Vinden, men var dog ikke dens Ophavsmand: dette var Jøtnen Hræsvelg (Hræsvelgr), der sad i Ørneham ved Himlens yderste Nord-Ende, og frembragte Vinden ved sine Vingeslag. Da de raa Naturkræfter, naar de overlades til sig selv, somofteſt heller gjøre Ondt end Godt, kan man ej undres over, at vore Forfædre mestendeels gjorde hine Element-Guddomme til Jøtner, som kun sjelden stode paa en god Fod med Æserne, og altid maatte holdes i Tvang. De mægtigste af dem ere Fornjot og hans Ætmænd. Fornjot, heder det, havde tre Sønner, Hleer, Loge og Kaare (Kári). Hleer raader for Søen, Loge for Ilden, og Kaare for Vinden. Kaares Søn hed Jakul (Jökull) eller Froste; Frostes Søn hed Snjo eller Snæ og Snæ havde fire Børn: Thorre, Fann (Fönn), Driva (Drífa), og Mjall (Mjöll). — Fornjot (For-njótr) betyder egentlig kun „Ur-Nyderen", „Ur-Besidderen", og rimeligviis er han ingen anden end Yme, der ogsaa kaldes Ørgemle (Örgemlir) eller den urgamle. Thor, Jøtnernes Ødelægger, kaldes derfor af Skaldene „den der omstyrter de fornjotske Guddommes Altere". Loge betyder ligefrem „Lue" og er vel ingen anden end Loke, der selv var af Jøtun-Æt. Jakul betyder Isstykke, Froste Frost, Snjo Snee, Thorre Barfrost, Fann Snefann, Driva Sneedriv, Mjall fiint Sneefog. Hvad disse Væsner raade for, ligger altsaa i Navnene selv. Men den merkeligste af dem alle er Hleer, Havets Gud. Han kaldes ogsaa, ja oftest, Øge*) (Œgir d. e. den Skræk-Indgivende), og har en Bolig paa den efter ham opkaldte Hlesey ɔ: Hleers Ø, Lesø i Kattegattet. Oprindelig var han ikke Æserne god,

*) Skrivemaaden Æger, der hidtil næsten var den ene brugelige, er urigtig, da den blot findes i nyere islandske Skrifter, hvor der ej gjøres Forskjel paa œ og æ.

men Thor truede ham med skarpe Øiekast og nødte ham til at gjøre et Gilde for dem hver Høst i sin Hal; siden besøgte han ogsaa Aserne og blev venskabeligen modtaget af dem. I hans Gilder gik det lystigt til; Øllet skjænkede sig selv, og der var skinnende Guld istedetfor Lys. Hans raske Tjenere hedte Elde og Funfeng (Eldir, Funafengr). Men stundom kunde han dog ikke fornegte sin onde Natur. For at hevne sig over Thors myndige Befaling, bad han ham hente sig en Kjedel, der var saa stor at han deri kunde brygge Øl for alle Aserne; en saadan fandtes kun hos Tys Stiffader Jøtnen Hyme (Hýmir), og først efter store Farer lykkedes det Thor at faa den fat og bringe den hjem. Hans Hustru Ran (Rán) stræber paa alle Maader at gjøre Menneskene Ondt; hun har et Garn, hvormed hun søger at trække de Søfarende ned i Afgrunden til sig. Øge og Ran have 9 Døtre; deres Navne betegne Havets Bølger i deres forskjellige Størrelser og Udseende; derfor kaldes ogsaa Bølgerne af de gamle Skalder Øges eller Rans Døtre. Da de fleste Folkeslag i deres Barndom tilbade Naturkræfterne, inden de dannede sig Forestillinger om højere og mægtigere Guddomme, blev ogsaa Øge hos vore Forfædre tilbedet og dyrket førend Njørd, og hans Anseelse vedligeholdt sig fremdeles, uagtet den slette Tro man havde til ham. Man kaldte Guldet Øges Ild, fordi det traadte istedetfor Lys i hans Gildesal.

Anm. Øge kommer af Rodformen „óg" d. e. Skræk. — Han kaldtes af Anglerne „Ége", og af Goterne vistnok Ógeis. Hans Navn brugtes af alle Germaner, saaledes og af vore Forfædre, som Omskrivning af „Havet" selv; derfor kaldtes ogsaa i Sønderjylland den egentlige Udsejling mod Vesterhavet Égedór, d. e. Døren til Øge, hvoraf siden „Eider". Øges Hjelm Œgishjálmr, kaldtes en Tryllehjelm, hvorved den, der havde den paa, kunde indjage sine Fiender en uovervindelig Skræk, og derfor sagde Skaldene ofte om raske Konger og Anførere, at de bare Øgeshjelm i Øjnene eller stode under Øgeshjelm. Øge kaldtes ogsaa Gyme (Gýmir, eller den gjemmende), Bølgeslaget kaldtes Gymes Sang. Derfor heder det i Thjodolfs Kvad om Kong Yngvar, der blev højlagt ved Strandbredden i Estland: „Østersøen kvæder Gymes Sang til Morskab for den svenske Konge". Navnene paa Øges Døttre ere Himinglæfa (den himmelklare), Duva (den dukkende), Blodughadda (den blodig- eller purpur-haarede), Hefring (den svulmende), Ud eller Unn (Bølge), Rønn (Spruden), Bylgja (Bølge), Baara (Vove), og Kolga (oprørt Sø).

Sagnet om Fornjot har man senere udsmykket saaledes, at man gjør ham til Konge i Kvænland eller Finland, lader Snæ's Datter Driva egte og myrde den svenske Konge Vanlande, og giver Thorre tre Børn, Sønnerne Nor, Gor og Datteren Goe, hvis Ran gav Anledning til Norges Bebyggelse, da Nor og Gor droge vester over efter sin Syster, underlagde sig Norge og fandt hende paa Hedemarken. Efter Thorre kaldte vore Forfædre Vintermaaneden fra 21 Januar til 21de Februar Thorre eller Thorremaaned, og Maaneden fra 21de Februar til 21de Marts Goe eller Goemaaned; derfor staar der endnu i Almanakken „Januar eller Thorsmaaned, Februar eller Gjømaaned".

Det er allerede forhen anmerket, at Loke var Ildens Gud; paa Island kaldes endnu Fliser og Kvas Loka spænir, Lokes Spaaner; Loka daun, Lokes Damp, kaldes underjordiske Svovelbunster, og hos os siger man at Loke giver sine Børn Bank, naar Ilden knitrer. Deraf bliver det klart, at Loge og Loke maa være eet og samme Væsen.

Navnet „Eldir" betyder „den Ildtændende", og har maaskee Hensyn til Morilden. „Funafengr" betyder „Ildskafferen".

Hræsvelg betyder ligefrem „Liig-Svælgeren", af hræ Liig. Dette kan derfor vist ikke blot have været et Tilnavn for Kaare, den egentlige Vindgud.

Nat. Dag.

33. Nattens og Dagens Guddomme vare ogsaa af Jøtunæt. Jøtnen Nørve havde en Datter ved Navn Nat, hun var sort og mørk som hendes Æt; først blev hun gift med Naglfare, deres Søn hed Aud eller Od; dernæst med Onar, deres Datter var Jørd, Odins Hustru; og endelig med Delling af Aasa-Æt, deres Søn var Dag; han var lys og fager efter sin Fædrenext. Alfader tog Nat og hendes Søn Dag, gav dem to Heste og Kerrer, og satte dem op paa Himlen, for at de skulde kjøre omkring Jorden hver sit halve Døgn. Natten kjører foran med Hesten Riimfaxe (Hrimfaxi, d. e. den med rimet Man), og hver Morgen fremkommer Duggen paa Marken af Fraaden, der drypper ned fra dens Bidsel. Den kaldes ogsaa Fjørsvartne (Fjörsvartnir) eller Livsformørkeren. Dag kjører med Skinfaxe (d. e. den med den skinnende Man) og Luften og Jorden lyser af dens Man.

Anm. Det heder at Nat rider foran Dag, fordi vore Forfædre altid plejede at begynde Døgnet med Natten. Derfor regnede de ogsaa altid efter Nætter, ikke, som vi nu pleje, efter Dage. Naar En havde opholdt sig et Sted i sex Dage, sagde han: „jeg har været der sex Nætter".

Hel.

34. Dybt nede under Yggdrasils Rod, i det mørke og kolde Nifl-heim, herskede den frygtelige Hel, Lokes og Angerbodas Datter. Hun er halv blaasort og halv med almindelig Hudfarve, hun er barsk og grum, graadig efter Bytte, og holder fast paa dem, hun engang har faaet Magt over. De mørke, dybe Dale, der omringe hendes Rige, kaldes Hel-Vejene, og for at komme til dem maa man over Elven Gjall (den brusende) hvis Bro, Gjallarbroen, er belagt med Guld. Høje Gjerder omringe hendes Bolig og Porten dertil kaldes Helgrind, hendes Sal heder Eljudne, hendes Disk eller Fad Hunger, Kniven Sult, hendes Træl og Trælkvinde Ganglat og Ganglata (seen i Vendingen), hendes Tærskel styrtende Dyb, hendes Seng Sygeleje, hendes Væggepryd truende Sorg. Hendes Hund, den uhyre Garm, er

blodig om sit Bryst og mordlystne Svælg. Hendes Hane galer mod Verdens Undergang. Paa sin fæle, trebenede Hest Helhesten, rider hun stundom omkring. Midt i Niflheim er den før omtalte Brønd Hvergelme (Hvergelmir), hvor Ormen Nidhøgg (Niðhöggr) ligger; Hvergelmes Bredder kaldes Naa-Strandene (Náströnd) eller Liigstrandene; det er det fæleste Sted i Niflheim. Det hed vel, at Alle, der ej faldt i Kamp, skulde komme til Hel, men almindeligviis troedes dog dette kun om de Onde; alligevel vare Sagnene herom højst forskjellige.

Hel kaldes ofte af Skaldene kun Lokes Datter, Ulvens (Fenrisulvens) Søster, Hestens (Helhestens) Dise m. m. Ofte bruges Ordet „Hel" om Døden selv, og „Niflhel" om hendes Bolig; deraf Talemaaden „at slaa ihjel" d. e. at slaa i Hel, slaa til Døde. Naar Gjengangere vare ude at gaa, hed det „Helgrinden staar paa Klem" (hnigin er helgrind), thi saaledes kunde de slippe ud.

Anm. Af Hel er senere dannet det gammelnorske Ord Helviti (Hels Bolig) — deraf vort Helvede. Ogsaa de øvrige oldgermaniske Nationer kjende Hel, paa Gotisk halja, Oldhøjtydsk hellia, angelsaxisk hell, men i de disse Sprog opbevarede Skrifter bruges Benævnelsen blot om Stedet (Underverdenen). Dog maa det vel merkes, at endog efter Christendommens Indførelse tænktes Helvede og fremstilledes billedligt, som et gabende, slugende Uhyre, ej som et Sted. Dette er aabenbart en Levning fra Hedendommens Forestilling om Hel.

Jøtnerne.

35. Jøtnerne, Menneskenes og Aesernes svorne Fiender, beskrives naturligviis som meget vilde og voldsomme, men ikke altid som ondskabsfulde. Undertiden kunde de endog være ret godmodige og eenfoldige. De vare uhyre store, havde ofte flere Hoveder og Hænder, og mørk Hud og Haar. Mange af deres Kvinder vare dejlige, som f. Ex. Gerd, men flere vare fæle; en havde Hale, en anden to Hoveder o. s. v. De havde store Kvæghjorde, sorte Oxer med gyldne Horn, Faar, Heste og Hunde. De yndede Mørket og Mørkets Gjerninger; deres Kvinder rede ud ved Nattetid, men skyede Dagen og Solens Lys, derfor kaldtes de Mørkrider eller Kveldrider. Naar Solens Straaler overraskede nogen af Jøtunfolket, blev han strax forvandlet til Steen. Stundom strede Jøtnerne indbyrdes, og slyngede store Klippestykker om hinanden, men oftest laa de dog i Kamp med Aeser og Mennesker. Gudernes Templer vare dem en Torn i Øjet, og mangen Klippe slængte de efter et saadant. Da Christendommen blev indført i Norden, maatte Aeserne som Verdensstyrere give Plads for den eneste sande Gud, men Jøtnerne, som de blotte Naturkræfter, vedbleve endnu i Folketroen. Deres Had rettede sig nu mod Gud, hans Helgener og Kirkerne; Kirkeklokkernes Klang var dem

utaalelig, og de kastede Klippestykker efter dem, men til ingen Nytte. Endnu den Dag i Dag viser man saaledes paa mange Steder store Stene eller Klipper, som Jøtner eller Jutuler skulde have kastet efter Kirken. Istedetfor at de forhen havde Thor og Odin til deres Modstandere, strede de nu med mægtige Helgener, som Erke-Engelen Michael og Olaf den Hellige. Man vedblev og vedbliver endnu at fortælle om Bergtroldenes eller Jutulernes fede og trivlige, men sorte Kvæg, om Gyvriernes lange Haler, som de ikke kunne skjule, og om deres Ondskab og Listighed mod Menneskene, der ofte blive indtagne i Bjergene til dem.

Jøtnerne vare kyndige Bygmestere, kloge og forfarne i al Slags hemmelig Kunst. Naar de bleve hidsige, paakom der dem det saakaldte Jøtunmod, der gjorde dem dobbelt saa sterke som før. Det er forhen omtalt, hvorledes man tænkte sig deres Boliger deels i Jøtunheim, deels i Klipper og Bjerge. Deres fornemste Opholdssted i Jøtunheim kaldtes Utgaard, i Modsætning af Menneskenes Midgaard. Aaen Ifing, der aldrig islagdes, dannede Grændsen mellem Jøtner og Guder. Sildigere begyndte man ved Jøtunheim eller Riseland at tænke sig et virkeligt Land, nemlig de store Sletter i Rusland omkring det hvide Hav eller Gandviken (Trold-Viken), i Særdeleshed ved Elven Vinaa (Dwina). Her herskede Jøtunkongerne Geirrød og hans Broder Godmund paa Glæsisvold (de skinnende Marker), og mangen en forvoven Rejsende, der besøgte dem, havde store Farer at friste. Som den egentlige Hersker i Jøtunheim ansaaes ellers den fule Utgaarde-Loke, der i den fjerneste Oldtid maaskee ikke har været forskjellig fra Aasa-Loke, men udgjort Eet med ham, saa at begge først ere blevne adskilte, da Aasa-Læren blev mere udviklet.

Anm. Om flere Jøtunkvinder heder det, at de rede paa Ulve, og derfor kalde Skaldene Ulven „Kvelbridernes Hest". Om Solens og Dagens ødelæggende Virkning paa Jøtnerne vidne Ordene i det gamle Edda-Kvad Helgakvida Haddingjaskata, hvor der fortælles om Stridsfællerne Helge og Atle, at de en Nat listigen opholdt Jøtnen Hates Datter Riimgerd ved Snak, indtil Solen stod op; da sagde Atle: „se mod Øst, Riimgerd, thi Helge har dræbt dig med sin Tale —; Nu er det Dag, og Atle har opholdt dig for at ende dit Liv; du bliver et latterligt Sømerke, naar du staar der, forvandlet til Steen". Saaledes fortælles der og om Kong Olaf, at da han engang sejlede forbi Søndmørs Kyst, hvor Hornelen paa Bremanger endnu hang sammen med Marø, befalede han Klipperne at skille sig ad; men strax kom en Jøtunkvinde frem og raabte: sig du Mand med det hvide Skjeg, hvi splitter du saa min Klippevæg? Olaf svarede: stat Trold nu evig der i Steen, saa gjør du ej nogen Mand mere Meen! og det gik som han sagde: Steenbilledet staar der den Dag i Dag. En Mængde Eventyr fortælles endnu, hvor Enden bliver den, at en Bjergtrold, der forfølger et Menneske, tilsidst bliver overrasket af Solen, og forvandles til Steen. Man har endog Sagn om at Trold have

indgaaet Aftale med Olaf om at bygge Kirker, aldeles ligesom Svadilfares Herre med Aserne om at bygge Borgen ved Valhall.

Om Jotnernes Kamp med hinanden indbyrdes og mod Christendommen er der Sagn næsten i enhver Bygd, man kan blot anføre som Exempel hvad der fortælles i Gudbrandsdalen om Jutulsbjerget og Vaage Kirke, og paa Ringerige om Gyvrihaugen. Jotnerne leve altfor fast i Folketroen, til at Sagnene om dem letteligt skulde uddø, og de høre med Nissen, Huldren og Nøkken til den Kreds af overnaturlige Væsner, hvoraf den norske Bonde altid troer sig omgiven. Om disse danne sig stedse nye men stedse sig lignende Sagn. Se f. Ex. Asbjørnsens Huldre-Æventyr, om Jutulen og Johannes Blessum m. m.

Aarsagen, hvorfor vore Forfædre henførte Jotnerne til Egnene ved det hvide Hav, er deels disse Landes raa og kolde Beskaffenhed, deels vel ogsaa, at mange Nordmænd, der havde gjort et Tog til de rige og kunstforstandige Bjarmers Land i disse Egne, overdreve ved Hjemkomsten Beretningen om overstandne Æventyr til det Utrolige og Fabelagtige, eller antoge maaskee selv Bjarmerne for at være Jotner. Fra denne Tro, at Jotunheim maatte søges her, skriver sig ogsaa den Beretning, at Fornjot boede i Finland, og at Nor og Gor kom derfra. Men eftersom Bjarmeland blev mere bekjendt, skød man ogsaa Jotunheim længere og længere ud mod Norden eller Østen; tilsidst satte man det omtrent lige ved Nordpolen. Dunkle Sagn fra Syden om de saakaldte Hyperboræers eller yderste Nordboers Lyksalighed overførtes paa Jotnerne; man tænkte sig Glæsisvold og det nærliggende Udaainsaker (de Udødeliges Land) som et jordisk Paradiis, hvor Menneskene kunde leve evindeligt. Blandt Romernes Fabler om Hyperboræerne var ogsaa den, at de, der omsider bleve mætte af Livet, selv endte sine Dage ved at styrte sig ud over et høit Fjeld. Noget Lignende fortælles i et oldnordisk Æventyr — Gautreks og Rolfs Saga — om Indbyggerne i Gøtaland (maaskee rettere de paa Udaainsaker), der, naar de bleve gamle, søgte Døden ved at kaste sig ned af Klippen Ætternis-stape ɔ: Ætte-Klippen.

Dvergerne.

36. Dvergerne eller Svartalferne troedes vel fordetmeste at bo dybt under Jorden, men ofte anviste man dem ogsaa Bolig i store Stene og Høje. Uagtet det hed at Svartalferne vare sortere end Beg, blev dog i mange Tilfælde denne Sorthed kun forstaaet om deres lumske Tænkemaade og hemmelighedsfulde Væsen, og naar Sagnet fortæller om de dejlige, men farlige Ellefolk, kan derved blot menes Svartalferne, med mindre man antager, at ogsaa Lysalferne ved Christendommens Indførelse maatte dele Skjebne med Guderne, og regnes for onde, istedetfor gode Væsner. Dvergernes Øverste var Modsogner; næst ham var Durin, derhos omtales ogsaa Brokk, Dvalin o. fl. Til at bære Himmelhvælvingen satte Odin fire Dverger, Nordre, Austre, Sydre og Vestre, der altsaa have faaet sit Navn efter Himmelegnene. Dvergernes fornemste Syssel bestod i Smedearbejde, hvori de ej havde sine Lige. Alle

ypperlige Vaaben og kostelige Klenodier, hvorom de ældste norske Sagn berette, tilskrives Dvergernes Kunstfærdighed. Dvergerne vare hadske paa Guder og Mennesker, og arbejdede kun nødig for dem, men naar de vare nødte dertil, søgte de som oftest at paahæfte deres Kunstfrembringelse en trolddomsagtig, uheldbringende Egenskab, saa at Ejeren i Tidens Løb intet havde at glæde sig over. Dvergerne vare tyvagtige; de toge ofte endog Børn bort af Vuggen og lagde sine egne i Stedet. Vore Forfædre ofrede til Alferne eller Dvergerne, saadanne Ofre kaldtes Álfablót.

Anm. Om Sveakongen Svegde fortælles der i Ynglingasaga hos Snorre, at han af en Dverg blev lokket ind i en Steen, men kom ikke ud igjen. Et Beviis paa, at vore Forfædre tænkte sig alle Høje og Klipper befolkede med Dverger, er ogsaa det, at Echo eller Gjenlyd kaldtes Dvergmál o: Dvergemaal. I et gammelt Æventyr heder det: „Sigurd spillede saa højt paa Harpen, at Dvergemaalet løb i Hallen". Der gives flere Fjeldtoppe, der endnu kaldes Dvergemaal-Kletten.

Blandt de fornemste Dverge-Arbejder kunne mærkes: Brising-Smykket, Mjølne, Spydet Gungne, Sivs Guldhaar, Ringen Draupne, Sverdene Tyrfing og Gram, hvorom Alt mere nedenfor.

Om Børns Forbytning af Dverger hersker der endnu mange Sagn. Saadanne Dverge-Børn, der ere lagte i Stedet for de bortstjaalne, kaldes Byttinger, Skiftinger, en Benævnelse, der siden er bleven almindelig om alle Vanskabninger eller vanartede Børn.

Om Alfe-Blot eller Ofring til Alferne heder det saaledes i den ældgamle Kormaks-Saga: Thorvald, saaret af Kormak, bad Thordis Spaakone om Raad for sit Saar, der bedredes seent. „Her er", siger hun, „en Høj tætved, hvori der boer Alfer; den Tyr, Kormak dræbte, skal du faa, stryge Tyrens Blod udenpaa Højen og gjøre Alferne et Gilde af Kjødet, da bliver du bedre".

En Dverg kaldes hos de ældre Tydskere Twerc, hos Angelsaxerne dweorg; det nyere tydske Navn er Zwerg.

Vætter.

37. Alle overnaturlige Væsner, gode og onde, kaldtes og kaldes tildeels endnu med et fælles Navn Vætter. De gode kaldtes hulde Vætter (hollar vættir), de onde Meenvætter, Uvætter (meinvættir, úvættir). Til de første regnedes fornemmelig de saakaldte Landvætter eller Landets Skytsaander; saaledes var Thor den yperste af Norges Landvætter, og paa Island agtede man Landvætterne saa højt, at det i den ældste Tid var forbudt at sejle til Landet med prægtige Drageskibe, hvor Forstavnen var udsmykket med et gabende Dragehoved, thi man troede at Landvætterne derved skrækkedes bort. Man kunde ikke ønske værre Ulykke over en Mand, end at tilønske ham Landvætternes Forbandelse, og derfor hevnede ogsaa Egil Skallagrimssøn sig over Erik Blodøxe ved at rejse Nidstang over ham paa følgende Maade: Han tog i sin Haand en Hasselstang og gik op paa en Bjergknat, der vendte

op mod Landet; derpaa tog han et Hestehoved og fremsagde derover denne Besværgelse: „Her sætter jeg op en Nidstang, og vender dette mod Kong Erik og Dronning Gunhild; jeg vender dette Nid mod alle Landvætter som bebo dette Land, saa at de alle fare vild og ikke kunne finde sit Hjem, førend de jage Kong Erik og Gunhild ud af Landet". Derpaa fæstede han Stangen i en Revne i Bjerget og lod den staa der; Hestehovedet vendte han op mod Landet, ristede Runer paa Stangen og fremsagde atter Besværgelsen.

Til de gode Vætter hørte naturligviis alle Æser, Vaner og Lysalfer; til de onde: Jøtner, Dverger eller Svartalfer. Men efter Christendommens Indførelse bleve alle Vætter sammenblandede med hinanden; man ansaa dem alle for onde; eller, om de end ikke altid søgte at tilføje Menneskene legemlig Skade, troedes dog Venskabet med dem at bevirke Sjelens Fortabelse. Den katholske Geistlighed søgte at vække Had imod alle Vætter, istedetfor at udrydde Troen paa dem. Der opkom mange Sagn om hvorledes Vætterne, fordrevne ved Presternes Sange, Bønner og Viévand, forlode deres gamle Boliger i Høje eller Stene, og flygtede bort i store Skarer. Hver Vaar i Himmelfarts-Ugen foretoge Presterne i Norden, ligesom overalt i den katholske Christenhed, Processioner rundtomkring Ager og Marker, for ved Sang, Bøn og hellige Handlinger at fordrive Vætterne. Derfor kaldtes Processionsdagene gangdagar eller gagndagar, og Himmelfartsugen kaldtes gangdaga-vika. Men intet Paafund var istand til at udrydde Folkets Tillid til eller rettere Frygt for Vætterne. Den Dag idag veed man hos os at tale om Vætte-Hauger, hvor mangen en overtroisk Bonde ofte sætter Mad hen for de iboende Vætter.

De sildigere Tiders Overtro kjender blandt Vætterne mestendeels kun Alfer og Jutuler eller Jøtner (Trolde, Bergtrolde). Dog nævnes ogsaa andre Slags, i Særdeleshed det af Islænderne saakaldte Huldufólk (det skjulte, hyllede Folk, Huldrefolket). Islænderne ansee Huldrefolket aldeles som Mennesker, kun at de bo under Jorden eller i Bjerge, og ikke altid ere ondskabsfulde mod Menneskene, men tvertimod blide og venlige, hvorfor de og kaldes Ljúflingar eller Lýflingar (af ljúfr, ligesom „Liebling" af „lieb"). Ogsaa hos os veed man at fortælle meget om Huldrefolket, men især om deres Dronning, Huldren. Hun er vel som oftest ondskabsfuld, vil gjerne bortbytte Smaabørn, og tage unge Piger eller Drenge ind til sig, men undertiden viser hun sig ogsaa venlig mod Menneskene, nærmer sig Gjæterne, taler og dandser med dem. Hun er ofte meget smuk fortil, i blaa Stak og hvidt Skaut, men bagtil desto hæsligere, og har en Hale, som hun aldrig kan skjule. Hun har stort og fedt Kvæg, der vogtes af Hunde (Huldrebikkjer). Hun synger og spiller smukt,

men bedrøveligt; hendes Spil kaldes Huldreslaat, d. e. Huldrens Harpeslag.

Andre Vætter ere Nøkken (hnykr) og Fossegrimen; de bo i Vande og Elve, og holdes undertiden for onde, thi det heder f. Ex. i Thelemarken, at Nøkken hvert Aar vil have et Menneske til Offer, og at den gjerne vil trække Mennesker ned til sig, som nærme sig Vandet efter Solnedgang. Somoftest ansees de dog for godmodige og uskadelige; de forstaa ypperligt at spille paa Fedle og lære Menneskene op i denne Kunst. De ere sørgmodige, fordi de ej kunne naa den evige Forløsning og Salighed, men blive glade, naar man lover dem den, og fordre den ofte som Løn for Musik-Underviisningen. Nøkkens sørgelige Klage og Stønnen varsler om at et Menneske skal drukne. Nøkken beskrives snart som en smuk ung Mand med lange Haar, snart som en Dverg, stundom som en gammel Graaskjeg.

Ligesom Nøkken boer i Ferskvand, saaledes findes Havmanden (marmennill) og Havfruen (margýgr) i Havet. Ogsaa disse forstaa at synge og spille dejligt, og søge at lokke Mennesker til sig; de kunne forudsige tilkommende Ting. De beskrives som halve Mennesker, halve Fiske. Havfruen skal være overordentlig smuk at see til, naar man undtager Fiskehalen.

Blandt Vætterne er Nissen hos os meget anseet. Han beskrives som en lille graaklædt Dreng med rød Hue paa Hovedet, altid vaad paa Issen. Han boer stedse i Husene, og er til stor Hjelp for dem, som vise sig venlig imod ham, men gjør sine Fiender megen Fortræd. Den venlige Nisse hjelper Staldkarlen at fodre Hestene, Budeigjen at røgte Køerne; han stjæler Hø og Mad fra Nabogaardene til den Gaard, hvor han boer, men den fiendtlige Nisse forgjør Kvæget, fordærver Maden, bringer Ulykke i Huset. Ofte mødes Nisserne fra to Gaarde, naar de ere ifærd med at stjæle Hø, og da bliver der et lystigt Slagsmaal med Hovisker. Mangen Kone sætter endnu Julegrød ud til Nissen om Juleaften.

Maren (mara) er det Væsen, som troes at ride Folk i Søvne, naar man plages af Trykning for Brystet og slemme Drømme. Nogle beskrive Maren som ganske hovedløs, eller rettere kun som en bruun Stakk eller Skjørt; Andre derimod tro, at Maren er en virkelig Kvinde, som har den overnaturlige Evne at kunne fare bort om Natten og betynge Folk i Søvne. Maren bliver saaledes ikke stort forskjellig fra de saakaldte Varulve, der om Dagen ere virkelige Mennesker, men om Natten kunne paatage sig Ulveham, fare da omkring og gjøre Fortræd, overfalde sovende Folk, opgrave Liig af Kirkegaardene og fortære dem. Allerede om en af de første Ynglingekonger i Sverige, Vanlande, fortælles der, at Hexekvinden Huld kvalte ham som Mare. Saa fuldt og fast troede vore

Forfædre paa Muligheden af saadan Hamskiftning, at det heder i den gamle Eidsiva-Christenret: „Hvis det bevises om nogen Kvinde, at hun rider et Menneske (som Mare), eller hans Tjenestefolk, da skal hun bøde tre Mark Sølv; kan hun ikke betale dem, da skal hun være fredløs". Maren og Varulven staa øjensynlig i Forbindelse med de ovenfor omtalte Mørkrider eller Kveldrider, og i den sildigere Tid gjorde man vel ikke stor Forskjel imellem dem. Et Menneske, der kunde skifte Ham, sagdes i Oldtiden ikke at være eenhammet (eigi einhamr), og kaldtes ofte i sin forvandlede Tilstand en Hamløber eller Hamløberske (hamleypr, hamleypa).

Anm. Vætte kaldes hos Tydskerne Wicht, og i tydske Sagn fortælles meget om Wichtlein, Wichtelmännchen. Heraf kommer ogsaa det bekjendte tydske Ord Bösewicht. Angelsaxerne sagde wiht, deraf det engelske wight, som forekommer i flere Ballader. Ordet vættr bruges ofte af vore Forfædre i en saa udstrakt Betydning, at man derved kun i Almindelighed forstod et levende Væsen, derfor sagde man ekki vætta, intet levende Væsen, ingen levende Sjæl, og denne Talemaade er endnu almindelig paa flere Steder i Norge. Nutildags veed man ogsaa at tale om Godveiter eller Govætter, d. e. gode Vætter. Naar forresten enkelte Bjerge kaldes Vetta-Aasen, Vetta-Kollen, maa man vist ikke udlede dette Navn fra „Vætterne", men fra Ordet Vite eller Vette, der betyder Vedvarde, Baun, og Navnet „Vettakollen" er derfor det samme som „Vardekollen".

Om Maaden, paa hvilken Landvætterne toge deres Land i Beskyttelse, fortæller Snorre Sturlassøn et besynderligt Sagn i Heimskringla, Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 37. Om den norske Spaamand og Aandeseer Thorhall fortælles der i den vidtløftigere Olaf Tryggvessøns Saga (Cap. 215), at han, nylig førend Christendommen indførtes paa Island, laa i sin Seng, saa ud paa Marken igjennem en Glugge, og smilede. Hans Vært, den mægtige Hall paa Sida, en af de første, der siden lod sig døbe, spurgte ham hvad han smilede af, og Thorhall svarede: „deraf, at mange Høje aabnes, og at hvert levende Væsen, baade store og smaa, pakke sammen og holde Flyttedag".

Enkelte Steder, f. Ex. i Thelemarken, gjør man en Forskjel mellem Thusser eller Haugthusser, og Jutuler, da Thusserne ikke er større end Mennesker, Jutulerne derimod saa høje som Fjeld. Ved Vætterne forstaaes sammesteds ikke andet end Huldrefolket; de beskrives som smaa, ikke større end 10 Aars Børn, graaklædte og med sorte Hatte; deres Kreaturer kaldes Hudbekrætur, ɔ: Huldrekreaturer, og deres Hunde Hudbebikkjer ɔ: Huldubikkjer, Huldrehunde.

Huldrens Navn: Huldr, kommer vel nærmest af „af hylja", at hylle, skjule; men da hun paa Tydsk kaldes Holle, Frau Holle, Mutter Holle eller Holde, og ingenlunde altid beskrives som slem og ondskabsfuld, men blot som en streng og arbeidsom Spinderske, der belønner de Flittige og straffer de Dovne, saa have flere troet, at Navnet burde udledes af hollr, huld, blid, venlig, og at Huldren i de ældste Tider blev anseet som et godt Væsen. Men i Tydskland heder det dog ofte om Holle, at hun seer fæl og styg ud, og rider omkring i Selskab med Hexer; ligeledes var Huldr endog i Hedenskabets Tider hos os et almindeligt

Fabel-Navn paa Heter og Troldkvinder, derfor turde dog vel den første Udledning af Navnet være den rigtigste. Den meget sildige Hulda-Saga beretter, at Troldkvinden Huldr var en Veninde af Odin, og Moder til de før omtalte Gudinder Thorgerd Hølgabrud og Irpa. I Danmark veed man mere at fortælle om Elle- eller Elve- (ↄ: Alfe) Folket, medens man i Norge mest taler om Huldren. Begge Slags Væsner tillægger man en særegen Forkjerlighed for Aalder- (Ore) Træet og Aalder-Kvisten, maaskee paa Grund af Navnet, da „Huldre" ligner „Aalder" ligesom „Ellefolk" det danske Navn paa Aaldertræet: „Elle".

Nøkken (hnykr) kaldes paa Svensk necken, ogsaa strömkarlen, der vel nærmest svarer til Fossegrimen. Paa Tydsk kaldes Nøkken der Nix, ogsaa Nickel, Nickelmann; en Nøkke-Kvinde kaldes Nixe, Wassernixe. Om Nøkken heder det, at han indretter sin Underviisning i Forhold til de Gaver han modtager. Giver man ham Brød, saa lærer han blot at stille (ↄ: stemme) Fedlen; men giver man ham en Beker (bekri ↄ: Væder) lærer han Giveren at spille tilgavns. Der gives endnu visse besynderlige og vilde Melodier for de saakaldte Hardangerfedler, der oprindeligen siges at være blevne forespillede af Nøkken. — Det synes, som om man i de ældste Tider ofte tænkte sig Nøkken som en abildgraa Hest, der boede i ferske Vande, og stundom kom op deraf, ja endog lod sig bruge til Arbejde om Dagen. — Om Havmændenes og Havfruernes Spaadomme findes flere Fortællinger i de ældre Sagaer. Saaledes heder det i Halfs-Saga, at Kong Hjørleif hin kvennsame fik fat paa en Marmennill, som to Fiskere havde fanget, og lod ham godt behandle ved Hirden, men ingen kunde faa et Ord af ham. Engang alligevel, da Kongen i Hidsighed slog sin Hustru Hild og sin Hund, lo han, og da Kongen spurgte hvorfor, svarede han, at netop disse tvende vilde komme til at redde Kongens Liv. Kongen tilbød ham nu Friheden, hvis han vilde forudsige flere vigtige Ting, og medens de droge nedad mod Søen, kvad han flere Vers, hvori han spaaede den danske Konges nærforestaaende fiendtlige Ankomst og en blodig Kamp. Da han blev sluppen i Søen, tog en Mand ham ved Haanden, og spurgte: hvad er et Menneske bedst? han svarede: Koldt Vand for Øjnene, Kvade for Tænderne og Lærred for Liget. Siden advarede virkelig Hunden ved sin Gjøen om Fiendens Ankomst, og da Kongen alligevel senere blev fangen, reddede Hild ham. — Paa samme Maade som Marmennill (af mar, Hav og menni, et Menneske) er Tydskernes Mariminni (Havfrue) dannet, og deraf kommer igjen det danske Mareminde, som siden fejlagtig er brugt om Maren. Margygen beskrives i Kongespejlet ikke, som Havfruerne ellers, smuk og yndig: hun har vel Kvindeskabning og Fiskehale, men Hænderne ere store og med Svømmehud mellem Fingrene; hendes Ansigt er vredladent, med hvasse Øjne, bred Pande, stor Mund og rynkede Kinder. Hun viser sig kun før store Storme, og dukker altid op af Havet med Fiske i Hænderne. Spiser hun Fiskene eller kaster hun dem til den Side, som vender fra Skibet, fatte Sømændene Haab om at slippe fra Stormen med Livet, men leger hun med dem, eller kaster dem mod Skibet, kan man frygte for Undergang.

Til vor Nisse svarer vel omtrent Tydskernes Kobold, ogsaa en ret godmodig Huusaand med rød Spidshue; Englændernes Puck og Robin goodfellow. De Svenske kjende ikke Navnet Nisse, men bruge derimod Benævnelsen Tomtegubbe, Tomtekarl; ogsaa hos os kjendes et lignende Udtryk: Tomtvætte, Toftvætte, hvilket i Almindelighed

betegner „Gaardsvætte", der holder sig paa Tomter. Dette er altsaa ikke noget egentligt Navn, men ligesaalidet kan man antage, at „Nisfen" er det gamle eller rette: thi det kommer øjensynlig af Nicolaus, Niels, Nis, og hidrører altsaa fra den christelige Tid.

Maren kaldes af Tydskerne Alp, hvilket igjen er en anden Form af vort „Alf". Om Hamløbere og Hamløberſker gives der saavel hos os som i Tydſkland utallige Sagn. Endogsaa Frigg og Freyja havde Falkehamme, som de undertiden bortlaante til andre Guder. Den bekjendte Kæmpe Bødvar Bjarke hos Rolf Krake kæmpede i en Bjørns Skikkelse ved Kongens Side den Nat da han blev overfalden; Vølsungerne Sigmund og Sinfjötle havde Ulvehamme. Enkelte Valkyrjer have Svanehamme, og om dejlige Jomfruer, der ved at tage en fortryllet Ring eller et Belte paa sig iførtes Svaneham, vide tydske Sagn meget at fortælle. Endogsaa Varulvene brugte Ringe eller Belter for at kunne paatage sig Ulveham.

Einherjerne og Livet i Valhall.

38. Om Gudernes Bedrifter og Hændelser fortælles overordentlig meget; mindre berettes der om Livet eller Hofholdningen inde i Aasgaard selv eller i Himlen. Der siges, at Einherjerne komme deels til Freyja i Folkvang, deels til Odin i Valhall og Vingolv, men hvilket Opholdssted var bedst, derom nævnes intet, og der fortælles blot om hvorledes Odin og Einherjerne havde det i Valhall. Imidlertid lader det til, at de fleste kun have tænkt sig Valhall som de faldne Heltes Opholdssted. De have det her saare herligt. Odin selv udkaarede dem ved Valkyrjerne, og de ypperste af dem lod han højtideligt modtage af Aeser eller ældre, udmerkede Einherjer. I Valhall fornøje Einherjerne sig hver Dag med Kamp og festligt Gilde. Om Morgenen, naar de have klædt sig, gaa de ud i Gaarden, stride med hverandre indbyrdes og fælde hverandre, men rejse sig igjen uskadte og sætte sig til Døgurd-Drik og de øvrige Maaltider som de ypperligste Venner. Ubeskriveligt stort er Einherjernes Antal, og stedse voxer det, men hvormange de end ere, faa de dog altid nok af Galten Særimnes (Sæhrímnir) Flesk. Kokken Andrimne (Andhrímnir) koger den hver Dag i Kjedlen Eldrimne (Eldhrímnir), og hver Aften er den lige uskad og levende som før. Til Drik have Einherjerne Øl og Mjød, som Valkyrjerne bære omkring; kun Odin selv, og de, han vil udmerke, drikke Viin. Al den Mjød, der drikkes, rinder af Yverne paa Geden Heidrun, der staar ovenpaa Valhalls Tag og bider af Kvisterne paa Træet Læraad (Lærâðr). Mjøden fylder det store Kar i Hallen, og det er nok til at gjøre alle Einherjerne drukne. Træet Læraad har saadan Kraft, at ikke alene Heidrun derfra faar Evne til at frembringe den Mængde Mjød, men at og Hjorten Eikthyrne (Eikþyrnir), der ogsaa staar ovenpaa Valhall og bider af Træet, fra sine Horn kan udsende et Vanddryp i

Hvergelme, som igjen frembringer 12 Aaer, der rinde i Æsernes Bygd, og foruden dem endnu 13 andre.

Anm. „At gjeste Odin i Valhall“ var en meget almindelig Talemaade, og betegner det samme som at falde i hæderlig Kamp. Naar Kæmper have udæsket hinanden til Holmgang paa Liv og Død, viiste de hinanden til Valhall, førend Kampen begyndte. Naar en Kæmpe var falden i et Slag og blev højlagt, viiste man ham ogsaa til Valhall, idet man talte over hans Grav. Dette fortælles udtrykkeligt om Haakon Adelsteensfostres Begravelse. Einherjernes venlige Modtagelse hos Odin og deres Fryd i Valhall omtales mangestebs i de gamle Kvad. Saaledes heder det om den tappre Konge Helge, Hundings Banemand, at da han kom til Valhall, bad Odin ham raade med ham i alle Dele, og strax benyttede Helge sig heraf til at paalægge sin forbums Fiende, Hunding (der naturligviis allerede længe var hjemme i Valhall), allehaande ydmygende Arbejder. Hans Ord ere:

Du skal, Hunding,
for hver Mand i Valhall
Fodbad ordne
og Ilden tænde,
Hundene binde
og Hestene gjæte,
Svinene fore,
før til Sengs du ganger.

I det gamle Kvad om Erik Blodøxe, Eriksmaal, gjør Odin overordentligt Væsen af Erik, der var falden i et Slag med fem andre Konger:

Hvad er det for Drømme, (kvad Odin);
før Dag jeg tyktes opstaa,
gjøre Valhall færdigt
for faldne Helte?
Einherjerne vakte jeg,
opstaa jeg bød dem,
Bænke at straalægge,
og Bordkar at skure,
Valkyrjer Viin at bære
som vænted jeg en Fyrste?
Hist ifra Jorden
Helder jeg vænter,
gjeve Helte,
saa glad er jeg i Hjærte.

Brage undres nu over, hvad det er for en Tummel og Bulder, man hører; om det er Balder, som kommer tilbage igjen, men Odin svarer at det er Erik. Derpaa befaler han Sigmund og Sinfjøtle gaa ham imøde og bede ham ind. Sigmund spørger, hvorfor Odin da vænter Erik heller end andre Konger. „Fordi han har herjet saa mange Lande og saa ofte farvet Sverdet blodigt“, svarer Odin. Paa Sigmunds Spørgsmaal, hvorfor Odin ej gav Erik Sejren, naar han hædrede ham saa højt, svarer han, at det altid var sikrest for Guderne at have Helten om sig til Værn mod Fenrisulven. Derpaa hilser han Erik, byder ham velkommen og skikker ham til Sæde i Salen. „Har du Konger med dig i Følge fra Kampen“, spørger Odin. „Ja fem“, svarer Erik „jeg selv er den sjette“. I Haakonsmaal, som Eyvind Skaldespilder digtede over

Haakon Adelsteensfostre, udsender Odin først Gandul og Skagul for at vælge blandt Ynglingekongerne, hvo der skal fare til Odin. De see Haakon drage Brynjen af sig og kæmpe brabeligt; ham vælge de, og Gandul siger: „nu voxer Gudernes Held, siden de have budet Haakon til sig med en stor Hær". Haakon spørger Valkyrjerne, hvorfor Kampen havde faaet dette Udfald; „vi fortjente dog Held", siger han. „Jo vi magede det saa", svarede Skagul, „at dine Fiender flygtede, men du beholdt Sejren".

Nu vi skulle ride,
kvad den rige Skagul,
til Guders grønne Hjem,
og sige til Odin,
at strax vil Fyrsten komme
for ham selv at see.

Odin befaler nu Hermod og Brage at møde ham og byde ham ind. Brage tilbyder ham Einherjernes Ret, og Ophold i Valhall, hvor han i alt har 8 forudgangne Brødre

Vor Krigsrustning,
kvad den gode Konge,
ville vi selv beholde;
Hjelm og Brynje
bevarer vel;
Spydet er godt at gribe.

Og i Kraakemaal, eller Dødskvædet, som skal være sunget af Ragnar Lodbrok i Ormegaarden, heder det: „Jeg veed at Bænken hos Odin alt venter paa mig til Gilbet; da skulle vi drikke Øl af Horn! den raske Kæmpe klynker ikke ved Døden, og ikke kommer jeg med Rædselsord til Odins Hall. — — Nu maa jeg ende mit Kvad, thi Diserne (Valkyrjerne) som Odin har sendt mig fra sin Hall, indbyde mig til ham. Glad skal jeg drikke Øl med Aserne i Højsædet; Livets Øjeblik ere svundne, og smilende skal jeg dø". Ordet „Horn" paa det her meddeelte Sted omskrives i Kvadet efter den almindelige Skik ved „Issens bøjede Træ"; dette have nogle urigtigen fortolket ved Hjerneskal, og deraf er den fejlagtige Tro opkommen, at vore Forfædre tænkte sig de dræbte Fienders Hjerneskaller som Drikkekar i Valhall. — Kun i et eneste gammelt Brudstykke af et Kvad forekommer Vingolv nævnt som Einherjernes Opholdssted; i et andet Kvad heder det, at Heimdall og Loke kom ind i Vingolv og hilste der Odin og Aserne; derpaa satte alle Guderne sig tilbords og spiste af Særimne, medens Valkyrjerne gik om med Mjød. Alt dette synes at bevise, at Valhall og Vingolv i Grunden er eet og det samme, og at den første Benævnelse sigter til Gjesternes Beskaffenhed, den anden til Selskabsglæden; hvorvel Snorres Edda udtrykkelig skjelner mellem begge Steder. At Vingólf (Herlighedsgulvet) ogsaa kan læses Víngólf (Viingulvet eller Viinhallen) bør ej lades ubemerket.

Navnene paa de Aaer, der udgaa fra Hjortens Horn betegne alle en Brusen, eller Hurtighed, eller Kulde, eller Dybde; de ere følgende: Sid, Vid, Sekin, Ekin, Sval, Gunnthro, Fjorm, Fimbulthul, Gipul, Gapul, Gamul, Geirvimul; disse flyde i Aasabygden; de øvrige ere Thyn, Vin, Thøll, Bøll, Graad, Gunthraaen, Nyt, Nøt, Nønn, Rønn, Vina, Vegsvinn, Thjodnuma.

Fordærvelsen.

39. I Førstningen, da Valhall og Aasgaard vare opbyggede, levede Guderne sine bedste Dage; da havde de alt Huusgeraad og alle Redskaber af Guld, og den Tid kaldtes derfor Guldalderen. Men da trende mægtige Thussekvinder kom fra Jøtunheim og Dvergerne fremstode, da ophørte denne herlige Tid. Ogsaa over Menneskene begyndte Ulykken at udbrede sig. De gjennemborede den mægtige Troldkvinde Heid eller Guldveig med Spyd, og brændte hende tre Gange paa Baalet; alligevel lever hun til de Ondes Glæde. Odin og Aserne raadsloge, om de skulde straffe denne Ugjerning eller modtage Forsoning, men det første besluttedes: Odin kastede sit Spyd over Menneskenes Flok: det var den første Hærstrid paa Jorden, og Aasaborgens fornemste Værn, Enighed mellem Guder og Mennesker, var allerede brudt. Guderne maatte selv tage sin Tilflugt til Svig og Underfundighed, f. Ex. da hiin Jøtun-Bygmester blev narret, og ved flere andre Lejligheder. Andre Jøtunkvinder, f. Ex. de ovennævnte Skade og Gerd o. s. v., fik Adgang til Asernes Bopæle; og Aasgaards hellige Reenhed var borte, Fredstiden maatte vige for den urolige Krigstid, og nu trængte Guderne mere end forhen til hine Troldvaaben, til Einherjernes Hjelp. Nu bleve Guderne istedetfor fredelige Verdensstyrere til Krigsguder. Til denne Tid høre de mange Eventyr, Heltegjerninger og listige Bedrifter, som tillægges Guderne, og hvor de hverken altid vinde Sejr eller indlægge sig Hæder.

Anm. De tre mægtige Jøtunkvinder, fra hvilke Gudernes Ulykke udgik, ere rimeligviis Angerboda, Guldveig og hiin unavngivne Ulvemoder (se S. 6). Heid betyder den Skinnende; Guldveig Guld-Drikken eller det flydende Guld. Meningen af hele Fortællingen synes at være denne: de tre Jøtunkvinders onde Raad havde foranlediget Dvergernes Fremavling i Jorden, eller Ymes Krop; da fik Dvergerne Guldet til sig, saa at Guldalderen i Aasgaard ophørte. Guldet bragtes ved Guldveig eller Guldets Herskerinde blandt Menneskene; da begyndte Pengegjerrighed at sætte Splid mellem Menneskene paa Jorden, og opvække Mord og Krig. Guldveigs trebobbelte Drab og Brand betegner ligefrem Menneskenes travle Iver efter at opsøge Guldet og lutre det ved Ilden; at Odin kastede sit Spyd iblandt Menneskene betegner kun, at han til Straf for deres Pengegridskhed vakte Strid mellem dem, thi det forekommer ikke sjelden i de gamle Sagn, at Odins Spyd, udkastet over en Folkehob, forvolder Mord og Kamp. Naar Uskyldigheden blandt Guder og blandt Mennesker ophørte, og som en Følge deraf Enigheden, da kunde vel Aasgaards Værn medrette siges at være brudt; da maatte Jøtnerne være dobbelt farlige og Guderne dobbelt paa sin Post imod dem. Saaledes har vor gamle Gudelære tydeligt erklæret Vindesyge og Gjerrighed for Kilden til alt Ondt.

Gudernes Klenodier.

40. Lokes Ondskab var dog den første Grund til at Aserne fik alle hine kostelige Vaaben og Klenodier, der ere dem til saa stor Nytte i Striden med Jøtnerne. Loke havde nemlig engang klippet alt Haaret af Siv. Da Thor erfarede det, tog han fat paa Loke og truede med at knuse hvert Been i hans Krop, men slap ham dog, da han svor ham til, at han skulde faa Svartalfer til at gjøre Siv en Haarbesætning af Guld, der vilde voxe som andet Haar. Loke gik til de Dverger, som hed Ivaldes Sønner; de gjorde baade Haaret og Skibet Skidbladne og Spydet Gungne. Loke veddede nu om sit Hoved med en anden Dverg, Brokk, at hans Broder Sindre ikke var istand til at gjøre tre saa gode Stykker som disse. Brokk og Sindre gik til Smidjen, og Sindre lagde Svineskind i Essen, men bad Brokk blæse uafladeligt, indtil han selv kom og tog det ud igjen. Strax Sindre var borte, kom der en Flue, som satte sig paa Brokks Arm og stak ham, men han blæste lige fuldt, og da Sindre tog Arbejdet af Essen var det en Galt med Guldbørster. Nu lagde han Guld i Essen, bad Brokk blæse ligesom før, og gik bort; men strax kom Fluen igjen, satte sig paa Brokks Hals og stak engang til saa sterkt. Ikke desmindre holdt Brokk ud til Sindre kom igjen og tog Guldringen Draupne af Essen. Nu lagde han Jærn ind, bad Brokk blæse, og sagde, at Arbejdet vilde blive forderbet hvis Blæsningen standsede; men Fluen kom igjen, satte sig mellem hans Øjne og stak ham paa Øjenlaaget saa at Blodet randt ned og hindrede ham fra at see. Da maatte han i Hast slippe Bælgen med den ene Haand og jage Fluen bort, men i det samme kom Smeden og sagde, at paa et hængende Haar var det hele Arbejde blevet ødelagt, han tog det ud og det var en Hammer. Alle tre Stykker gav han Brokk og bad ham drage med dem til Aasgaard for at løse Veddemaalet. Aserne satte sig paa Dommerstolene, og det bestemtes at Odin, Thor og Frey skulde dømme mellem begge de veddende Parter. Loke gav Odin Spydet, Gungne, der aldrig forfejlede sit Maal, Thor Haarbesætningen, der strax groede fast da den kom paa Sivs Hoved, og Frey Skidbladne, der altid havde Medbør, kunde sejle baade i Luft og Hav, og rulles sammen og stikkes i Lommen, naar man vilde. Brokk gav Odin Ringen Draupne, af hvilken der hver niende Nat dryppede 8 lige saa massive Ringe; Frey gav han Galten, Gyldenbørste, der kunde fare gjennem Luft og Hav hurtigere end nogen Hest, og hvis Børster kunde lyse saa meget man behøvede i de mørkeste Nætter eller Verdener; Thor fik Hammeren (Mjølne), og med den kunde han slaa saa haardt han vilde og hvad han forefandt, uden at den gav sig; kastede han den efter noget, traf han altid, og Hammeren kom altid igjen i Haanden af sig selv; naar han vilde, kunde han gjøre den liden og stikke den i Lom-

men. Den eneste Lyde paa den var, at Skaftet var noget kort. Aserne dømte da, at Brokk havde vundet, thi Mjølne var et umistéligt Værn mod Riimthusserne. Loke vilde løse sit Hoved, men Brokk negtede det. „Tag mig da", sagde Loke, men i det samme var han langt borte, thi han havde Sko, hvormed han kunde fare baade i Luft og Hav. Nu bad Dvergen Thor at tage ham, hvilket han ogsaa gjorde, og da vilde Brokk hugge hans Hoved af, men Loke sagde, at han ingen Ret havde over Halsen, kun over Hovedet. Brokk gav sig nu til at sy hans Læber sammen; hans egen Kniv bed ikke, men med sin Broders Al eller Syl fik han Hul, og syede nu først Munden til, men derpaa rev han Sømmen fra hinanden.

Iduns Ran.

41. Det er forhen omtalt (Side 16, 50), at Jøtunkvinden Skade blev optagen i Asernes Samfund og giftet med Njørd til Bod for hendes Faders, Thjasses, Drab. Lokes List var Aarsag deri. Engang drog nemlig Odin ud med Loke og Høne, og gik over Fjelde og Ødemarker, hvor det ikke var godt at faa Mad. Endelig kom de til en Dal, hvor de saa en Flok Oxer; deraf toge de een, tændte Ild og begyndte at koge den. Da de syntes den maatte være kogt, toge de den af Ilden, men den var langtfra kogt, og de maatte sætte den paa igjen. Saaledes gik det endnu engang, og de talte da imellem sig, hvor underligt dette var, og hvoraf det vel monne komme. De sad just under en Eeg; da hørte de en Røst ovenfra, som sagde, at den der sad i Træet var Skyld i at det gik saa seent med Kogningen. Da de skulde see nærmere til, opdagede de en stor Ørn. Ørnen sagde, at hvis de vilde give den sin Mættelse af Oxen, skulde Maden nok blive kogt. De lovede det, Ørnen fløj ned, og tog strax begge Laar og begge Bover. Herover blev Loke saa vred, at han tog en Stang og slog til Ørnen, men Ørnen fløj bort, og Stangen blev hængende med den ene Ende ved Ørnens Krop, med den anden ved Lokes Arme, saa at han blev slæbt afsted over Stok og Steen, og tænkte at hans Arme skulde slides ud af Axlerne. Han bad Ørnen ynkelig om Naade, men fik ikke Lov til at slippe løs, førend han havde lovet at skaffe Idun bort fra Aasgaard med hendes Æbler. Dette maatte han gjøre Ed paa, og slap saaledes tilbage til de Andre. Da de vare komne hjem til Aasgaard, og den aftalte Tid var forhaanden, fortalte han Idun, at han i en Skov udenfor Aasgaard havde fundet nogle Æbletræer, hvis Frugter hun vist vilde finde saare kostelige; hun skulde gaa derhen og tage sine egne Æbler med, for at sammenligne dem med hine. Idun lod sig narre dermed, og strax kom Ørnen og førte hende bort. Ørnen var ingen anden end Jøtunen Thjasse i Ørneham; han førte hende bort til sin Gaard

Thrymheim og beholdt hende her i længere Tid. Aserne følte snart store Ulemper ved Tabet af Iduns Æbler, thi de bleve graahærdede og kunde ikke forynge sig igjen. De stevnede Thing, for at faa vide hvad der var blevet af Idun, og det oplystes da, at man havde seet hende forlade Aasgaard i Selskab med Loke. Nu blev Loke ført frem paa Thinget, og man truede ham med Døden eller haarde Pinsler; han blev saa ræd, at han lovede at skaffe Idun tibage igjen, naar blot Freyja vilde laane ham sin Falkeham. Den fik han, fløj hen i Jøtunheim og kom til Thrymheim, just da Thjasse var roet ud paa Søen, og Idun alene hjemme. Loke forvandlede Idun til en Nød, og fløj bort med hende saa hurtigt han kunde; men strax efter kom ogsaa Thjasse hjem, savnede Idun, iførte sig Ørnehammen og fløj efter Loke, som han mere og mere indhentede. Aserne saa Falken komme og Ørnen efter den; de skyndte sig at samle en stor Flisehob sammen udenfor Aasgaards Muur, og tændte Ild i den øjeblikkelig som Falken var kommen indenfor Muren. Ørnen kunde ikke standse sin Fart, men kom lige over Ilden, der slog op i dens Vinger og hindrede den fra at flyve. Saaledes fik Aserne fat paa Thjasse og dræbte ham indenfor Aasgrinden eller Aasgaards Port.

Thjasse var en af de anseeligste Jøtner. Hans Fader Ølvalde var saa rig, at da Thjasse og hans to Brødre skulde dele Arven, maatte de maale Guldet efter Mundfulde. — Da Thjasses Datter Skade fordrede Bøder for Faderens Drab, lod hun sig ikke alene nøje med at vælge sig en Mand, men vilde ogsaa, at Aserne skulde faa hende til at lee, hvilket hun troede var umuligt. Loke maatte atter finde paa Raad, og gjorde virkelig nogle uanstændige Løjer med en Gjed, saa hun maatte lee deraf. Thjasses Øjne tog Odin og kastede op paa Himlen, hvor de bleve til tvende Stjerner.

Anm. I hele denne Gudernes Handel med Thjasse og hans Datter aabenbarer sig allerede en vis Svaghed. Thjasse kan hindre selve Odin fra at faa Maden kogt; han sætter Guderne i Fare for at gaa til Grunde af Alderdom; han vover at forfølge Loke lige til Aasgaards Mure, og Aserne tage ikke i Betænkning at dræbe ham indenfor Aasgrinden, og saaledes krænke Aasgaards Helligdom, fordi de ansee ham altfor farlig. Hans Datter Skade vover at hjemsøge Guderne i Aasgaard, at tiltvinge sig Optagelse i deres Samfund; og Odin hædrer Thjasses Minde ved at sætte hans Øjne blandt Stjernerne.

Sagnet om Thjasse og Idun synes at have været meget bekjendt og udbredt. Idun kaldes ofte af Skaldene Thjasses Ran, og Guldet Jøtnernes Mund-Tal, Jøtnernes Sprog. Efter Snorres Fortælling i Ynglingasaga blev Skade aldeles ked af Njord og egtede siden Odin; deres Søn var Seming, Stamfader til Haaleyge-Ætten. Derfor kaldes Sigurd Lade-Jarl i et Kvad af Skalden Kormak Thjasses Ætling.

Hvilke Stjerner der menes med Thjasses Øjne, vides ikke sikkert. Rimeligviis er det Hovedstjernerne i Tvillingerne.

Thors uheldige Færd til Jotunheim.

12. Thor, Tordenguden, var Jøtnernes ivrigste Bekæmper, men det lykkedes ham dog ikke altid at sejre over dem. Engang kjørte han afsted til Jotunheim med sine Bukke, og Loke fulgte ham; de overnattede hos en Bonde. Her slagtede Thor begge sine Bukke, flaaede dem og lod dem koge; han indbød ogsaa Bonden med hans Kone, Søn og Datter til at spise med sig, men bad dem at kaste alle Benene fra sig paa Bukkeskindene. Dette gjorde de og, undtagen Thjalve (Þjálfi), Bondens Søn, der knækkede et Laarbeen for at faa Marven. Tidligt i Otten stod Thor op og klædte sig paa, løftede Mjølne i Vejret og indviede Bukkeskindene med den, strax stode Bukkene lyslevende op, men den ene var halt paa Bagbenet. Nu kunde Thor skjønne, at Bonden eller hans Huusfolk ikke havde faret varsomt med Benene og at Laarbenet var brækket; han blev skrækkelig vred, trak Øjenbrynene sammen og holdt saa fast om Hammerskaftet at Knoerne bleve hvide. Bonden blev saa ræd, at han nær havde opgivet Aanden alene ved Thors Øjekast; han kastede sig for hans Fødder med alle Sine, bad om Naade og tilbød i Bod alt hvad han ejede. Da Thor saa deres Skræk, gik Heftigheden over og han lod sig formilde. Han modtog til Erstatning Bondens tvende Børn, Sønnen Thjalve og Datteren Røskva, og siden den Tid følge de ham altid som hans lydige Tjenere. Thor lod Bukkene staa hos Bonden og fortsatte sin Rejse til Jøtunheim. Han kom lige til det dybe Hav, svømmede derover og gik i Land med sine Følgesvende. Snart kom de i en stor Skov og gik gjennem den hele Dagen lige til det blev mørkt. Thjalve var meget rask til Fods og bar Thors Nistepose, thi der var ikke stor Føde at finde paa Vejen. Da det var mørkt, søgte de efter Natteherberge, og fandt en meget stor Stue, hvor Indgangen var paa den ene Ende og lige saa bred som hele Stuen. Der gik de ind og lagde sig til at sove. Ved Midnatstid blev der saa forfærdeligt et Jordskjælv, at Huset rystede, derfor vækkede Thor sine Rejsefæller og lod dem gaa ind i et Sidehuus, som de fandt midt paa Stuevæggen, men selv satte han sig i Døren med Mjølne i Haanden, og hørte en svær Larm og Bragen. Da det dagedes, gik han ud og saa en uhyre stor Mand ligge og snorke tæt ved ham i Skoven; da tyktes han nok at kunne skjønne hvorfra Larmen kom. Han spendte Styrkebeltet om sig, men i det samme vaagnede Manden; og fortælles der, at Thor denne ene Gang betænkte sig paa at slaa til. Derimod spurgte han Manden om hans Navn; han sagde; jeg heder Skryme (Skrýmir), og ikke behøver jeg at spørge dig om dit Navn, thi jeg veed at du er Aasa-Thor; men hvor har du gjort af min Handske? Skryme bukkede sig for at tage Handsken op, og da saa Thor, at det som han om Natten ansaa for

en Stue, kun var Skrymes Handske, og at Sidehuset var Tommelfingeren deri. Skal vi følges ad, spørger Skryme. Ja, sagde Thor. De spiste først Døgurd hver for sig, Skryme af sin Madpose og Thor med sine Rejsefæller af sin; siden foreslog Skryme, at de skulde spise tilsammen; Thor sagde ja dertil, og Skryme bandt nu hele Nisten, baade deres og sin, sammen i en eneste Pose. Den tog han paa Ryggen, gik foran om Dagen med svære Skridt, og udvalgte om Aftenen Natteleje under en stor Eeg. Her vil jeg lægge mig til at sove, sagde han, men I kunne tage Nisteposen og holde Nadverd. Skryme sovnede strax og snorkede vældigt, men Thor gav sig ifærd med at knytte op Nisteposen, hvilket dog slet ikke vilde lykkes ham; da han længe havde prøvet forgjeves, blev han vred, greb Mjøllnir med begge Hænder, og slog Skryme med den i Hovedet. Skryme vaagnede og spurgte kun om der faldt et Løvblad paa hans Hoved; har I spiist nu, lagde han til. Ja, sagde Thor, nu skulle vi lægge os. Midt om Natten hørte Thor atter, at Skryme snorkede, saa det dundrede i Skoven; da gik han til ham, løftede Hammeren høit op og slog ham i Issen, saa at Nebbet sank dybt ind i Hovedet. Skryme vaagner og siger: hvad nu? faldt et Agern i mit Hoved? hvorledes har du det Thor? Thor skyndte sig bort og sagde at han nu nys var vaagnet, og at det endnu var Midnat. Kunde jeg nu blot slaa ham et tredje Slag, tænkte Thor, saa skulde han aldrig tiere see Dagens Lys; han passede paa, indtil Skryme igjen var sovnet ind lidt før Dag, løb saa hen til ham og slog ham af alle Kræfter i Tindingen, saa at Hammeren sank i lige til Skaftet. Skryme satte sig op, strøg sig om Kinden og sagde: sidder der Fugle i Træet ovenover mig? der faldt nok noget Kvas ned af Grenene paa mit Hoved. Er du vaagen Thor? nu er det passe Tid at staa op, og I har ikke langt til Borgen Utgaard. Jeg har hørt Eder hviske mellem Eder, at jeg ikke var saa liden af Vext, men I skulle nok faa større Mænd at see, naar I komme til Utgaard. Jeg vil ellers give Eder et godt Raad: bærer Eder ikke alt for størsnudet ad, thi Utgaarde-Lokes Hirdmænd taale intet Skryderi af saadanne Smaadrenge; i andet Fald faa I vende om igjen, og det er vist ogsaa det bedste for Eder. Men ville I endelig videre frem, saa gaar mod Østen; min Vej er nordefter til hine Fjelde, som I see. Dermed tog Skryme Nisteposen, kastede den paa Ryggen og gik ind i Skoven; og glade vare Æserne over at de bleve ham kvit. Thor og hans Rejsefæller gik fremad lige til Middag; da saa de en Borg paa Sletten, men de maatte sætte Nakken lige ned i Ryggen for at see over den. Borgeledet var stengt med en Grind, som de ej kunde lukke op, men de krøbe ind imellem Spærrerne, og saa en stor Hall; til den gik de. Døren stod aaben, de gik ind, og saa mange

Mænd, alle sammen tilbørlig store, siddende paa to Bænke. Der var ogsaa Kongen selv, Utgaarde-Loke, og de hilste ham, men han smilede haanligt og spurgte om denne lille Dreng var Ake-Thor; du er vist større end du lader til, sagde han, og hvad Idræt forstaa vel I Rejsefæller Eder paa? Her hos os maa ingen være, som ikke kan en eller anden Kunst fremfor alle Andre. Loke gik bagerst; han sagde: een Idræt kan jeg, som jeg strax er færdig at prøve: der er vist ingen her, som kan spise hurtigere end jeg. Det skal vi strax friste, svarede Utgaarde-Loke, og bad en Mand ved Navn Loge gaa frem paa Bænke-Enden midt paa Gulvet for at kapspise med Loke. Man bar et Trug ind fuldt af Kjød, og satte det paa Gulvet; Loke og Loge satte sig ned ved hver sin Ende, og spiiste af alle Kræfter; de mødtes midt i Truget, men da havde Loke kun spiist Kjødet, Loge derimod Kjødet, Benene og Truget med. Saaledes havde da Loke tabt. Hvad kan den unge Mand der? spurgte Utgaarde-Loke. Jeg vil prøve at løbe omkap med En, svarede Thjalve. Da maa du være rap paa Foden, svarede Utgaarde-Loke, gik ud paa Marken og bød en lille Fyr ved Navn Huge at løbe omkap med Thjalve. Ved det første Løb kom Huge saa langt foran, at han vendte sig om imod Thjalve ved Maalet. Du maa lægge mere ud, Thjalve, hvis du vil vinde, sagde Utgaarde-Loke, skjønt rigtignok ikke Nogen er kommen hid, som var fodrappere end du. Ved det andet Løb kom Huge allerede til Maalet og vendte sig om; da var der et langt Kolv-Skud til Thjalve. Det er godt løbet, sagde Utgaarde-Loke, men neppe tror jeg at Thjalve vinder nu, om I end forsøge tredje Gang. De løb paany, og da Huge kom til Maalet og vendte om igjen, var Thjalve ikke engang halvvejs. Alle fandt nu at denne Leg var nok prøvet. Hvad Idrætter vil du vise os, Thor, sagde Utgaarde-Loke, saa stort Ry som der gaar om dit Storverk. Jeg vil drikke omkap med En, sagde Thor. Lad saa være, sagde Utgaarde-Loke, gik ind i Hallen, og bad sin Skutilsvend tage det store Horn, som Hirdmændene plejede at drikke omkap af. Det ansees for godt drukket, sagde Utgaarde-Loke, hvis Nogen kan drikke det ud i eet Drag; nogle drikke det ud i to, men Ingen er saa daarlig til at drikke, at han ej kan tømme det i tre. Thor seer paa Hornet, han finder det just ikke saa stort, men temmelig langt; dog han er meget tørstig, sætter det for Munden, tager store Drag og tænker, at han ej skal behøve oftere at bøje sig mod Hornet. Men da han holdt op og saa efter, hvor meget der var drukket, forekom det ham, at han liden eller ingen Mon kunde see. Du har drukket godt, sagde Utgaarde-Loke, men ikke overhaands meget; rigtignok havde jeg ikke troet, at Aasathor ej kunde drikke sterkere, om Nogen havde sagt mig det, men da veed jeg vist, at du tømmer det anden Gang. Thor svarer ikke, men tager saa langt et Drag, som det er ham muligt, alligevel vil slet ikke den anden Ende saa

høit op som han ønsker; da han holdt op, syntes han, at det var endnu mindre Mon at see end forhen, dog kunde man nu bære det uden at spilde. Vil du drikke tredje Gang, saa har du gjemt det Meste tilsidst, siger Utgaarde-Loke, men er du ikke flinkere i andre Lege end denne, kan du ikke fortjene saa stort Navn hos os, som hos Aserne. Thor blev vred, satte Hornet for Munden, drak af alle Livsens Kræfter, og gjorde Draget saa langt som muligt; da han skulde see efter, var det dog sunket noget; alligevel vilde han ikke drikke mere. Det er klart, sagde Utgaarde-Loke, at du slet ikke er saa stor en Mand, som vi tænkte, men vil du prøve flere Idrætter, siden det ikke nytter med denne? Aa ja, svarer Thor, men underligt skulde det være, om man hjemme hos Aserne vilde kalde dette daarligt drukket. Vore unge Drenge have den Morskab, sagde Utgaarde-Loke, at løfte min Kat fra Jorden; det er rigtignok en Ubetydelighed, og jeg vilde ikke have foreslaaet Aasa-Thor noget saadant, hvis jeg ikke nu saa, at du langtfra er saa mægtig, som jeg tænkte. Der løb en graa, temmelig stor Kat frem paa Salsgulvet; Thor gik til, tog den med den ene Haand midt under Bugen, og løftede den op, men eftersom Thor hævede Haanden, krummede Katten sig, og da Thor havde strakt Haanden op saa langt han mægtede, lettede Katten blot paa den ene Fod. Saaledes fik Thor heller ikke udført denne Leg. Utgaarde-Loke sagde, at det var noget han kunde vide forud, da Thor var lav og liden imod de store Folk, som vare der. Lad En komme og tage Tag med mig, saa liden som I sige, jeg er, sagde Thor, thi nu er jeg vred. Alle herinde ville lade haant om at brydes med dig, svarede Utgaarde-Loke, og saa sig omkring paa Bænkene, men jeg vil kalde ind min gamle Fostermoder, Elle. Hun kom ind og begyndte at brydes med Thor, men jo haardere Thor tog fat, desto fastere stod hun, tilsidst begyndte hun at bruge Kneb, og Enden blev, at Thor faldt paa det ene Knæ. Nu er det nok, sagde Utgaarde-Loke; Thor vil vist ikke byde flere herinde at tage Tag med ham. Derpaa viste han Thor og hans Rejsefæller til Sæde; de forbleve der om Natten og nøde al mulig Gjestfrihed. Om Morgenen stode de op og gjorde sig rejsefærdige. Utgaarde-Loke kom til og lod sætte Bord for dem; der fik de fuldt op af Mad og Drikke. Dernæst begave de sig paa Vejen. Utgaarde-Loke fulgte dem ud af Borgen, og ved Afskeden spurgte han Thor, hvorledes han var fornøjet med sin Ferd. Thor syntes at han havde lidt stor Skam, og tog sig det meget nær at man skulde kalde ham en usel Mand. Nu skal jeg sige dig Sandheden, sagde Utgaarde-Loke, siden du er vel kommen ud af Borgen: du skal aldrig med min Vilje komme ind i den igjen, saalænge jeg lever og raader; heller ikke skulde du have faaet Lov til at komme ind, hvis jeg havde tænkt, at du var saa sterk, thi du havde nær bragt os i stor Ulykke. Men jeg har kun fordrejet

Synet for Eder. Det var mig som I traf i Skoven; dengang bandt jeg Nistepofen til med Gresjærn (?), saa at du ej kunde hitte paa at løse den op. Ethvert af de Slag, du slog med Hammeren, vilde have dræbt mig, hvis jeg ikke, uden at du merkede det, havde skudt den store Klippe imellem, som du saa ved min Hall; der saa du nu efter Slagene tre firkantede Dale, een dybere end de andre. Ligeledes med Idrætterne, I prøvede: Loke var sulten og aad godt, men Loge var fortærende Ild, derfor brændte han Kjød og Trug paa een Gang. Den Huge, med hvem Thjalve løb omkap, var min Hu eller Tanke; den maatte jo altid være hurtigst. Din Drik af Hornet var saa stort et Under, at jeg neppe troede mine egne Øjne, thi den anden Ende laa ude i Havet, og naar du nu seer efter, vil du merke, hvor meget det er sunket; det kaldes nu Fjærer. Da du løftede Katten, bleve vi alle rædde, thi det var Midgaards-Ormen, som ligger om alle Lande; men du hævede den saa højt, at den neppe med Hoved og Hale paa een Gang berørte Jorden. Taget med Elle var ogsaa et stort Under, thi de fleste pleje ganske at falde for hende (elli = Ælde, Alderdom). Nu skulle vi skilles ad, og bedst er det for os begge, at I ej komme igjen, thi jeg vil altid vide at værge mig med lignende Kunster. Thor hævede Hammeren, og vilde slaa Utgaarde-Loke, men med Eet var han borte. Heller ikke kunde han faa Øje paa Borgen; derfor maatte han vende om igjen til Thrudvang. Men han besluttede snart igjen at drage afsted, især for at faa fat paa Midgaardsormen.

Anm. Til dette Sagn hentydes vistnok paa flere Steder i Eddadigtene, alligevel synes det at skylde Hedenskabets sildigere Tider sin Oprindelse, da de gamle Guder allerede havde tabt meget i Anseelse, thi det er øjensynligt, at den hele Fortælling gaar ud paa at gjøre Thor latterlig. Han forestilles som en sterk og mægtig, men godmodig og dum Mand, der lader sig holde for Nar. Desuden har det ældgamle Kvad Hymiskvida (om Thors Rejse til Hyme), hvis Indhold nedenfor meddeles, en noget afvigende Beretning om Anledningen til at Thjalve og Røskva kom i Thors Tjeneste. Hertil kommer og, at den hele Fortælling, hvorledes Thor, for at komme til Jotunheim, maa drage østefter over Havet, og derpaa gjennem store Skov-Sletter, synes at smage af den sildigere Tro, der satte Jotunheim i det nordlige Ruslands Sletter *).

Forresten omtales altid Thjalve og Røskva som Thors Ledsagere. Þjálfi betyder „den Virksomme, Udholdende"; Röskva „den Raske", egentlig „Vraskva", (se den yngre Edda, Kh. Udg. I S. 254), altsaa beslægtet med det gotiske vriskvan „bære Frugt". Rimeligviis har dette Sagn Hensyn til et og andet Luftsyn, der ledsager Tordenvejret. — I det gamle norske Sprog betyder logi Lue (som før ommeldt); hugr Tanke, Hu; elli Ælde, Alderdom.

---

*) Fortællingen er nu, som bekjendt, mesterligen behandlet af Oehlenschläger i hans episke Digt „Thors Rejse til Jotunheim", der ogsaa findes indtaget i „Nordens Guder".

Thors Besøg hos Hyme.

42. Om Thors Besøg hos Jøtnen Hyme (Hýmir) gives to Beretninger, en ældre, i den ældre Edda, og en yngre, i Snorres Edda. Den ældre Beretning begynder med, at Guderne, der vare til Gilde hos Øge, udfandt ved Spaadomskunster at han manglede en nødvendig Kjedel. Øge, der vilde hevne sig paa Thor, hvis Trusler havde gjort ham til Æsernes Undermand, bad hiin at hente ham en Kjedel, hvori man kunde brygge Øl til alle Æserne. Men saadan en Kjedel vidste Ingen at faa fat paa, førend Ty fortalte, at hans Stiffader, Jøtnen Hyme, der boede østenfor Elivaagerne, ejede en, der var en Miil dyb, men at det var umuligt at faa den, hvis man ej bar sig listigt ad. Thor og Ty kjørte derpaa ud fra Aasgaard, og kom til Egil, hvor de satte Bukkene i Stalden; siden gik de til Hymes Gaard, og kom medens han selv var ude paa Jagt. De gik ind i Hallen, hvor Hymes Moder, en fæl Jøtunkvinde med 900 Hoveder, var meget barsk; men hans Hustru, Tys Moder, tog venlig imod dem og skjulte dem bag de 8 Kjedler, som hang ved Støttebjelken; thi Hyme, sagde hun, er ikke god mod sine Gjester. Det varede længe førend Hyme kom hjem. Da han gik ind, bragede det i Jøklerne; alt hans stride Kindskjeg var frossent. Men strax fortalte hans onde Moder, at Stifsønnen, og Thor med ham, vare komne derhen. Se hvorledes de sidde og skjule sig bag Bjelken under Salsgavlen, sagde hun. Hyme kastede et hvast Blik derhen, saa at Bjelken brast i to Stykker; alle Kjedlerne faldt ned og sloge sig itu paa en eneste nær, der var for haard. Nu maatte da Ty og Thor gaa frem, men heller ikke Hyme var vel tilmode, da han saa Jøtnernes Dødsfiende i sin Hall. Der slagtedes tre Tyre og tilberedtes for dem til Aftensmad; Thor spiste alene to. Hyme meente, at de næste Dag nok maatte see at skaffe sig Vildt eller Fiskemad, da ellers Intet kunde forslaa, og Thor bød sig til at ro ud paa Havet, hvis Hyme vilde skaffe ham Agn. Hyme henviste ham til Hjorden, hvor Thor strax brød Hovedet af en sort Tyr. Thor og Hyme roede nu saa langt ud, at den sidste blev bange; de gave sig da til at fiske. Hyme trak to Hvaler op paa een Gang, men Thor sad i Bagstavnen, satte Tyrehovedet paa Krogen og fiskede efter Midgaardsormen. Den bed virkelig ogsaa paa Krogen, og Thor trak den op paa Baadkanten, hvor han slog den et Slag med Hammeren saa det bragede i alle Fjelde og Klipper og hele Jorden rystede, men da glap Taget, og Ormen sank igjen i Havet. Hyme var ilde tilmode paa Hjemfarten, og bad Thor enten feste Baaden, eller bære Fangsten hjem, begge Dele for at prøve hans Styrke. Thor tog Baaden med Vandet i, samt Aarer og Øsekar i et eneste Tag, og bar den hjem som ingenting. „Du er sterk nok til at ro og bære", sagde Hyme, „men jeg kan ikke ganske rose din Styrke, hvis du ej kan bryde min Kalk itu". Thor

kastede den mod en Steenpille, men denne brast, medens Kalken blev heel. Tys Moder bad ham nu kaste den mod Hymes egen haarde Pande; Thor gjorde saa, og da gik Kalken itu, men Panden led ingen Skade. Hyme beklagede Kalkens Tab, og meente at Thor nok havde drukket for meget; men sagde dog at han skulde faa Kjedlen, hvis han kunde løfte den op fra Gulvet. Ty prøvede først, men forgjeves, dernæst forsøgte Thor, og stemmede Fødderne saa sterkt mod Salsgulvet, at de gik tvers igjennem lige til Grunden. Det lykkedes ham endelig at faa taget den over Hovedet, og da var den saa stor, at dens Ringe eller Hanker naaede ham til Hælen. Saaledes drog han afsted, og rejste et langt Stykke, førend han saa sig tilbage; da blev han var, at en heel Hær af mangehovdede Jøtner med Hyme i Spidsen satte efter ham fra sine Huler i Østen. Han kastede Kjedlen af Skuldrene, svingede Mjølner og dræbte dem alle sammen. Efterat han derpaa igjen havde rejst et Stykke Vej, styrtede den ene Buk halvdød ned. Den var halt paa den ene Fod, og Loke fik Skylden derfor, thi han havde rimeligviis overtalt Thjalve, hos hvis Fader Thor overnattede, til at knække Bukkens Been. Ellers melder ikke Fortællingen noget om Tiden naar dette skede, om det var paa Thors Udrejse eller det var skeet før; der staar blot at Bonden, der boede blandt Klipperne, maatte betale Skaden med sine Børn. Thor fik endelig bragt Kjedlen til Gudernes Thing, og nu maatte Øge brygge Øl deri til det Gilde, han hver Høst skulde holde.

Efter den anden Beretning drog Thor afsted i en ung Drengs Skikkelse, ganske alene, uden Vogn og Bukke, og kom en Kveld til Hyme, overnattede der, og drog ud med ham at fiske Morgenen efter, uagtet Hyme ikke troede, at der var stor Hjelp at vænte af ham, saa liden og ung som han var. Thor spurgte Hyme efter Agn, og da denne bad ham hente den selv, sled han Hovedet af Hymes største Oxe, Himmelbryderen. Da Thor begyndte at ro, syntes Hyme det gik vel hurtigt, og bad ham snart holde op, da de nu vare komne til den sædvanlige Fiskeplads. Thor vilde meget længere ud, og da de vare komne et Stykke, sagde Hyme, at nu var det farligt at sidde yderligere formedelst Midgaardsormen. Alligevel roede Thor endnu længere ud, og Hyme var meget ilde tilmode. Thor lagde omsider Aarerne op, gjorde et sterkt Snøre med passende Krog istand, og satte Oxehovedet paa. Derpaa slap han det ned og Midgaardsormen bed paa, saa at Krogen stak den ind i Gomen. Den gjorde et heftigt Ryk, saa at Thors Næver smak mod Baadkanten; men han blev vred, tog Aasa-Kraften paa sig og trak saa sterkt til, at hans Fødder fore gjennem Baaden lige ned til Grunden. Ormen fik han draget op mod Kanten, og det saa fælt ud, da Thor kastede bistre Blik paa Ormen, men denne gloede imod ham og sprudede Edder. Hyme blev ganske bleg

af Skræk ved Synet af Ormen og af Bølgerne, der skyllede ud og ind i Baaden; han famlede efter Agnkniven, og hug Snøret af lige ved Kanten, saa at Ormen sank ned i Søen igjen. Thor kastede Hammeren efter den, uden dog at kunne faa den dræbt. Thor satte Næven ved Øret paa Hyme, saa at han stupede overbord med Fødderne i Vejret; selv vadede han i Land.

Anm. Naar man undtager den Omstændighed, at Hyme efter den ældre Beretning først dræbes, idet han forfølger Thor, men efter den nyere allerede paa Søen, ligesom at Thor efter den nyere er ganske alene, efter den ældre i Følge med Ty, kan forresten begge Beretningers Indhold meget godt rime sig sammen. Ja man kan maaskee endog sætte den før omtalte Fortælling om Skryme eller Utgaardeloke i Forbindelse med denne sidste, saaledes at Thor forlader Aasgaard, baade for at erhverve Kjedlen og ødelægge Jøtnerne; han tager først Loke med sig, kommer til Bonden Egil, har der hiint Uheld med Bukken, faar Thjalve og Røskva, og lader Vognen med Bukken staa efter. Dernæst besøger han Utgaardeloke, men er uhelbig, og beslutter strax at vende om igjen, inden han endnu er kommen tilbage til Bonden; han drager ganske alene til Hyme, faar Kjedlen og drager hjem med den, men har Vanskelighed ved at kjøre med den halte Buk. Vistnok maa man paa denne Maade udelade Ty, men han tager heller ikke synderlig Deel i Begivenheden. Ellers har man endnu flere Brudstykker af gamle hedenske Kvad, om just ikke af Eddadigte, der bevise at den sidste Fortællemaade var temmelig almindelig. Den Heftighed, hvormed Thor trak til eller løftede svære Byrder, er i den ældre Beretning henført til Kjedlen, i den sidste til Ormen; hist stritter han med Benene igjennem Salsgulvet, her igjennem Baaden.

Thors Besøg hos Geirrød.

46. Engang fløj Loke ud for Moro Skyld med Friggs Falkeham, og Nysgjerrigheden drev ham til at besøge Jøtunhøvdingen Geirrøds Gaard, hvor han satte sig i en Glugge. Geirrød bad en af sine Folk tage ham, men denne havde ondt for at komme op ad Veggen, og derved morede Loke sig. Han blev derfor siddende en Stund og tænkte, at det altid var tidsnok at flyve bort, naar Manden først var kommen op, men da han skulde til at flyve, hang Benene fast ved Veggen, og saaledes blev Loke tagen. Geirrød kunde nok see, at det ikke var nogen rigtig Fugl, men en Hamløber, og talte til ham, men Loke taug. Da stengte Geirrød ham ned i en Kiste og lod ham sulte i tre Maaneder; endelig tog han ham op, og da maatte Loke ud med Sproget. For at faa beholde Livet, tilsvor han Geirrød, at han skulde skaffe Thor til hans Gaard uden Hammer, Styrkebelte og Handsker. Hvorledes Loke fik overtalt Thor dertil, fortælles ikke, men saa meget er vist, at Thor drog afsted. Loke fulgte selv med, ligesaa Thjalve. Thor gjestede paa Vejen Gygen Grid, Guden Vidars Moder, og derfor en Veninde af Aserne; hun sagde Thor rigtig

Besked om Geirrød, at han var fuul og slem at have at bestille med; hun laante Thor et Styrkebelte, et Par Jærnhandsker, og sin Stav, Gridestaven (Gríðarvölr, af völr, en Vandringsstav). Dernæst kom Thor til den store Aa Vimer, som han skulde vade over. Han tog Beltet paa, satte Gridestaven foran sig og støttede sig paa den mod Strømmen, men Loke holdt under Beltet. Da han kom midt i Aaen, voxede den til over Axlerne paa ham. Da kvad Thor:

Vox kun ikke Vimer,
thi at vade jeg agter
hen til Jøtners Hjem.
Viid, hvis du voxer,
da voxer og min Aasa-Kraft
ligesaa højt som Himlen.

Men da fik han i en Kløft (Gjuv, gljúfr) Øje paa Geirrøds Datter Gjalp, der stod paa begge Sider af Aaen og voldte dens Vext. Han tog en stor Steen op af Aaen og kastede imod hende med de Ord: „I Osen skal Aa stemmes". Han traf ogsaa der, hvor han sigtede, og kom imidlertid saa nær Landet, at han fik fat i en Rognebusk, som han halede sig op ved. Deraf Ordsproget: „Rognen er Thors Bjergning". Thjalve kom med Nød og neppe i Land, men tabte dog ikke Modet. Da Thor kom til Geirrød, viste man ham og hans Rejsefæller til Herberge i et Gjestehuus (nogle sige Gedehuus), hvor der var en eneste Stol. Thor satte sig paa den, men merkede, at den løftede sig op med ham imod Taget; nu stak han Gridestaven op mod Bjelken, og trykkede sig fast ned mod Stolen; strax hørte man en stor Brag og Skraalen, thi det var Gjalp og Greip, Geirrøds Døtre, som havde sat sig under Stolen, og han havde knækket Ryggen i dem begge. Da kvad han:

Eengang brugte jeg
Aasa-Kraften
hist udi Jøtners Hjem,
dengang Gjalp og Greip,
Geirrøds Døtre
vilde til Himmels mig hæve.

Nu lod Geirrød Thor kalde ind i Hallen for at prøve Lege; fra den ene Ende af Hallen til den anden vare store Ilde, og da Thor kom lige over for Geirrød, tog denne med en Tang en gloende Jærnbolt og kastede den efter ham. Thor tog imod den med Jærnhandskerne og hævede den i Vejret, men Geirrød løb bag en Jærnsøjle for at være sikker. Thor kastede Bolten med saadan Kraft, at den gik tvers igjennem Søjlen, gjennem Geirrød, og Væggen, og lige ned i Jorden udenfor.

Anm. Om Geirrød veed ogsaa Saxo at fortælle, og det af ham opbevarede Sagn staar i nøje Forbindelse med den nys meddeelte Beretning. En dansk Konge, ved Navn Gorm, havde hørt et islandsk (eller thelemarksk?) Sagn om Geruths eller Geirrøds Boliger, hvilket vakte hans højeste Nysgjerrighed. Han vilde selv opsøge Geirrød, og begav sig til Søs paa tre Skibe med 300 raske Svende og den vidtbereiste Thorkel. De sejlede nordefter, men fik udenfor Haalogaland Modvind, saa at al deres Skibskost gik op. Langt om længe naaede de Land og traf her saa mange Kvæg, at de ej kunde modstaa deres Lyst til at slagte endeel deraf og salte det ned til Rejsekost, trods Thorkels Advarsel. Men om Natten bleve de overfaldne af saa mange fæle Jotner, at de ej slap, førend de udleverede en Mand af hvert Skib til Bod. Dernæst fortsattes Rejsen til Bjarmeland, hvor der var evindelig Vinter, mørke Skove og Uhyrer i Mængdeviis. Her gik de i Land. Thorkel forbød Enhver at tale et eneste Ord til nogen af Landets Folk, da det kun vilde bringe Skade. En kæmpestor Mand kom ned til dem og bød dem velkommen, idet han nævnte Enhver ved sit rette Navn; Thorkel sagde, at det var Godmund, Geirrøds Broder, som plejede at tage sig af de Rejsende. Han spurgte Thorkel hvorfor Alle taug, og denne svarede, at de skammede sig forbi de ikke kunde tale andet Sprog end sit Modersmaal. Godmund indbød dem til sig, og de toge derimod, men Thorkel paalagde dem, at de ikke maatte røre ved nogen Ting eller Person, ikke smage Mad eller Drikke, thi da vilde de tabe Erindringen om sig selv og sit hele forrige Liv. Godmund undrede sig over at Kongen intet vilde spise, uagtet hans tolv dejlige Døtre selv vartede op, men Thorkel hittede altid paa en Undskyldning. Nu søgte Godmund at forføre de Fremmede ved at tilbyde dem sine Døtre til Egte, og fire af dem lod sig narre, men strax bleve de som affindige. Endnu engang, skjønt forgjeves, søgte Godmund at forføre Kongen ved de smukke Blomster i sin Have; endelig da alle hans Kunster strandede, hjalp han dem videre paa Vejen og over en Elv, for at de kunde komme til Geirrøds Gaard. De øjnede snart en fæl, forfalden og tilsodet By, hvor man saa en Mængde afhugne Menneskehoveder paa Stænger og bidske Hunde udenfor Porten. Thorkel satte Mod i sine Rejsefæller, og fik Hundene rolige ved at lade dem slikke paa et Horn, bestrøget med Fedt; derpaa maatte de klyve over Porten paa Stiger, og saa nu, hvorledes Byen vrimlede af fæle sorte Skikkelser; en afskyelig Stank opfyldte Luften. De gik videre, medens Thorkel fortsatte sine Advarsler, og kom derpaa til Geirrøds Stue; den var besat med tyk Sod, Orme krøbe paa Gulvet; istedetfor Taglægter var der Spyd, og overalt den fæleste Stank. Paa Sidebænkene sad Trolde saa stive som Steen, og ved Døren gjorde Vogterne nogle uhyggelige Bukkespring og Løjer. Først maatte de Fremmede gjennem et sprængt Klippestykke, da fik de Øje paa Geirrød, en gjennemboret Olding, i Højsædet, og ved Siden af ham sad tre Kvinder med knækkede Rygge. Klippen, sagde Thorkel, var sprængt af Thor med den samme Jærnbolt, hvormed han gjennemborede Geirrød, og ligeledes var det ham, som havde knækket Ryggen paa Kvinderne.

Efterat tre af Følget paany havde ladet sig forføre til at gribe fat i nogle Kostbarheder, der voldte deres Død, gik de Øvrige ind i et Sideværelse, hvor de fik Øje paa saa herlige Klenodier, at Thorkel selv tabte Sands og Samling, og greb en dejlig Kappe. Strax opløftede alle Troldene et Skrig, satte ind paa de Fremmede, og dræbte alle dem, der ej kunde forsvare sig med Pile eller Stene; kun Kongen og Thorkel med

tvende Mænd reddede sig. De skyndte sig bort igjen; paa Tilbagevejen lod endnu En sig forføre til at egte en af Godmunds Døtre, men blev afsindig. Endelig naaede man Skibene, og sejlede hjem igjen.

I denne Beretning gjenkjender Enhver strax hine gamle Kvinder som Geirrøds Døtre; der siges kun at de vare tre, ikke to. Istedetfor Jærnsøjlen er her en sprængt Klippeblok. Forresten synes den yngre Eddas Beskrivelse af Helved-Salen ved Naastrandene (hvorom nedenfor) at have foresvævet Sagnfortælleren, hvor han skildrer Geirrøds Opholdssted.

„Geirrød" (Geirröðr) er selv et mystisk Navn; det er sammensat af geir Spyd og rjóða at farve rødt; og er saaledes eenstydigt med det paa selvsamme Maade afledede Dørrud eller Darrad (af dörr et Spyd); dette forekommer kun en eneste Gang i Sagnene; saaledes hed den Mand, der saa hine Valkyrjer i Fjeldet (se S. 34).

Af Begivenhederne hos Geirrød har Thor i Kvæder faaet Navnet „Geirrøds Fiende", og Loke „Geirrøds Gjest", „Geirrøds Kistebundsklæde".

Thors Kamp med Rungne.

45. En anden Jøtun, ved Navn Rungne (Hrungnir), var ogsaa Aserne en haard Hals. Engang da Thor var faren østefter at slaa Trolde, red Odin ud paa Sleipne til Jøtunheim, og kom til Rungnes Bolig. Rungne spurgte hvem den Mand var med Guldhjelmen, som kunde ride baade i Luft og Hav; det maatte være en overordentlig god Hest, meente han. Ja, sagde Odin, jeg skal sætte mit Hoved i Pant paa, at der ikke skal findes nogen saa god Hest i Jøtunheim. Rungne paastod dog at hans egen Hest Guldfaxe var langt raskere, satte sig op paa den i Vrede, og skyndte sig efter Odin for at give ham Løn for hans Stortalenhed. Odin sporede Sleipne, og holdt sig altid et Stykke forud, men Rungne var saa betagen af Jøtunraseri, at han ej vidste Ordet af førend han red ind af Aasgrinden. Da han kom til Hallens Dør, indbøde Aserne ham til Drikkelag, hvilket han tog imod, og gik ind i Hallen. Man tog frem de Skaaler, Thor plejede at drikke af, men Rungne tømte hver og een som ingenting, og da han nu blev drukken, lod han det ikke mangle paa store Ord. Han skulde tage hele Valhall, sagde han, og flytte ned til Jøtunheim, men sænke Aasgaard ned og dræbe alle Guderne undtagen Freyja og Siv; dem vilde han føre hjem med sig. Freyja var den eneste som torde skjenke for ham, og han skulde nok, meente han, drikke op alt Asernes Øl. Da Aserne endelig bleve kede af hans Skryderi, kaldte de paa Thor, som øjeblikkelig kom ind i Hallen, med Hammeren i Vejret, og forfærdelig vred. Han spurgte hvem der var Skyld i at fule Jøtner skulde drikke her, hvem der gav Rungne Lov til at være i Valhall, og hvorfor Freyja skulde skjenke for ham som ved Asernes Gilder. Rungne kastede bistre Blik til Thor og svarede, at Odin selv havde indbudet ham og tilsagt ham Sikkerhed. Denne Indbydelse skal du nok angre, inden du kom-

mer ud, sagde Thor. Det er liden Ære for Aasathor at dræbe mig vaabenløs, sagde Rungne, men strid med mig ved Landskjellet paa Grjotunagaarde, om du har Mod dertil; det var ellers dumt af mig, at jeg glemte hjemme mit Skjold og min Steenkølle (hein), thi havde jeg Vaabnene, skulde vi nu strax prøve Holmgang; men dræber du mig vaabenløs, erklærer jeg dig for hver Mands Niding. Thor vilde naturligviis ikke undslaa sig for Holmgangen, thi det var første Gang nogen havde udfordret ham. Rungne reed afsted saa hurtig han kunde hjem i Jøtunheim, og blev overordentligt hædret af Jøtnerne for sin Rasthed. De vare ellers heel ængstelige over Kampens Udfald, thi faldt Rungne, deres sterkeste Kæmpe, da kunde de vænte sig slem Medfart af Thor. Derfor dannede de paa Grjotunagaarde en Mand af Leer, ni Mile høj og tre Mile bred under Armene. De kunde ikke faa stort Hjærte nok til ham, førend de toge Hjærtet af en Hoppe. Rungne derimod havde et trekantet Hjærte af Steen; hans Hoved var ogsaa af Steen, ligeledes Skjoldet. Han stillede sig med Skjoldet for sig paa Grjotunagaarde og oppebiede Thor; sin Steenkølle havde han over Axlen og var ikke at spøge med. Leerjøtnen, som hed Møkkurkalve, var derimod ubeskrivelig ræd (svá er sagt at hann meig, er hann sá Þór). Thor havde sin Følgesvend Thjalve med sig til Holmstevnen. Thjalve sagde: du staar uforsigtigt Jøtun, thi Thor kommer nedenfra Jorden op til dig; da tog Rungne Skjoldet under sig og stod paa det, men i det samme hørtes Torden og Lynild; Thor kom i sin Aasakraft, og kastede Hammeren i lang Frastand efter Rungne. Rungne tog Steenkøllen med begge Hænder og kastede den mod Thor; den mødtes med Hammeren i Luften og gik itu. Den ene Deel faldt til Jorden; derfra komme alle de Bjerge, hvoraf Bryneslene (heinir) hugges, men den anden Deel for i Hovedet paa Thor, saa at han faldt forover paa Jorden. Hammeren kom midt i Hovedet paa Rungne, og slog Hjerneskallen ganske smaa; han faldt frem over Thors Hals. Thjalve havde imidlertid bundet en let Sejr over Møkkurkalve. Men hverken Thjalve eller nogen af Æserne kunde orke at løfte Rungnes Fod fra Thor, førend dennes treaarige Søn med Jarnsaxa ved Navn Magne kom til, kastede Foden af som ingenting og sagde, at det var ilde han ej kom før, thi da skulde han vist have slaaet Jøtnen ihjel med den bare Næve. Da stod Thor op, roste sin Søn, sagde at der med Tiden kunde blive noget stort af ham og forærede ham Rungnes Hest Guldfaxe. Odin fandt det urimeligt af Thor, at han forærede saa god en Hest til en Jøtunkvindes Søn, men ikke til sin egen Fader.

Thor rejste nu hjem til Thrudvang, men imidlertid stod Stenen fast i hans Pande. For at faa den ud, søgte han Hjelp hos en Vala eller

Spaakvinde, ved Navn Groa, Orvandel den frøknes Kone. Hun sang Galder eller Tryllesang over Thor, indtil Stenen løsnede. Da Thor merkede dette, vilde han til Gjengjeld glæde hende med en god Efterretning, og fortalte hende, at han havde været nordpaa, vadet over Elivaagerne, og baaret Orvandel i en Mejs paa sin Ryg fra Jøtunheim. Til Beviis herpaa kunde dette tjene, at Orvandels ene Taa, som havde staaet udenfor Mejsen, var skamfrossen, saa at Thor maatte bryde den af, men han kastede den op paa Himlen og gjorde den til en Stjerne, der siden kaldtes Orvandels Taa; nu varede det vist ikke længe førend Orvandel kom hjem. Herover blev Groa saa glad, at hun glemte alle sine Kunster, og Stenen blev derfor ikke løsere, men staar endnu i Hovedet paa Thor. Derfor maa man aldrig kaste Brynestene tvert over Gulvet, thi da rører Stenen sig i Thors Pande.

Anm. Ogsaa dette Sagn er, ligesom Sagnet om Thjasse og Iduns Ran, behandlet af Harald Haarfagres Skald Thjodolf fra Hvin i hans Kvad Haustlöng, af hvilket der meddeles store Stykker i Snorres Edda.

Sagnet om Orvandel synes at være løsrevet fra en heel Sagnrække, hvis øvrige faa Brudstykker Grimm meddeler i sin „deutsche Mythologie" S. 347, 348. Et gammelt tydsk Kvad fortæller nemlig om en Kong Orendel eller Erentel, der lider Skibbrud, bjerges af en Fisker Eisen, faar den skjønne Fru Breides usyede Kjole og er selv en Søn af Kong Eigel i Trier. I Heldenbuch kaldes Erentel den ældste af alle Helte; mange oldtydske Egennavne ere ligeledes dannede af Orentel. Orvandel er maaskee i vor ældre Mythologi etslags Sidestykke til Odysseus, en paa Søen omflakkende Fyrste, af hvis mange Æventyr et fortælles i det tydske Sagn, et andet i Eddasagnet. Som et Stjernebillede eller Himmellegeme synes ogsaa Angelsaxerne at kjende Orvandel, idet angelsaxiske Ordforklaringer oversætte earendel med jubar, d. e. Glands, og ligeledes Exeterbogen udtrykker sig saaledes om Jomfru Maria: (Thorpes Udgave S. 7, V. 20).

eálá earendel,	O Straaleglands,
engla beorhtast,	skjønnest blandt Engle,
ofer middangeard	over Midgaard
monnum sended,	til Mennesker kommen,
and sóðfästa	du Solens sande
sunnan leóma,	Straale saa klar,
torht ófer tunglas,	de andre Stjerners
þú tída gehwone	Skin fordunklende,
of sylfum þe	kun af dig selv du
symle inlihtes.	stedse lyser.

Det er forresten en merkelig Omstændighed, at Digtet Haustlöng i hvert af de to Brudstykker, som deraf ere tilovers, fortæller Sagn, der staa i Sammenhæng med vore Forfædres Astronomi. Skulde Haustlöng maaskee i sin Heelhed have omhandlet de fornemste Stjernebilleders Oprindelse? I saa Fald kunde man maaskee tænke paa en Sammenhæng mellem Navnene paa Thjasses Fader Olvalde og Orvandel, thi r og l i Slutningen af en Stavelse i den norske Udtale ere saa lige, at de vel kunne forvexles, hvilket og er Tilfældet i Ordet Hölgabrúðr eller Hörga-

brúðr (se ovenfor S. 85), og hvorledes and og ald forvexles, sees bedst deraf, at det gotiske ulbandus, det oldhøjtydske olpenta, i vort ældre Sprog bliver ulfaldi. Saxo omtaler Horvendillus, Fader til Amleth (Amlóði, angels. Amlèð), hvorom nedenfor. Navnet Horvendil er sikkert det samme som Ørvandel; Horvendil siges her at være Søn af Gervendel, d. e. Geir-Vandil (Spyd-Vandel), medens Ör-Vandil betegner Piil-Vandel (Grimm S. 349). Er nu Saxo's Ørvandel den samme som Edda's, kommer Ørvandel-Sagnet i Forbindelse med Hamlet- eller Amlode-Sagnet, der i enkelte Stykker stemmer overeens med det gamle romerske Sagn om Brutus, men maaskee og kan være noget beslægtet med det gamle achæiske Sagn om Telemachos, Odysseus's Søn (se mere herom nedenfor). Merkeligt er det, at Tiresias i Odysseen (XI. 121—130) befaler Odysseus, efter Friernes Drab, at tage en Aare paa Axlen og gaa saa længe med den, til han kommer til et Folk, der ikke kjender Skibe og Aarer, men spørger ham, hvad det er for en stor Kasteskovl (ἀϑηρηλοιγόν) som han bærer; dette synes virkeligt at staa i en dunkel Sammenhæng med de Ord, Sagnet hos Saxo lægger Amlode i Munden, at et fra Søen opkastet Ror er en stor Kniv til at skære en uhyre Skinke, og at Havsandet var malet af Havets Bølger, hvortil og den i Skálda meddeelte Omskrivning, Amlodes Maling (Amlóða meldr) ɔ: Havsandet, sigter. At det achæiske Sagn nævner Odysseus selv, ikke Telemachos, gjør vel her mindre til Sagen, da den hele senere Vandring maaskee heller burde tillægges Telemachos end Odysseus, og ligesom Odysseus's Drab paa Frierne danner et Slags Sidestykke til Amlodes Drab paa Fenge, saaledes synes Telemachos's Navn (den i Frastand kæmpende) sammenholdt med Maaden, hvorpaa Odysseus skød Frierne ihjel, at minde om Navnet Örvandil. At forresten Oldsagnet satte Jylland som Ørvandels Hjem, viser sig af Saxos Fortælling, og kunde maaskee ogsaa udledes af det bekjendte Vers paa Karlevistenen paa Øland, hvis sidste Halvdeel lyder saaledes:

munat : raiþ : viþr : raþa :
rukstarkr : i : Tanmarku :
. . . ntils : iarmun : kruntar :
ur : krantari : lanti :

hvilket vel bør læses saaledes:

munat reiðviðr ráða
rógsterkr í Danmörku
(e)ndils jörmungrundar
Ör — grandari landi;

og opløst: „rógsterkr reiðviðr, grandari jörmungrundar í Danmörku, munat ráða Örendils landi“, ɔ: Den stridstærke Reisner, Landets Herjer i Danmark, er ej kommen til at raade over Ørendils (ɔ: Ørvandils) Land; istedetfor -ntils læses sædvanligt Vantils, men Trækkene foran t ere utydelige, og Alliterationen viser, at Ordet maa begynde med en Vokal. Da forresten Læsemaaden „Egil“ i Hymiskviða maa antages for den rigtigste, (se S. 59, 61) bliver Thjalve Broder til Ørvandel.

Thrym stjeler Mjølne.

46. Engang fik dog endelig Thor Lejlighed til at liste sig ind i Jøtunheim og mætte sit Had imod Jøtnerne. Han havde lagt sig til at

sove, men savnede Hammeren, da han vaagnede. Han blev skrækkelig vred, men søgte strax Raad hos Loke, som tilbød sig at lede efter Mjølne, naar Freyja vilde laane ham sin Fjederham. Freyja var strax villig, og Loke fløj til Jøtunheim, hvor han fandt Thrym, Thussernes Drot, paa en Høj, flettende Guldbaand for sine Hunde og klippende Manen paa sine Heste. „Hvor staar det sig med Æser og Alfer, og hvorfor er du ene kommen hid", spurgte Thrym. „Det staar daarligt til", svarede Loke; „er det maaskee dig, som har gjemt Thors Hammer?" „Ja", svarer Thrym, „jeg har gjemt den aatte Mile under Jorden, og giver ikke slip paa den, førend jeg faar Freyja til Hustru". Denne Besked bragte Loke tilbage til Aasgaard. Han gik med Thor hen til Freyja for at spørge hende om hun vilde blive Thryms Hustru, men hun blev fnysende vred, og sagde reent ud nej. Bekymrede ginge Æserne til Things og raadsloge om, hvad der var herved at gjøre, men Ingen vidste nogen Udvej, førend Heimdall foreslog, at man skulde udklæde Thor i Freyjas Dragt, med Brisinge-Smykket og alt Tilbehør. Thor vilde nødig til, og syntes det var Skam, men lod sig dog overtale; han blev udklædt med Skjørter, Brude-Liin, Hovedklæde, Nøgler ved Beltet, Brising og store Ædelstene paa Brystet. Loke klædte sig ud som Tjenestepige og fulgte med. Thors Bukke bleve spendte for, og de kjørte afsted, saa Bjerge revnede og Jorden stod i Lue. Da de nærmede sig Thryms Bolig, bød han alle Jøtner staa op og pynte Bænkene til Freyja's Ankomst. „Jeg har guldhornede Køer, sorte Oxne, Klenodier og Smykker i Mængde", sagde Thrym, „kun Freyja fattedes mig endnu". Det var tidligt paa Aften, og derfor sattes Mad frem for de Nykomne. Thor spiste alene for sin Person en heel Oxe, aatte Laxer, alle Slikkerier for Kvinderne, og drak dertil tre Sold (Tønder?) Mjød. „Saa man nogensinde en Brud bide hvassere til og drikke meer", spurgte Thrym. „Freyja længtede saa sterkt efter Jøtunheim", sagde Loke, „at hun ej har smagt Mad i aatte Dage". Thrym bøjede nu Hovedet ind under Hovedlinet for at kysse Bruden, men hun satte saa hvasse Øjne paa ham, at han for langt tilbage, med de Ord: „hvorfor ere Freyjas Øjne saa skarpe? der brænder jo Ild i dem". „Hun har formedelst Længsel ikke kunnet sove i 8 Nætter", svarede Loke. Da kom Thryms fæle Syster ind og bad om Brudegave, og Thrym befalede at Mjølne skulde bringes ind og lægges i Brudens Skjød for dermed at indvie Egteskabet. Da Thor atter holdt Hammeren i sin Haand, blev han hjerteglad; nu rejste han sig, og anrettede et frygteligt Blodbad. Thrym var den første som faldt for Mjølne, dernæst dræbte Thor hans Syster, og knusede Jøtnens hele Æt. Saaledes fik han sin Hammer igjen.

Anm. Dette Sagn har længe vedligeholdt sig i alle tre nordiske Lande. I Peder Syvs Kæmpeviser (1 Part No. 22) forekomme Viser om Thord af Haf-

gaard og Tosse-Greven; den stemmer paa mange Steder Ord til andet med den gamle Fortælling. Tord paa Hafsgaard er naturligviis Thor af Aasgaard, Thosse-Greven er Thussernes Greve eller Herre, d. e. Thrym, Loke kaldes Lokke Lejemand, og udgives for Thors Broder. Frevja heder Jomfru Fridlefsborg. I en norsk Vise heder Thor Tore-Kall, i en svensk Thore-Kar. Der kaldes ogsaa Thrym Trolle-Tram, d. e. Trolden Thrym.

Brisinge-Smykket.

47. Paa disse Thors Vandringer viser Loke sig for det meste som en god Ven af ham, i det mindste tilsyneladende. Imellem Heimdall og Loke herskede derimod et Dødsfiendskab, der vedvarede lige til Verdens Ende. Dette Fiendskab viste sig blandt andet, da Loke havde stjaalet Brisinge-Smykket fra Frevja. Loke gjemte det i Havet, ved Klippen Singastein (ɔ: den havombruste Steen) og forsvarede det selv i en Sæls Skikkelse. Heimdall forvandlede sig ogsaa til en Sæl, angreb Loke og nødte ham til igjen at udlevere Smykket. Saaledes synes hine før (Side 20) omtalte korte Antydninger at maatte forklares, og dette er da det egte gamle Sagn. Derimod gives der en anden, højst forskjellig, sildigere og uegte Fortælling herom, der lyder omtrent saaledes: Frevja havde faaet Brising af fire Dverger, men Odin fik selv Lyst paa det og bad Loke stjele det til ham. „Det er vanskeligt", sagde Loke, „fordi Frevjas Stue er saa sterkt bygget og vel tillaaset, at Ingen kan komme derind uden hendes Villie". Odin befalede ham alligevel at forsøge sin Lykke, og der var da intet andet for. Da han kom til Døren, var der ikke mindste Aabning at finde; han forvandlede sig til en Flue og krøb rundt om Laasen; endelig opdagede han højt oppe en liden fiin Sprekke, som han trængte sig igjennem, og saaledes kom han ind. Frevja laa og sov med Smykket om Halsen, med Laasen vendt nedad; derfor skabte han sig til en Loppe, og stak hende saa haardt paa Kinden, at hun vaagnede og vendte sig. Paa denne Maade kom Laasen til at vende op, og da han havde paataget sig sin naturlige Skikkelse, listede han Smykket bort. Han gik ud af Døren, der kunde lukkes op indenfra, og bragte Odin Smykket. Frevja merkede Tyveriet, strax hun vaagnede, og klagede for Odin. Han svarede at hun blot paa det Vilkaar skulde faa Smykket igjen, hvis hun kunde bringe to mægtige Overkonger til at stride uafladeligt, med alle sine Krigsmænd, saaledes at de Faldne stedse rejste sig op igjen. Paa denne Maade bevirkedes Hjadninge-Kampen (hvorom siden). Men i Edda staar Hjadningekampen ikke i mindste Forbindelse med Brisinge-Smykkets Ran, og den sildigere Beretning melder desuden om en christen Konge, der skulde gjøre Ende paa denne evindelige Kamp. Derfor er det tydeligt, at denne Beretning er sammensmedet længe efter Christendommens Indførelse.

Anm. Ogsaa Angelsaxerne kjende et Brôsinga-mene, der maaskee rettere skulde hede Brýsinga eller Brísinga-mene.

Balders Død.

48. Under saadanne Uroligheder og Kampe hengik Æsernes Tilværelse. Dog havde de endnu Balder, Uskyldighedens rene Gud, imellem sig; saa længe han var til, kunde Vold og Ondskab endnu ikke faa ret Indpas i Verden. Men omsider begyndte han at foruroliges af ildevarslende Drømme, som satte alle Guderne i Skræk. Æserne samlede sig til Things, og Aasynjerne til Samtale; de raadsloge om hvad dette monne betyde, og Jøtnerne søgte ved Trylleкunster at udforske, hvilke skrækkelige Begivenheder derved varsledes. Spaadommen lød, at Balder var fejg (maatte snart vente Døden), og i sin Bekymring for Sønnen besluttede Frigg at bede alle Vætter og alle skabte Ting ej at skade Balder, og tage Ed af dem derpaa. Odin frygtede dog at Hamingjerne vare vegne fra Æserne, og red afsted paa Sleipner lige til Niflheim for at raadspørge en afdød Vala eller Spaakvinde. I Niflheim begav han sig udenfor den østlige Indgang til Hels høje Bolig, hvor han vidste at Valaen laa. Han kvad Valgalder (dødopvækkende Trolddom) for at kalde hende frem, og udtalte Besværgelser, der nødte Valaen til at rejse sig af sin Døds-Slummer for at svare paa hans Spørgsmaal. Kun nødig stod hun op, og spurgte, hvo der voldte hende dette Besvær; Sneen dækkede mig, sagde hun; Regnen pidskede mig og Duggen vædede mig; jeg var alt længe død. Jeg heder Vegtam, sagde Odin; fortæl mig nu, hvem det er, til hvis Modtagelse Hels Bolig er saa prægtigt beredt. Det er Balder, svarer hun; Mjøden er alt brygget for ham, og Æserne ere fortvivlede. Hvem skal da vorde Balders Banemand, spurgte Odin. Had skal bringe sin herlige Broder til Hel, var hendes Svar. Hvo hevner hans Drab paa Had, spurgte Odin. Rind føder en Søn i Vestens Sale, sagde hun; han vasker ej sin Haand, kæmmer ej sit Haar, førend han bringer Balders Banemand paa Baalet, kun nattegammel dræber han ham. Men siig mig nu eet eneste Spørgsmaal, inden du faar lægge dig til at sove, sagde Odin; hvilke Møer ville kun græde efter eget Tykke og kaste sine Halsklæder mod Himlen? Nu skjønner jeg at du ikke er Vegtam, som du sagde, men Odin, den almægtige, svarede Valaen. Du er lige saa lidt en Vala eller viis Kvinde, var Odins Svar, thi du er de trende Thussers Moder. Rid kun hjem, Odin, sagde Valaen; mig skal ingen Levende mere besøge, før Gudernes Undergang stunder til.

Frigg tog virkelig alle skabte Ting i Ed paa at de ej vilde tilføje Balder noget Ondt; som Ild og Vand, Jærn og alskens Malm, Steen, Jorden, Træerne, Sygdomme, Dyrene, Giften o. s. v. Nu troede Æserne

sig sikre, og fornøjede sig endogsaa paa Thinget med at lade Balder staa frem, medens alle de Andre deels skøde, deels hug eller kastede Steen paa ham, thi hvad man end gjorde, skadede det ham ikke. Derover var Loke heel ærgerlig. Han tog en Kvindes Skikkelse paa sig, og gik til Frigg i Fensale. Frigg spurgte Kvinden, hvad Æserne toge sig for paa Thinget. Alle skyde efter Balder, uden at det skader ham, svarede hun. Ja, sagde Frigg, jeg har ogsaa taget Ed af alle Vaaben og Træer paa at de ej skulle gjøre ham noget ondt. Er der da ikke en eneste Ting, som ej har aflagt en saadan Ed, spurgte Kvinden. Jo, svarede Frigg, rigtignok voxer der en lille Vond østenfor Valhall, ved Navn Mistéltein (mistilleinn); den synes mig for ung til at tage i Ed. Derpaa gik Loke bort, sled Misteltein op og gik til Things med den. Had stod yderst i Ringen, fordi han var blind. Loke gav sig i Snak med ham, og spurgte hvorfor han ikke skød efter Balder. Jeg kan jo ikke see, hvor han er, sagde Had, og desuden er jeg vaabenløs. Du kan dog gjerne gjøre som de Andre, sagde Loke, at vise Balder den samme Ære; kom her, tag denne Vond og skyd imod ham, jeg skal vise dig, hvor han staar. Had tog Mistelteinen, lod sig stille til Rette af Loke, og skød paa Balder; strax fløj Skuddet igjennem ham, saa at han faldt død ned. Det er den største Ulykke, som nogensinde har truffet Guder og Mennesker. Da Æserne saa Balder falde, tabte de reent Mælet af Forfærdelse, og glemte næsten at løfte ham op; de saa paa hinanden, og vare alle lige forbitrede paa Ophavsmanden, men de kunde ikke hevne Drabet, da der var saa helligt et Fristed. De kunde i Førstningen ikke tale for Graad, og Odin var saa meget mere betagen af Sorg, som han skjønnede klarest, hvilket Skaar Æserne lede ved Balders Død. Da Guderne kom noget til sig selv, spurgte Frigg, hvo iblandt Æserne der vilde erhverve hendes Huldskab og Naade, ved at ride Helvejen, faa Balder i Tale og spørge Hel, hvad hun vilde have for at slippe ham løs og lade ham drage hjem til Aasgaard. Hermod tilbød sig, og fik laant Sleipne til Rejsen; han satte afsted i al Hast.

Æserne toge Balders Liig og førte det til Søen. Der stod hans store Skib Ringhorne (Hringhorni) trukket paa Land; de vilde skyde det ned i Søen, og siden indrette Balders Baal derpaa, men de kunde slet ikke faa det frem. Da maatte de sende Bud til Jøtunheim efter Gygen Hyrrokken: hun kom ridende paa en Ulv, med Hugorme til Tøjle. Hun steg af og Odin satte fire Berserker til at passe paa hendes Hest, men de kunde ikke holde den, førend de fik lagt den ned. Hun gik til Fremstavnen af Skibet og skød det ved første Tag ud med saadan Fart, at der stod Ild af Lunnerne (Rullerne) og al Jorden skalv. Thor blev vred og vilde knuse hendes Hoved, men alle de andre Guder bade om Naade for hende. Nu blev Balders Liig baaret ud paa Baalet, og da hans

Kone Nanna, Nevs Datter, saa det, brast hun af Sorg og døde; derfor blev hun ogsaa lagt paa Baalet. Derpaa tændte man det an, Thor stillede sig hos og indviede Baalet med Mjølne, men foran hans Fødder randt en Dverg ved Navn Lit, ham sparkede Thor med Foden op i Ilden, saa at han brandt med. Til denne Brand kom der mange Slags Væsner; først Odin, med ham kom Frigg, Valkyrjerne og hans Ravne; Frey agede i en Kerre med Galten Gyldenbørste eller Slidrugtanne; Heimdall red paa sin Hest Guldtop; Freyja agede med sine Katte. Der kom og en Mængde Riim-Thusser og Berg-Riser. Odin lagde Ringen Draupne paa Baalet, og der siges, at denne Ring nu først fik den Egenskab, at der hver niende Nat dryppede aatte ligesaa massive Ringe fra den. Balders Hest blev ført ud paa Baalet med fuldstændigt Sadeltøj.

Imidlertid var Hermod paa Rejsen til Hel. Han red ni Nætter gjennem mørke og dybe Dale, hvor han intet kunde see, førend han kom til Aaen Gjall og red over Gjallarbroen, som er tækket med lysende Guld. Den Pige som vogter Broen heder Modgunn (Móðguðr), hun spurgte efter hans Navn og Æt og sagde: forleden Dag rede fem Fylker døde Mænd over Broen, og dog dundrer den lige saa meget under dig alene, som under alle dem tilsammen; heller ikke har du døde Mænds Lét, hvorfor rider du da ad Helvejen? Jeg skal ride til Hel, sagde han, for at lede efter Balder; har du ellers seet noget til ham paa Helvejen? Ja, sagde hun, Balder har redet over Gjallarbroen, og Helvejen gaar der nedentil og nordefter. Da red Hermod indtil han kom til Helgrinden. Han steg af Hesten, spændte Sadelgjorden fastere, satte sig op igjen og gav den af Sporerne; den sprang saa højt over Grinden, at den ikke engang rørte derved. Hermod red lige til Hallen, steg af Hesten og gik ind; der saa han sin Broder Balder sidde i Højsædet. Han forblev der om Natten, men om Morgenen bad han Hel lade Balder ride tilbage med ham, og fortalte hende, hvilken Fortvivlelse der var blandt Æserne. Hel sagde, at hun vilde prøve om Balder var saa almindelig elsket, som der gik Ord af; hvis alle Ting i Verden, sagde hun, baade levende og døde, begræde ham, da skal han komme tilbage til Æserne, men hvis der er Nogen, som ej vil græde, da skal han forblive hos mig. Hermod stod nu op, og Balder fulgte ham ud, tog Ringen Draupne og bad ham bringe Odin den til Afmindelse. Nanna sendte et Hovedklæde til Frigg og endnu flere Gaver, til Fulla en Fingerring. Derpaa red Hermod sin Vej, lige til Aasgaard og fortalte her, hvad han havde seet og hørt.

Æserne sendte nu Bud rundtomkring i Verden, for at bede alle Ting græde Balder ud af Hels Vold; alle gjorde det, Menneskene, Dyrene, Jorden, Stenene, Træerne og al Malm, og endnu seer man dem græde, naar de komme fra Frost i Hede. Men da Sendemændene droge hjem

efter fuldbragt Ærende, fandt de en Hule, hvor der sad en Gyge ved Navn Thøkt; hende bade de ogsaa græde Balder fra Hel, men hun svarede:

Thøkt mon græde
tørre Taarer
over Balders Baalfart.
I Liv og i Død
lige fremmed han' er mig;
Hel beholde hvad hun har.

Saaledes blev der altsaa intet af Balders Hjemkomst. Men Gygen var ingen anden end Loke, som allerede havde voldt Balders Død, og nu kronede sit Verk.

Anm. Det er ovenfor (Side 15) omtalt, hvorledes Midsommers- eller St. Hans-Lystighederne med Ild har sin Oprindelse fra de Baalfester, som under Hedenskabet holdtes til Minde om Balders Død, ligesom det er klart, at dette Tegn oprindelig er opstaaet hos vore Forfædre som en mythisk eller forblommet Fremstilling af den opvarmende Sols Bortgang ved Solhvervstider. Deraf kunne alle de øvrige Biomstændigheder ved Fortællingen forklares. Navnet paa Balders Skib Ringhorne (det ring-hjørnede, det cirkelrunde), tyder øjensynlig paa Solen; at Berg-Risser og Riim-Thusser indfandt sig ved Begravelsen, er rimeligt, da Kuldens og Rimets Regimente om en føje Tid skulde tage sin Begyndelse; at Ringhorne skydes ud i Søen, betegner Solens Tilbagegang nedad Synskredsen, eller mod Havet. At Hyrrokken (d. e. den af Ild sammenskrumpne) skyder Skibet ud, minder om den sterkeste Sommerhede, der begynder strax efter Sommersolhverven, og derfor kastes Dvergen Lit i Baalet, da Naturens friske Farve (litr d. e. Lød) falmer for Hundedagshedens Brand. Ringen Draupne (d. e. Maanens Sindbillede, hvis Bane netop er gjennemløben i tre paa hinanden følgende Nidages-Rækker) lyser ikke ved Midsommerstid og følger derfor Balder paa Baalet, men sendes tilbage igjen, da den imod Høsten og ud paa Vinteren atter begynder at skinne. Ligeledes er det just Overgangen fra Hede til Kulde, som bringer Træ, Steen og Metal til at skyde Fugtighed (at græde Balder fra Hel).

Det maa vel derfor antages som afgjort, at vore Forfædre, saa længe Religionen blomstrede i sin Reenhed, aldrig have anseet Balder som død for evig, men kun højtideligholdt hans Baalfart og beklaget hans Død i Aarets sidste Halvdeel. Det vilde ogsaa have været urimeligt at ofre til ham og tilbede ham, naar man skulde tro ham død og magtesløs. Men i de sildigere Tider, da den gamle barnlige Tro for en stor Deel var svunden, da Christendommen havde begyndt at fortrænge Odinslæren, da det voldsomme Vikingeliv var blevet almindeligt, og da Kamp og Ufred herskede overalt: da have vel frommere Gemytter tabt Sagnets oprindelige Betydning af Sigte, og forklaret alt om Uskyldens og Reenhedens Undergang paa Jorden for stedse. Deres Trøst hvilede paa Haabet om Balders Tilbagekomst, men denne kunde de igjen ej tænke sig mulig, førend Guderne, nu kun vilde og voldsomme Valguder, vare undergangne, og en ny, bedre Verden var fremstaaet.

Vegtam betyder „Vandringsmand", vant til Vejen. Odin lægger til, at han er Søn af Valtam d. e. den Stridsvante. Det sidste Spørgsmaal, som Odin forelægger Valaen, synes kun at være fremsat for at sætte hende paa Prøve og give hende at forstaa, at det var Odin, hun talte med. Betydningen deraf er vistnok umulig at udgrunde. Odin spørger hende saa strengt, at han endog lægger til: sig mig dette ene, thi før faar du ej Lov til at sove. Naar Odin kalder Valaen trende Thussers Moder, kommer man uvilkaarlig til at tænke paa Gygen Angerboda, der fødte Hel, Fenre og Jørmungand; hun svarer ogsaa fuldkommen til sit Navn: den ulykkespaaende. — Om Odins Besøg hos Valaen handler et af de smukkeste Kvad i den ældre Edda, nemlig **Baldrs Draumar** eller **Vegtamskvida**.

Om Hød, den blinde Skjebnes Gud, er forhen talt (Side 21). Mistelteinn betyder ligefrem Mistel-Tenen, Mistel-Kjeppen; og Mistelen har til alle Tider været anseet for en Trylleplante. — Thøkt, Navnet paa den forvandlede Loke, betyder: den Tækkede, den Skjulte.

Øges Gilde.

49. Æserne vare forbitrede paa Loke over hans Udaad og Ondskab, men endnu kunde de ikke ret overbevise ham derom, og maatte derfor taale ham imellem sig. Omsider gik dog hans Ublu̇hed saa vidt, at han selv gjorde sig til af sin Forbrydelse, og uden Sky haanede alle Guderne. Dette skede i Øges Aarsgilde. Her var Odin og Frigg, Siv, Brage, Idun, Ty, Njørd, Skade, Frey, Freyja, Vidar og deres Tjenestefolk Byggve og Beyla, foruden Loke og mange andre Æser og Alfer tilstede. Kun Thor var borte paa Østertog. I Øges prægtige Hal, hvor Guld tjente til Lysning og Ølet frembar sig selv, maatte Lystigheden være stor. Øges Tjenere Elde og Funfeng høstede megen Ros af Guderne for Raskhed. Heri kunde den onde Loke ej finde sig, men dræbte Funfeng, uagtet Stedet var fredhelligt, og Æserne bleve derover saa forbitrede, at de sloge sine Skjolde sammen, udstødte Truselsraab mod Loke og joge ham bort til Skogs. Derpaa satte de sig til at drikke igjen. Men Loke kom snart tilbage, traf Elde udenfor og spurgte ham, hvad Samtaler Æserne førte ved Bordet. Om sine Vaaben og Heltebedrifter, svarede Elde, og der er Ingen, som just taler venskabeligt om dig. Jeg vil dog gaa ind, sagde Loke, og see paa dette Gilde, jeg skal nok give dem det glatte Lag, og forbitre dem Mjøden. Vogt dig blot, sagde Elde, thi kommer du med Ukvemsord til Guderne, saa tør de nok lade dig bøde alvorligt derfor. Nej veed du hvad, Elde, var Lokes Svar, skulle vi først til at mundhugges, da vil jeg nok blive din Mester i at svare. Elde taug, og Loke gik ind. Der opstod en almindelig Taushed, og Loke bad om at faa drikke, for at slukke sin Tørst. Hvi tier I, sagde han; kan I da ikke tale? Anviser mig enten Plads ved Bordet eller jager mig bort igjen! Brage sagde, at Æserne aldrig vilde give ham Plads hos sig, men

Loke mindede Odin om, at de i Tidens første Ophav sluttede Fostbroderskab ved at blande Blod sammen, og at Odin da lovede ej at smage nogen Drik, der ej blev buden dem begge. Odin bad nu Vidar lade Loke sidde hos ham, for at man kunde være fri for hans Grovheder, og Vidar rejste sig og skjenkede for Loke. Loke drak alle Æsers og Aasynjers Skaal, undtagen Brages. Denne bød ham sin Hest, sit Sverd og sin Armring, hvis han vilde være rolig, men Loke svarede med Spot, at Brage nok ikke ejede nogen af Delene; du er ræddest for Kamp, og mest bange for Skud af alle Æser og Alfer, som sidde herinde, sagde han. Var jeg kun saa sandt udenfor Hallen med dig, som jeg er indenfor, da skulde jeg nok bære dit Hoved i min Haand, sagde Brage. Du er rask nok saa længe du sidder, Brage Bænkepryder, var Lokes Svar; er du vred, saa kom og slaas med mig. Jeg beder dig Brage, sagde hans Hustru Idun, mundhugges ej med Loke her i Oges Hall. Ti stille, Idun, sagde Loke, du som kjender saa lidt til Velanstændighed, at du med dine hvide Arme omfavnede din Broders Banemand. Jeg vil blot faa Brage rolig, svarede Idun; Loke agter jeg ikke at angribe. Nu sagde Gefjon: hvorfor ville I to mundhugges her? Loke er jo forstyrret; hans Skjebne driver ham til at tale over sig Loke stoppede Munden paa hende ved at minde hende om et tidligere Kjerlighedsæventyr, men Odin advarede Loke for at paadrage sig Gefjons Vrede, da hun kjendte Alles Skjebne lige saa godt som Odin selv. Loke bad Odin tie og beskyldte ham for at have givet de daarlige Kæmper Sejr, uagtet de ej fortjente den. Om end saa var, sagde Odin, saa husk paa, at du i aatte Vintre nedenfor Jorden var en melkende Ko og en Kvinde. Det var noget af det Værste, man i Oldtiden kunde sige om en Mand, og Loke betalte derfor Odin med samme Mynt. Frigg blandede sig i Samtalen og sagde, at Odin og Loke aldrig burde fortælle, hvad de i Tidens Ophav havde foretaget sig; men Loke bragte strax den gamle Historie paa Bane, hvorledes Frigg engang i Odins Fravær egtede hans Brødre Vilje og Ve. Havde jeg kun en Søn herinde saadan som Balder var, sagde Frigg, da skulde du ikke slippe godt herfra. Du vil nok faa mig til at opregne alle mine slemme Streger, svarede Loke, thi det er jo netop mig, som volder at du ej mere faar Balder at se. Du er rasende, Loke, sagde Frevja, at du tør opregne dine onde Handlinger, thi Frigg kjender Skjebnens Gang, hvorvel hun ikke fortæller det til nogen. Ti du stille, sagde Loke; her er neppe een blandt Æser og Alfer uden at han har været din Kjæreste; du er en Hexekvinde, fuld af Ondskab: du har jo endog paahexet din Broder Ulykke. Det er dog ikke saa farligt, sagde Njørd, om Kvinderne have Elskere; langt værre er det, at du, kvindagtige Gud, kommer her blandt os. Hvad vil du snakke, svarede Loke, du der blev sendt hid øster som Gisfel, og blev saa haanligt

behandlet af Hymes Møer. Er jeg end bleven sendt som Gissel, sagde Njørd, saa har jeg dog faaet en Søn (Frey), der ansees som en af de ypperste blandt Aeserne. Ja hvad hjelper det, sagde Loke, naar du har faaet ham i Egteskab med din Søster? Jo, tog Ty til Orde, Frey er den bedste blandt Aesernes Ungersvende; han volder ingen Mø eller Mands Kone Graad; han løser Enhver fra Baand og Lænker. Hold du din Mund, Ty, svarede Loke, du er mindst skikket til at bilægge Strid; husk paa, hvorledes Fenrisulven sled Haanden af dig. Ja, men saa ligger den ogsaa bunden til Verdens sidste Tid, sagde Ty. Den ligger bunden udenfor Aaens Oos, tillagde Frey, og du, Ondskabsfulde, skal komme til at ligge paa samme Maade, hvis du ej nu tier. Ak, du har kjøbt Gerd Gymesdatter for Guld og for dit gode Sverd, sagde Loke; naar Muspels Sønner ride over Mørkved, veed du ej i din Nød, hvorfra du tager Vaaben. Var jeg saa højbyrdig som Frey, skulde jeg knuse hver Lem paa dig, din Meen-Kraake, udbrød Byggve. Hvad vil du tale, din usle Fadslikker, der altid har krøbet i Skjul hvor det gjaldt, sagde Loke. Heimdall beskyldte Loke for at være drukken. Ti stille du Heimdall, svarede Loke, thi i Tidens Ophav bestemtes dig det usleste Liv: du maa altid vaage for Guderne og staa gjennemblødt af Regn og Slud. Skade truede nu: du er rask nok, Loke, men du faar ikke længe frit Spil: Guderne skulle binde dig med din egen Søns Indvolde. Lad saa være, sagde Loke, jeg kan dog rose mig af at jeg var Hovedmanden ved din Fader Thjasses Drab. Derfor skal jeg og oplægge de værste Raad imod dig, gjenmælede Skade. Beyla tog nu et Bæger, drak til Loke og bad ham i det mindste skaane Siv, men han kunde ikke modstaa Lysten til at rose sig af Gunstbeviisninger, han engang skulde have nydt hos hende. Nu hører jeg Fjeldene skjelve, sagde Beyla, nu kommer Thor, og han kan nok faa dig til at holde Mund. Medens Loke skjeldte Beyla ud, kom Thor ind og truede Loke med sin Hammer, han var overmaade vred. Endda vovede Loke at mukke en Stund. Hvorfor er du nu saa modig, sagde han; du er ikke nær saa kjek, naar Ulven angriber Odin? Jeg skal kaste dig langt hen i Østen, saa at aldrig Nogen skal faa dig at see, sagde Thor. Nævn aldrig noget om dine Østfarter, svarede Loke, husk blot, hvor ræd du var i Skrymes Handske, og hvor fast hans Remme vare knyttede om Nisteposen; saa sulten du var, maatte du dog undvære Maden. Tier du nu ikke, sagde Thor, saa skal du i Ojeblikket være nedenfor Helgrinden i Niflheim. Jeg har nu sagt, hvad jeg vilde, sagde Loke; nu gaar jeg min Vej, alene for din Skyld, Thor, da jeg veed at du plejer at slaa til; men du Oge, skal aldrig mere komme til at gjøre noget Gilde, thi Luen skal fortære din Hall.

Dermed gik Loke bort, og skjulte sig paa et Fjeld; der gjorde han et Huus med fire Døre, saa at han inde fra Huset kunde see til alle Kan-

ter. Ofte om Dagen tog han ogsaa Laxeskikkelse paa sig, og gjemte sig i Fraanangers Fos. Han pønsede paa hvad Snare vel Æserne vilde bruge for at tage ham i Fossen, og medens han saaledes sad i Huset, tog han Liin og Garn og bandt det i Masker paa samme Maade, som man siden plejer at binde Net. Da saa han at Æserne ikke vare langt borte, thi Odin havde seet fra Lidskjalv hvor han var. Han skyndte sig at kaste Nettet paa Ilden, der brandt foran ham, og styrtede sig ud i Fossen. Da Æserne kom til Huset, gik den vise Kvaase allerførst ind, og saasnart han saa Falen eller Asken af det opbrændte Net paa Gruen, skjønnede han, at det var et Redskab til at fange Fisk med, og meldte det til Æserne. Strax satte de sig til at gjøre et Net efter det som de saa paa Asken, og da det var færdigt, gik de til Elven og kastede Nettet i Fossen. Thor holdt i den ene Ende, og alle Æserne i den anden. Da de trak Nettet, svømmede Loke foran og lagde sig ned mellem to Stene, saa at Nettet gik over ham, dog kjendte de at det rørte ved noget Levende. De gik anden Gang op, kastede Nettet ud, og bandt saa tunge Lod derved, at intet kunde komme under, og Loke gik foran det indtil der ej var langt til Søen; da sprang han over Touget og op i Fossen igjen. Men nu saa Æserne ham, derfor gik de tredie Gang op, og deelte sig i to Hobe, saa at hver holdt i sin Ende, men Thor vadede midt i Elven. Saaledes droge de Nettet ned mod Søen. Nu maatte Loke enten løbe ud i Søen, hvilket var Livsfare, eller anden Gang springe over Nettet; det sidste prøvede han paa, men Thor greb fat paa ham og fik holdt ham fast ved Halen, uagtet han gled et Stykke i hans Haand; derfor er Laxen saa smal bagtil. Nu var altsaa Loke tagen udenfor alle fredlyste Steder, og fik derfor heller ingen Naade. Æserne toge tre Heller og satte dem paa Kant, men sloge Hul igjennem hver af dem. De toge Lokes Sønner Vale og Nare; Vale forvandlede de til en Ulv, og strax rev han sin Broder isønder; nu toge Æserne hans Tarme, og bandt dermed Loke over disse tre Stene, saa at en stod under hans Skuldre, den anden under hans Lænder, den tredje under Knæhaserne. Baandene bleve til Jærn. Skade tog en Edderorm og festede op over ham, saa at Edderet skulde dryppe ned i hans Ansigt. Signy, Lokes Hustru, staar hos ham og holder et Fad under Edderdryppet, men naar Fadet er fuldt, maa hun gaa hen og slaa det ud; imidlertid drypper Edderet ham i Ansigtet og han rykker da saa sterkt til, at hele Jorden skjelver. Det kaldes siden Jordskjelv. Saaledes ligger han bunden indtil Gudernes Undergang.

Anm. Den yngre Edda melder intet om Lokes Ukvemsord hos Øge, men fortæller om den Hevn, Guderne toge over ham strax efter Beretningen om Balders Død. Den ældre Edda er her vidtløftigere; den har et heelt Kvad om Lokes Grovheder (Lokasenna eller Lokaglepsa), og siger udtrykkelig i et prosaisk Tillæg ved Slutningen, at Loke først da fik sin Straf.

Lokasenna hentyder til flere Sagn, som ellers ikke ere optegnede; f. Ex. Odins og Lokes Fostbroderskab, Lokes forvandlede Tilstand i Underverdenen, Gudindernes Kjerlighedsæventyr, o. s. v. Naar det heder at Idun kjærligen omfavnede sin Broders Banemand, saa maa vel Brage være meent hermed, men derom meldes ellers intet. Beskyldningen mod Frigg, at hun elskede Odins Brødre, sigter til det samme Sagn, som berettes i Snorre Sturlassøns Heimskringla, Ynglingasaga Cap. 3. Ligeledes fortælles i Ynglingasaga Cap. 4, at Njørd, medens han var hos Vanerne, havde taget sin Søster til Egte, hvilket ej var tilladt efter Æsernes Lov. Mangt og meget af hvad Loke fremfører og Æserne svare, er mørkt og uforstaaeligt, meget er ogsaa tildeels uanstændigt, men ofte latterligt nok. Det heder om Frevja: þegi þú Freyja, þú ert fordæða, ok meini blandin mjök; síztu at brœðr þínum siðu blíð regin, ok mundir þú þá, Freyja! frata. Om Gesjon: þegi þú Gesjon! þess mun ek geta, er þik glapði at geði sveinn inn hvíti, er þér sigli gaf, ok þú lagðir lær yfir. Om Njørd: Hýmis meyjar höfðu þik at hlandtrogi ok þér í munn migu. Beskyldningen for at have været et kvindeligt Dyr eller overhoved en Kvinde var i Oldtiden saa nærgaaende for en Mand, at den udtrykkelig var forbuden i Loven.

Danske Sagn om Balders Død.

50. Ogsaa over Had maatte der tages Blodhevn, og efter Spaakvindens Ord skulde dette skee ved Vale, Odins og Rinds Søn. Men hvorledes dette gik til, nævner Eddaerne ikke. Kun den gamle danske Historieskriver Saxo har en Beretning derom, men den er meget udpyntet og slutter sig desuden til et andet Sagn om Balders Død end det almindelige. Begge Sagn høre sandsynligviis til den danske Gudelære, som altsaa i sine Enkeltheder viser sig ikke lidet forskjellig fra den norske. Efter Saxo er Hadh (Hotherus) ikke blind, men en rask og dejlig Kongesøn: han elsker sin Fosterfader Gevars Datter Nanna, og elskes af hende igjen, men Odins Søn, den mægtige Halvgud Balder, faar hende at see, og frier til hende, skjønt forgjeves, derfor beslutter han at dræbe Hadh. Denne faar Alt at vide af nogle Skovpiger, han raadfører sig med Gevar, der fortæller ham, at Balder ej kan saares af noget Vaaben, undtagen Skovtrolden Mimings Sverd. Dette fik han fat efter megen Besvær. Balder bekrigede Hadh og Gevar, men tabte et stort Søslag, uagtet alle Guderne, endog Odin og Thor, kæmpede paa hans Side. Derpaa egtede Hadh Nanna, og besteg Sveriges Throne, hvortil han havde Arveret. Balder fortsatte Striden imod ham med større Held, overvandt ham i to Slag og tilkæmpede sig Danmarks Krone; efter hvilken Hadh ogsaa stræbte. Alligevel tærede den ulykkelige Kjærlighed paa hans Kræfter. Han kunde ej længere gaa, men maatte altid kjøre. For at skaffe ham Kræfter igjen, tillavede tre guddommelige Jomfruer (Valkyrjer?) ham en Drik af Orme-Edder. Hadh fik alt at vide af hine Skovpiger, og skyndte sig i Tide at bekrige Balder; der stod et Slag mellem dem, som varede en heel Dag,

uden at Nogen fik Sejren. Om Natten gik Hadh ud, traf der de Jomfruer, der beredede Styrkedrikken og bad dem om at faa noget deraf, men de torde ikke andet end negte ham det, uagtet de forresten undte ham alt godt. Paa Tilbagevejen var han dog saa heldig at møde Balder ganske alene, stak ham med Sverdet og gav ham et Saar, der tre Dage efter endte hans Liv. Saaledes døde Balder, og Hadh blev ogsaa Konge i Danmark. Odin raadspurgte Spaafolk, hvorledes han skulde hevne Balders Drab, og Finnen Rosthjov svarede, at Rind, den ruthenifke eller russiske Konges Datter skulde føde ham en Søn, og at denne skulde hevne sin Broder. Odin forklædte sig, tog Tjeneste som Krigsmand hos Kongen, og udrettede saa utrolige Heltegjerninger, at han snart blev Kongens meest betroede Mand. Nu friede han til Rind, og Kongen gav ham sit Samtykke, men hun var for stolt til at ville have ham, og affærdigede ham med et Ørefigen. Næste Aar kom han igjen til Hoffet i Skikkelse af en Smed, forarbejdede de dejligste Smykker af Sølv og Guld, og skjenkede Kongedatteren dem, men da han bad hende om et Kys, fik han kun et nyt Ørefigen; hun vilde ikke have saa gammel en Mand. Tredje Gang kom han som en prægtig Ridder, men Udfaldet af hans Frieri blev det samme. Endelig kom han for fjerde og sidste Gang i Pigeskikkelse, og blev antagen mellem Rinds Kammerpiger; den foregivne Kammerpige gav sig især ud for at være flink i Lægekunsten, og da Kongedatteren blev farligt syg, spurgte man hende om Raad, og hun helbredede Rind imod at faa hendes Kjærlighed til Løn, og saaledes havde da Odin udrettet hvad han vilde. Rind blev hans, og fødte en Søn, der af Saxo kaldes Bo, men øjensynligt ikke er nogen anden end Eddaernes Vale. Dog veed Saxo intet at fortælle om hans tidlige Styrke og Manddomsprøve, eller hvorledes han ikke vasker sig eller kæmmer sit Haar. Det heder blot, at Bo bekrigede Hadh, at Hadh faldt i Slaget, men at Bo selv blev dødeligt saaret, saa at han opgav Aanden Dagen efter. Eddaerne lader Vale leve fremdeles, ja endog overleve de øvrige Guders Undergang.

Anm. At gamle Sagn og Kvad ligge til Grund for denne Beretning af Saxo, er vel højst rimeligt, men meget afvigende fra de edda'ske have de dog altid været, og i sin nærværende Form ere de endog udpyntede med Fortællinger fra den sildigere Middelalder; f. Ex. hvad der fortælles om Odins Fremtræden som Riddersmand og Sejrvinder ved Turneringer. Naar det forresten heder, at Rind er den russiske Konges Datter, synes man med Rimelighed at kunne slutte, at det ældgamle Sagn, der ligger til Grund for Saxo's Beretning, har nævnt Jotunheim som Rinds Hjemsted, men at Saxo efter den almindelige Forklaringsmaade i sildigere Tider har antaget Jotunheim og det nordlige Rusland for eet og det samme. Naar man først gaar ud fra at Rind er en Jotunkvinde, bliver det ogsaa begribeligt, hvorfor Odin maatte bruge saa mange Kneb ved Frieriet, thi det havde han neppe behøvet, hvis hun havde været af Æse- eller Menneske-

At Frey eller rettere Skirne havde ligeledes flere Vanskeligheder med at faa Gerds Jaord. Man har derfor ogsaa troet, at nogle Vers af det gamle edda'ske Læredigt Hávamál (Høisangen eller Odins Sang), i hvilket Odin fortæller om sit uheldige Frieri til Billings Mø, sigte hertil.

Kvaasets Død. Suttung.

51. Kvaases Død gav Anledning til at Skaldskab eller Digtekunst udbredtes blandt Menneskene. Dermed gik det saaledes til:

Kvaase drog vide om i Verden for at lære Folk Viisdom. Engang indbøde Dvergerne Fjalar og Galar ham til sig, men da han var kommen, bade de ham tale lidt med dem i Eenrum, og strax dræbte de ham. De lode hans Blod flyde ned i to Kar og en Kjedel; deri blandede de Honning og lavede alt sammen til en Mjød, som har den Natur, at hvo som drikker deraf, bliver en Skald eller Viismand. De to Kar kaldes Son og Bodn, men Kjedelen Odrøre (Óðhrœrir). Dvergerne sagde til Aserne, at Kvaase var druknet i bare Viisdom, fordi ingen var saa viis, at han kunde hamle op med ham. Siden indbøde Dvergerne til sig en Jotun ved Navn Gilling tilligemed hans Kone. Dvergerne spurgte ham, om han vilde ro ud at fiske med dem, og idet de nu roede langs Landet, kom Baaden paa et Skjær, saa at det hvælvede. Gilling kunde ikke svømme, og druknede, men Dvergerne fik Baaden rettet op igjen og roede til Land. De fortalte hans Kone denne Ulykke, hun tog sig den meget nær, og græd høit. Fjalar spurgte hende, om det kunde være nogen Lindring for hende at see ud paa Søen, hvor han var druknet, og det vilde hun gjerne; men nu bad Fjalar sin Broder Galar tage en Kvernsteen, gaa op over Døren og slippe den ned i Hovedet paa hende naar hun gik ud, thi han var saa hjertelig ked af hendes Skraal. Galar gjorde saa. Men da Suttung, Gillings Søn, hørte dette, drog han hen til Dvergerne, tog dem fat og satte dem paa et Skjær, som Vandet i Flodtiden skyllede over. I denne Nød bade de Suttung om Naade, og tilbøde ham den dyrebare Mjød som Bod for hans Faders Drab. Suttung tog derimod, og Forliget kom istand. Mjøden forvarede han paa et Sted som hed Nitbjerg, og satte sin Datter Gunlad til at passe paa den.

Da Odin erfarede dette, besluttede han at tilvende sig Mjøden, og reiste afsted. Da han kom til den Jordvei, som tilhørte Suttungs Broder, Bauge, traf han dennes ni Trælle, der gik og sloge Hø. Han spurgte, om han skulde bryne deres Ljaaer; det vilde de meget gjerne. Han tog sin Brynesteen frem fra Beltet og brynede Ljaaerne, som nu bede saa godt, at Trællene endelig vilde kjøbe den gode Brynesteen af ham. Han vilde nok sælge den, men for en passende Priis, og da Enhver af dem vilde have den, kastede han Stenen op i Veiret, men alle grebe efter den paa een Gang, og kom derved til at skære Halsen over paa hverandre

med Ljaaerne. Odin tog sit Natteherberge hos Bauge. Denne klagede sin Nød for Odin, sagde at hans ni Trælle havde dræbt hverandre og at han ej vidste hvor han skulde faa Arbejdsmænd fra. Odin, som kaldte sig Bølverk, tilbød sig at forrette ni Mænds Arbejde for Bauge, naar han maatte faa en Drik af Suttungs Mjød istedetfor Løn. Bauge sagde, at han ingen Raadighed havde over Mjøden, da Suttung vilde have den alene, men han skulde nok gaa hen med Bølverk og prøve om han kunde skaffe ham den. Bølverk forrettede om Sommeren ni Mænds Arbejde for Bauge, og forlangte sin Løn ved Vinterens Begyndelse. De gik nu begge hen til Suttung, og Bauge fortalte ham hvad han og Bølverk vare blevne enige om, men Suttung negtede dem reentud at faa en eneste Draabe. Da sagde Bølverk til Bauge, at de fik prøve paa et eller andet Kneb, for at faa fat paa Mjøden, og Bauge havde intet derimod. Bølverk tog en Naver frem ved Navn Rate, og bad Bauge bore Bjerget igjennem dermed, hvis den bed; Bauge gjorde saa, og da han havde boret en Stund, sagde han at der nu var Hul tvert igjennem. Men da Bølverk blæste ind i Hullet, fløj Spaanerne ud imod ham, deraf kunde han skjønne at Bauge vilde svige ham, og bad ham nu bore ordentlig igjennem. Bauge borede andengang, og nu fløj Spaanerne ind, da Bølverk blæste: saaledes var Bjerget gjennemboret. Bølverk forvandlede sig til en Orm og rendte igjennem Naverhullet; Bauge stak vel efter ham med Naveren, men traf ham ikke. Odin gik nu derhen, hvor Gunlad var, og tilbragte tre Nætter hos hende. Hun tillod ham at drikke tre Gange af Mjøden, og første Gang drak han hele Odrøre ud, andengang Bodn, tredjegang Son, saaledes havde han al Mjøden. Derpaa forvandlede han sig til en Ørn, og fløj bort i største Hast. Da Suttung saa Ørnen flyve bort, tog han ogsaa Ørneham paa sig, og satte efter Odin. Aserne saa Odin komme flyvende og satte sine Kar ud i Gaarden. Da Odin kom indenfor Aasgaard, spyede han Mjøden ud i Karrene, men imidlertid var Suttung kommen ham saa nær ind paa Livet, at han lod noget af Mjøden gaa bagud; det brød man sig ikke om, og det kunde hvem som vilde tage op. Odin gav Suttungs Mjød til Aserne og til alle dem, der forstaa sig paa at digte; men den Mjød, som var falden ned i Skarnet, blev kun de slette Skalder til Deel.

Anm. Ifølge dette Sagn kaldes i det gamle Digtersprog alslags Skaldskab Kvaases Blod, Dvergernes Drik, Gillings Løsepenge, Odrøres, Sons, eller Bodns Indhold, Suttungs Mjød, Dvergernes Baadfragt, Nitbjergs Vædske, Odins Fangst, o. s. v. I Hávamál findes ogsaa flere Vers, der sigte til dette Sagn; der staar: (V. 104–110) Jeg søgte den gamle Jøtun: Livet fik jeg der ved at tie, nej, jeg maatte bruge mange Ord i Suttungs-Sale, for at naa mit Ønske. Gunlad paa den gyldne Stol gav mig at drikke af den dyrebare

Mjød, skjønt jeg lønnede hende ilde; jeg røvede hendes Sjælero og Hjertefred. Rates Mund (Naverens Eg) lod jeg gnave mig Indgang gjennem Stenen; med Livsfare vovede jeg mig ind gjennem Hullet, og rundt om mig stode Jøtnernes Veje (Bjerget). Men jeg høstede god Frugt af min Forvandling, thi nu er Odrøre bragt op for Dagens Lys og tilgængelig for Menneskene. Dog tvivler jeg paa, at jeg var sluppen op fra Jøtnernes Hjem, hvis ikke Gunlad havde hjulpet mig, den gode Pige, som jeg omarmede. Dagen efter kom Riimthusserne til den Højes (Odins) Sal for at spørge ham om Raad; de spurgte efter Bølverk, hvor han var bleven af: om han var kommen til Guderne, eller Suttung havde fældet ham. Dengang svor Odin en falsk Ed, kan man vel tro hans Løfter? han sveg Suttung for hans Mjød og voldte hans Datter Sorg. Paa et andet Sted (V. 12) heder det: Glemsels Hejre ruger over Drikkelag, og stjæler Mængdens Vid. Jeg lænkedes af den Fugls Fjædre i Gunlads Gaard. — Sagnet bør derfor rimeligviis udfyldes saaledes, at Odin hos Gunlad er bleven aldeles beruset, har glemt i hvilket Ærende han var kommen, og er først kaldt til sig selv igjen ved Gunlad, som elskede ham, og for hvem han forehyklede Kjærlighed. Hávamál synes ikke egentlig at kjende noget til det halv ækle, halv latterlige Sagn om Oprindelsen til Suttungs Mjød; det synes at forudsætte, at Mjøden, den begejstrende Drik, fra Begyndelsen af forvaredes i Jordens Dyb. Flere have derfor, som det synes med Føje, forklaret Drikken ved den Spirekraft, der ligger i Jorden, Odins Besøg hos Gunlad ved den himmelske Varmes Virkning paa Jorden til at fremkalde denne Spirekraft, og saaledes udklække de berusende og begejstrende Planter. Hvorfor Odin af Jøtnerne fik Navnet Bølverk, er let at begribe; det betyder den som fremvirker Ulykke, og for en Ulykke ansaa de Mjødens Tab. Suttungs Navn har man troet at være en Forvanskning af Suptung, hvilket betegner den Drikkelystne. Gunnlöð betyder den, der indbyder til Kamp. Óðhrœrir kommer af Óðr, Forstand, Sind, og hrœra, at røre. Boðn betyder maaske den indbydende, Són maaske Sang eller Besværgelse. Ordet Sónardreyri, d. e. Sons Blod eller Vædske, bruges et Par Gange om en Trylledrik. — Rati kommer rimeligviis af at rata, drage igjennem.

Vafthrudnes og Odins Veddestrid.

52. Ligesom Thor drog ud paa Æventyr for at overvinde Jøtnerne ved legemlige Vaaben, saaledes plejede Odin stundom at stride mod dem med aandelige, idet han udæskede dem til Veddestrid i Besvarelsen af hemmelighedsfulde Spørgsmaal og mørke Taler. Der var en gammel Jøtun, ved Navn Vafthrudne (Vafþrúðnir); hans Kundskab om gamle Sager var berømt over hele Verden, og Odin fik Lyst til at prøve den. Frigg, som han spurgte til Raads, bad ham vel lade det være, da Ingen lettelig kunde maale sig med Vafthrudne; men Odin vilde nu engang afsted, og Frigg kunde blot ønske ham Lykke paa Vejen, og at hans Forstand maatte holde sig brav. Odin rejste hen til Vafthrudne, kaldte sig Gagnraad (ɔ: den Gavnraadende), og sagde, at han var kommen for at prøve om Vafthrudne var saa viis, som der gik Ord af. „Du kommer ej ud af min

Hall igjen", sagde Vafthrudne, „hvis du ej overvinder mig i Viisdom, men sæt dig ned, saa skulle vi prøve, hvo der veed mest af os". Gagnraad vilde ikke sætte sig, og sagde at en fattig Mand, der kommer til en Riig, enten bør tale noget Nyttigt, eller tie stille, da den som taler meget, let kan komme til at forsnakke sig. „Besvar da mine Spørgsmaal der du staar paa Gulvet", sagde Vafthrudne, „siden du endelig vil det". Nu spurgte Vafthrudne ham om Dagens og Nattens Heste, om Aaen Jfing, der skiller mellem Guder og Jøtner, om Vigrid-Sletten (se nedf.), hvor Kampen mellem Guder og Jøtner skal staa. Gagnraad besvarede det Alt, og satte sig nu efter Vafthrudnes Opfordring, for at fremføre sine Modspørgsmaal, thi det skulde nu gjelde Hovedet eller Livet for den, som tabte. Gagnraad spurgte Vafthrudne igjen om Jordens Skabelse af Ymes Krop, om Solen og Maanen, Dagen og Natten, Vinteren og Sommeren, om Ymes eller Orgemles Oprindelse fra Elivaagerne, om Hræsvelg, om Njørd, om Einherjernes Tidsfordriv, om hvilke Mennesker og Guder der skulde overleve Verdens Undergang, og om Odins Endeligt. Vafthrudne besvarede Alt. Omsider spurgte Gagnraad, hvad Odin hviskede Balder i Øret førend denne lagdes paa Baalet. Det kunde Vafthrudne ej besvare, og skjønnede nu, at det var Odin selv han havde talt med. Han erkjendte, at han med feig (dødindviet) Mund havde ført Viisdomskampen, thi Odin var dog den viseste af Alle.

Odin (Grimne) og Geirrød.

53. Ogsaa ved en anden Lejlighed meddeelte Odin mange Efterretninger om Guderne, deres Liv og deres Boliger. Kong Raudungs to Sønner, Agnar og Geirrød, hiin 10, og denne 8 Aar gammel, roede ud i en Baad paa Fiskeri, men Vinden drev dem ud paa Havet og mod en fremmed Kyst, hvor de lede Skibbrud. De kom i Land, og traf en Bondehytte, beboet af et Par gamle Folk, der beholdt dem hos sig om Vinteren; Manden fostrede Geirrød og Konen Agnar. Dette Par Folk var ingen andre end Odin og Frigg i forvandlet Skikkelse. Manden gav dem et nyt Fartøj om Vaaren, og begge to ledsagede dem ned til Stranden, hvor Manden hviskede Geirrød noget hemmeligt i Øret inden de skiltes ad. De fik god Bør, men da de kom til Kong Raudungs Baadstød, skyndte Geirrød sig at hoppe i Land, og skød Skibet ud med de Ord: Trold tage dig. Strax drev Skibet ud i Havet igjen, og dette var altsaa den Lærdom, Odin havde givet Geirrød. Da Geirrød kom hjem til Kongsgaarden, hørte han at hans Fader imidlertid var død. Geirrød blev derfor tagen til Konge og ansaaes for en berømmelig Mand. Engang sad Odin og Frigg i Lidskjalv og saa ud over Verden. „Seer du din Fostersøn Agnar", sagde Odin, „hvorledes han lever med en Gyge i hiin Hule og

har flere Børn med hende, medens min Fostersøn Geirrød er en anseet Konge?" „Men han er tillige saa nidsk paa Mad", sagde Frigg, „at han plager sine Gjester, naar han synes der kommer for mange". Odin sagde at det var en stor Løgn, og de veddede derom. Frigg sendte nu Fulla til Geirrød, og bad ham endelig tage sig vare for en Troldmand, der var kommen til Landet og vist vilde forgjøre ham; Troldmanden kunde man kjende derpaa, at ingen Hund turde angribe ham, om den var nok saa olm. Frigg havde skammelig løjet paa Geirrød, thi han var intet mindre end nidsk, men nu vilde hun desforuden narre ham, og han lod sig lokke. Odin forklædte sig som en Vandringsmand i en blaa Kappe, og Hundene angrebe ham ikke, men Geirrød lod ham strax tage fat, og spurgte hvem han var. Han kaldte sig Grimne (Grimnir), men mere kunde man ej faa ud af ham; derfor vilde han pine ham til at udsige mere, og lod ham sætte mellem tvende Ilde. Der sad han i 8 Nætter, og den eneste, som forbarmede sig over ham, var Kongens tiaarige Søn Agnar, der gav ham at drikke, og sagde, at Kongen gjorde ilde i at pine sagesløs Mand. Grimne drak; da var Ilden saa sterk, at Kappen brandt af ham. Nu kvad han et langt Kvad, hvori han priser Agnars Venlighed, og opregner de 12 fornemste Gudeboliger, Ydale, Alfheim, Valaskjalv, Søkkvabek, Gladsheim, Thrymheim, Breidablik, Himmelborg, Folkvang, Glitne, Noatun og Vidars Bolig. Dernæst tales om Spisen i Valhall, om Valhalls og Bilskirnes Storhed, om Heidrun, Eikthyrne, om Elvene i Gudernes Hjem, om Gudernes Heste, om Yggdrasil, om Valkyrjerne, om Solens Heste og de Ulve, der true den, om Verdens Ophav. Til Slutning opregner han alle sine 52 Navne og bebreider Geirrød hans Uklogskab. Da han angav sig som Odin selv, sprang Geirrød op for at tage ham fra Ilden, men snublede med det samme og faldt paa sit Sverd, som han havde liggende over sine Knæ. Sverdet gjennemborede ham, og saaledes havde Frigg faaet sit Ønske frem. Odin forsvandt, men Geirrøds Søn Agnar herskede som Konge længe efter ham.

Anm. Odins Viisdomskamp med Vafthrudne og hans Æventyr med Geirrød er os opbevaret i de to Eddakvad Vafthrudnesmaal og Grimnesmaal, der naturligviis udgjøre nogle af Hovedkilderne til vor Kundskab om den gamle Gudelære, og derfor hyppig citeres i den yngre Edda. Odins og Friggs Handlemaade med Agnar og Geirrød er just ikke skikket til at vække Agtelse for dem, og ved første Øjekast kunde man fristes til at ansee det Hele som en senere Indklædning for at kunne faa disse Oldsagn om Guderne satte i Versform — en Mening, som dog maa bortfalde, naar man betragter selve Kvadets ældgamle Sprog og Indretning. Med den største Føje har den lærde Finn Magnusen anseet Grimnesmaal for et gammelt kalendarisk Kvad, hvis egentlige Formaal var at opregne Guderne og deres Boliger i den Orden, hvori deres Hovedfester faldt, og hvori de troedes at have fordeelt Maanederne mellem sig til særdeles Va-

udlægt. Først heder det nemlig: „Helligt er hiint Land, som jeg skuer at ligge Aser og Alfer nærmest, derimod skal Thor altid være i Thrudheim". Dette antages at sigte til Hovedaarstiderne, Vinteren, naar Himmelen er klarest og Stjernerne skinne mest, Sommeren, naar Luften er tykkere og Tordenen maa rense den. Dernæst opregnes Gudeboligerne, hvilket nærmest svare til de saakaldte Himmeltegn, i den Orden, hvorefter vore hedenske Forfædre regnede Maanederne: 1) Ydale, Ulls Bolig (Skytten), omtrent 23 November til 22 December. 2) Alfheim, Freys Bolig (Steenbukken), 23 Dec. til 21 Jan. 3) Valaskjalv Vales Bolig (Vandmanden), 22 Jan. til 20 Febr. 4) Søkkvabek, Saagas Bolig (Fiskene), 21 Febr. til 22 Marts. 5) Gladsheim, Odins Bolig (Væderen), 23 Marts til 21 April. 6) Thrymheim, Skades Bolig (Tyren), 22 April til 21 Mai. 7) Breidablik, Balders Bolig (Tvillingerne), 22 Mai til 20 Juni. 8) Himmelborg, Heimdalls Bolig (Krebsen), 21 Juni til 20 Juli. Her følge de fire eller fem saakaldte Tillægsnætter. 9) Folkvang, Freyjas Bolig (Løven), 25 Juli til 23 August. 10) Glitne, Forsetes Bolig (Jomfruen), 24 Aug. til 22 September. 11) Noatun, Njørds Bolig (Vægten), 23 Septbr. til 22 Oktober. 12) Vidars Bolig, uvist af hvad Navn, (Skorpionen), 23 Oktober til 22 November. Rigtigheden af denne Forklaringsmaade er saa iøjnefaldende, at man neppe engang kan tvivle derpaa; i den har man den bedste Nøgle til at udfinde, naar vore Forfædres fornemste Festdage og Højtideligheder indtraf, ligesom og til at forklare enkelte Almanak-Sagn hos Almuen i de nordiske Lande. En til fuldkommen Sikkerhed grænsende Gisning er det ogsaa, naar Magnusen tror, at de 52 Navne paa Odin, som han selv opregner i Grimnesmaal, betegne Aarets 52 Uger, eller rettere de 52 i dem indtræffende Onsdage, ligesom de 12 Navne, hvilke Odin ifølge den ældre Edda skal have baaret i det gamle Aasgaard, umiskjendelig ere at henføre til Maanederne.

Harbards Grovheder.

54. Gudernes Angest for deres tilstundende Undergang viste sig i den Iver, hvormed de søgte at ødelægge, eller idetmindste at binde deres værste Fiender. Fenris-Ulven og Loke laa allerede i Lænker; ligeledes blev Hunden Garm bunden udenfor Gnupahulen og Utgaarde-Loke blev lagt i Lænker i en anden skrækkelig Hule. Dog hindrede dette ikke Jøtnerne fra at blive mere og mere nærgaaende. Saaledes blev Thor engang slemt haanet, da han kom fra en Østerfart. Ved et Sund, han skulde sætte over, var Færgen og Færgemanden just paa den anden Side, og han raabte derfor paa ham. Færgemanden, ved Navn Harbard, spurgte igjen hvo der raabte saa. Thor svarede: sæt du mig kun over, jeg skal give dig Mad derfor; jeg bærer den paa Ryggen i min Kurv; bedre Mad gives der ikke: Førend jeg drog hjemme fra, spiste jeg Sild og Havre, og er endnu mæt deraf. Harbard svarede blot med haanlige Ord, og spottede Thor fordi han stod der som en Landstryger, der ikke engang havde Buxer paa. Saa skynd dig dog at sætte mig over, sagde Thor; hvem ejer

Skibet? Det gjør den vise Hildolv i Raadsø-Sund, sagde Harbard, og han har netop sagt, at jeg ej skulde flytte alskens Pak eller Hestetyve over, men kun gode Folk, som jeg kjendte nøje; derfor maa du sige dit Navn. Thor sagde nu hvem han var, og truede Harbard med haard Løn for hans Vranghed, hvis han ej øjeblikkelig kom med Baaden. Nej her vil jeg staa, sagde Harbard, og du har ikke truffet paa haardere Hals siden Rungnes Død. Husk paa at Rungne havde et Hoved af Steen, og maatte endda bide i Græsset, sagde Thor; hvad gjorde du dengang, Harbard? Jeg var i fem Aar hos Fjølvar paa Øen Algrøn, sagde Harbard; der kunde vi just stride og fælde Valen; der vare dejlige og forstandige Piger, syv Søstre, der skjenkede mig deres Kjerlighed, men hvad bestilte du imidlertid, Thor? Jeg dræbte Thjasse og kastede hans Øjne paa Himlen, svarede Thor, hvad gjorde du imedens? Jeg forlokkede Mørkriderne, var Harbards Svar; en haard Jøtun var Lebard, og han gav mig en Tryllestav; dog herede jeg ham Viddet fra. Da lønnede du en god Gave med ondt, sagde Thor. Den ene Eeg nyder godt af hvad den skaver fra den anden, svarede Harbard; i saadanne Ting er Enhver sig selv nærmest, men hvad bestilte du imedens, Thor? Jeg var østerpaa, sagde han, og slog de fule Jøtunkvinder, da de gik til Bjerget; hvis al Jøtnernes Æt levede, da vilde den være saa stor, at neppe noget Menneske levede i Midgaard; men hvad gjorde du, Harbard? Jeg var i Valland, sagde han, og var med i Striden; jeg ophidsede Herskerne, men forligte dem ej, thi Odin har Jarlerne som falde i Striden, men Thor blot Trællene. Ja skulde du skifte mellem Æserne, vilde det nok blive meget ulige, sagde Thor. Du har Styrke nok, sagde Harbard, men intet Mod; af Rædsel og Frygtagtighed krøb du ind i Handsken og torde ikke give mindste Lyd fra dig paa nogen Kant, saa bange var du for at Jøtnen skulde høre dig. Ja kunde jeg blot række hiinsides Sundet, skulde jeg nok slaa dig ihjel, sagde Thor. Hvorfor skulde du det, dertil er jo ingen Grund, sagde Harbard, men sig mig blot hvad du har udrettet. Jeg var østerpaa og hindrede Jøtnen Svarangs Sønner fra at komme over Aaen (Ifing?), uagtet de kastede Stene paa mig; de maatte dog først bede mig om Fred. Hvad gjorde du imidlertid? Jeg var ogsaa østerpaa, sagde Harbard, og spøgte med den dejlige Kvinde, du veed nok. Jeg slog Berserkernes Brude paa Læsø, som havde forhexet al Verdens Folk, sagde Thor. Det var en stor Skam at slaa Kvinder, sagde Harbard. Nej, svarede Thor, det var Ulvinder (Varulve) og neppe Kvinder; de knuste mit Skib, truede mig med Jærnstang og jagede Thjalve paa Flugten; men hvad gjorde du da? Jeg var i Hæren, hvor Fanen knejsede og Spydet farvedes, svarede Harbard. Kanskee det var dig, som kom at byde os saa daarlige Vilkaar? spurgte Thor. Jeg skal da vel bøde dig dette med en Armring efter Dommeres Kjendelse,

spurgte Harbard igjen. Men hvor lærte du dog alle disse bidske Ord, hvis Mage jeg aldrig har hørt? spurgte Thor. Hos de ældgamle Mænd, der bebo Hjemmets Skove, sagde han. Du giver Steendysserne et altfor godt Navn, naar du kalder dem Hjemmets Skove, sagde Thor; men vogt dig, thi vader jeg over Sundet, kommer du til at hyle værre end en Ulv, naar du smager min Hammer. Brug den hellere mod hiin Elsker, som Siv nu har hjemme hos sig, sagde Harbard. Det er skammelig Løgn, sagde Thor. Nej vist ikke, svarede Harbard; ellers har jeg nu forsinket din Rejse, tænk hvor langt du vilde være kommen, hvis du nu var kommen over. Ja du har rigtignok opholdt mig længe, elendige Harbard, sagde Thor. Jeg havde aldrig tænkt, at en Fæhyrde kunde hindre Thor i at fortsætte sin Rejse, svarede hiin. Lad os da holde op med Mundhuggeriet, sagde Thor, og kom hid med Baaden. Nej gaa bort, jeg negter dig Overfarten, sagde den anden. Saa viis mig da idetmindste Vejen omkring Vandet, bad Thor. Det kan jeg nok, svarede Harbard, men det er meget langt, først en god Stund til Stokken, saa en anden til Stenen; holdt saa til Venstre, til du træffer Verland, der vil Fjørgyn møde sin Søn og vise ham Vejen til Odins Land. Kan jeg naa did idag? spurgte Thor. Aa ja med Nød og Neppe og stort Besvær, svarede Harbard. Jeg gider ikke tale længere med dig, sagde Thor; træffes vi en anden Gang, skal jeg nok lønne dig for din Vrangvillighed.

Anm. I de gamle Eddasagn fortælles Intet om Maaden, hvorpaa Garm blev bunden ved Gnupahulen. Saxo beskriver derimod, hvorledes Utgaarde-Loke laa bunden, og hvor fælt det saa ud hos ham. Det heder nemlig, at da Kong Gorm og Thorkel sejlede hjem fra deres Besøg hos Geirrød (se ovenfor S. 63), fik de en saa sterk Modvind, at de vare nær ved at sulte ihjel. Enhver paakaldte sin Gud i denne Nød, men Intet hjalp, førend Kongen paakaldte Utgaarde-Loke (Utgarthilocus hos Saxo). Kongen kom hjem og levede i Fred og Lykke til han blev gammel; da begyndte han at gruble over Sjelens Skjebne efter Døden, og vilde gjerne raadspørge Guderne derom. Der gaves Flere, som vare misundelige paa Thorkel formedelst hans store Anseelse, og disse overtalte Kongen til at udsende Thorkel for at hente Oplysning hos Utgaarde-Loke. Det var en livsfarlig Rejse, men Thorkel maatte paatage sig den; dog var han saa listig at betinge sig sine Modstandere som Rejsefæller, og saa nødig de vilde, maatte de følge med. De ladede et Skib fuldt med Levnetsmidler og tjeldede derover med Oxehuder. Efter en lang Sejlads kom de til et Farvand, hvor man hverken saa Sol eller Maane, men befandt sig i det tykkeste Mørke. Her gik deres Ved op og Ilden slukkedes, saa at de maatte spise raat Kjød og bleve meget syge. Endelig fik de Øje paa en Ild, efter den styrede de; Thorkel gik i Land, og traf en fæl Hule, hvor der sad to stygge Trold med lange Næser, hvormed de ragede i Ilden. Af dem fik dog Thorkel baade Ild og Besked om hvor han skulde træffe Utgaarde-Loke, thi de tyktes saa godt om de kloge Svar, han kunde give dem paa allehaande Spørgsmaal. Efter deres Anviisning sejlede han i

fire Dage, traf da den betegnede Havn, løb ind, og gik i Land med sine Reisefæller til en stor Klippe, som han i det tykke Mørke nogenlunde kunde skimte. Her fandt han Indgangen til den Hule, som efter Beskrivelsen maatte være Utgaarde-Lokes, og satte nogle af sine Folk udenfor paa Vagt, idet han paalagde dem bestandig at slaa Ild med Staal for at værge sig mod Troldene, som der kunde være. Andre lod han gaa foran sig med Lys, og arbeidede sig saaledes ind igjennem den smale Aabning. Først traf han kun paa en utallig Mængde Slanger og Jærnbænke; dernæst kom han til et lille Vand, men omsider gik Veien straat ned mod en mørk og afskyelig Krog. Her sad Utgaarde-Loke, med tykke Jærnlænker om Hænder og Fødder; hans stinkende Haar vare baade i Størrelse og Stivhed næsten at ligne ved Børster eller Spyd af Horn. En af disse Børster trak Thorkel med sine Reisefællers Hjelp ud af hans Skjeg, for at bringe den med sig til Beviis paa at han havde røgtet sit Ærende, og imidlertid sad Utgaarde-Loke nok saa stille. Men strax blev der saa afskyelig en Stank, at de maatte holde for Næsen, og neppe vare de komne ud, førend der allevegnefra kom flyvende Slanger, som spyede Edder paa dem. Edderen dræbte saa mange af Thorkells Reisefæller, at han kun havde fem tilbage, da han naaede Skibet, men Slangerne forfulgte dem ogsaa her, og Oxehuds-Teldingen var det eneste, der kunde holde Edderen ude. En stak Hovedet frem for at see sig om, men strax var det ligesom strøget af ham; en Anden kikkede ud af en Aabning, men mistede Øinene; en Tredie stak Haanden ud for at glatte en Fold, men mistede den strax. Efter megen Nød kom de endelig afsted. Paa Veien døde endnu nogle af Thorkels Reisefæller, saa at han kun selv tredie kom til Danmark, og var endda næsten ukjendelig formedelst al den Edder, der var spyet paa ham. Da Thorkel fortalte Kongen om sine Æventyr, blev denne saa betagen af Rædsel over sin Guddom Utgaarde-Lokes Fælhed, at han opgav Aanden, og da hiin tog Utgaarde-Lokes Haar frem for at bevise sit Udsagn, opstod alene deraf saadan Stank, at flere af de Omstaaende satte Livet til.

Eddadigtenes Fortolkere ere uenige om, hvem Harbard egentlig skal have været. Da dette Navn er et af de i Grimnesmaal opregnede Navne paa Odin, have nogle troet, at han ogsaa her er meent, og forklaret det Hele som en Morskab, Odin gjorde sig af at drille den hidsige og ligefremme Thor; for denne Mening har man troet at finde Bestyrkelse i Harbards egne Ord, at han var i Valland, fulgte med Kampen, og ophidsede Fyrsterne mod hinanden. Men for det første er der ingen Rimelighed i at Odin skulde ville forsinke sin egen Søns Ferd og derved maaskee skade sig selv mest; for det andet vilde han ikke ligefrem fortælle om sine Hovedsysler, thi da maatte Thor strax have gjenkjendt ham. Naar Harbard fortæller: at Lebard (Hlébarðr) var en Jøtun, og dog lægger til: „den ene Eeg myder godt af hvad den skaver fra den anden"; da erkjender Harbard sig selv for en Jøtun. Derhos maa man lægge Mærke til, at Valland allerede omtales som Skuepladsen for store Krigsbedrifter. Det var først langt hen i Tiden, at vore Forfædre gjorde betydelige Krigstog til Valland eller Frankrig (efter det 8de Aarhundrede), og følgelig maa Sagnet skrive sig fra Hedenskabets sidste Tider, da man nærede mindre Agtelse for Guderne, og derfor fandt det rimeligt nok, at Jøtnerne torde haane dem. Sagnet er os opbevaret i Eddakvadet Harbarðsljóð.

Forresten er Mangt og Meget i Kvadet saare dunkelt. Om Hildolv,

Raadsø, Algrøn, Fjølvar og Svarang veed man ingen Besked; lige saa lidt om de fleste af de Bedrifter, Thor opregner. Hvis flere af de gamle Eddadigte vare til, vilde man maaskee kunne forstaa langt mere af Kvadet. Harbard (Harbarðr) betyder ligefrem „den langskjeggede". Udtrykket „Hjemmets Skove" (heimis skógar) istedetfor „Steendysser, Steenrøser" er meget dunkelt; Nogle oversætte det heller „Jordens Skygger"; i alle Fald synes Harbard herved at betegne sig som en Haug-Thusse. Verland betyder kun „Mændenes Land" (af verr, en Mand); Fjørgyn kaldes, som bekjendt, Friggs Moder, og det er derfor temmelig uegentligt, naar Thor benævnes hendes Søn, thi vel bruges ofte Udtrykket „Søn" istedetfor „Ætling", men Thor var ej engang Søn af Frigg. Det er derfor maaskee rimeligere, her at antage Fjørgyn for den samme som Jørd, hvilket ogsaa Ordets Sammensætning tillader (se forresten Side 27 og 28).

Ragnarøkk.

55. Endelig nærmer sig Tiden, da den bestaaende Verden forgaar, og Guderne bukke under for højere Magter. Denne Tid kaldes i de gamle Sagn Gudernes eller Magternes (ragna) Opløsning eller deres Tusmørke (rök eller rökkr). Guderne vide selv forud, naar den vil indtræffe, og mange Kjendetegn derpaa gaa i Forvejen. Ondskaben og Voldsomheden tiltager. Æsernes guldkammede Hane galer og vækker Heltene hos Odin; ligeledes galer den sodbrune Hane nede hos Hel, og Garm gjør heftigt udenfor Gnupahulen. I tre paa hinanden følgende Aar er der over al Verden kun Slagsmaal og Ondskab; da dræbe Brødre hinanden af Vindesyge; Sønnen skaaner ikke sin Fader. Dernæst følge tre andre Aar, hvori der uafladelig er Vinter; Sneen fyger fra alle Kanter, Solen varmer ikke, men hvasse Vinde blæse. Denne Vinter kaldes Fimbulvinter. Ulven Skøll opsluger Solen, og Hate eller Maanegarmen sluger Maanen, saa at Blodet stænker om paa Himlen og i Luften. Da forsvinder Solen og Stjernernes Skin. Jorden og alle Bjerge skjelve; Træerne løsne fra Jorden, alle Baand slides itu. Da kommer baade Loke og Fenris-Ulven løs. Midgaards-Ormen søger op paa Landet, og farer saa heftigt afsted, at Havet gaar over sine Bredder. Derved kommer Jøtunskibet Nagelfar til at flyde. Det er gjort af døde Mænds Negle, og derfor bør Enhver klippe Ligenes Negle, inden de begraves, for at Nagelfar saa meget sildigere kan blive færdigt. Jøtnen Rym (Hrymr) kommer østenfra og styrer Skibet. Fenris-Ulven farer frem med gabende Mund; dens Overkjæve rører ved Himlen og Underkjæven ved Jorden; ja den vilde gabe endnu højere om der var Rum dertil. Ild brænder i dens Øjne. Midgaards-Ormen blæser Edder ud over Luft og Hav, den holder sig ved Ulvens Side. Under al denne Tummel kløver Himlen sig, og Muspelheims Sønner ride frem med sin Fyrste Surt i Spid-

sen. Der brænder Ild baade foran og efter dem. Hans Sværd skinner klarere end Solen, og idet de komme paa Broen Bæv-Rast, brister den under dem. Baade Muspels Sønner, Fenris-Ulven, Midgaards-Ormen, Loke, Rym og alle Riimthusserne søge hen til Sletten Vigrid, der er hundrede Mile bred paa alle Kanter. Muspels Sønner stille sig i en Slagorden for sig selv, og den er saare skinnende.

Imidlertid rejser Heimdall sig, og blæser af alle Kræfter i Gjallarhornet for at vække Guderne. De samle sig til Thing, og raadslaa. Odin rider til Mimes Brønd for at hente Raad. Yggdrasils Ask skjelver, og der er intet i Himlen eller paa Jorden som jo føler Rædsel. Æserne og alle Einherjerne ruste sig og søge frem paa Vigridsletten. Odin rider først, med sin Guldhjelm, sin fagre Brynje og Spydet; han stevner mod Fenris-Ulven. Ved Siden af ham gaar Thor, men kan ikke hjelpe ham, da han har nok at gjøre med at kæmpe mod Midgaardsormen. Frey strider mod Surt, og Ty mod Hunden Garm, der ogsaa er kommen løs. Heimdall kæmper med Loke.

Thor dræber vel Midgaardsormen, men orker blot at gaa ni Skridt efter Kampen; da styrter han død ned formedelst alt det Edder, Ormen har blæst paa ham. Ulven opsluger og dræber Odin, men strax træder Vidar frem, sætter sin ene Fod i Ulvens Underkjæve og tager med Haanden fat i Overkjæven, dermed splitter han den ad, især ved Hjelp af den tykke Sko, som han har paa hiin Fod: Skoen er gjort af alle de Skindstykker, Folk skære af deres Sko for Taaen eller Hælen, og derfor skal man altid kaste slige Stykker bort, for at de kunne komme Æserne til Gode. Frey bukker under for Surt, thi han har ikke længer sit gode Sværd, som han gav Skirne. Ty og Garm dræbe hinanden indbyrdes, ligeledes Loke og Heimdall.

Derpaa slynger Surt Ild over hele Jorden og al Verden, og alle Guder, Einherjer og Mennesker dø. Nu er det vilde, krigerske Liv forbi, og de Afdøde vaagne til en ny Tingenes Orden. Den Mægtige, heder det, som raader for Alt, kommer ovenfra, bilægger enhver Trætte, afsiger Domme og fastsætter hellige, uforanderlige Love. Da gjelder kun Reenhed i Sæder og et dydigt Sind. Alle de Gode faa sit Ophold i Salen Gimle, tækket med Guld og fagrere end Solen. Der skulle de nyde evindelig Glæde. Der ere ogsaa to andre Opholdssteder for de Dydige, Salene Brime i Ukolne, og Sindre; i hiin vanker god Drik; denne er af røden Guld. Men Slangen Nidhøgg hæver sine Dragevinger fra Mørkfjældene og fører de Ondes Skygger med sig til Helheims værste Afgrund, Niflhel paa Naa-Strandene, ved Hvergelmes Brønd, hvor de samles i en fæl Sal; dens Døre vende mod Nord, den er bygget af Orme-Rygge; Ormenes Hoveder vende ind og blæse Edder,

saa at Edderstrømmene flyde langs Gulvet; der vade Meenedere og Mordere; Nidhøgg suger dem og en Ulv slider dem.

Af Havet opskyder der en ny Jord, grøn og fager, hvor der vorer usaaede Agre. Guderne vaagne til nyt Liv, og samles med dem, der have overlevet Ødelæggelsen, nemlig Vidar, Vale og Thors Sønner Mode og Magne. Balder og Had komme tilbage fra Hel, Njørd kommer tilbage til Vanaheim og Høne tilbage fra Vanaheim til Guderne med Forsoningsofre. De bebygge Idevolden paany, der hvor Aasgaard stod; de finde i Græsset Æsernes gamle Guldtavler, og mindes og samtale om gamle Begivenheder. Thor er bleven træt og ked af at stride; heller ikke gjøres mere nogen Kamp fornøden; han overlader Mjølne til Mode og Magne. Solen har født en Datter ligesaa smuk som hende selv; denne Datter styrer Solgangen efter Moderen.

Heller ikke ere alle Mennesker døde. Et Par, ved Navn Liv og Livthrase, have skjult sig for Surts Ild paa et Sted som heder Hoddmimes Holt, og næret sig ved Morgenduggen istedetfor Mad. Fra dem nedstammer en heel ny Menneskeslægt.

Anm. Det er klart, at vore Forfædre ikke vel kunde tænke sig en saadan Undergang paa Gudernes Regimente, førend de allerede havde tabt den ubegrænsede Tillid til dem og Tro paa deres Almagt. Da stod det dem klarere for Øjnene end hidtil, at over alle Æserne maatte der være en eneste evig, almægtig og uforanderlig Gud, der havde skabt Alt og havde selv Æsernes Skjebne i sin Haand. Der gaves derfor Flere i Hedenskabets fildigere Tider, som udtrykkelig svore ved den Gud, der havde skabt Alt og raader for Alt, tilbade den Gud, der havde skabt Solen og styrede al Verden; f. Ex. Kong Harald Haarfagre, Islænderen Thorkel Maane, Thorstein Ingemundsøn o. fl. Hvo denne Gud troedes at være, har været meget omtvistet. Han kaldes i et Kvad (Voluspaa) „den Mægtige, som raader for Alt"; i et andet (Hyndluljod) heder det om ham: „der kommer En, mægtigere end Thor, men jeg tør ikke nævne ham, thi der er kun Faa, som see længere frem i Tiden, end til Odins og Ulvens Møde". Denne øverste Gud har altid været mørk og dunkel, endog for Oldtidens Viismænd; ja selv hans Navn har været ubekjendt. Det synes saaledes næsten som om han ej kan have været nogen anden end Surt. Surtr er intet egentligt Navn, det betyder kun „den sorte, dunkle, ubekjendte". Ordet kan ej have Hensyn til den udvortes Farve, siden det netop heder, at Muspels Sønner ere skinnende og blanke. Surt, Muspels Fyrste, maatte just være Solens og Himmellegemernes Skaber, da det udtrykkelig heder, at disse vare Gnister fra Muspel (se Side 6); Odin havde ej skabt dem. Surt er intet ondt Væsen. Han staar med sin Hær afsides fra Riimthusserne paa Vigrid, og ødelægger siden den hele fordærvede Verden med sin Ild. Derfor staar det udtrykkeligt i en af de gamle Edda-Haandskrifter, hvor de Saliges Opholdssteder omtales: „bedst er det at være i Gimle hos Surt". Surt er altsaa Dommeren, hvis evige Love skulle styre Verden, der efter det rædsomme Gude-Tusmørke er forynget. Da ophører al Strid og Kiv; da ere Æser og

Vaner forsonede, da er Balder hjemkommen, da kunde de forrige Guder selv hvile ud, og befatte sig ej længer med Verdensstyrelsen, men samtale om gamle Begivenheder.

Muspell (Muspell) var en Ildverden, og Navnet har endog vedligeholdt sig i et gammeltydsk christeligt Digt, hvor Dommedags Ild benævnes Muspilli eller Mutspilli. Muspelheim var altsaa Tidens og Varmens Ophav; derfra belivedes allerede den ældre Verden; derfra vare Solen og Himmellegemerne komne; derfor er det just Frey, Lysguden, og Lysalfernes Høvding, som maa bukke under for Surt, Lysets øverste Gud. Gimli betyder Glands; Sindri, Gnist, Straale; Brimir, den Flammende, og Úkólnir det Sted, hvor der aldrig er koldt: Alt har Hensyn til Surts varme, straalende Rige i Muspelheim. Vore Forfædre lede saa meget af Frost i Livet, at de ej frygtede Varme og Hede efter Døden. Sjælens Pinsler bestode for dem ej i Brand, men i stivnende Kulde; først med Christendommen opkom Sagnet om Ilden i Helvede, et Sagn der skylder de hede Himmelstrøgs Nationer sin Oprindelse.

Istedetfor Vigrids-Sletten nævnes ogsaa Holmen Uskopne (Úskópnir den, hvorfra man ej kan flygte) som Gudernes Valplads. Vigrid og Uskopne er maaskee eet og det samme. Lif (Kvindens Navn), betyder „Liv", og Lifþrasir (Mandens Navn), „den Livsfriske". Hodd-Mimir betyder „Skattens Mime", „Skatteguden", og er vel Navnet paa en eller anden ubekjendt Guddom.

Det meste af hvad man veed om de gamle Ragnarøkk-Sagn, indeholdes i Eddakvadet Vøluspaa (Völu-spá) eller Valaens Spaadom, et af de skjønneste og vigtigste i den hele Samling. Den gamle Digter lader en hellig Vala eller Spaakvinde fremtræde, og lægger hende Kvadet i Munden. Hun opfordrer alle hellige Væsner til at høre hende, da hun vil fortælle Valfader ældgamle Sagn og tilkommende Ting. Hun fortæller om Verdens Oprindelse, Jordens Skabelse, Æsernes første Tid, deres Guldalder, om Fordærvelsen, om Balders forestaaende Død og Lokes Straf, og endelig om Ragna-Røkk og Verdens Undergang. Meget er dunkelt og uforstaaeligt, derfor spørger hun ofte med god Føje: „forstaa I mig endnu, eller hvorledes?" — Andre Efterretninger kunne hist og her samles især fra Vafthrudnesmaal og Grimnesmaal.

Gisninger om den ældste germaniske Gudelære og dens Udvikling.

56. Vi have i det Foregaaende fremstillet vore Forfædres hedenske Religionssystem eller Anse-Religionen, saaledes som den er os opbevaret i Eddaerne. At dette dog ikke er Anse-Religionen i dens oprindelige Reenhed, have vi allerede udtrykkeligen omtalt, og lejlighedsviis søgt at paavise. Men ligesaa sikkert, som man af mange Omstændigheder kan slutte, at det Religionssystem, Eddaerne, især den yngre, opstille, ikke er det oprindelige germaniske, ligesaa vanskeligt, eller rettere umuligt, er det paa den anden Side, efter de Oplysninger, vi have, med Sikkerhed og Fuldstændighed at rekonstruere det oprindelige System. Det vilde være lettere, hvis den svenske, danske, engelske og tydske National-Literatur havde efterladt os saadanne Verker, som den norske i Eddaerne. Men da saadanne Verker ikke existere,

eller endog vides at have existeret i andre oldgermaniske Literaturer end den norsk-islandske, og vi saaledes med Hensyn til Alt, hvad der vedkommer Anse-Religionen udenfor Norge og Island, maa nøje os med saadanne sparsomme Vink, som de allerede ovenfor hist og her paapegede, medens man dog fornemmelig af Sammenligningen mellem de norske og ikke-norske Mythe r skulde lære det egentlige fælles eller oprindelige germaniske at kjende, maa vor hele Viden om dette oprindelige blive heel usikker og ufuldstændig, og hvad vi derom kunne opstille, alene indskrænke sig til Hypotheser. Disse ville vi her forsøge i Korthed at fremsætte.

Læren om Verdens Oprindelse, Ginnungagapet, Yme (i de ældste Tider maaskee kaldet Jumis, den larmende), Jøtnernes (Jtanernes) og Æsernes (Ansernes) Fremkomst synes at være den mindst forandrede, og i sine Hovedomrids ikke at have afveget fra det oprindelige. Forestillingen om tre Hovedguder, eller rettere om en eneste Ans, der optraadte under tre forskjellige Personligheder, nemlig som den skabende og beaandende (Vódans, Odin), den viljevækkende (Hónís, Høne, eller Vilja, Vilje) og den opvarmende, belivende (Lódars, Lodur, eller Víha, Vee): dette var, hvad man kunde kalde den engere Trilogi, den egentlige Anse-Treenighed. Men ved Siden af Vódans eller Odin, den egentlige „Herre", Frauja, Frey, eller „Guden," Tius, Ty, synes man ogsaa tidligt at have opstillet to andre Guddomme, der, om end maaskee oprindeligen kun emanerede fra hans Væsen, og udgjørende særegne Phaser af hans Personlighed, dog endnu i den fællesgermaniske Urtid tænktes forskjellige fra ham, nemlig: Vodans Hustru, Jorden, Ertha, Nerthus, ogsaa kaldet Fraujo eller Fruen, de Levendes Moder, der opholdt det Skabte og lod det gjenfødes paany, Aar efter Aar; og Tordenguden Þunar, Thor, der ved sine Lyn bekæmpede de raa Naturkræfter, og som Luftens Herre sørgede for Vind, Regn, Solskin og god Afgrøde, med andre Ord, havde Menneskene og deres Bedrift under sin særegne Varetægt. Forestillingen om Thor, med sin Jærnhammer, og som Menneskenes og Agerbrugets Beskytter, tyder allerede paa en vis Grad af Kultur og Civilisation, og vidner om, at den ej kan være opstaaet paa Folkets ældste Stadium. Havet, forsaavidt det ej viste sig i sin forstyrrende og gruopvækkende Skikkelse under Jøtnen Oge (Ógis ɔ: den skrækkende), men velgjørende for Menneskene og deres Sysler, tænkte man sig behersket af „Fruens" Terne, den evigt jomfruelige Gefjon (Gibun, d. e. den givende, gavmilde); og den rene egteskabelige Kjerlighed, der bidrager til Menneskeslægtens Forøgelse og sammenknytter Slægterne ved nye Venskabs- og Frændskabs-Baand, tænkte man sig personificeret som Siv (Sifja), Thors Hustru. Man tænkte sig en Underverden (halja, hel), hvor de Afdødes Sjæle kom, men dog, som det synes, alene for at lutres til et højere og ædlere Liv, der skulde begynde efter Verdens Undergang

ved den himmelske Ild (Mutspilli). Men eftersom Kulturen steg, Forholdene bleve mere indviklede, Nationerne søgte at udvide deres Grænser og saaledes kom i Krig med hinanden indbyrdes, Krigene igjen bevirkede Flytninger og større Bevægelser, og Nationerne maaskee selv vare sig eller troede at være sig bevidst, at de slette Lidenskaber nu mere end forhen havde faaet Overhaand: da opstod, som man maa formode, Læren om Jøtnernes overmægtige Indgriben i Menneskenes Sysler og Gudernes Styrelse, om deres Forbund med Guderne (Øge) og enkeltes Optagelse i Gudernes Tal (Loke); da fremstod Odin nærmest som Krigsgud, (Ear, ogsaa slethen kaldet Tius eller Ty d. e. Guden, fremfor de øvrige); og denne Tius blev snart en særegen Guddom, ligesom saa mange andre saakaldte Sønner af hine Urguder, oprindelig kun forskjellige Phaser af deres Personlighed: Af Vodans emanerede paa denne Maade, foruden Tius, ogsaa Brage (Krigssangenes Digter, Skrækindjageren), Balder, Hermod, Heimdall, Vidar, Vale, Forsete; af Thor Ull; og endelig fremstod paa den tidligere (§ 16) nævnte Maade de saakaldte Vaneguddomme, nemlig Njørd, Frey og Freyja, af hvilke Njørd tildeels fortrængte Gefjon; Frey greb ind i Thors Virksomhed, og, i det mindste i Uppsala, traadte i Fraujos (Fruens) Sted som den tredje af Hovedguddommene; Freyja, blodtørstig og sandselig, fortrængte den ædlere Kjerlighedsguddom Siv, og traadte i hendes Sted som den lidenskabeligere, sandselige Kjerlighedsgudinde, ledsaget af sine mange Terner. Men i samme Forhold som Gudernes Antal tiltog, og deres højere, ædlere Natur forringedes, i samme Forhold betragtedes de og som svagere Væsner, der maatte ty til Menneskenes Hjelp for at værge sig mod Jøtnerne, saaledes at de, endog ved uædle Midler, søgte at skaffe sig saa mange Huuskrigere (einherjar) som muligt; sandseligt Vellevnet og Krigstummel blev Hovedsyslen i Gudernes Hal, nu kun en Valhall, og Muspilli, den yderste Dag, medførte nu og de fleste Guders Mørke (ragna rökkr) og Undergang.

Anm. Saaledes omtrent kan og maa man tænke sig, at den gamle germaniske Gudelære oprindelig har været beskaffen og i Tidens Løb har gestaltet sig. Vi ville ej paastaa Rigtigheden af alle Enkeltheder, men i Hovedsagen synes dog Forholdet at have været som det her antydede. For at vise, at Eddaernes Fremstilling af Gudernes Personlighed og Antydning af deres Virkekreds ikke engang passer paa, hvad man troede i Sverige, hvor dog Freysdyrkelsen var indført, og at der saaledes virkelig gaves andre germaniske Religionssystemer end Eddaernes, anføre vi her, hvad Mag. Adam af Bremen (De hamburgske Biskopers Historie IV. 26, 27) meddeler, sandsynligviis efter Øjevidnet Sven Ulfssons Beretning, om Guderne i Uppsalatemplet i det 11te Aarhundrede. „I dette Tempel", hedder det, „tilbeder Folket tre Guders Billedstøtter, saaledes at den mægtigste af dem, Thor, throner i Midten; paa hans ene Side er Vodan, paa den anden Fricco (Frey). Efter samme Folks Udsagn hersker Thor

i Luften, og raader for Torden og Lyn, Vind og Regn, klart Vejr og Afgrøde. Wodan, d. e. den Rasende, fører Krig og giver Menneskene Tapperhed mod deres Uvenner. Fricco (Frey), giver de Dødelige Fred og Vellyst, hvorfor de og fremstille ham tildeels som en Priap. Wodan fremstille de bevæbnet, ligesom Mars, d. e. Tius. Thor derimod, med Scepteret, lade de se ud som Jupiter. De dyrke ogsaa Guder, som de have gjort af Mennesker, hvilke de for deres store Bedrifter tildele Udødelighed. Alle Guder have sine særegne Prester, der frembære Folkets Ofringer. Truer Pest og Hunger, ofres til Thor; truer Krig, til Odin; skulle Bryllupper holdes, da ofres til Frey. Alle Svears fælles store Offerfest højtideligholdes hvert 9de Aar". — Denne Beskrivelse viser og, som det synes, et simplere, og mere primitivt, System end Eddalærens. At Fricco (Frey) her kun er sat i Stedet for Frigga (Freyja) synes aabenbart.

Ogsaa i Ugedagsnavnene kunde man finde en Hentydning til den ældre, eller paa en vis Maade midlere, Tingenes Orden, da „Guden" (Tius) Thor, Frigg, Fraujo eller „Jord" vare de tre Hovedguddomme. Ugens første Dag var helliget Solen, den anden Maanen; den sidste Dag var Tvættedagen (þváttdagr, laugardagr); den midterste Dag var Midvikedagen, Mittwoch; de øvrige bleve da „Gudens" Dag, Tius-Dag, Tirsdag, Thors-Dag, og Frue- eller Frigge-Dagen, Fredag. Om nu end Uge-Inddelingen maaskee nærmest maa antages gjennem mange Led laant fra Romerne, hindrer dette dog ikke Antagelsen af det nys anførte, og paa denne Maade forklares ogsaa bedst Anledningen til at Benævnelsen „midvikudagr", som det synes, fra først af har kunnet existere endog i Norge, ved Siden af de øvrige, (s. o. § 12). Benævnelsen „Óðinsdagr" (Wódnesdäg) kunde maaskee senere være opkommen for denne Dag i Lighed med de øvrige.

II. Helte-Sagnene.

Halvguder eller Heroer.

57. De hidtil meddeelte Sagn have kun angaaet Guderne selv, og deres Handler med andre overnaturlige Væsner, som Jøtner, Alfer, Vaner, Dverger o. s. v. Men der gives ogsaa flere Sagn om Gudernes Deeltagelse i Menneskenes Bedrifter. De fleste Folkeslag pleje nemlig at sætte sine ældste historiske Minder i Forbindelse med Gudelæren. De Begivenheder, hvorom kun dunkle Sagn ere tilbage, udsmykkes i Tidens Løb med allehaande Fabler; der opstaar den Tro, at Menneskene i Oldtiden vare renere, bedre og sterkere; at Guderne ej fandt det under sin Værdighed at vandre synlige om blandt Menneskene og deeltage i deres Handlinger; de fleste fornemme Slægter udledes endog fra Guderne selv. En saadan Sagntid, hvor Menneskene i Viisdom, Styrke og Skjønhed ere halve Guder, plejer man sædvanligviis efter Grækernes Exempel at kalde den heroiske (af Heros, en Helt eller Halvgud). De fleste he-

roiske Sagn have en historisk Kjerne, der som oftest ved en skjønsom Forklaring temmelig sikkert kan udfindes, men paa den anden Side ere de saa nøje forbundne med Gudelæren, at man i en Fremstilling af denne ej uden at vorde ufuldstændig kan gaa dem forbi. Af saadanne heroiske Sagn gives der hos os en stor Mængde, og strengt taget kunne dertil henføres alle Fortællinger om Begivenheder før Ragnar Lodbroks Tid, f. Ex. om Fridthjof, Rolf Krake, Harald Hildetand o. s. v. Men i de yngste af disse overvejer dog det historisk Sikre og Paalidelige saa langt det Fabelagtige, at man i en Fremstilling af Gudelæren, bør springe dem over, medens man kun holder sig til de allerældste Sagn, hvori man ofte har ondt ved at finde det mindste ledende Spor. Af disse Sagn staa flere i indbyrdes Forbindelse med hverandre, og siges da at udgjøre en heel Sagnkreds; andre staa derimod enkelte, uden at slutte sig til noget andet. Blandt de store Sagnkredse er Volsungernes, Niflungernes og Gjukungernes den fornemste; Helges og Rolf Krakes saavel som Starkads ere allerede mere historiske. Af de enkeltstaaende Sagn udmerker sig det om Valund Smed, om Frode og hans Terner, om Hjadningekampen m. fl.

Valund.

58. Sagnet om Valund lyder saaledes: Der var tre Brødre ved Navn Slagfinn, Egil og Valund (Slagfiðr, Egill, Völundr); deres Fader var Finnernes Konge. Engang gik de ud paa Ski at jage Dyr, og kom til et Sted som hed Ulvdale ved Vandet Ulv-Sø; der byggede de sig et Huus. En Morgen tidlig saa de tre dejlige Piger sidde ved Søens Bred og spinde Liin med Svanehamme liggende ved Siden af dem. Deraf kunne Brødrene skjønne, at de vare Valkyrjer. De fik dem til at følge med sig hjem til Gaarden og holdt her Bryllup med dem. Slagfinn fik Ladgunn Svanhvit, Valund fik Hervar Alvitra, og Egil fik Alrune; de to første vare Døtre af en Konge Lødve, den sidste af Kong Kjaar i Valland. Efterat de havde levet sammen i syv Aar, længtes Valkyrjerne igjen efter Kamp og Feltslag, og fløj bort, medens Brødrene vare paa Jagt. Da de fandt Huset tomt, drog Egil og Slagfinn strax afsted for at lede efter sine Hustruer; kun Valund blev tilbage hjemme i Ulvdale, beskjeftiget med kosteligt Smedearbejde. Han indfattede Ædelstene i Guld og gjorde herlige Ringe, som han vilde forære sin Hustru, naar hun kom tilbage. Dette erfarede den onde og gjerrige Nidad (Niðuðr), Njarernes Konge. Han besluttede at overfalde Valund, bemægtige sig hans Skatte og tvinge ham til at smede for sig. En Nat drog han afsted med mange Stridsmænd i fuld Rustning, og gik ind i Valunds Sal paa Ulvdale, medens han selv var ude paa Jagt. Da havde

Valund smedet syvhundrede Ringe, der alle sammen hang paa et Baand; en af dem tog Nidad af, og skjulte sig dernæst med sine Folk, idet han oppebiede Valunds Hjemkomst. Valund kom, satte sig ved Ilden for at stege sig Bjørnekjød, og talte imidlertid alle sine Ringe. Da han savnede en af dem, troede han at Alvitra sikkert maatte være kommen tilbage, men som han sad og grundede derover, blev han ganske betagen af Søvn, træt og mødig som han var. Strax styrtede Nidad over ham med sine Mænd og lod lægge Lænker om hans Hænder og Fødder. Valund vaagnede derved, og spurgte hvorfor man saaledes mishandlede ham. Nidad spurgte hvorledes Valund torde forgribe sig paa hans Skatte i Ulvdale, men Valund svarede, at hvad han havde var hans eget med Rette. Nidad lod nu Valund føre til sin Gaard, tog selv hans kostelige Sverd og gav Guldringen til sin Datter Bødvild (Böðvildr). Men Nidads Dronning advarede sin Mand for Valunds Hevngjerrighed. „Naar han seer Sverdet, og kjender Bødvilds Ring, ville hans Tænder løbe i Vand", sagde hun; „hans Øjne gnistrede som en Orms, du skal lade Senerne skære over paa ham og sætte ham hen paa Holmen Sævarstad". Dette skede; Valunds Sener bleve overskaarne ved Knæerne, og han hensattes paa Sævarstad-Holm, hvor han smedede alskens Klenodier for Kongen, og ingen uden Kongen selv maatte besøge ham. Her klagede ofte Valund sin Nød; han sov ikke, men smedede uafladeligt, idet han stedse pønsede paa at gjengjælde Nidad hans lumske Ferd. Tilsidst var ogsaa Lykken ham gunstig. Nidads to unge Sønner kom engang ud til Holmen, og bade ham om de maatte faa hans Kostbarheder at see. Han lukkede en Kiste op, og viiste dem deri mange herlige Sager, men bad dem komme ganske hemmeligt igjen næste Dag, saa skulde han forære dem altsammen. De kom virkelig, uden at Nogen paa Kongsgaarden vidste deraf. Valund lukkede atter sin Kiste op, og medens de saa derned, lod han det tunge Kistelaag falde, saa at deres Hoveder gik af. Legemerne gjemte han under Gulvet, men deres Hjerneskaller indfattede han i Guld og sendte Nidad dem som Drikkekar; Øjenstenene indfattede han som Ædelstene til Smykker for Dronningen, og af Tænderne gjorde han Brystsmykker for Bødvild. Siden var Bødvild uforsigtig nok til at knække den Guldring, Nidad havde givet hende. Hun torde ikke lade sin Fader vide det, men sneeg sig ganske hemmeligt ud til Valund, forat faa ham til at sætte den istand. Han lovede hende det, og anstillede sig overordentlig venlig mod hende. Derfor tog hun heller ikke i Betænkning at modtage den Drik, han rakte hende; men Drikken var sterkt berusende; hun tabte Besindelsen og blev nu et let Offer for ham. Nu paatog Valund sig en Fjederham, og fløj med den op paa Nidads Gaard, hvor han traf Nidads Dronning. Medens Valund hvilede sig paa Gjerdet, gik hun ind og vakte sin Mand, der just havde drømt

om sine Sønners Død. Valund fortalte nu hvorledes alt var tilgaaet, hvorledes Kongens Sønner vare dræbte, Klenodier forarbejdede af deres Hjerneskaller, Øjne og Tænder, og hvorledes Bødvild var vanæret. Derpaa fløj Valund leende afsted, og Nidad maatte i afmægtig Harme staa og see derpaa. Han lod Bødvild kalde til sig, og spurgte hende om det var sandt, at hun og Valund sade sammen i Holmen. „Ja, det er sandt", sagde Bødvild; „vi sade sammen i en skrækkelig Time, jeg mægtede ej at staa ham imod".

Anm. Den ovenstaaende Beretning er hentet af det gamle Eddakvad Völundarkviða, og det er Alt, hvad der fra oldnorske Sagn vides om Valund. Fortællingen er desuden saare kortfattet, med flere Ubelabelser; forat forstaa den, maa man udfylde den efter andre Oldsagn. Saaledes er det ved Sammenligning med de bekjendte Æventyr om Svanejomfruer klart, at Valund og hans Brødre fik Magt over de tre Valkyrjer ved at tage deres Svanehamme til sig og gjemme dem, men at Valkyrjerne efter syv Aars Forløb fandt disse Svanehamme igjen, medens Brødrene vare borte paa Jagt, og strax tog dem paa sig og fløj bort. Ligeledes seer man, at Valund alt længe maa have haft sin Fjederham færdig, men ikke har villet benytte den, førend han havde fuldkommet sin Hevn over Nidad. Men Sagnet om Valund var ogsaa udbredt over alle Lande, hvor der taltes tydske Sprogarter, og saaledes har man andetsteds fra Lejlighed til at udfylde Sagnet og sætte det i Forbindelse med andre Sagnkredse. Valunds tydske Navn er Wieland, eller Weland, og man har vidtløftige Fortællinger om ham i den store saakaldte Thidrik af Berns Saga, der er en gammel norsk Oversættelse af nedertydske Sagn om Niflungerne og Kong Thidrik af Bern. Efter Thidrik af Berns Saga er Veland en Søn af Risen Vade (altsaa maaskee af Jøtun-Æt) og Sønnesøn af Vilkin; han har lært Smedekunsten af Smeden Mime og nogle Dverger i Hunaland, d. e. det østlige Tydskland. Lærlingen overgik sine Mestere og de efterstræbte hans Liv; derfor dræbte han dem, og drog med deres Skatte til Danmark, hvor hans Fader havde boet. Ned ad Weserfloden sejlede han paa en udhulet Træstamme, men drev i Land ved Jylland, hvor Kong Nidung i Thjod (Thy) blev hans Fjende og behandlede ham som ovenfor berettet. Dog fortælles alt i Thidrik af Berns Saga med flere Biomstændigheder, end i det gamle Kvad, men ogsaa med betydelige Mærker paa nyere Tilsætninger. Efter Thidrik af Berns Saga er det Valunds Broder Egil, ogsaa kaldet Alrunes Egil (Ölrúnar-Egill), der skaffer ham Fjederhammen. Velands og Bødvilds Søn var den bekjendte Vidrik eller Witich (Vidga), en af de berømteste Kæmper hos Kong Thidrik af Bern. Vidrik Velandssøn forekommer ogsaa ofte nok i de gamle danske Kæmpeviser. At Anglerne i England kjendte Sagnet, erfares af flere gamle Kvad; i et heder det saaledes: „Weland maatte lide stor Nød og Trængsel; i den kolde Vinter havde han kun Sorgen og Trængselen til Selskabsbrødre, siden den Tid da Nidhad lænkede ham og overskar hans Sener. Beaduhild var ej mindre bedrøvet over sine Brødres Død, end over sin egen Skjændsel". Ypperlige Vaaben og Klenodier kaldes Valunds Verk (Welondes geweorc), ligesom vore Forfædre sagde om en fortrinlig Smed: „han var en Valund i Haandsfærdighed" (Völundr at hagleik). Endnu den Dag i Dag gives

der i England Sagn om Valund Smed (Wayland Smith), hvilket Walter Scott har benyttet i sin bekjendte Fortælling Kenilworth. Endog i Frankrige vidste man at tale om Vaaben af Gualans's (d. e. Velands) Fabrik.

Den egentlige Betydning af Navnet „Völundr“, Angl. Welond, kjendes ej; dog synes Begrebet om List, Snildhed, Kunstforstandighed at have ligget deri. Ved Valund kan man forresten ikke tænke sig nogen historisk Person, men man maa antage ham for en Halvgud, hvilken rimeligviis Smede og Kunstnere have paakaldt. Sagnets umindelige Ælde indlyser ogsaa deraf, at man i de gamle Grækeres Fortælling om Dædalos, den første Kunstner, gjenkjender Træk, der tyde hen paa en fælles Ur-Oprindelse baade for det germaniske og græske Sagn. Ligesom Valund bliver Dædalos indstængt for at smede Klenodier til en Tyran, og han befrier sig fra Fængslet paa samme Maade, ved at gjøre sig Vinger og flyve bort. Allerede vore Forfædre erkjendte Overeensstemmelsen, thi de kaldte Labyrinthen, som Dædalos havde bygget, Völundarhûs. I Valunds Lamhed finder man ogsaa en Overeensstemmelse med hvad Grækerne og Romerne fortælle om Vulkan, og upaaagtet bør man heller ikke lade Navn-Ligheden mellem Vulkan og Vilkin, Valunds Bestefader efter tydske Sagn.

I Navnet „Nidudr, Nidungr, Nidadr, angl. Nidhad, ligger Begrebet „Nid“, d. e. Ondskab. „Bødvild“ eg. „Bödv-hildr“ Angl. Beaduhild, betegner „Krigens Hild“, Gudinde.

Hjadningerne.

59. Sagnet om Hjadningernes Kamp fortælles i den yngre Edda saaledes: Kong Høgne (Högni) havde en Datter ved Navn Hild Hende fangede Kong Hedin Hjarandesøn engang da Høgne var dragen i Kongestevne. Da Høgne siden spurgte, at man havde herjet paa hans Rige, og hans Datter var bortrøvet, drog han afsted med sine Krigsfolk for at lede efter Hedin. Han hørte at Hedin var dragen nordefter, men da han kom til Norge, fik han vide, at hiin allerede havde sejlet vester over Havet. Høgne sejlede efter ham lige til Orknøerne, og traf ham ved Øen Haaø (Háey). Hild gik til sin Fader og tilbød ham et Smykke til Forlig i Hedins Navn, men i modsat Fald Kamp paa Liv eller Død. Høgne vilde intet Forlig modtage. Begge Konger gik da op paa Øen med sine Stridsmænd og stillede dem i Slagorden. Endnu engang søgte Hedin at bevirke Forlig, raabte til sin Svigerfader og tilbød ham en Mængde Guld i Bod, men Høgne svarer: „det er for seent; jeg har allerede draget Sverdet Daainsleiv, som Dvergerne smedede; det maa altid volde en Mands Død hver Gang det blottes; det standser aldrig i Hugget, og de Saar, det giver, gro aldrig til“. „Du roser dig af dit Sverd“, sagde Hedin, „men derfor er det ej sagt at du kommer til at rose dig af Sejeren; det bedste Sverd er det, som ej svigter sin Herre“. Nu begyndte de Slaget, som kaldes Hjadninge-Kampen. De sloges hele Dagen, og om Natten gik Kongerne til sine Skibe. Men Hild gik om Natten op paa Valpladsen, og opvakte ved

Trolddom alle de faldne Kæmper fra Døden. Næste Dag gik Kongerne op og fornyede Kampen; ligesaa alle de, som Dagen forud vare faldne. Saaledes fortsattes Striden den ene Dag efter den anden. Alle de, som faldt, og alle Vaaben og Skjolde, der laa paa Valpladsen, bleve til Gruus og Steen, men ved Dagens Anbrud rejste de Faldne sig med sine Vaaben, der da vare i fuldkommen god Stand. Paa denne Maade skulde Hjadningerne kæmpe indtil Ragnarøkk.

Anm. Hjadninge=Navnet er aflebet af „Hedin" hvilket maaskee nærmest betegner „en i Kappe indhyllet Mand". Sagnet var alminbelig bekjendt, og mange digteriske Omskrivninger ere' hentede derfra; saaledes kaldes Brynjen Hedins Serk, Striden Hjadningernes Ild m. m. Ogsaa i de gamle angliske Kvad finder man Heodeningas, d. e. Hjadningerne, omtalt. Allerede den gamle Skald Brage Boddesøn, der levede paa Ragnar Lodbroks Tid, omtaler Hjadningekampen i et Kvad, hvoraf der endnu findes Brudstykker, ja man finder endog Spor af at Sagnet var bekjendt i Tydskland. Da det var saa almindelig udbredt, har det ogsaa maattet undergaa mangehaande Forandringer og Forvanskninger. Efter hiint sildige islandske Æventyr, som forhen (Side 69) er omtalt, var Odin den første Ophavsmand til Hjadningekampen, idet han negtede at give Freyja det stjaalne Brisingesmykke tilbage, hvis hun ej kunde faa tvende Overkonger til at stride uafladelig mod hinanden med deres Krigsfolk, i Liv og Død, indtil en christen Mand vovede at gjøre Ende paa Striden. Først efter Fredfrodes Tid fandt Freyja Lejlighed til at vinde Smykket tilbage. Thi 27 Aar efter Frodes Død dræbte den upplandske Konge Sørle den danske Kong Halfdan, men sluttede siden Fostbroderskab med hans Søn Høgne. Da Sørle siden var falden paa et Tog, blev Høgne overordentlig mægtig og anseet. Rygtet om ham naaede ogsaa den vældige Hedin Hjarandesøn, Serklands (Afrikas) Konge, som engang i en Skov traf en dejlig Kvinde, der gav sig ud for Valkyrjen Gandul, og ophidsede ham til at maale sig med Høgne. Gandul var da vel neppe nogen anden end Freyja selv. Hedin sejlede til Danmark, prøvede Kampfærdighed med Høgne og sluttede derpaa Fostbroderskab med ham. Men kort efter, da Høgne var dragen ud paa Tog og Hedin var bleven tilbage, traf han igjen Gandul, der gav ham en Trylledrik, som aldeles betog ham Sands og Samling. Han lod sig nu let forføre af hende til at dræbe Høgnes Dronning og sejle bort med hans Datter Hild. Ved Haaø standsedes han af Modvind, og indhentedes af Høgne, der havde sat efter ham. Her begyndte da Striden, omtrent paa samme Maade som ovenfor beskrevet, kun saaledes, at Hild stod rolig hos og blot saa derpaa, uden at bruge nogen Trolddom. Striden vedvarede i 283 (efter andre Læsemaader 225 eller 143) Aar, indtil Kong Olaf Tryggvesøn landede ved Øen. Da gik en af hans Mænd, Ivar Ljome, i Land om Natten, og mødte Hedin, der fortalte ham sin sørgelige Lod, og bad ham gjøre Ende paa Kampen ved at dræbe ham og Høgne med hele Skaren. Ivar Ljome føjede ham deri og det lykkedes; saaledes ophørte Hjadningestriden.

Saxo fortæller Sagnet paa en tredje Maade, der vel var den i Danmark gængse. Den unge Kong Hedin i Norge stod Fredfrode bi i Kampen mod Hunerne. Han blev forelsket i den jydske Kong Høgnes

Datter Hilde, og hun ligeledes i ham, uden at Faderen vidste deraf. Baade Høgne og Hedin droge tilsammen ud paa Tog, men da Huner-Krigen var endt, fik Høgne Nys om Forstaaelsen mellem Hedin og Hilde, og onde Tunger paastode endog at den var utilladelig. Høgne fæstede Tro dertil og angreb Hedin, men blev slagen; siden dømte Frode imellem dem og gav Hedin Ret, som egtede Hilde. Alligevel blev Høgne ved at fordre Datteren tilbage, og Frode befalede ham tilsidst at afgjøre Sagen ved Tvekamp. Her kom Hedin tilkort, da Høgne var langt sterkere, men denne ynkedes dog over ham og lod ham beholde Livet. Syv Aar efter mødtes de igjen ved Hedins Ø, gave sig atter i Strid og dræbte hinanden indbyrdes. Men Hilde opvakte de Faldne af Længsel efter sin Mand ved Tryllesange, og saaledes fornyedes Kampen bestandig.

Det er aabenbart, at Edda-Beretningen er simplest og rimeligviis den egte, gamle. Næst den staar Saxo's, den sletteste er den gamle islandske. Da Hild havde saa stor Deel i Hjadningekampen, er det lige saa rimeligt at Benævnelsen „Hilds Leg" om „Striden" sigter til hende, som til Valkyrjen Hild (se Side 34). Haa-Ø (Háey) betyder egentlig den høje Ø; den af Orknøerne, som i Oldtiden førte dette Navn, heder nu Hoy, og den fortjener dette Navn, da den er den højeste blandt Øerne. „Dáinsleif" betyder ligefrem Daains Levning; Daain nævnes i Voluspaa blandt Dvergerne. Ellers betyder dáinn en Afdød.

Tyrving-Sagnet.

60. Et andet Sverd, Mage til Daainsleiv, var Tyrving. Dvergerne Durin og Dvalin smedede det nødtvungne for den tapre Svavrlame (Svafrlami), Odins Sønnesøn. Svavrlame havde truffet dem udenfor en stor Steen, og skyndte sig ved Tryllemidler at hindre dem fra at komme ind i den. Han truede nu med at dræbe dem, hvis de ej smedede ham et Sverd, med Hjalte og Haandtag af Guld; ligeledes skulde Beltet og Skeden være guldbelagte. Sverdet skulde aldrig lægge sig, aldrig rustne, og altid bringe Sejr; det skulde bide Jærn og Steen som Klæde. Dvergerne maatte love det, og havde det ogsaa færdigt til bestemt Tid, men da Dvalin havde rakt ham det og endnu stod i Stenens Dør, sagde han: „Sverdet maa dræbe sin Mand, hver Gang det drages; det skal volde din egen Død og dermed skulle tre uhyre Nidingsverk udrettes". Svavrlame hug efter Dvergen, men traf ham ikke. Siden havde han Sverdet længe og vandt dermed mangen Sejr i Feltslag og Enekamp.

Paa samme Tid var der en stor Berserk ved Navn Arngrim, han boede paa Øen Bolm, og gjorde store Vikingetog. Engang herjede han ogsaa paa Svavrlames Rige, og stred imod ham. Svavrlame hug efter Arngrim med Tyrving, men traf kun Skjoldet, som han kløvede, saa at Tyrving blev staaende i Jorden. I samme Øjeblik hug Arngrim Haanden af Svavrlame, greb Tyrving og kløvede ham endelangs: saaledes var alt en Deel af Dvergens Spaadom opfyldt. Arngrim tog nu Svavrlames

smukke Datter Eyvura, førte hende med sig til Bolm og giftede sig med hende. De havde tolv Sønner, alle store, sterke og stridbare, hvilke fra sin tidligste Alder laa paa Vikingetog og vandt et stort Navn. Den ældste hed Angantyr (Angantýr), han var et Hoved højere end de andre og saa sterk som to af dem. Arngrim gav dem de ypperlige Vaaben, som han havde erobret paa sine forskjellige Vikingetog; saaledes fik Angantyr Tyrving, Hervard Sverdet Rotte, Seming Mistelteín o. s. v. Undertiden kom Berserkegangen over dem, da hændte det sig et Par Gange, at de dræbte deres egne Folk, men for at undgaa det, gik de i saadan Tilstand altid op paa Land og sloges med store Stene eller Skove. Ingen Konge negtede dem hvad de fordrede: deres Vildhed og Grusomhed var alt for frygtet.

En Juleaften skulde der paa Bolm aflægges Løfter ved Bragebægeret. Hjørvard, en af Brødrene, lovede at han vilde egte den dejlige Ingebjørg, Kong Ingves Datter af Uppsala. Strax den følgende Vaar begave Brødrene sig til Ingves Hof, og gik frem for hans Bord; Hjørvard fortalte sit Løfte og bad om hurtigt Svar. Kongen taug bekymret stille. Da traadte den ædle Helt Hjalmar den hugstore frem. Han var en af de berømmeligste, tapreste og dog ædelmodigste Vikinger; han havde længe haft Vinterophold hos Ingve, og gjort ham usigelige Tjenester. Alt dette mindede han nu Kongen om, og bad ham heller give Ingebjørg til ham, end til saa ond en Berserk, som Hjørvard var. Ingve henskød Sagen til Ingebjørgs Valg, og hun valgte Hjalmar; men Hjørvard æskede ham strax til Holmgang paa Samsø, hvilken blev modtagen af Hjalmar og aftalt. Imidlertid droge Brødrene hjem, og Angantyr holdt Bryllup med Svaava, Bjartmar Jarls Datter. Til bestemt Tid begave begge Parter sig til Samsø; Hjørvard med alle hans Brødre, og Hjalmar med sin Vaabenbroder, den berømte og vældige Nordmand Arvar-Odd (Örvar oddr, d. e. Pileodd). Hjalmar valgte at kæmpe med Angantyr, men Odd med alle de 11 Brødre. Enhver af Parterne viste den anden til Valhall, og lovede at begrave de faldne Fiender med alle deres Vaaben. Nu begyndte Kampen, og Odd fældte lykkeligen alle de elleve, men da han skulde see til, hvorledes det var gaaet Hjalmar, saa han vel Angantyr ligge dræbt for hans Fødder, men han selv siddende dødbleg paa en Tue. Odd spurgte hvorledes det var gaaet ham; han sagde: „Jeg har sexten Saar, min Brynje er slidt, og Tyrving traf mig lige under Hjærtet; drag nu denne Ring af min Finger og bring den tilbage til Ingebjørg, til Tegn paa min Kjærlighed". Derpaa døde han. Odd lod alle Berserkerne højlægge med deres Vaaben, men førte Hjalmars Lig med sig til Sverige, hvor Ingebjørg døde af Sorg over hans Død, og blev begraven med ham i een Høj.

Nogen Tid efter fødde Svaava, Angantys Hustru, en Datter, der blev kaldet Hervar (Hervör), og opdragen hos Bjartmar. Hun var stor og

smuk, men tidlig voldsom og stridig; hun tyktes bedre om at bruge Sverd og Skjold end om kvindelige Arbejder. Da hun var voxen, drog hun afsted for at besøge sin Faders Høj paa Samsø og tage Tyrving derfra. Hun forklædde sig i Mandsdragt, slog sig i Følge med Vikinger, og landede ved Samsø, hvor hun gik op alene, da hendes Stalbrødre vare bange for de Gjengangere og Meenvætter, som der sagdes at gaa. Virkelig traf hun og meget Spøgeri; det saa ud som om Højene stode i lys Lue, men hun lod sig ikke anfegte, og skred tvert igjennem Ilden lige til Berserkernes Høje. Der raabte hun paa Anganty og hans Brødre med mange Besværgelser, der endelig bragte hiin til at svare. Anganty sagde at hun var rasende, som vakte døde Mænd fra deres Dvale; han negtede at ville give hende Tyrving, og paastod at han ej havde det. Men hun fordrede det endnu heftigere, og sagde at Aserne ej skulde unde ham Ro i Haugen, saa længe han forholdt sit eneste Barn hendes Arv. „Vogt dig for Tyrving", sagde Anganty: „den vil maaskee spilde al din Æt; den ligger under mine Skuldre og er omringet af Ild; jeg kjender ingen Mø paa Jorden, som tør tage det i sin Haand". „Jeg frygter ej eders Ild", sagde Hervar. Omsider blev Tyrving kastet ud i hendes Haand, og hun takkede meget derfor. „Jeg vilde heller eje Tyrving", sagde hun, „end herske over hele Norge". Anganty gjentog imidlertid sin ildevarslende Spaadom, men hun sagde, at hun ej brød sig om, hvorledes det gik hendes Sønner. Han sagde:

„Længe skal du have
Hjalmars Bane,
længe den bære,
men brug den varsomt;
rør ej dens Egge,
Edder er i begge,
værste Meen,
som en Mand kan treffe.

Farvel, Datter,
flux jeg giver dig
tolv Mænds Liv,
hvis du mægter at tro mig;
Sundhed og Styrke,
Skatter og Rigdom,
som Arngrims Sønner
efterlode".

Derpaa gik hun igjen, men Vikingerne vare allerede dragne bort af Frygt for alt Spøgeriet. Hun maatte derfor komme bort paa et andet Fartøj og besøgte siden efter Kong Godmund paa Glæsisvold, hvor hun opholdt sig om Vintren, endnu fremdeles i Mandsdragt. Godmund var gammel, og hans Søn Havund (Höfundr) raadede egentlig for Riget. En Gang, medens hun hjalp Godmund ved Skakspil, og havde lagt Tyrving fra sig, trak en af Hirdmændene det ud, og beundrede dets blanke Eg, men strax sprang Hervar til og gjennemborede ham med Sverdet, da det, som bekjendt, maatte have Mandeblod, naar det engang var draget. Derfor blev Hervar heller ikke forfulgt, men drog uhindret bort til hun

traf andre Vikinger, med hvilke hun flakkede om en Stund; endelig blev hun ked deraf, drog hjem til sin Morfader, og vante sig til Søm og Brodering. Der gik stort Ry af hendes Skjønhed. Havund bejlede til hende og fik hendes Haand; de havde to Sønner, Angantyr og Heidrek; hiin var blid og venlig, og Faderen elskede ham mest; denne, der opfostredes hos den vise Kæmpe Gissur, var ondskabsfuld og Moderens Yndling; begge vare forresten store, sterke og smukke. En Gang var der stort Gilde hos Havund, men Heidrek og Gissur vare ej indbudne. Derover blev Heidrek overordentlig vred, indfandt sig lige fuldt ved Gildet, og satte saadant Splid mellem et Par af Gjesterne, at den ene dræbte den anden; saaledes fik han spildt Festens Glæde. Havund, der var en meget retfærdig Mand, forviste Heidrek fra sit Land, uagtet baade Hervar og Angantyr bad for ham. Havund gav ham og ved Afrejsen nogle kloge Raad, der, som han sagde, vilde bringe ham Lykke, hvis han fulgte dem. Det var: 1) aldrig at hjelpe en Mand, der har sveget sin retmæssige Herre; 2) aldrig at give den Mand Fred, der har myrdet sin Stalbroder; 3) ikke lade sin Kone for ofte besøge sine Slægtninger, hvor meget hun end beder derom; 4) ikke at fortælle sin Frille sine største Hemmeligheder; 5) ikke at ride paa sin bedste Hest naar man har Hastverk; 6) aldrig at opfostre fornemmere Mands Børn, end man selv er; 7) aldrig at svige tilstaaet Lejde; 8) aldrig at have mange krigsfangne Trælle om sig. Men Heidrek paastod, at Havunds Raad vare ilde meente, og sagde, at han ej vilde følge dem. Hervar gav ham Tyrving med, og ledsagede ham et Stykke paa Vejen tilligemed Angantyr. Angantyr fulgte ham længst, og gav Heidrek en Pung fuld af Guld, men ikke desto mindre traf han Tyrving og hug ham Banehug dermed. Det var det første Nidingsverk Tyrving udrettede. Derpaa gav han sig i Følge med Vikinger, efter at han dog først havde fundet Lejlighed til at løskjøbe fra Døden tvende Misdædere, af hvilke den ene havde sveget sin Herre, den anden myrdet sin Stalbroder.

Som Høvding for Vikinger kom Heidrek til Harald, Konge i Reidgotaland, og overvandt tvende Jarler, der havde paatvunget ham en haanlig Skat. Til Belønning gav Harald ham sin smukke Datter Helga, og Halvdelen af sit Rige. Heidreks og Helgas Søn hed Angantyr, og jevnaldrende med ham var en Søn, Harald fik i sin Alderdom, ved Navn Halfdan. Engang blev der en skrækkelig Dyrtid, og de kloge Mænd, der adspurgte Guderne derom, fik til Svar, at den højbyrdigste Mand i Landet skulde blotes til Forsoning. Nu vilde Enhver redde sin Søn. Harald sagde, at Angantyr var højbyrdigst, og Heidrek, at Halfdan var det; endelig blev man enige om at forelægge den vise og retfærdige Havund Sagen til Afgjørelse. Heidrek drog selv til sin Fader, som dømte, at Angantyr virkelig var højbyrdigst, men lærte ham ogsaa et Kneb til at

undgaa Dommens Opfyldelse. Da han kom hjem til Reidgotaland, erklærede han sig villig til at hengive sin Søn, naar Haralds Mænd først vilde tilsværge ham ubetinget Lydighed og Troskab. Dette skede; men strax benyttede han sig deraf til at befale Strid mod Harald og Halfdan, med de Ord, at Odins Fordring nok var fyldestgjort, hvis han fik Kongen, hans Søn og mange af hans Kæmper til Blot. Som sagt, saa gjort; Striden begyndte, og Heidrek fældte selv sin Svoger med Tyrving. Det var det andet Nidingsverk. Haralds og Halfdans Blod blev strøget paa Gudernes Altere, og Heidrek helligede Odin hele den faldne Val. Dronning Helga blev saa betagen af Sorg, at hun hængte sig i Disarsalen.

Heidrek lagde nu hele Landet under sig, og herjede paa mange fremmede Lande. Saaledes overvandt han ogsaa Hunalands Konge Humle, fangede hans Datter Svaava, beholdt hende hos sig en Stund, og sendte hende siden hjem igjen til hendes Fader, hvor hun fødde Sønnen Lød eller Lødve (Hlöðr, Hlöðvérr). Siden egtede han Aaluf, Kongen af Saxlands Datter, men skilte sig igjen fra hende formedelst Utroskab, hun havde begaaet paa et af sine hyppige Besøg hos sin Fader. Han tænkte fremdeles paa, hvorledes han skulde handle tvert imod sin Faders Raad, og derfor drog han til den mægtige Kong Rollaug (Hrollaugr) i Gardarike, for at tilbyde hans Søn Herlaug Opfostring. Rollaug tog derimod, og den unge Herlaug overlodes til Heidrek. Efter fem Aars Forløb kom Heidrek i Besøg til Gardarike; hans Frille Sifka og Herlaug fulgte med ham. En Gang, da Heidrek og Herlaug havde været ude paa Jagt, kom Heidrek ganske alene tilbage, og fortalte Sifka under Taushedsløfte, at han uheldigviis var kommen til at drage Tyrving ud, og derfor havde maattet gjennembore Herlaug dermed. Sifka kunde ej bære paa denne Hemmelighed, og fortalte den til Herlaugs Moder, og strax blev der en forfærdelig Allarm; Heidrek og hans Mænd bleve angrebne, og han selv fangen efter en blodig Kamp. Han blev lagt i Lænker, og ingen var ivrigere derved, end de tvende Mænd, hvilke han erkjendte at være de af ham løskjøbte Forbrydere. Heidrek skulde føres ud til Skoven og brændes paa et Baal, men han blev befriet af en Skare af sine Mænd, som han, forudseende alt, havde gjemt i Skoven. Derpaa drog han hjem til Reidgotaland, udrustede en mægtig Hær og skjændte og brændte i Rollaugs Rige, og nu først kom det op, at Fortællingen om Herlaugs Mord var en Usandhed, og at han tvertimod nød den bedste Behandling hos Heidrek. Rollaug bød Forlig, der kom istand saaledes, at Heidrek egtede hans Datter Hergerd og fik Vindland i Medgift. De fik en Datter, der opkaldtes efter Farmoderen Hervar, og sattes til Opfostring hos Jarlen Ormar. Fra denne Tid af hørte Heidrek op med al Krigsferd, men beskjeftigede sig med at ordne Lov og Landsret. Han afskaffede al indenlandsk Fejde, og udvalgte tolv

af de viseste Mænd til at dømme i alle Sager. Han ofrede helst til Frey, og lod til hans Hæder opføde en Galt, der næsten blev saa stor som en Oxe, og saa smuk, at hvert Haar syntes at være af Guld. Paa denne aflagde Kongen og hans Mænd hver Juleaften edelige Løfter, idet de lagde den ene Haand paa dens Hoved, og den anden paa dens Børster. Kongen lovede engang, at hvad som helst end Nogen forbrød, saa skulde han dog nyde de tolv Viismænds retfærdige Dom; og han skulde kunne fri sig fra Straf ved at fremsætte Gaader, som Kongen ej kunde gjette.

En mægtig Herse i Reidgotaland hed Gest den blinde; han havde forholdt Kongen hans Skatter, og Heidrek indstevnede ham derfor til de tolv Mænds Domstol. Gest, som frygtede Dommens Udfald, blotede til Odin for at faa Hjelp. En Aften kom Odin virkelig til ham, lovede at hjelpe ham og gaa i hans Sted til Heidrek. Gest skjulte sig, men Odin paatog sig hans Skikkelse og indfandt sig hos Kongen. Denne spurgte nu om han vilde fri sig ved at fremsætte Gaader, og den foregivne Gest lod i Førstningen som han nødig vilde indlade sig derpaa: endelig bekvemmede han sig dertil. Nu fremsatte han mange Gaader, mestendeels om Naturgjenstande, kun faa betreffende Gudelæren, men Heidrek gjettede dem alle. Blandt Gaaderne var f. Ex. disse:

Gest: Hjemmefra drog jeg,
hjemmefra for jeg,
saa paa min Vej Veje;
Vej var nedentil,
Vej var oventil,
Vej var allevegne;
Heidrek Konning
hit nu paa Gaaden.

Heidrek: God er Gaaden din,
Gest den blinde,
gjettet er den:
Fuglen fløj over dig,
Fisken svam under dig,
selv for du paa en Bro.

Gest: Hvilken Drik vel
drak jeg igaar?
det var ej Vand, ej Viin,
Mjød eller Øl;
Mad var det ikke,
og dog gik jeg utørstig derfra;

Heidrek Konning
hit nu paa Gaaden.

Heidrek: God er Gaaden din,
Gest den blinde;
i Solen gik du,
i Skyggen hviled' du;
der faldt Dug i Dale;
der nød du
af Natteduggen
og svalede saa dit Svælg.

Gest: Hvilke Thegner
ride til Thinget
alle enige tilsammen?
Skarerne sendes
snart hist, snart her,
Hjemmet vel at vogte;
Heidrek Konning
hit nu paa Gaaden.

Heidrek: God er Gaaden din,
Gest den blinde;
gjettet er den:
Itrek og Andott (den sorte og hvide Konge)
Aar ud, Aar ind
spille glade Skak;
enige deres Skarer
i Skuffen ligge,
men paa Brættet Brikkerne stride.

Gest: Fire gange,
fire hænge,
to vise Vejen,
to værge mod Hunde;
een dratter efter
alle Tider,
den er stedse sølet;
Heidrek Konning
hit nu paa Gaaden.

Heidrek: God er Gaaden din,
Gest den blinde,
gjettet er den

Koen er det;
det er klart at see;
fire er' dens Fødder,
fire Yvere,
Hornene værge hende,
Halen hænger bagtil.

Gest: Hvem er' de tvende
som til Things fare?
tre Syn de samme have,
ti Fødder,
men eet Tagl begge,
og løbe saa Lande imellem:
Heidrek Konning
hit nu paa Gaaden.

Heidrek: God er Gaaden din,
Gest den blinde,
gjettet er den:
Odin sidder
paa Sleipne og rider;
han har eet Øje,
men Hesten tvende;
Odin har to Been,
men aatte har Sleipne;
men Hesten alene har Hale.

Endelig spurgte Gest, eller rettere Odin, det samme Spørgsmaal, hvormed han engang forbløffede Vafthrudne:

Siig mig nu kun dette,
da du selv tror dig
klogere end andre Konger:
hvad sagde Odin
i Øret paa Balder,
førend paa Baalet man bar ham?

Men da blev Heidrek vred:

Ondskab og Argskab
og Alverdens Skjendsel,
Vaas og Væv kun;
Ingen veed dine Ord
uden du selv,
usle, onde Vætte.

Dermed traf han Tyrving og vilde hugge Odin, men denne forvandlede sig til en Falk, og Sverdet traf blot i Halen, af hvis Fjedre det bortskar en Deel, derfor har Falken siden den Tid korte Halefjedre. En Hirdmand, som stod hos, rammedes af Sverdet og dræbtes strax. Men Odin sagde: „fordi du sveg dit givne Løfte og Lejde, og traf Sverdet imod mig, skulle dine værste Trælle volde din Bane". Derpaa fløj han bort.

Kort efter gjorde Kongen en Rejse, og havde meget Hastverk; han valgte sin bedste Hest til Rejsen og drog afsted, ledsaget af ni krigsfangne Trælle, foruden mange andre Folk. Han red saa sterkt, at kun Trællene, der havde bedre Heste end de øvrige, kunde følge ham, og tog sit Natteleje i et Telt under Harvade-Fjeldene. Der myrdede Trællene ham med Tyrving, som derved gjorde det tredje Nidingsverk, og saaledes var befriet for den ene uheldbringende Egenskab. Trællene flygtede bort med Tyrving, og Angantyr, Heidreks Søn, blev Konge. Han søgte nøje efter Trællene og fandt dem endelig i en Baad, fiskende i Greip-Aaen; en af dem skar Hovedet af en Fisk med Tyrving, og sagde spøgende: „nu maa Gjedden i Greipaaen undgjælde, at Heidrek blev dræbt under Harvadefjeld". Angantyr angreb dem siden om Natten, dræbte dem og tog Tyrving. Nu havde han hevnet sin Fader, og gjorde et Arve-Øl i Reidgotalands Hovedstad Danpstad i Heredet Aarheime.

Da hans Halvbroder Lødve, Svaava's Søn, hørte om sin Faders Død, drog han til Aarheime, hvor Angantyr endnu højtideligholdt Arve-Øllet og sad ved Drikkebordet. Angantyr bad ham tage Plads, men Lødve sagde: „vi ere ej komne for at fylde vore Vomme, men for at forlange Arv; jeg vil have Halvdelen af Alt, hvad Heidrek ejede, af Ligt og Uligt, af Skatte, Ko og Kalv, Kvern, Tyende og Træl og deres Børn, af Grænseskoven Mørkved, af den fagre Steen i Danpstad, Halvdelen af Krigsborge, Land og Folk, lyse Guldringe". Angantyr svarede: „før skal Sverd og Spyd møde Skjoldet og mangen Mand bide i Græsset, forend jeg skulde dele Tyrving med dig, Humlung, eller give dig halv Arv; jeg skal give dig Gods og Guld, tolvhundrede Mænd, tolvhundrede Heste, tolvhundrede Skjolddragere; hver Mand giver jeg en Mø, hver Mø giver jeg et Smykke om Halsen; jeg skal dynge Sølv omkring dig, naar du sidder, og overstrø dig med Guld naar du gaar, saa at Ringe velte til alle Kanter; du skal raade over Tredjeparten af Gotland". Da Heidreks gamle Fosterfader, Gissur, som endnu levede, hørte dette, syntes han det var for meget, og sagde: „dette kan nok Tyendebarnet være bekjendt at modtage". Derover blev Lødve rasende, ilede hjem til sin Morfader Humle, og begge udrustede nu en uhyre Hær, hvormed de vilde angribe Angantyr. Da den var færdig, droge de afsted over Grænseskoven Mørkved til Gotlands yderste

Sletter, hvor Angantys Syster Hervar og hendes Fosterfader Ormar forsvarede en Borg. Hervar øjnede en Morgen tidligt en stor Støvsky, siden saa hun straalende guldbelagte Hjelme, og skjønnede nu, at det var Unehæren. Ormar raadede hende til at flygte til Anganty, men hun vilde det ikke, og faldt i Slaget efter den tapreste Kamp. Ormar undkom, haardt saaret, og skyndte sig til Aarheime, hvor han fortalte Angantyr om Striden med Hunerne og Hervars Fald. Han sukkede og sagde: „ubroderligt blev du behandlet, herlige Syster"; derpaa saa han sig omkring i Hirden med de Ord: „vi vare mange nok, da vi sade og drak; nu ere vi desto færre: ingen seer jeg i min Hird, som vil ride til Hunerne og æske dem til Kamp, om jeg end byder Guldringe derfor". Gissur gamle sagde: „jeg vil ride, og forlanger hverken Gods eller Guld". Han tog sin Rustning paa, løb op paa Hesten saa raskt som en Yngling, og spurgte Kongen:

Hvor skal jeg Huner
Hærstrid byde?

Angantyr svarede:

Byd dem til Dylgja,
og til Dunheden,
byd dem alle til
Jasurfjeld;
hvor Goter ofte
Glavindet brugte
og fagre Sejre
fik med Ære.

Gissur gjorde som Angantyr bad ham, og æskede Hunerne til Kamp paa Dunheden: „der skulle I bide i Græsset", sagde han, „og Odin lade Pilen saaledes flyve, som jeg nu siger". Lødve vilde lade ham gribe, men Humle modsatte sig det, og Gissur sagde: „vi ræddes hverken for eder, Huner, eller for eders Hornbuer". Angantyr begav sig til det bestemte Sted med sin Hær, men Hunerne havde saadan Overmagt, at der var syv mod een af hans Mænd. Da Striden havde staaet i fem Dage, kom Herlaug til Angantys Undsætning med en frisk Hær, og nu fik Goterne Overhaand. Humle fældte Ormar, men Gissur igjen Humle; Lødve dræbte Gissur og saarede Herlaug farligt; endelig kom Angantyr til og gjennemborede Lødve med Tyrving. Dette var den tiende Kampdag; da var der saa meget Blod paa Pladsen, at alle de saarede vare druknede. Angantyr beklagede Lødves Fald. „Jeg bød dig Gods og Rigdomme", sagde han, „men du vilde ej modtage dem; nu har du Intet, hverken Guldringe eller Lande. Vor Slægt er forbandet, jeg er vorden din Banemand: ond er Nornernes Dom".

Anm. Sagnet om Tyrving og Arngrims Slægt udgjør Indholdet af den fabelagtige Hervararsaga eller Hervars Saga, hvis Fortællemaade vel røber, at den er nedskreven langt hen i Tiden, men som dog er rigelig udfyldt med Brudstykker af gamle Kvad, der vise Sagnets Ælde. Disse Kvad handle fornemmelig om Kampen paa Samsø, om Hervars Besøg hos sin Fader Angantyr, om Heidreks og Gest's Gaadekamp, og om Striden mellem Angantyr og Lødve. Der gives dem, som have troet, at disse Kvad egentlig ej hørte sammen, men først senere ere satte i Forbindelse med hverandre. Fortællingens Gang er dog slet ikke saa urimelig eller usammenhængende, at en saadan Antagelse skulde gjøres nødvendig. Tyrving nævnes i alle Brudstykkerne, der selv desuden bære et meget gammelt Præg.

Derimod er det en Følge af Sagnets høje Ælde, at forskjellige Fortællere have sat det i Forbindelse med andre, dertil ej henhørende, Sagnkredse, og indbyrdes afveget fra hverandre i enkelte Omstændigheder og i Bestemmelsen af de handlende Personers Hjem. Saaledes gjøre de fleste Haandskrifter af Hervararsaga Arngrim til en Dattersøn af Starkad Aaludreng, melde at Bolm laa paa Haalogaland, og at Svavrlame og hans Fader Sigrlame, Odins Søn, herskede i Gardarike. Et andet Haandskrift veed intet om Svavrlame, men fortæller kun om Sigrlame, uden at nævne noget om hans Oprindelse fra Odin; det heder der, at han herskede over Gardarike og ejede Tyrving, at Arngrim var hans ypperste Høvding og fik af ham baade hans Datter til Egte og Tyrving til Foræring. Om Arvar-Odd gives der en meget fabelagtig Saga, hvor dog Beretningen om Kampen paa Samsø forekommer, tilligemed Brudstykker af det samme Kvad, som meddeles i Hervararsaga; der heder det, at Svavrlame var en flamsk Jarl. Saxo kjender ogsaa Sagnet om Arngrim og Kampen paa Samsø; han lader Arngrim kæmpe mod Finnerne, forat vinde Fredfrodes Venskab, hvilket ogsaa lykkedes ham, og han egtede Eyvura, (Ofura, ikke Osura, som der sædvanlig læses), som her udgives for en Datter af Frode. Kampen paa Samsø beskrives korteligen omtrent som i Sagaerne. Paa et andet Sted omtaler Saxo og en Gest blinde (Gestiblindus) som Goternes Konge, men uden at nævne noget om Gaadekampen. Arngrim, Eyvura og deres Sønner omtales ogsaa i det gamle Eddakvad Hyndluljod. De senere Fortællere og Nedskrivere af Sagnet have øjensynlig været i Forlegenhed ved at bestemme Skuepladsen for Begivenheder, der ligge saa langt tilbage i Tiden, at de snarere tilhøre Guderne end Menneskene. Saaledes er ogsaa Godmund paa Glæsisvold højst urimeligt indført i Sagnet. Det er muligt, at Havund, Heidreks Fader, i gamle Kvad har hedet Havund Godmundssøn, og dette har for de senere Tiders uskjønsomme Sagnskrivere været nok til at tale om Glæsisvold og henføre flere af Begivenhederne derhen. Da der paa Samsø endnu skal gives Sagn om Vikinge-Holmgangen, synes det ej urimeligt at antage Arngrim og hans Sønner for virkelige historiske Personer, berømte Kæmper, der i den fjerneste Oldtid sværmede om i Nordsøen og Østersøen. Den foregivne Godmund paa Glæsisvold har vel været en Fyrste i Danmark eller i Nærheden deraf.

Den anden Deel af Tyrving-Sagnet, eller Fortællingen om Heidrek og Angantyr, synes allerede mere at nærme sig til historisk Virkelighed. Heidrek, heder det, hersker i Reidgotaland i Nærheden af Gardarike; hans Hovedstad er i Aarheime eller Ernarhered. Da man nu ved „Reidgotaland" forstod det af „Ræder" eller Reidgoter beboede Fastland, altsaa

Egnene omkring den sydlige Deel af Østersøen, fornemmelig Jylland og det egentlige Danmark, skulde man næsten slutte, at hiint Aarheime, hvortil og „Danpstad" hørte, skulde være at søge der, især da der findes Spor af, at Eideren i hine ældste Tider har været kaldet Dyna eller Dina, og Hunaland, der i Sagaen omtales som liggende søndenfor Reidgotaland, efter andre Antydninger især synes at have indbefattet det nordlige Tydskland. Paa den anden Side synes det, som om det nuværende Preussen i Goternes Magtperiode stod i den nærmeste Forbindelse med de gotiske Lande hiinsides Østersøen; de gotiske Konger i Aarheime kunne saaledes nok have boet søndenfor Østersøen, og endda besiddet Danpstad, om dette end er at søge etsteds i Danmark. Hunalands Grænser vare saa ubestemte, at det vel kan have strakt sig lige hen imod det nuværende Ungarn, og der er saaledes heller intet, som hindrer os fra at sætte Angantys Rige ved Weichsel-Egnene (f. Ex. i Ermeland) og Kamppladsen for Huneslaget mellem Weichsel og Dyna. Hertil nødes vi endog, deels ved den Nærhed, som umiskjendeligt maa have været mellem Angantys Rige og Gardarike (Rusland), deels ved den Omstændighed, at ogsaa et gammelt angliskt Kvad (det saakaldte Widsidh-Digt) synes at omtale dette Slag som forefaldet ved Weichselens Skove; det heder nemlig, at Skalden (Widsidh) besøgte Wyrmhere (d. e. Ormar), da Ræbernes Hær ved Weichselens Skove værgede deres gamle Odel mod Atles Folk (d. e. Hunerne, se nedf. § 67). Ogsaa synes Navnet „Harfadafjöll", som nævnes i Sagaen, at være en norrøn-germanisk Form for „Karpaterfjeldene". Slaget paa Dunheden er altsaa sandsynligviis at henføre til den Tid, da den store gotiske Nation endnu var i sin Blomstren og udbredte sig lige fra Egnene ved det sorte Hav indtil Østersøen, Jylland og de danske Øer; da paa den anden Side nordiske Kæmper tumlede sig paa Æventyr rundt om i det nordlige og østlige Europa, og allerede for en stor Deel spillede Mester i det nordligste Gotland eller Danmark. Tyrving-Sagnet er saaledes, ligesom flere historiske Sagn, fælles for Nordboer og Goter, det vil sige for nordiske og tydske Folkeslag.

Vølsungesagnene. Helge I.

61. Af samme Slags som Tyrving-Sagnet, er Sagnkredsen om Vølsungerne. Den bevæger sig i alle nordiske og mellem-europæiske Lande, og er fælles for alle Folkeslag, der høre til den store germaniske Stamme. Eddakvadene begynde Sagnkredsen med Fortællingen om Helge Hjørvardssøn. Der var en Konge i Norge ved Navn Hjørvard; han aflagde det Løfte, at han vilde have den smukkeste Kvinde paa Jorden til Egte. Allerede havde han faaet tre Koner, der havde født ham en Søn, og saavel han som alle hans Mænd troede, at de vare de dejligste i Verden. Men engang gik Atle, en Søn af Hjørvards Jarl Idmund, ud og kom til en Lund. Der sad en Fugl, som hørte ham sige til sine Mænd, at ingen Kvinde paa Jorden var smukkere end Hjørvards Koner. Fuglen kvidrede og spurgte Atle, om han havde seet Sigrlinn, Kong Svavnes Datter, thi hun var den dejligste af alle Piger. Atle

bad Fuglen sige hvad han vidste om hende, og den lovede at skaffe Kongen Sigrlinn til Egte imod at han vilde bygge den et Tempel, mange Altere, og blote den mange guldhornede Køer. Atle fortalte Kongen dette, og denne sendte ham afsted til Svavne for at bede om Sigrlinns Haand. Hendes Fosterfader, Jarlen Franmar, overtalte Svavne til at sige nej, og Atle maatte drage hjem med uforrettet Sag. Nu besluttede Hjørvard selv at drage afsted, og Atle fulgte ham. Imidlertid havde en anden mægtig Konge, ved Navn Rodmar, friet til Sigrlinn, men ligeledes faaet Nej, derover var han bleven saa opbragt, at han havde dræbt Svavne og herjet Landet, men Franmar gjemte Sigrlinn med sin Datter Aaluf i et afsides Huus, forvandlede sig selv til en Ørn og vogtede Pigerne med Trolddom. Da Hjørvard og Atle kom op paa Fjeldet og saa ned i Svaavaland, skuede de overalt Brand og Ødelæggelse, men droge dog ned og tog sit Natteleje ved en Aa ikke langt fra det Huus, hvori Pigerne vare skjulte. Atle holdt Nattevagt, fik Øje paa Huset og Ørnen, som netop var sovnet ind, kastede Spydet efter den og dræbte den. Derpaa gik han ind, fandt Pigerne og førte dem til Hjørvard. Denne egtede nu Sigrlinn, og Atle Aaluf. Hjørvard og Sigrlinn fik en stor og dejlig Søn, men han var stum, og intet Navn fæstedes ved ham.

Engang sad Kongesønnen paa en Høj; da saa han ni Valkyrjer ride forbi, og en af dem langt herligere end de andre. Hun sagde: „hvis du, Helge, vil altid tie stille, da kommer du kun seent til at raade over Guldringe eller vinde Hæder". Da talte Helge: „hvad giver du mig i Navnfæste, lyse Mø", sagde han; „jeg tager ej derimod, hvis jeg ikke faar dig selv". „I Sigarsholm ligge fireogfyrretyve Sverd", sagde hun, „men eet er dog bedre end de andre, det bider alle Skjolde og er guldbeslaget; der er en Ring i Hjaltet, Mod i Midten, og Skræk i Odden, langs Eggen ligger en blodrød Orm, og den slaar sin Hale om Haandpladen". Valkyrjens Navn var Svaava, Kong Eilimes Datter, hun var Helge ofte siden til stor Hjelp i Striden.

Nu gik Helge til sin Fader Hjørvard og bad om Stridsmænd for at angribe Rodmar og hevne Svavne, sin Morfader. Hjørvard gav ham Folk, og først opledte han hiint Sverd, siden drog han afsted i Selskab med Atle, og fældede Rodmar. Mange Heltegjerninger udførte de fra den Tid af. Helge dræbte den mægtige Jøtun Hate, da han sad paa et Bjerg; siden sejlede Helge og Atle ind i Hatefjord, hvor Rimgerd, (Hrimgerðr) Hates Datter, vilde skade dem ved Trolddom; men Atle, der holdt Vagt om Natten, vidste saa listigt at holde hende op med Snak, at hun glemte at skjule sig for den opgaaende Sol, der forvandlede hende til Steen. Siden drog han til Kong Eilime og friede til Svaava, der egtede ham, og

de holdt ubeskriveligt af hinanden, uagtet hun vedblev at være Valkyrje som før.

Imidlertid var Helges ældre Halvbroder Hedin hjemme hos sin Fader Hjørvard i Norge. En Juleaften han ganske alene var ude i Skoven, mødte han en Troldkvinde, der red paa en Ulv og havde Orme til Tøjle; hun tilbød ham at blive hans Fylgje, men han vilde ikke vide af hende. Da sagde hun: „dette skal du undgjelde ved Bragebægeret". Om Kvelden, da Bragebægeret blev drukket og Løfterne skulde aflægges paa Sone-Galten, svor Hedin, at han vilde have Svaava, sin Broder Helges Kone, til Egte. Strax følte han saadan Anger herover, at han gik bort som forvirret paa vildsomme Stier, lige til han kom sønder i Landene og traf sin Broder Helge. Helge blev glad ved at see ham, spurgte ham om Nyt fra Norge, og om han var fordreven af Landet, siden han kom saa ene. Hedin fortalte ham sin Nød, og hvorledes Troldkvindens Hexeri havde forkoglet ham til at aflægge hiint Løfte. Men Helge trøstede ham og sagde at Løftet nok kunde gaa i Opfyldelse; „mig", sagde han, „har Hodmars Søn Atle udæsket til Kamp om tvende Dage, og jeg tvivler paa at jeg kommer levende derfra". Helge anede nemlig sin Feigd, og at hiin Troldkvinde ikke havde været nogen anden, end hans egen Fylgje. Alf og Helge kæmpede paa Sigarsvold ved Frekastein; der stod et stort Slag, og Helge fik sit Banesaar. Han sendte Sigar hen for at bede Svaava skynde sig at komme til ham, inden han døde. Helge bad hende at egte Hedin efter hans Død og skjenke ham sin Kjærlighed, men hun sagde, at hun allerede ved Trolovelsen med Helge havde svoret aldrig at egte nogen anden efter ham. Baade Helge og Svaava bleve gjenfødte paany, nemlig som Helge Hundingsbane og Sigrun.

Anm. Helge Hjørvardssøns og Svaavas Kjærlighed besynges i Eddakvadet Helgakviđa Hjörvarđssonar. I enkelte yngre Haandskrifter af Edda kaldes denne Helge „Helge Haddingjaskate"; men dette er vistnok en Misforstaaelse; se nedenfor § 63.

Det sidste Vers i Kvadet lyder saa: „kys mig, Svaava; jeg kommer ej tilbage til Stridens Larm eller de solbeskinnede Fjelde, førend jeg har hevnet Hjørvards Søn". Dette have nogle lagt i Munden paa Hedin, som saaledes skulde have bedet hende om et Afskedskys, da han ved at hevne sin Broder vilde fortjene hendes Haand. Men der staar ingensteds skrevet, at Hedin virkelig hevnede ham, desuden nævnes han ej engang som tilstedeværende ved Helges Død, da han tvertimod maa antages at have vandret forstyrret omkring; hvorfor og Svaava udtrykkelig erklærer at hun ej mere vil egte nogen. Andre lægge Ordene „kys mig Svaava" i Munden paa Helge, men Resten i Munden paa Svaava, der saaledes selv lover at hevne Helge. Dette strider mod vore Forfædres Versebygning. Det bliver da kun tilbage at tillægge Helge selv Ordene, uagtet han baade roser sig og taler om at udføre nye Bedrifter, hvor

han ligger paa sit Yderste. Men man maa ikke glemme, hvad der udtrykkelig tilføjes, at Helge blev gjenfød: han seer sig allerede i Tankerne som et andet levende Menneske, og sin egen Hevner. (Se nedf. S. 122).

Volsung, Siggeir, Sigmund, Sinfetle.

62. Volsungernes egentlige Sagnkreds begynder med Beretningen om Odins Søn Sige, der ved at dræbe en anden mægtig Mands Træl blev landsflygtig, men siden vandt sig et Kongerige i Hunaland. Hans Søn Rere blev Konge efter ham, og vandt et stort Navn paa sine Krigstog. Rere og hans Hustru sørgede meget over, at de ej fik Børn, og de anraabte Guderne inderlig om at skjenke dem nogle. Frigg sendte Kongen et Æble, som han og Dronningen spiste tilsammen, og efter en Stund opfyldtes deres Ønske, dog saaledes at Dronningen ej kunde føde Barnet til Verden. Det led saaledes hen i sex Aar; imidlertid døde Kongen, og Dronningen, ked af Livet, lod sig skære op, for at bringe Barnet for Dagens Lys. Det var en stor og dejlig Søn, som endnu kyssede Moderen inden hun døde; han fik Navnet Volsung (egentlig Valsung), og blev Konge i Hunaland efter sin Fader. Med sin Hustru Ljod, Jøtnen Rimnes Datter og Friggs Terne, havde han Datteren Signy og ti Sønner, af hvilke den ældste og ypperste, Signys Tvillingbroder, hed Sigmund. Volsungerne, saa kaldtes de, vare overordentlige Mænd, der langt overgik almindelige Mennesker i alskens Dygtighed og Idræt. Kong Volsung lod gjøre en stor og dejlig Hall, saaledes at der midt i Hallen stod en stor Abild, der strakte sine frodige Grene ud over Taget; dette Træ kaldte de Brandstokken.

Den mægtige Kong Siggeir af Gautland bejlede til Signy, og fik Volsungs og Sønnernes Tilsagn om hendes Haand, trods hendes egen Ulyst dertil. Bryllupet stod med megen Pragt hos Volsung i hiin Hall. Under Lystigheden den første Aften kommer en formummet, gammel, eenøjet Mand med en slid Hat paa Hovedet ind i Hallen, og stikker et Sverd, han havde med, ind i Brandstokken lige til Hjaltet, med de Ord, at den, som kan drage det ud, skal faa det til Foræring, og vil vist sande, at han aldrig saa et bedre Sverd. Derpaa gik han ud igjen, uden at nogen vidste, hvor han kom fra, eller hvorhen han gik. Alle Bryllupsgjesterne forsøgte paa at rykke Sverdet ud, men forgjeves; endelig gik Sigmund til, og det gik strax løst. Alle beundrede Sverdet, og sagde, at de aldrig havde seet noget saa godt; Siggeir bød Sigmund tre Gange dets Vegt i Guld, men han sagde: „du kunde jo have draget det ud, jeg sælger det ej for al Verdens Guld". Derover blev Siggeir forbitret, og pønsede strax paa Hevn.

Dagen efter erklærede Siggeir at han vilde rejse, medens Vejret endnu

de holdt ubeskriveligt af hinanden, uagtet hun vedblev at være Valkyrje som før.

Imidlertid var Helges ældre Halvbroder Hedin hjemme hos sin Fader Hjørvard i Norge. En Juleaften han ganske alene var ude i Skoven, mødte han en Troldkvinde, der red paa en Ulv og havde Orme til Tøjle; hun tilbød ham at blive hans Fylgje, men han vilde ikke vide af hende. Da sagde hun: „dette skal du undgjelde ved Bragebægeret". Om Kvelden, da Bragebægeret blev drukket og Løfterne skulde aflægges paa Sone-Galten, svor Hedin, at han vilde have Svaava, sin Broder Helges Kone, til Egte. Strax følte han saadan Anger herover, at han gik bort som forvirret paa vildsomme Stier, lige til han kom sønder i Landene og traf sin Broder Helge. Helge blev glad ved at see ham, spurgte ham om Nyt fra Norge, og om han var fordreven af Landet, siden han kom saa ene. Hedin fortalte ham sin Nød, og hvorledes Troldkvindens Hexeri havde forkoglet ham til at aflægge hiint Løfte. Men Helge trøstede ham og sagde at Løftet nok kunde gaa i Opfyldelse; „mig", sagde han, „har Hodmars Søn Alf udæsket til Kamp om tvende Dage, og jeg tvivler paa at jeg kommer levende derfra". Helge anede nemlig sin Feigd, og at hiin Troldkvinde ikke havde været nogen anden, end hans egen Fylgje. Alf og Helge kæmpede paa Sigarsvold ved Frekastein; der stod et stort Slag, og Helge fik sit Banesaar. Han sendte Sigar hen for at bede Svaava skynde sig at komme til ham, inden han døde. Helge bad hende at egte Hedin efter hans Død og skjenke ham sin Kjærlighed, men hun sagde, at hun allerede ved Trolovelsen med Helge havde svoret aldrig at egte nogen anden efter ham. Baade Helge og Svaava bleve gjenfødte paany, nemlig som Helge Hundingsbane og Sigrun.

Anm. Helge Hjørvardssøns og Svaavas Kjærlighed besynges i Eddakvadet Helgakviða Hjörvarðssonar. I enkelte yngre Haandskrifter af Edda kaldes denne Helge „Helge Haddingjaskate"; men dette er vistnok en Misforstaaelse; se nedenfor § 63.

Det sidste Vers i Kvadet lyder saa: „kys mig, Svaava; jeg kommer ej tilbage til Stridens Larm eller de solbeskinnede Fjelde, forend jeg har hevnet Hjørvards Søn". Dette have nogle lagt i Munden paa Hedin, som saaledes skulde have bedet hende om et Afskedskys, da han ved at hevne sin Broder vilde fortjene hendes Haand. Men der staar ingensteds skrevet, at Hedin virkelig hevnede ham, desuden nævnes han ej engang som tilstedeværende ved Helges Død, da han tvertimod maa antages at have vandret forstyrret omkring; hvorfor og Svaava udtrykkelig erklærer at hun ej mere vil egte nogen. Andre lægge Ordene „kys mig Svaava" i Munden paa Helge, men Resten i Munden paa Svaava, der saaledes selv lover at hevne Helge. Dette strider mod vore Forfædres Versebygning. Det bliver da kun tilbage at tillægge Helge selv Ordene, uagtet han baade roser sig og taler om at udføre nye Bedrifter, hvor

han ligger paa sit Yderste. Men man maa ikke glemme, hvad der udtrykkelig tilføjes, at Helge blev gjenfød: han seer sig allerede i Tankerne som et andet levende Menneske, og sin egen Hevner. (Se nedf. S. 122).

Vølsung, Siggeir, Sigmund, Sinfetle.

62. Vølsungernes egentlige Sagnkreds begynder med Beretningen om Odins Søn Sige, der ved at dræbe en anden mægtig Mands Træl blev landsflygtig, men siden vandt sig et Kongerige i Hunaland. Hans Søn Rere blev Konge efter ham, og vandt et stort Navn paa sine Krigstog. Rere og hans Hustru sørgede meget over, at de ej fik Børn, og de anraabte Guderne inderlig om at skjenke dem nogle. Frigg sendte Kongen et Æble, som han og Dronningen spiste tilsammen, og efter en Stund opfyldtes deres Ønske, dog saaledes at Dronningen ej kunde føde Barnet til Verden. Det led saaledes hen i sex Aar; imidlertid døde Kongen, og Dronningen, ked af Livet, lod sig skære op, for at bringe Barnet for Dagens Lys. Det var en stor og dejlig Søn, som endnu kyssede Moderen inden hun døde; han fik Navnet Vølsung (egentlig Valsung), og blev Konge i Hunaland efter sin Fader. Med sin Hustru Ljod, Jøtnen Rimnes Datter og Friggs Terne, havde han Datteren Signy og ti Sønner, af hvilke den ældste og ypperste, Signys Tvillingbroder, hed Sigmund. Vølsungerne, saa kaldtes de, vare overordentlige Mænd, der langt overgik almindelige Mennesker i alskens Dygtighed og Idræt. Kong Vølsung lod gjøre en stor og dejlig Hall, saaledes at der midt i Hallen stod en stor Abild, der strakte sine frodige Grene ud over Taget; dette Træ kaldte de Brandstokken.

Den mægtige Kong Siggeir af Gautland bejlede til Signy, og fik Vølsungs og Sønnernes Tilsagn om hendes Haand, trods hendes egen Ulyst dertil. Brylluppet stod med megen Pragt hos Vølsung i hiin Hall. Under Lystigheden den første Aften kommer en formummet, gammel, eenøjet Mand med en siid Hat paa Hovedet ind i Hallen, og stikker et Sverd, han havde med, ind i Brandstokken lige til Hjaltet, med de Ord, at den, som kan drage det ud, skal faa det til Foræring, og vil vist sande, at han aldrig saa et bedre Sverd. Derpaa gik han ud igjen, uden at nogen vidste, hvor han kom fra, eller hvorhen han gik. Alle Bryllupsgjesterne forsøgte paa at rykke Sverdet ud, men forgjeves; endelig gik Sigmund til, og det gik strax løst. Alle beundrede Sverdet, og sagde, at de aldrig havde seet noget saa godt; Siggeir bød Sigmund tre Gange dets Vegt i Guld, men han sagde: „du kunde jo have draget det ud, jeg sælger det ej for al Verdens Guld". Derover blev Siggeir forbitret, og pønsede strax paa Hevn.

Dagen efter erklærede Siggeir at han vilde rejse, medens Vejret endnu

8*

var godt, men indbød Kong Vølsung med hans Sønner til sig om tre Maaneder, for, som han sagde, da at tage igjen, hvad der nu var afkortet af Bryllupshøjtideligheden. Signy sagde til sin Fader at hun nødig vilde rejse med Siggeir, og at hun anede store Ulykker af dette Giftermaal, men Vølsung snakkede det bort, og trøstede hende saa godt han kunde. Siggeir rejste, og tre Maaneder efter drog Vølsung og hans Sønner afsted paa tre vel udrustede Skibe. De kom til Gautland sent om Kvelden, og Signy ilede i Forvejen imod dem for at underrette dem om, at Siggeir havde samlet en stor Hær og vilde svige dem. Vølsung vilde alligevel ikke høre noget om Flugt, men gik op i Landet og mødte Siggeirs Hær, der strax rykkede imod ham. Vølsung og hans Sønner kæmpede saa tappert, at de aatte Gange gjennembrøde Siggeirs Fylking; alligevel bleve de overmandede, Vølsung faldt, og hans ti Sønner bleve fangne. Siggeir vilde lade dem dræbe, men Signy overtalte ham til heller at sætte dem ud i Skoven, bundne med Fødderne ved en Stok. Men om Natten forvandlede Siggeirs gamle troldkyndige Moder sig til en Ulvinde, beed en af Brødrene ihjel, og aad ham op; saaledes gik det hver Nat, indtil kun Sigmund var tilbage. Signy, som erfarede altsammen ved Speidere, hun havde sendt ud i Skoven, lod Sigmunds Ansigt indsmøre med Honning. Da Ulvinden kom og lugtede Honningen, begyndte hun at slikke den af, og da hun kom til hans Mund, beed Sigmund i dens Tunge og holdt den fast. Ulvinden vilde slide sig løs, og stemmede Fødderne mod Stokken, saa den gik itu, men Sigmund holdt saa fast, at Tungen sledes ud af Munden paa Ulvinden, som døde deraf. Saaledes slap han fri. Signy fik Bud derom, drog selv hen til ham og aftalte med ham at han skulde gjøre sig et Jordhuus der i Skoven og holde sig skjult: Signy skulde sende ham Alt hvad han behøvede. Siggeir troede nu at alle Vølsungerne vare døde.

Signy og Sigmund pønsede paa Hevn. Hun havde to Sønner med Siggeir, og da den ældste var ti Aar gammel, sendte hun ham ud til Sigmund, forat denne kunde benytte sig af hans Hjelp, hvis han ønskede det. Sigmund bad ham gjøre Deig istand til Brød, medens han selv var efter Ved, og leverede ham en Meelsæk. Da Sigmund kom igjen, havde Drengen intet udrettet, og gav til Paaskud, at han ej torde røre ved Meelsækken, fordi der laa noget levende i den. Nu forstod Sigmund, at Drengen ej besad tilstrækkeligt Mod, og fortalte sin Syster det. „Dræb ham da", sagde Signy; han fortjener ikke at leve. Sigmund gjorde saa. Aaret efter sendte Signy sin anden Søn ud, men ham gik det ikke bedre. Hun byttede nu selv Ham med en Troldkvinde, og gik ud til sin Broder, der naturligviis ikke gjenkjendte hende. Hun blev hos ham i nogle Nætter, gik derpaa hjem og byttede sin gamle Skikkelse til

sig igjen. Efter en Tids Forløb fødte hun en stor, smuk og sterk Søn, ved Navn Sinfjøtle eller Sinfetle; han lignede Vølsungerne i alle Dele. Da han var 10 Aar gammel, sendte hun ham til Sigmund. Hun prøvede ham paa samme Maade som hun havde prøvet sine forrige Sønner, nemlig ved at sye deres Kjortel fast til Armene gjennem Hud og Kjød; de to ældre Sønner havde ynket sig derover, men Sinfetle brød sig ej derom. Hun rev Kjortlen af ham, saa at Skindet fulgte Ærmerne, men alligevel gav ham sig ikke derved: „det er Smaating for en Vølsung", sagde han. Da han kom til Sigmund, gav denne ham Befaling at lave Deig, ligesom hans ældre Brødre. Da Sigmund kom hjem, var Sinfetle færdig med Bagningen. Sigmund spurgte ham om han havde fundet noget i Melet. „Ja jeg syntes i Førstningen at der var noget Levende", sagde Sinfetle, „men jeg har knadet altsammen ned". „Det Levende var den verste Edder-Orm", sagde Sigmund, „og du kan ikke komme til at spise af dette Brød i Kveld". Thi der var den Forskjel mellem Sigmund og Sinfetle, at hiin kunde nyde Edder uden at det skadede ham, Sinfetle kunde derimod ej skades af Edder udenpaa Legemet, men vel ved at æde eller drikke det.

Sigmund syntes at Sinfetle endnu var for ung til at deeltage i Hevnen med ham, og han vilde først vænne ham til farlige Arbejder: derfor laa han i nogle Sommere ude med ham paa Røveri. Endnu vidste han ikke andet, end at det var Siggeirs Søn, og undredes nok over, at Sinfetle mindede ham saa ofte om at tage Hevn over Siggeir. Engang fandt de i Skoven et Huus og to Mænd sovende deri, med store Guldringe; det var Kongesønner; de vare blevne forvandlede til Ulve, saaledes at de blot hvert tiende halve Døgn kunde komme ud af Ulvehammene, dette var just en saadan Dag, og Ulvehammene hang udenfor Huset. Sigmund og Sinfetle iførte sig Ulvehammene, men kunde nu selv ikke komme ud af dem, og saaledes laa de en lang Tid ude i Ulveskikkelse og gjorde mangen Ulykke i Siggeirs Rige. Hvert tiende halve Døgn vare de Mennesker. Engang kom Sigmund til at bide Sinfetle saa haardt i Barken, at han laa som død, da forbandede han Ulvehammen, men fik i samme Øjeblik see en Røs-Kat bide en anden ihjel, og vække den til Live igjen ved et Blad. Sigmund gjorde ligesaa ved Sinfetle, og strax blev han levende; de gik op til Jordhuset, biede indtil Hamskiftningens Tid kom, og brændte nu op sine Ulvehamme, da de vare hjertelig kede af dem. Da Sinfetle var voxen, gik Sigmund med ham til Siggeirs Gaard for at søge Hevn. De skjulte sig i Forstuen, og aftalte med Signy at Hevnen skulde gaa for sig om Natten. Imidlertid gik Signys og Siggeirs to unge Smaabørn paa Gulvet i Hallen og legede med Guldringe. En Guldring trillede ud i Forstuen, hvor Sigmund og Sinfetle sade, og Dren-

gen, som løb efter Ringen, fik Øje paa dem. Han løb ind til sin Fader, og fortalte hvad han havde seet. Strax fattede Siggeir Mistanke, men Signy tog Børnene ud i Forstuen og bad Sigmund dræbe dem, forat de ej skulde fortælle mere. Sigmund vilde ikke, men Sinfetle dræbte dem begge og kastede dem ind i Hallen. Kongen stod op, befalede at gribe de Mænd, der sade i Forstuen, og efter et langt og tappert Forsvar bleve Sigmund og Sinfetle fangne, lænkede og satte ned i en stor Høj af Steen og Torv, saaledes at en stor Helle, der rejstes paa Kant midt i Højen, adskilte dem. Da man netop skulde lægge de sidste Stykker Torv over Højen, kom Signy til og kastede en Bundt Halm ned til Sinfetle. Men i Halmen var et Stykke Flesk, og deri var igjen Sigmunds Sverd stukket, der beed Steen saa godt som Træ. Sinfetle fortalte det til Sigmund, som blev meget glad derover. Sinfetle stak Odden af Sverdet frem ovenfor Hellen, og Sigmund greb fat deri; saaledes ristede de Hellen i to Stykker ovenfra nedad, og vare nu ej længere adskilte. Derpaa skare de Lænkerne og selve Højen itu, og kom paa denne Maade ud. Nu gik de lige til Kongehallen, samlede Ved omkring den og tændte Ild derpaa; Hallen stod allerede i lys Lue, inden nogen af dens Beboere merkede det. Endelig vaagnede Siggeir, og erfarede nu hvad der var paa Færde. Sigmund tilbød Signy at gaa ud, men hun sagde: „nu har jeg tilfulde gjengjældt Siggeir min Fader Volsungs Drab; jeg lod dræbe vore Børn; jeg gik til Sigmund i Troldkvinde-Skikkelse, og Sinfetle er min og hans Søn. Jeg har gjort alt mit for at skille Siggeir ved Livet, men nu skal jeg glad dø med ham, uagtet jeg nødig levede i Egteskab med ham". Derpaa kyssede hun Sigmund og Sinfetle, gik ind i Hallen, og lod sig indebrende med Siggeir og hele hans Hird. Sigmund og Sinfetle fik sig Folk og Skibe, hvormed de droge til det Rige, Volsung havde raadet over. Sigmund satte sig atter i Besiddelse deraf, og blev en overordentlig mægtig og anseet Konge.

Anm. Den første Beretning om Volsungernes Oprindelse findes ikke i Eddadigtene, men i den saakaldte Volsungasaga, der vidtløftigen fortæller om de nordiske Volsunge-Sagn og er at ansee som en prosaisk Omskrivning af ældgamle Kvad. At der dog ogsaa har været Kvad om de nys fortalte Sagn er saa meget mere rimeligt, som et lille Vers om Hellens Sønderskærelse meddeles i Sagaen.

Hvad der fortælles om Volsungs Herkomst synes ikke at være ganske egte eller oprindeligt. Snarest skulde man antage, at han havde været en Søn af den ovenfor (§ 16) omtalte Volse, Vals eller Volos, det vil sige, den under dette Navn dyrkede Frugtbarheds-Gud, det være sig Frey eller Odin selv. Men maaskee og at hiin Sige, Odins Søn, der sættes i Spidsen for Slægten, egentlig var en Søn af den som Volse personificerede Odin. Istedetfor „Wälsing" eller „Volsung" sætter det angliske Beowulfsdigt etsteds slethen Wälses eafora, d. e. Volses Ætling.

Navnet Sinfjotle eller Sinfetle er sammensat af det forældede

sinn eller sidr, Got. sinþs, der betegner en Ferd, Reise (hvoraf gasinþja en Ledsager og det tydske Gesinde), samt fetill, egentlig fitill et Stykke af Huden, nederst ved Foden, helst paa lodne Dyr. Formodentlig er det her en Antydning til deres Ulvehamme. Navnet, som paa Gotisk maatte hede Sinþfitila, gjenkjendes i det Oldhøjtydske Sintarfizilo; en kortere Form af Navnet er det angliske Fitela, der omtales i Beowulfsdigtet, hvor det heder, at Sigemund Wälsing med sin Systersøn Fitela alene udførte store Bedrifter og nedhug mange Jotner.

Helge II. Hundingsbane.

63. Sigmund egtede Borghild af Braalund, og havde med hende to Sønner, Helge og Haamund. Om Helge heder det i Edda-kvadet:

Det var i Oldtid,
da Ørne sunge,
hellige Vande
flød fra Himmelfjælde
da blev Helge,
hiin den hug-store
baaren af Borghild
udi Braalund.

Skjebnens Traade
snoed de flittigt,
da Under-Barnet
i Braalund fødtes;
Gyldenspindet
de smukt udbredte,
og fested midt under
Maanesalen

Nat blev i Gaarden,
Norner komme
og de ordned
Ædlingens Skjebne,
sagde han skulde
stort Navn vinde
og blandt Fyrster
den bedste tykkes.

Øster og Vester
de Enderne skjulte,
der skulde Helge
herske imellem;
ogsaa mod Norden
Nornen fested
een Lykke; bød den
aldrig at briste.

Ravnene, der sad paa Træerne, glædede sig allerede til at Helge, naar han blev voxen, skulde skaffe dem mange Lig at fortære, og jublede over hans Fødsel. Sigmund havde været ude i Strid; da han kom hjem, gik han til sin Søn med en Løg, og gav ham dermed Navnet Helge, og i Navnfeste Ringstad, Solfjeld, Sneefjeld, Sigarsvold, Haatun og Himmelvang, foruden et godt Sverd. Han opfostredes af en Mand ved Navn Hagal. Da han var femten Aar gammel, sendte Sigmund ham forklædt til Kong Hunding, med hvem han førte Krig, for at udspeide hans Hird. Dette lykkedes Helge, som dog ved Udgangen ej kunde bare sig for at nævne sit virkelige Navn. Han bad en Hyrde-Svend fortælle Heming, Hundings Søn, at den, som de havde haft imellem sig og antog

for Hamal, Hagals Søn, var ingen anden end Helge. Hunding lod sætte efter ham lige til Hagals Gaard, og Helge maatte, for at undgaa Forfølgerne, tage en Trælkvindes Dragt paa sig og dreje Kvernen. En af Hundings Mænd syntes rigtignok, at Trælkvinden havde skarpe Øjne og drejede Kvernen med overordentlig Kraft; men Hagal svarede, at det var intet Under, da hun var Skjoldmø, førend Helge fangede hende. Siden drog Helge afsted paa Hærskibe, angreb og fældede Hunding og fik deraf Tilnavnet Hundingsbane. Da han efter Slaget laa med Flaaden i Brunavaag, kom Valkyrjen Sigrun, Kong Høgnes Datter, ridende gjennem Luften til hans Skibe og gav sig i Tale med ham. Hun spurgte ham om hans Navn, og hun fortalte, at hun allerede vidste hvad han havde udrettet, „thi", sagde hun, „jeg saa dig før paa Langskibene, da du stod i den blodige Stavn og de kolde Bølger legede". Sigrun drog bort, men Hundings fire Sønner æskede Helge til Kamp for at hevne deres Fader, og han fældte dem alle ved Logafjeldene. Træt af Striden satte han sig paa Arestenen (Ørne-Stenen) for at hvile. Da kom Sigrun atter ridende til ham, omfavnede og kyssede ham, og klagede ham sin Nød. Hendes Fader, Høgne, vilde nemlig tvinge hende til at egte den forhadte Hødbrodd, Kong Granmars Søn af Svarinshaug. Helge lovede at bekrige ham, og udrustede en stor Hær, ogsaa Sinfetle fulgte med. Paa Sejladsen fik de et svært Uvejr, men med Et kom der ligesom Lynstraaler og slog ned i Skibet: det var Sigrun, som kom ridende med 8 andre Valkyrjer, og reddede dem fra Havsnøden. Kong Granmars Sønner sade paa et Bjerg ved Svarinshaug og saa Skibene komme. Gudmund, en af Sønnerne, ilede ned til Havnen og gik op paa et Bjerg tætved i samme Øjeblik, Vølsungerne lode Sejlene falde. Gudmund spurgte hvem de vare, og Sinfetle svarede ham, idet han hejsede et rødt Skjold op ved Raaen. Mange Ukvemsord vexledes imellem dem, indtil Helge kom og sagde, at det var langt hæderligere at stride end at mundhugges. Gudmund reed hjem med Krigsbudskab, og Granmars Sønner samlede en Hær. Til deres Hjælp kom ogsaa Høgne, Sigruns Fader, og hans Sønner Brage og Dag; derhos Alf hiin gamle. Slaget stod ved Frekastein. Der fældte Helge alle Kongerne undtagen Dag; han fik Fred og svor Vølsungerne Troskab. Under Slaget kom Sigrun med de øvrige Valkyrjer; hun gik hen paa Valpladsen, hvor Hødbrodd laa, gjennemboret af Helges Sværd, og takkede Helge for hans Daad. Helge beklagede, at han havde voldet hendes Faders og Broders Død, og hun græd, men han trøstede hende med, at Skjebnens almægtige Dom ej kunde rygges. Siden egtede han Sigrun, og underkastede sig Granmars Rige. Men han blev ikke gammel. Dag, Sigruns Broder, blotede til Odin for at hevne sin Fader, og Odin laante ham sit Spyd. Med dette gjennem-

dræbte Dag sin Svoger i Fjaturlund, red derpaa hjem til Sigrun og fortalte hende Drabet. Sigrun sagde, at saa sandt skulde alle de hellige Eder ramme ham, han havde svoret Helge, men som han nu havde brudt; hun tilføjede:

Ej skride Skibet,
som under dig skrider,
om end der blæser
bedste Medbør;
ej løbe Hesten,
som under dig løber,
om end din Fjende
dig følger i Hælen.
Ej bide Sverdet,
som du svinger,
uden det synger
dig selv om Hov'det;
da først var Helges
Død ret hevnet,
hvis du var en
Varg udi Skoven,
uden alt Gods,
uden al Glæde,
fik blot døde
Kroppe til Føde.

Dag sagde, at hans Syster var rasende, siden hun forbandede sin Broder; han skød al Skylden paa Odin, og bød hende røde Guldringe og det halve Rige, men hun sagde, at intet kunde erstatte hende Helges Tab. Der blev opkastet en Høj over Helge, og da han kom til Valhall, bød Odin ham at raade med sig, men Helge bød Hunding at udføre de laveste Sysler (se Side 48). En Aften gik Sigruns Trælkvinde forbi Helges Høj, og saa hvorledes han red til Højen med mange Mænd; hun spurgte ham om det kun var Skuffelse, eller om Ragnarøk var kommen, siden de døde Mænd vare ude at ride, eller om Heltene havde faaet Hjemlov. Helge sagde at det sidste var Tilfældet, og Pigen gik hjem for at melde Sigrun det. Sigrun gik i Højen til Helge, og jublede over at see ham igjen; „men", spurgte hun, „hvorfor er dit Haar rimet, du selv blodbesprængt og dine Klæder iiskolde"? „Det er din Skyld", sagde han, „thi du græder saa bitre Taarer hver Aften inden du gaar til Sengs; hver Taare falder paa mit Bryst, iiskold, gjennemborende og kvælende; om vi end miste vore Kjære og vore Lande, skulle vi dog drikke dyre Drikke, og ingen Mand skal kvæde Sørgesange, fordi han seer Saar paa mit Bryst". Sigrun redede en Seng i Højen for at hvile i hans Arm, og han sagde: „nu er Intet umuligt, siden du, hvide, levende Kongedatter, hviler i mine, den Livløses Arme; men nu er det Tid for mig at ride min flygtige Vej; jeg skal være vestenfor Bæv-Rast inden Salgovne (Hanen i Valhall) vækker Sejerfolket (Einherjerne). Helge reed bort, men den anden Nat væntede Sigrun ham forgjæves. Da sørgede hun sig til Døde inden kort Tid.

Helge Hundingsbane og Sigrun vare egentlig Helge Hjorvardssøn og Svaava Eilimesdatter, gjenfødte i andre Legemer. Men ogsaa Helge

Hundingsbane og Sigrun bleve, som det siges, gjenfødte som Helge Haddingjaskade og Kaara Halfdansdatter.

Anm. Om Helge Hundingsbane fortælles der endeel i Vølsunga-Saga, men det meste findes dog i de to Eddakvad Helgakviða fyrsta, der og kaldes Völsungakviða forna, og Helgakviða önnur. Den første handler vidtløftig om Helges Fødsel, Nornernes Spind, Rejsen til Logafjeld, Gudmunds og Sinfetles Mundhuggeri ved Svarinshaug og Slaget ved Frekasteen; den anden beskriver Helges Besøg hos Hunding, hans Samtale med Sigrun i Brunavaag, Slaget ved Frekasteen, Helges Fald og hans Samtale med Sigrun i Højen. Da Helge var den gjenfødte Helge Hjørvardssøn, og det udtrykkelig heder, at han ved Frekasteen fældte Alf hiin gamle blandt de andre Fyrster, indlyser Rimeligheden af den ovenfor (S. 115) omtalte Gisning, efter hvilken det var Helge Hjørvardssøn selv, som lovede Svaava ej at komme igjen, inden han havde hevnet sin Død. Helges Banemand var Alf, og denne er vel neppe nogen anden end Alf hiin gamle. Saa vel den ældre Helges Drab, som Alfs Fald, eller Hevnens Fuldkommelse, fandt Steed ved Frekasteen (ɔ: Ulvens Steen).

Helges og Sigruns Gjenfødelse som Helge Haddingjaskade og Kaara omtales i et prosaisk Tillæg til Helgakviða II. Her nævnes ogsaa et Kvad kaldet Káruljóð, der skal have handlet om Helge og Kaara, men dette Kvad er nu ej længer til; Helge Haddingjaskade omtales ogsaa (under Formen Haddingjaskate) i det bekjendte norske genealogiske Skrift Fundinn Noregr. Her heder det, at Hadding, Raums Søn, Nors Sønnesøn, var Konge over Haddingjadal og Thelemarken; hans Søn var Hadding, Fader til Hadding, Fader til Høgne den Røde, efter hvilken der igjen herskede tre Haddinger; med en af dem var Helge Haddingjaskate.

Saxo veed ogsaa, at der var en Helge Hundingsbane, men han forverler ham blot med Helge Halfdanssøn, Rolf Krakes Fader.

Sinfetle.

64. Sinfetle, Sigmunds ældste Søn, laa imidlertid fremdeles paa Krigstog. Engang fik han see en smuk Kvinde, som han fattede Kjærlighed til, og friede til hende, men det samme gjorde ogsaa Roar, hans Stifmoder Borghilds Broder, og deraf opstod Uvenskab, hvorpaa Enden blev, at Sinfetle dræbte Roar. Da han kom hjem, vilde Borghild jage ham bort, men Sigmund tilbød hende Bøder for hendes Broder, og hun maatte tage derimod. Hun gjorde nu et stort Arve-Øl efter Roar, hvortil mange fornemme Mænd bleve indbudne. Hun rakte Sinfetle et stort fyldt Drikkehorn, men hun havde blandet Drikken med Edder, for at dræbe ham. Han saa ned i Hornet, vendte sig mod Sigmund og sagde: „Drikken er giftig, Fader". Sigmund, der taalte alslags Gift, tog Hornet og tømte det. Borghild rakte Sinfetle et andet Horn, men han merkede atter Uraad, og Sigmund drak for ham. Tredje Gang rakte hun ham Hornet og bad ham drikke, hvis han havde Vølsungernes Mod. Sigmund, der nu var saare drukken, sagde: „du kan jo sie Drikken gjennem

Skjegget". Sinfetle drak, men faldt strax død ned. Sigmund tog Sønnens Lig og bar det lang Vej bort, indtil han kom til en smal Fjord; der laa en liden Baad med en Mand i. Manden tilbød Sigmund at sætte ham over, men da Liget var lagt ned i Baaden, kunde denne ikke bære mere, og Sigmund skulde gaa omkring. Men aldrig saasnart havde Manden sat fra Land, førend han forsvandt med Baaden. Sigmund gik hjem igjen, og jog Borghild bort. Hidtil havde han, saalænge han var gift med hende, boet i Danmark, hendes Rige; nu drog han syd efter til det Rige, han havde i Frankland, og opslog sin Bolig der.

Anm. Sagnet om Sinfetles Endeligt fortælles baade i Volsungasaga, og i den ældre Edda, dog ej i noget Kvad, blot korteligen i ubunden Stil. Færgemanden, der forsvandt med Sinfetle, var rimeligviis Odin selv, der paa denne Maade søgte at sikre sig den gjæve Helt, som kanskee ellers vilde have tilfaldet Hel, da han ej faldt i Kampen.

Sigmunds Død.

65. Der var en mægtig og anseet Konge ved Navn Eilime, til hans smukke Datter Hjørdis bejlede Sigmund, efter at han havde forskudt Borghild. Til hende bejlede ogsaa Kong Lyngve, Hundings Søn, der var undsluppet Nederlaget ved Frekasteen. Eilime overlod sin Datter Valget, og hun foretrak Sigmund for hans Berømtheds Skyld, saa gammel som han var. Han egtede Hjørdis og drog hjem med hende, ledsaget af Svigerfaderen Eilime. Da samlede Lyngve og hans to Brødre, Alf og Heming, en Hær, drog imod Sigmund, og udeskede ham til Kamp. Sigmund modtog Udfordringen, men lod imidlertid Hjørdis kjøre ind i en Skov med en Trælkvinde og meget Gods, at hun kunde være skjult for Fienden. I Slaget kæmpede Sigmund med overordentlig Tapperhed og ingen kunde staa sig imod ham, førend der kom en gammel eenøjet Mand i Lyngves Hær med en blaa Kappe om sig og et Spyd i Haanden. Han gik mod Sigmund, holdt Spydet imod hans Hugg, og strax gik Sigmunds ypperlige Sverd i to Stykker. Nu vendte Lykken sig, og Enden blev, at Sigmund og Eilime faldt med Størstedelen af deres Folk. Lyngve ilede til Kongsgaarden for at tage Hjørdis fangen, men fandt hverken hende eller noget af Godset; derfor nøjedes han med at underkaste sig Riget og drage hjem. Men Natten efter Slaget gik Hjørdis ud paa Valpladsen og fandt Sigmund, der endnu ikke var død. Hun spurgte, om han kunde læges. Men han vilde ej engang forsøge derpaa, da hans Lykke var svunden; „dog vil du føde en Søn", sagde han, „som skal blive den ypperste af vor Æt; gjem de to Stykker af mit Sverd til ham; deraf kan der smedes et godt Sverd, som skal hede Gram: det skal han bære og udrette mange overordentlige Bedrifter". Hjørdis sad over Sigmund indtil han døde, derpaa tog hun Sverdstykkerne, byttede Klædedrag-

ten med sin Trælkvinde og gik ned til Søen, hvor der just laa nogle Vikingeskibe, anførte af Alf, Kong Hjalpreks Søn af Danmark. Han tog vel imod dem, Trælkvinden fortalte ham om Sigmunds Fald og viste ham hvor Skattene laa, som han fik bragt ombord; derpaa sejlede han til Danmark med dem, i den Tanke at Hjørdis var Trælkvinde, men Trælkvinden Kongedatter. Hans Moder blev opmærksom paa, at Hjørdis havde fornemmere Væsen og var smukkere, og fik Alf til at sætte dem begge paa Prøve. Han spurgte dem engang: „hvad Mærke have I vel paa at det lider mod Natten, naar I ej kunne see Maanen?" Trælkvinden svarede: „vi vare i Barndommen vante til at drikke meget i Otten, og derved vaagner jeg stedse paa den Tid: det er mit Mærke". Kongen lo og sagde: „ilde var den Kongedatter vant". Hjørdis sagde: „min Fader gav mig en lille Guldring med den særegne Beskaffenhed, at den kjølner i Otten paa min Finger: det er mit Mærke". Kongen sagde: „der var fuldt op af Guld, hvor Trælkvinderne bare det, men nu skjønner jeg nok, at du har ført mig paa Lyset, hvilket du ej havde behøvet. Dog tilbyder jeg dig min Haand, og jeg skal egte dig, naar du har født dit Barn". Hun tilstod Alt og tog gjerne derimod.

Anm. Den ældre Edda fortæller blot, at Sigmund faldt, og at Hjørdis egtede Alf, Hjalpreks Søn; den vidtløftige Fortælling findes i Vølsungasaga. Dog er den sikkert ligesaavel grundet paa gamle Kvad, som de øvrige Beretninger; desuden henvises til de her fortalte Begivenheder i de ældre Eddadigte. Den yngre Edda, som omtaler Hjalprek, kalder ham Konge i Thjod; saaledes kaldes i Vølundarkvida ogsaa Nidads Rige, og Navnet kan baade betyde Thy i Jylland og et Folk i Almindelighed. Egentlig har da vel Hjalprek kun været kaldet Þjódkonungr ɔ: Folke- eller Overkonge; siden har man gjort ham til Konge i Thy, og endelig i Danmark. Den gamle eenøjede Mand, som var Skyld i Sigmunds Fald, var naturligviis Odin. Han syntes nu vel, at Sigmund havde gjort Fyldest for sig i Livet, og ønskede at faa ham til sig som Einherje i Valhall.

Sigurd Favnesbane.

66. Hjørdis fødte en Søn, som blev kaldet Sigurd. Han havde arvet sin Faders hvasse Øjne, og efter som han voxede til, viste det sig, at Ingen var hans Mage i Vext og Legemsfærdighed. Han opfostredes hos Kong Hjalprek: hans Opdrager hed Regin, en kyndig Smed, forfaren i alskens Idrætter, hemmelige Runer og Tungemaal, hvori han oplærte Sigurd. Regin var Søn af den rige Dverg Reidmar, der foruden ham havde to andre Sønner, Oter og Favne eller Fadme (Fáfnir eller Faðmir, d. e. den favnende). Oter forvandlede sig ofte til en Fiske-Oter og fangede Lax i en Fos ikke langt fra Reidmars Huus. Fossen kaldtes Andvare-Fos, fordi Dvergen Andvare opholdt sig der i en Gjeddes Skikkelse. Engang var Odin, Loke og Høne ude at vandre. De kom til Fos-

sen, og saa en Oter spise en Lax saa graadigt, at den lukkede Øjnene. Loke tog en Steen, kastede den i Oterens Hoved og slog den ihjel. Han var nok saa stolt af at have faaet en Lax og en Oter i eet Kast. De toge Fangsten med sig og gik ind til Reidmar, hvor de bade om Natteleje og viste ham deres Fangst. Men Reidmar gjenkjendte strax sin Søn Oters Skind, som de havde flaaet af, og ved Hjelp af Regin og Favne fik han Aserne fangne og bundne. Aserne tilbøde at ville give for deres Liv alt hvad Reidmar fordrede, og han sagde, at de skulde fylde Oterskindet med Guld og endda tilhylle det aldeles udentil. De lovede det, aflagde Ed derpaa og bleve løste. Loke drog hen til Ran og fik laant hendes Net, med det gik han til Fossen og fangede Dvergen Andvare. Han truede at dræbe ham, hvis han ej udleverede alt det Guld, han ejede. Nu kom han frem med en uhyre Mængde. Da fik Loke see, at han endnu holdt en lille Guldring tilbage, og Loke befalede ham at komme frem med den, men han bad for sig: dog det hjalp ikke; Loke fik den, og Dvergen smuttede ind i en Steen, men sagde i Aabningen: „Dvergens Ring skal volde tvende Brødres Død, og aatte Ædlingers Ulykke: ikke skulle Mange nyde godt af mit Gods". Saaledes heftedes en Forbandelsesdom ved Guldet, især ved Ringen, ligesom ved Tyrving, og Loke glædede sig over at det ej skulde bringe Reidmar Held. Han kom med Skatten, og Reidmar fyldte først Skindet; siden rejste han det op og lod det tilhylle udentil; da medgik alt Guldet paa Ringen nær, som Odin gjemte for sig selv. Men Reidmar opdagede dog et Haar ved Munden, som endnu ikke var skjult. Derfor maatte Odin frem med Andvare-Ringen, og Loke gjentog Forbandelsen over den.

Regin og Favne bade deres Fader om en Deel af Guldet i Broderbod, men han negtede dem det, og derfor dræbte Favne ham sovende. Favne tog nu alt Guldet efter sin Fader tilligemed en Ogeshjelm, han ejede, og det kostelige Sverd Rotta (Hrótta), men Regin, som intet fik, flygtede til Kong Hjalprek, og blev hans Smed. Favne forvandlede sig til en stor Edderorm, og gjorde sig et Leje paa Gnitaheden, hvor han stedse rugede over Skatten.

Regin opmuntrede Sigurd til at dræbe Favne og tage Skatten, hvorved han vilde indlægge sig stor Hæder. Hjalprek gav Sigurd den ypperlige Hest Grane, af Sleipnes Æt, hvilken hidtil Ingen havde kunnet bestige, og Regin smedede ham et Sverd. Men da Sigurd skulde prøve Sverdet ved at hugge i Regins Ambolt, gik det itu; et nyt Sverd, han smedede, havde samme Skjebne. Da gav hans Moder ham begge Stykkerne af Sigmunds Sverd, og dem lod han Regin smede sammen til et straalende Sverd, Gram. Gram udholdt Amboltprøven, thi Sigurd kløvede den lige til Foden, uden at Klingen led noget Skaar; derpaa lagde

han Uld i Rhinfloden, og lod det drive ned mod Sverdseggen; den skar det igjennem.

Nu bad Regin ham strax drage ud mod Favne, men først vilde Sigurd hevne sin Fader. Først søgte han Raad hos den vise Gripe, Dronning Hjørdis's Broder, og denne forudsagde ham hele hans tilkommende Skjebne. Dernæst bad han Hjalprek om Understøttelse til at bekrige Hundingssønnerne. Han fik alt hvad han ønskede, og han sejlede afsted i et prægtigt Optog. De fik et haardt Uvejr og kom til en Bjergodde, hvor der stod en Mand med grøn Trøje, blaa Burer og Spyd i Haanden; han raabte til Skibene, og spurgte, hvo der sejlede. Regin svarede, at det var Sigurd, og spurgte om hans Navn. Han sagde at han engang hed Nikar, men man kunde kalde ham Bjergekallen, eller Feng, eller Fjølne, hvad man vilde. Sigurd bad ham følge med: han gjorde saa, og strax blev der den allerbedste Medbør. Sigurd spurgte ham hvad der gav bedst Lykke i Kampen; han svarede: „da er det godt at ledsages af den sorte Ravn; det er godt ved sin Udfart at møde to berømmelige Mænd; det er godt, hvis du hører Ulven tude under Asketræet og seer den gaa foran. Men Ingen skal stride lige over for Solen, thi ene de nyde Sejren, som kunne see; og det er stort Uheld, hvis du snubler paa Udfarten. Kæmmet og twættet og mæt skal Enhver være om Morgenen, thi det er uvist hvad Aftenen bringer". Toget fortsattes, og Sigurd holdt et blodigt Slag med Hundings Sønner. Lyngve blev fangen og hans Brødre dræbte, siden lod Sigurd efter Regins Raad riste en Blodørn paa Lyngves Ryg, det vil sige, skære Ribbenene fra Ryggen og drage Lungen ud.

Derpaa drog Sigurd med Regin hen til Gnitaheden for at dræbe Favne. Regin raadede ham at grave en Grav tvert over den Vej, hvor Favne plejede at krybe efter Vand; Sigurd gjorde saa, men Regin skjulte sig af Rædsel. En gammel Mand kom til Sigurd, og viste ham, at han burde grave flere Grave, for at han kunde sidde i een, medens Ormens Edder flød i den anden, ellers kunde det bekomme ham ilde. Saaledes lærte Sigurd første Gang at indsee Regins svigefulde Sindelag imod ham. Han grov flere Grave, men gjemte sig i een, og da nu Favne kom, edderspru-dende og veltende sig saa haardt, at Jorden rystede, skyndte Sigurd sig at stikke Sverdet i dens venstre Side lige til Hjaltet. Sigurd ilede op, og Ormen, der følte sit Banesaar, spurgte ham hvad han hed, thi naar en dødelig saaret fik sin Banemands Navn at vide, troedes hans Forbandelser sikkert at kunne ramme denne. Sigurd vilde derfor ikke i Førstningen sige sit Navn, men Favne gjorde ham det til en Æressag, og nu fortalte han det. Favne gjentog Forbandelsen, der hvilede over de Skatte, som nu maatte falde i Sigurds Magt. Sigurd spurgte Favne om flere

Gudelæren betreffende Gjenstande, og efter at have besvaret dem, døde Favne. Da Sigurd tørrede Favnes Blod af Sverdet, kom Regin tilbage fra sit Smuthul, og lykønskede ham til hans berømmelige Daad, men lod tillige Ord falde om at Favne var hans Broder, og at Sigurd derfor skyldte ham nogen Bod; han bad om Favnes Hjærte, og om at Sigurd vilde stege det for ham. Sigurd tilstod ham denne Bøn; Regin skar Hjærtet ud med sit Sverd Ridil og drak af Favnes Blod, siden lagde han sig til at sove. Sigurd tændte Ild og begyndte at stege Hjærtet paa en Teen; da han med Fingeren vilde forsøge om det var fuldstegt, brændte han sig paa det hede Fedt, og stak Fingeren i Munden for at lindre Smerten; noget af Fedtet fulgte med, og da det kom paa Tungen, merkede han strax, at han forstod Fuglenes Røst. Han hørte nogle Fugle i et Træ tæt ved ham sige: „Sigurd gjorde klogere i at spise Hjærtet selv, da vilde han blive den viseste af Alle; han burde dræbe Regin, der tænker paa at svige ham; han burde siden tage Favnes Skat og ride bort dermed". Sigurd gjorde saa, hug Hovedet af Regin, spiste Favnes Hjærte og drak hans og Regins Blod. Da hørte han Fuglene fremdeles sige, at han burde ride op paa Hindarfjæld, der var rundt om omspændt af Ildsluer, dem burde han gjennemfare og befri den dejlige Skjoldmø, som der laa i Trylleføvn. Sigurd gik nu til Favnes Leje, der var et ordentligt Huus med Bjelker og Døre, alle af Jærn. Guldet laa begravet i Jorden; han tog det altsammen, tilligemed Favnes øvrige Skatte, Øgeshjelmen, en Guldbrynje og Sverdet Rotta. Han fyldte to store Kister dermed og lagde dem i Kløv paa Grane; derpaa vilde han drive Hesten foran sig, men den gik ikke af Stedet, førend Sigurd selv satte sig op. Sigurd kaldtes fra denne Tid af Favnesbane (fáfnisbani).

Anm. Alt dette berettes baade i Eddadigtene (nemlig Sigurdakvida fyrsta, Sigurdarkvida önnur og Fáfnismál), i den yngre Edda og i Volsungasaga. Beretningen er vidtløftigst i denne, kortest i den yngre Edda. Enkelte ubetydelige Uovereensstemmelser findes hist og her. Desuden fortælles Alt udtogsviis i det fabelagtige Sagn om Norna-Gest og hans Besøg hos Olaf Tryggvesson.

Den yngre Edda anmerker, at Skalderne efter disse Sagn plejede at kalde Guldet „Oters Bod", „Æsernes Løsepenge", „Favnes Bol", „Gnitahedens Malm", „Granes Byrde". Disse Omskrivninger, og andre lignende hentede sammestedsfra, træffer man i mængdeviis i de gamle Skaldekvad. Sverdet Hrótta er maaskee det samme, som i Beowulfsdigtet kaldes Hrunting.

Niflungerne. Sigurds Drab.

67. Sigurd reed nu sønder ud imod Frankland og op paa Hindarfjæld. Paa Fjældet saa han et stor Lys, som om der brandt en Ild; da han kom nærmere, saa han at det var en Skjoldborg, over hvilken der

knejsede et Merke (Banner). Han gik ind i Skjoldborgen og fandt der en Kvinde sovende, ifort fuld Rustning. Han vilde tage Rustningen af hende, men Brynjen var ligesom fastgroet til Kjødet, og han maatte derfor skære den op med Gram. Hun satte sig op, og spurgte hvo der vakte hende af den dybe Søvn. Han nævnte sit Navn, og hun udbrød i en Beklagelse over Odin, fordi han havde dysset hende i Søvn. Sigurd spurgte hende om hendes Navn; hun tog et Horn med Mjød, gav ham Velkomstdrik og ønskede Dagens, Nattens, Asers og Aasynjers Gunst ned over dem begge. Sigrdriva var hendes Navn, og hun var en Valkyrje, men da hun engang havde fældet en Konge, hvem Odin havde lovet Sejeren, stak han hende til Straf med Søvn-Torn, og sagde at hun aldrig mere skulde vinde Sejer i Strid, og at hun skulde komme til at gifte sig. Hun lovede derimod aldrig at egte nogen Mand, der kunde føle Rædsel. Derpaa var hun sunken i sin dybe Trylleføvn, og først Sigurd vakte hende. Sigurd spurgte hende om Visdom fra fremmede Verdener: hun rakte ham en Drik og sagde: „jeg bringer dig en Drik, Stridskæmpe, blandet med Kraft og Hæder, der er fuldt af Sang og lægende Tegn, og gode Galdre og Gammen-Runer.

Sejrruner skal du riste naar du vil have Sejer, nogle paa Skeden, nogle paa Fæstet, og nævne to Gange Ty.

Ølruner skal du kunne, naar du ej vil, at den Kvinde, du troer, skal svige dig; rist dem paa Hornet, paa Haandbagen, og merk paa Neglen et Naud (Runen ᚾ d. e. N). Ølet skal du signe, vogte dig for Fare, og kaste Løg i Drikken; da kan aldrig Mjøden blive dig meenblandet.

Bjergruner skal du kunne, hvis du vil forløse fødende Kvinder; de skulle ristes paa Loven (den hule Haand), og spændes om Lederne med Bøn om Disernes Hjelp.

Brimruner skal du kunne, hvis du vil bjerge Skibe paa Sø; rist dem paa Stavnen, paa Styrebladet og læg Ild ved Aarefaldet; da er Brændingen aldrig saa brat eller Bølgerne saa blaa, at du jo slipper vel derfra.

Limruner (Kvistruner) skal du kunne, hvis du vil være en Læge og forstaa dig paa Saar; rist dem paa Barken og paa et Træ, hvis Grene lude mod Øst.

Maalruner skal du kunne, hvis du vil, at Ingen skal hevne sin Harme over dig; de omvindes, omvæves og sammensættes paa Thinget hvor højeste Dom afsiges.

Hugruner (Tankeruner) skal du kunne, naar du vil være klogere end Andre; dem opfandt Ropt (ɔ: Odin) af de Draaber, der flød fra Heiddraupnes Isse og Hoddropnes Horn; han stod paa Bjerget med straalende Sverd, og med Hjælm paa Hovedet. Da sagde Mimes

Hoved glad det første Ord og sande Taler: at de vare ristede paa Skjoldet, som staar for den skinnende Gud; paa Aarvaks Øre og Alsvinns Hov, paa Hjulet under Røgnes (Odins) Vogn, paa Bjørnens Lab og Brages Tunge, paa Ulvens Kløer og Ørnens Neb, paa blodige Vinger og paa Broens Ende, paa den løsende Haand og det lægende Spor, paa Glar, paa Guld og paa Mændenes Jøser, paa Viin, paa Vyrter og Valens Sæde, paa Gungnes Odd og paa Granes Bryst, paa Nornens Negl og Uglens Neb. Alle som der stode paaristede bleve afskavede, blandede med hellig Mjød og sendte videnom; nogle ere hos Alfer, nogle hos Æser, nogle hos de vise Vaner, nogle hos Mennesker. Det er Borgruner, Bjergruner, Ølruner og herlige Kraftruner, for hver den som kan nytte dem uforvildte, uspildte. Nyt du dem, hvis du lærte det. Vælg nu selv endvidere mellem Tale og Taushed, thi alt Meen har sit Maal". „Jeg flygter ikke, om du end vidste mig fejg", sagde Sigurd, „thi jeg er ej født med Frygtsombed". Da fortsatte hun: „vær tro og oprigtig mod dine Venner, og hevn dig først seent, om de forsee sig imod dig; sverg aldrig Meened; twist aldrig til Thinge med dumme Folk; thi uforstandig Mand siger ofte værre Ord end han selv veed, og alt er farligt, hvis du tier dertil; da troes du at være frygtsom eller Paasagnet sandt: nej dræb ham anden Dag og løn ham saa hans Løgn. Tag aldrig ind hos en Hex, om end Natten overrasker dig; lad aldrig fagre Kvinder besnære dig; twist aldrig med drukne Mænd; strid heller mod dine Uvenner end at du skulde synes frygtsom; forlok ingen Mands Kone; giv altid de Døde en ordentlig Begravelse; tro ikke den, hvis nærmeste Frænder du har dræbt; thi ofte sidder en Ulv i en ung Søn. Vogt dig for dine Venners List". „Klogere er Ingen paa Jorden, end du", sagde Sigurd; „dig vil jeg egte og ingen anden". „Dig ønskede jeg ogsaa helst til Mand blandt Alle, naar jeg kunde vælge", sagde Sigrdriva.

Derpaa red Sigurd afsted indtil han kom til Kong Gjuke, der herskede søndenfor Rhinen. Gjukes Børn, Gjukungerne, vare dejlige og sterke fremfor Andre, de hedte Gunnar, Høgne, Guttorm og Datteren Gudrun. Gjukes Hustru var den troldkyndige Grimhild. Sigurd blev overmaade vel modtagen hos Gjuke, og Grimhild ønskede intet heller end at han maatte vorde hendes Svigersøn, men han elskede Sigrdriva endnu og tænkte stedse paa hende. Derfor prøvede Grimhild Tryllemidler; hun tillavede en Glemselsdrik og rakte Sigurd den; aldrig saasnart havde han drukket deraf, førend han aldeles glemte Sigrdriva, og en Stund efter fattede han Kjerlighed til Gudrun, egtede hende og indgik edeligt Broderskab med hendes Brødre. Sigurd gav Gudrun at æde af Favnes Hjærte, som han førte med sig, og hun blev nu meget grummere end forhen.

Grimhild raadede nu sin Søn Gunnar at frie til Brynhild Budle-datter. Hun opholdt sig hos sin Broder, Kong Atle i Hunaland; om hendes Sal brandt en Luekreds (vafrlogi), og hun havde lovet, ingen anden at egte, end den, der kunde ride gjennem Luen. Gjukungerne (der ogsaa kaldtes Niflunger) og Sigurd begave sig paa Vejen til hende. Men da Gunnar drev sin Hest Gote mod Ilden, hoppede den tilbage. Sigurd laante ham Grane, men den vilde ikke af Stedet. Da maatte Sigurd og Gunnar skifte Udseende, og Sigurd satte sig op paa Grane i Gunnars Skikkelse med Gram i Haanden og Guldsporer paa Fødderne. Nu løb Grane afsted, medens Ilden æsede, Jorden skalv og Luen slog mod Himlen. Sigurd gik ind i Brynhilds Sal, og holdt Bryllup med hende, men lagde om Natten Sverdet Gram mellem sig og hende. Om Morgenen gav han hende Andvare-Ringen til Morgengave, og fik en anden Ring af hende i Stedet, reed ud igjen, og byttede atter Skikkelse med Gunnar. Brynhild fulgte dem siden til Gjuke, og Bryllupet blev holdt. Men hiint Bedrag hevnede sig selv. Det var dog med Sigurd, ej med Gunnar, at Brynhild havde byttet Ring; og hvad enten den skjebnesvangre Andvare-Ring udøvede en hemmelighedsfuld Tiltrækningskraft, eller Sigurds egen Personlighed indtog hende: det varede ej længe, førend hendes hele Hu stod til Sigurd, ligesom hun heller ikke var ham ligegyldig.

Engang gik Brynhild og Gudrun ud i Rhinen for at vaske deres Haar. Brynhild vadede længere ud, og sagde at hun, som havde den modigste Mand, ej vilde vaske sig i det Vand, der randt fra Gudruns Haar. Gudrun gik ud i Aaen efter hende, og sagde, at hun havde størst Ret til at staa øverst, da ingen Mand kunde maale sig med Sigurd Favnesbane. „Det var dog endnu mere", sagde Brynhild, „at Gunnar reed igjennem Ildkredsen, men Sigurd vovede det ej". Gudrun lo og sagde: „tror du at det var Gunnar, som reed derigjennem? nej langtfra; det var den, som satte Andvare-Ringen paa din Haand, og fik den Guldring af dig, som jeg nu bærer her; han gik til Sengs med dig, og jeg tror slet ikke at det var Gunnar, som vandt Andvare-Ringen paa Gnitahede". Brynhild gjenkjendte sin Ring paa Gudruns Haand, forstod det Hele, blegnede og taug. Brynhild var den følgende Aften og Dag taus og nedslagen. Gudrun bad hende være lystig, men Brynhild sagde: „du er altfor grusom imod mig". „Hvad fejler dig da", spurgte Gudrun. „Du skal undgjelde", sagde Brynhild, „at du har faaet Sigurd og ikke jeg, thi jeg under dig ham ikke". „Du er jo nok saa godt gift", sagde Gudrun. „Ak nej", sagde Brynhild, „jeg bliver aldrig tilfreds, saa længe du har en berømmeligere Mand end jeg, og Sigurd har ikke sin Lige; han overvandt Favne, og det er mere værd end hele Gunnars Rige. Han dræbte Ormen, og det vil spørges saa længe Verden staar, men Gunnar torde ej ride gjennem Ilden". „Det

var jo Grane, som ej vilde røre sig under Gunnar", sagde Gudrun; „han selv havde nok Mod dertil". „Lad os ej twiste derom", sagde Brynhild; det er altsammen Grimhilds Skyld, men gid I kun saa sandt maa nyde godt af Sigurd, som I ej have sveget mig"!

Brynhild lagde sig syg, og Gunnar gik hen at trøste hende, og bad hende aabne sit Hjerte for ham: hun vilde ikke. Da bad han Sigurd forsøge; han samtalede med hende, tilstod hende sin Kjerlighed, og tilbød sig endog at forskyde Gudrun og egte hende. Men dertil var hun for stolt, og Sigurd sørgede saaledes herover, at Ringene i hans Brynje brast om hans Sider. Heller end at egte ham paa denne Maade, vilde hun see ham død, saa at hverken Gudrun eller hun skulde nyde mere godt af ham. Hun eggede Gunnar til at dræbe Sigurd, foregivende at han havde sveget dem begge. Gunnar var let at opegge, og raadslog med sin Broder Hogne om denne Sag; han syntes ej derom, da de jo havde svoret sig i Broderskab med Sigurd, men han foreslog, at de skulde overtale deres unge, uforstandige Broder Guthorm dertil, thi han var ej bunden af Eden. For at gjøre ham des mere behjertet, gave de ham en Orm og Ulvekjød at spise: da blev han saa grum, at han strax var rede til at udføre Nidingsverket. Han overfaldt Sigurd, som sov ved Gudruns Side, og gjennemborede ham med et Sverd. Sigurd havde altid Gram hos sig, og kastede det, da han følte Saaret, efter Guthorm med saadan Kraft, at det skar ham over paa Midten. Sigurds og Gudruns unge Søn Sigmund blev ligeledes dræbt. Da Gudrun vaagnede og saa Sigurd ligge død ved sin Side, kunde hun i Førstningen ikke græde, men hendes Hjærte var nær ved at briste. Kvinder og Mænd forsøgte at trøste hende, men forgjeves. Først da Guldrand, Gjukes Datter, drog det Klæde af Sigurd, som man havde lagt over ham, og hun atter saa hans Øjne brustne, og hans Hoved blodigt, sank hun grædende tilbage; Taarerne strømmede stride, og hun fandt Ord for sin Klage. Brynhild hørte det og lo, saa Gaarden gjenlød. „Nu kunne I nyde godt af Eders Lande og Mænd", sagde hun, „siden Sigurd, der altid var Eders Mester, er ombragt". Men Gunnar sagde: „Ti, du Hevngjerrige, du har egget os til Daaden, og hvorfor skifter du nu Farve?" Hun svarede: „jeg levede hædret og lykkelig i min Broder Atles Huus; jeg vilde ingen Mand have førend I, Gjukunger, kom ridende i Gaarden; da trolovede jeg mig med den Herre, der sad paa Granes Ryg, han var en anden Mand, end I. Viid nu, at Sigurd aldrig var Eder troløs; Sverdet Gram, hvis Egg er hærdet i Edder, lagde han imellem mig og sig; og I have derimod sveget Eders Eed. Nu skjøtter jeg ej længer om at leve, thi Sigurd var min eneste Kjærlighed, og Fortvivlelsen drev mig til Alt; min Broder Atle vil vide at hevne, hvad jeg har lidt, og han vorder mægtigere end I". Gunnar bad hende inder-

lig at afstaa fra sit Forehavende, men Høgne sagde, at det ej nyttede at afholde hende derfra, thi hun var fra Begyndelsen af fød til Ulykke. Derpaa betragtede hun endnu engang sine Kostbarheder, sine Terner og Kvinder, og gjennemborede sig med et Sverd. Før sin Død bad hun Gunnar lægge hende og Sigurd paa eet Baal, omgive Baalet med Telte, blodbesprængte Klæder og Skjolde, og med Stridsmænd: „brænd", sagde hun, „paa Sigurds anden Side mine Tjenere, prydede med Smykker, to ved Hovedet, to ved Fødderne, og to Høge; læg endnu engang Sverdet Gram imellem os, som hiin Bryllups-Nat. Da bliver Sigurds Valhallsfart prægtig nok, naar saa mange Folk, fem Trælkvinder og aatte Tjenere følge ham, da slaa Valhalls Porte ikke i paa hans Hæle". Derpaa opgav hun sin Aand. Baalet blev bygget som hun befalte det, og der blev baade hun og Sigurd brændte. Brynhild for ad Helvejen til paa en prægtig Vogn, der ogsaa var lagt paa Baalet. En Gygr paa Vejen vilde negte hende at komme videre og bebrejdede hende hendes Ondskab, men Brynhild undskyldte sig med, at det alene var Gudruns fornærmelige Ord, som havde opegget hende. „Thi", sagde hun, „altfor ofte fødes Kvinder og Mænd til Ulykke, men nu skulle Sigurd og jeg atter forenes. Synk derfor du Gyge-Yngel!"

Anm. Alt dette fortælles noget kort i den yngre Edda, men fuldstændigt i den ældre Eddas Sigrdrífumál, Sigurdarkvida III., Brynhildarkvida, Helreid Brynhildar og Gudrúnarkvida I. samt Vølsungasaga. Paa begge disse Steder forekommer det Kvad om Runer, hvis Indhold ovenfor meddeles. Det var i Oldtiden en almindelig Tro, at man ved at stikke En med den saakaldte Søvntorn kunde bringe ham i en Trylleføvn. Odin var vel opbragt paa Sigrdriva, fordi hun tvertimod hans Bestemmelse havde dræbt den Konge, hvem han havde lovet Sejren. Betydningen af de Runeregler, som meddeles i Sigrdrífumál, er nuomstunder vanskelig at udfinde, men rimeligviis indeholdes her temmelig almindelige Tryllemidler og Besværgelsesformularer, der i Oldtiden brugtes. — Heiddraupne og Hoddrópne omtales ikke andetsteds, og det er vel umuligt at udfinde, hvorvidt der med en af dem menes Hjorten Eikthyrne eller ej. Aarvak og Alsvinn ere Solens Heste. Odin, heder det, har altsaa fundet Runerne, ristede paa forskjellige Steder; han har løst dem, blandet dem i Trylledrik (maaske Suttungs Mjød), og saaledes spredet dem omkring i Verden.

Efter af Sigurd Orm i Øje's Æt var bleven herskende, først i Danmark og siden, eftersom det hed, i Norge, saasom Ragnhild, Harald Haarfagres Moder, udgaves for en Datter af Sigurds Dattersøn Sigurd Hjort, blev det ogsaa Sagnfortællerne magtpaaliggende at sætte den berømte Kongeæt i Forbindelse med Helten Sigurd Favnesbane. Da — man kan ikke nøjagtigt bestemme, naar — udgaves Sigrdriva for at være den samme som Brynhild; og der opstod et heel vidtløftigt Sagn om, hvorledes Sigurd, efter at have gjort hendes Bekjendtskab paa Hindarfjæld, besøgte hende (som Brynhild) hos hendes Fosterfader Heime i Hlymdale, forelskede sig i hende

paany, trolovede sig med hende, og havde med hende Datteren Aaslaug, der siden opfostredes hos Heime. Ved hiint Besøg i Lymdale skulde da Sigurd have givet hende Andvare-Ringen, men siden, da han besøgte hende i Gunnars Skikkelse, havde taget den fra hende igjen, tverti mod hvad der fortælles i den yngre Edda, der intet nævner om hiint Møde hos Heime, eller om at Brynhild var Moder til Aaslaug. Vølsungasaga har hiint vidtløftige Sagn, der for Resten var almindelig udbredt i Norden, og antydes i de fleste Slægtregistere. Af den ældre Edda er uheldigviis paa dette Sted et stort Stykke borte, men da der ej paa andre Steder nævnes noget om Heime eller Aaslaug, eller om Sigrdrivas og Brynhilds Identitet, undtagen i det føromtalte Sigurdarkvida I og Helreid Brynhildar — hvis Indhold kun findes gjengivet i Vølsungasaga, ej i den yngre Edda, og derfor vel neppe ere saa gamle som de øvrige Edda-kvad, — maa man antage, at de ældste Sagn intet have indeholdt derom.

Atle.

68. Nu toge Gunnar og Høgne alle Sigurds Skatte efter hans Død. Men Atle, Brynhilds Broder, paastod at de havde voldet Brynhilds Død, og truede dem med Krig. Der sluttedes dog et Forlig mellem dem, saaledes at Atle skulde have Gudrun til Egte. Gudrun havde imidlertid født en Datter, Svanhild, strax efter Sigurds Død, og var flygtet til Thora Haakonsdatter i Danmark, hos hvem hun opholdt sig i syv Aar. Hendes Moder Grimhild og hendes Brødre droge hen til hende, og søgte at overtale hende til at vende tilbage og egte Atle, men hun vægrede sig standhaftigt, indtil Grimhild gav hende Glemselsdrik; da gav hun sit Samtykke. Hun havde med Atle tvende Sønner. Atle, der eftertragtede sine Svogres store Rigdomme, indbød dem til Gjestebud hos sig ved sin listige Svend Vinge eller Knefrød. Gudrun, som gjennemskuede hans Plan, ristede Runer, hvorved hun advarede sine Brødre fra at komme, og sendte til endvidere Betryggelse Andvare-Ringen, hvori hun havde knyttet et Ulvehaar. Vinge betragtede Runerne undervejs, og saa at de indeholdt en Advarsel, derfor forandrede han dem, saa at de sagde aldeles det Modsatte, og kom med dem til Gunnar og Høgne. Der holdtes et prægtigt Gilde, og Brødrene lovede strax at komme til Atle efter hans Indbydelse. Men om Natten, da Alle vare gangne til Sængs, begyndte Kostbera, Høgnes kloge Hustru, at undersøge Runestaven, og saa nu at der oprindelig havde staaet noget langt andet, end hvad der nu stod. Hun meddelte Høgne denne Opdagelse, men han vilde ikke tro hendes Ord. Glaumvar, Gunnars Hustru, havde den samme Nat drømt allehaande rædselsfulde Ting, og fraraadede ligeledes sin Mand at reise, men han var ikke mindre paastaaelig end Broderen, og saaledes begave de sig paa Reisen. Dog gjemte de før sin Afreise Fafnesguldet i Rhinen. Da de kom til Atles Gaard, tog han strax fiendtligt imod dem; der leveredes et heftigt

Slag, Niflungerne forsvarede sig med største Tapperhed mod Overmagten, men endelig bleve de dog overmandede og begge Brødrene fangne. Gudrun bad sine Sønner at anraabe Atle om Naade for hendes Brødre, men de negtede det. Gunnar og Høgne hensattes hver paa sit Sted, og Atle gik til Gunnar for at faa ham til at bekjende, hvor Skatten laa nedgraven. Gunnar sagde: „før skal jeg see min Broder Høgnes Hjærte blodigt, førend jeg fortæller dig det". Atle gik tilbage, og lod skære Hjærtet af en Træl; man viste Gunnar det, og sagde at det var Høgnes. „Nej", sagde han, „det er Trællen Hjalles Hjærte, thi det skjelver: det vilde aldrig Høgnes Hjærte have gjort". Nu lod Atle virkelig skære Hjærtet ud af Livet paa Høgne, og han lo medens man tilføjede ham denne Kval. Denne Gang kjendte Gunnar strax, at man ikke narrede ham, „men", sagde han, „nu, siden Høgne er død, veed ingen uden jeg, hvor Guldet er, og før skal Rhinen stedse skjule det, før end jeg nævner et Ord derom". Saaledes forblev Favneskatten skjult, og aldrig fandt man den siden. Atle høstede ingen Nytte af sin Svig. I sin Harme lod han Gunnar sætte i en Ormegaard, og binde hans Hænder, men Gudrun sendte ham en Harpe, og paa den spillede han saa dejligt med Tæerne, at Ingen havde hørt Mage dertil og Ormene sovnede, paa en eneste fæl Slange nær, der grov sig ind i hans Bryst og søndersled hans Hjærte.

Atle fortalte Gudrun hvad han havde udrettet, og hun anstillede sig som om hun fandt sig nok saa vel deri, især da han tilbød hende store Rigdomme i Broderbod. Hun gjorde Arveøl efter sine Brødre, men tænkte i sit Hjærte paa at tage den grummeste Hevn. Først dræbte hun de smaa Sønner, hun havde med ham, indrettede deres Hjerneskaller til Drikkekar for Kongen, blandede deres Blod med den Viin, han drak, og lod ham spise af deres Hjærter. Siden fortalte hun ham Altsammen, og han udbrød forfærdet i de haardeste Bebrejdelser. Men hun lod det ej blive derved. Hun kaldte til sig Høgnes efterladte Søn, og overtalte ham til at hevne sin Fader. Om Natten, da Atle var sovnet, gik hun med Brodersønnen til hans Leje, tog et Sverd, satte det for hans Bryst og gjennemborede ham, hjulpen af hiin. Atle vaagnede ved Saaret, og bebrejdede hende hendes Grumhed, men hun svarede, at hun aldrig havde kunnet elske ham, og at hun ansaa ham for usel i Sammenligning med sin forrige Mand, men at hun dog vilde give ham en prægtig Begravelse. Hun holdt sit Løfte, men hans Hall lod hun antænde, og saaledes omkom Atles hele Hird.

Anm. Disse Begivenheder omhandles i Eddakvadene Gudrúnarkvida II og III, Oddrunargrátr, Atlakvida og Atlamál hin grœnlendsku. Det første beskriver, hvorledes Gudrun beklagede sig over alle sine Ulykker for Kong Thjodrek, der efter Tabet af alle sine Mænd opholdt sig ved Kong Atle's Hof. Hun fortæller om Sigurds Død, om sit Ophold hos Thora Haakonsdatter og hvorledes de der malede og broderede Sigurds og

Gjukungernes Heltebedrifter; hvorledes Grimhild kom med Glemselsdrikken og fik hende til at række Atle sin Haand. Glemselsdrikken var, heder det, kold og bitter; i Hornet vare dunkle, blodfarvede Runer skaarne, en Orm, et uskaaret Ax, en Skov; i Drikken vare mange Urter, brændte Agern, Arnens Dugg, Blotdyrs Indvolde, kogt Svinelever; thi alt dette døvede Hevngjerrigheden. Her fortælles og, hvorledes Atles Tjenestekvinde Herkja beskyldte Gudrun for at være altfor fortrolig med Thjodrek, hvorledes Gudrun frigjorde sig for Beskyldningen ved uskad at tage et Smykke op frå Bunden af en Kjedel, fyldt med kogende Vand, og hvorledes Herkja, der skulde gjøre det samme, men brændte sig, blev druknet i en Myr. — For Resten bære de to nysnævnte Gudrúnarkvidur stærke Præg af at være forfattede senere end de andre Eddadigte, paa en Tid da de tydske Sagn allerede vare blevne bekjendte. — Oddrunargrátr, Oddruns Graad, indeholder Oddruns, Atles Systers, Klage over ej at være bleven gift med Gunnar, som hun elskede. — Atlakvida, der ogsaa kaldes Gudrúnarharmr, beskriver korteligen Atles Forræderi og Gudruns Hevn, men dette fortælles udførligere i Atlamál. Tilnavnet den grønlandske eller grenlandske, som begge disse Kvad bære, vidne om at de maa være forfattede i det norske Landskab Grenland; de ere begge særdeles smukke, men Versemaalet noget forskjelligt fra de øvrige Eddadigte. Derimod stemmer det overeens med Versemaalet i nogle Brudstykker af Kvad, der deels tillægges Harald Haarfagres Hirdskald Thorbjørn Hornklove, deels den noget ældre Thjodolf fra Hvin, der var en anseet Hirdskald under Brødrene Olaf Geirstada-Alf og Halfdan Svarte. Da begge disse Brødre herskede over Grenland, er det ikke urimeligt, at hine Kvad kunde skrive sig fra Thjodolf eller Thorbjørn, eller i det mindste fra deres Tid. — Det forstaar sig af sig selv, at de samme Sagn udførligen berettes i Vølsungasaga, og kortere i den yngre Edda.

I Sagaerne omtales ogsaa et Kvad, kaldet Gunnars-Slag eller Gunnars Harpespil og Sang i Ormegaarden, men det findes ikke i de Haandskrifter, der nu indeholde Eddakvadene. I senere Tider har man vel paa Island fundet et Gunnarsslag, der aldeles er digtet i Eddakvadenes Aand og for den Sags Skyld gjerne kunde høre blandt dem, men man er dog næsten vis paa, at det er digtet for ikke meget lang Tid siden af en lærd Islænding Gunnar Paalsson.

Knefrød eller Vinge truede ved Ankomsten til Atles Borg Niflungerne med at lade dem hænge i en Galge; derfor kaldes hos Skalderne, f. Ex. Thjodolf, Galgen „Vinges Træ", se ovenfor S. 10.

Jarmunrek.

69. Da Gudrun nu havde fuldkommet sin Hevn, brød hun sig ej mere om at leve, men styrtede sig i Havet. Alligevel omkom hun ikke, men Bølgerne dreve hende over Fjorden til det Land, hvor Kong Jonaker herskede; da han saa hende, tog han hende til sig og egtede hende. De havde tre Sønner, Sørle, Hamde (Hamðir eller Hamþýr) og Erp. Jonaker lod ogsaa hente til sig Svanhild, Sigurds og Gudruns Datter, og hun opfostredes der hos ham. Hun slægtede sin Fader paa i Dejlighed og havde de samme Øjne, hvis skarpe Blik ingen kunde udholde.

Rygtet om hendes Skjønhed naaede ogsaa den mægtige Kong Jarmunrek (Jörmunrekr), der besluttede at bejle til hende, og afsendte i dette Ærende sin Søn Randve (Randvér) og sin Raadgiver Bikke. Gudrun ytrede vel sin Frygt for at dette Egteskab vilde blive ulykkeligt, men Jonaker syntes, at en saa berømt og mægtig Konges Haand, som Jarmunreks, ej burde afslaaes, og saaledes blev Svanhild sendt afsted med Randve. Paa Vejen begyndte den ondskabsfulde Bikke at snakke for Randve om at en saa gammel Mand som Jarmunrek dog slet ikke passede for den unge og smukke Svanhild, og at det var langt rimeligere om Randve fik hende, thi han var ung ligesom hun. Randve syntes nok at Bikke kunde have Ret heri. Men strax ved Hjemkomsten skyndte Bikke sig at fortælle det til Jarmunrek; som blev saa forbitret, at han befalede Bikke at lade Randve hænge. Da Randve førtes til Galgen, tog han sin Høg, plukkede Fjedrene af den, og sendte den til sin Fader. Jarmunrek forstod Tegnet, og erkjendte at han ligesom Høgen var blottet for al Hjelp og Støtte, siden han baade var gammel og sønneløs. Han lod i Hast forkynde, at Randves Liv skulde skaanes, men det var altfor silde: Bikke havde skyndt sig at lade ham hænge. Nu blev Jarmunrek desmere forbitret paa Svanhild, som han ansaa for den, der voldte hele Ulykken. Da han kom ridende fra Jagten med sin Hird, og Svanhild sad ved Borgeledet udbredende sit Haar for Solen, lod han Hestene søndertræde hende. De vovede i Førstningen ikke at røre hende af Frygt for hendes skarpe Øjekast, men Bikke lod drage en Sæk over hendes Hoved, og saaledes lod hun sit Liv.

Da Gudrun erfarede dette, eggede hun sine Sønner til at tage Hevn over den grumme Jarmunrek. De gjorde sig rede til Ferden, og hun medgav dem saa sterke Brynjer og Hjelme, at Jærn ej kunde bide derpaa. Det aftaltes, at naar de kom til Jarmunrek, skulde Sørle og Hamde hugge Hænder og Fødder af ham, men Erp Hovedet. Paa Vejen spurgte de Erp, hvad Hjelp han vel vilde yde dem. „Saa stor Hjelp", sagde han, „som Haanden yder Haanden eller Foden Foden". Det syntes de var ingen Hjelp, og dræbte ham. Men strax efter snublede Hamde, og støttede sig paa Haanden, ligeledes Sørle, som fik støttet sig mod Faldet ved den ene Fod; da erkjendte de, at den ene Haand og den ene Fod nok kan hjelpe den anden, og at de havde handlet ilde mod Erp. De kom til Jarmunrek ved Nattetide, medens han sov, og hug Hænderne og Fødderne af ham. Han vaagnede og kaldte paa sine Mænd; da sagde Hamde: „havde nu Erp levet, da havde han hugget Hovedet af". Hirdmændene stode op og fandt dem, men kunde intet udrette med Vaaben; da kom en gammel eenøjet Mand, og sagde at man skulde stene dem ihjel, og saa skete. Begge to lode sit Liv, og da var Gjukes hele Æt og Afkom uddød.

Anm. Denne Deel af Niflunge-Sagnet fortælles i det gamle Eddakvad Gudrúnarhvöt (Gudruns Opeggelses-Sang) og Hamdismál (Hamdes Maal). Mange Digter-Omskrivninger ere hentede derfra. Saaledes kaldes Brynjen Hamdes Serk, Sørles Klæde; Stenene kaldes Jonakers Sønners Harm. Skalden Brage hin gamle har udførligt omtalt Hamdes og Sørles Angreb paa Jarmunrek i sin Drapa om Ragnar Lodbrok.

Med Jarmunrek og Jonakers Sønners Død slutter denne Sagnkreds i den ældre Edda, Den yngre Edda og fornemmelig Volsungasaga tilføjer en Beretning om Heimes Bortrejse med Aaslaug, Sigurd Favnesbanes og Brynhilds Datter; af Frygt for at Aaslaug vilde vorde efterstræbt, lod han gjøre en Harpe saa stor, at han kunde skjule hende i Sangbunden; Harpen kunde han tage fra hinanden, naar han vilde, og saa ofte han da kom til afsides liggende Strømme, tog han Pigen frem og vaskede hende, men skjulte hende i Sangbunden, naar han gik paa bebyggede Steder. Han nærede hende med et eget Slags kraftig Løg, der gjorde al anden Spise overflødig, og naar hun græd spillede han paa Harpen; derved taug hun. I Harpen gjemte han ogsaa meget Guld og mange kostelige Klædebon, men selv gik han omkring som en fattig Spillemand. Omsider kom han til Spangereid i Norge, og gik ind paa en lille Gaard, hvor to gamle Folk levede, ved Navn Aake og Grima. Manden var just ude i Skoven, men Grima var hjemme. Han bad hende om Natteley. Hun negtede ham det ej, og tændte en Ild for ham, at han kunde varme sig derved, men da fik hun Øje paa nogle Trevler af de dyrebare Klæder, der stak frem gjennem en Sprekke i Harpen, og opdagede en kostbar Guldring omkring hans Arm under Pjalterne. Deraf kunde hun merke, at han ej var den, han gav sig ud for, og besluttede at myrde ham og røve hans Skatte. Hun anviste ham Natteleje i en Byglade, fordi, som hun sagde, hendes Maand var noget vel stormundet og slem at forliges med, naar han kom hjem. Der lagde Heime sig til at sove og beholdt Harpen hos sig. Da Aake kom hjem, havde Konen ikke paa langt nær udrettet hvad hun skulde, og han skjendte derover, men hun sagde: „vær ikke vred, her kunne vi paa eengang med Lethed erhverve mere end nok for hele vor Levetid"; hun fortalte ham Heimes Ankomst og hvad hun havde besluttet. Aake vilde nødig svige sin Gjest, men da hans Kone raadede i Huset, maatte han bekvemme sig dertil, og hug Heime Banesaar, medens han sov. Heime var saa stor og sterk, at Huset styrtede sammen og Jorden skalv ved hans Dødskamp. Nu vilde Konen tage Harpen op, men det var hende ikke muligt, og de maatte bryde den itu. Ved at see Aaslaug bleve de noget slukørede, dog fandt de ogsaa Rigdomme nok. Aaslaug vilde ikke sige sit Navn og ikke engang lukke Munden op, derfor troede de længe, at hun ej kunde tale. De besluttede at udgive hende for sin Datter, men ellers lade hende forrette de verste Sysler; forat Ingen skulde opdage hendes Skjønhed og fatte Mistanke om at det ej hang rigtig sammen med Slægtskabet, klippede de Haaret af hende, smurte hendes Hoved ind med Tjære, og gav hende en siid Hat og usle Klæder. De kaldte hende Kraaka efter Grima's Moder. Senere, da hun var voxen, kom Ragnar Lodbrok til Spangereid, og lagde sig derudenfor med sin Flaade. Han sendte sine Madsvende op til Aake og Grima forat bage Brød, og de fik Hjelp af den smukke Kraaka, som imidlertid havde været ude at bade sig, tvertimod Grima's Befaling, der var bange for at

Nogen skulde see hvor dejlig hun var. Kraaka havde løst sit lange Haar, som hun havde ladet voxe under Tjærehatten; det var som det fineste Silke, og naaede lige til Jorden naar hun stod. Madsvendene, som skulde bage Brødet med hende, tabte reent Sands og Samling ved at see hendes Skjønhed, og derfor blev Brødet brændt. Ragnar, som vilde vide Aarsagen, erfarede af dem, hvor dejlig Kraaka var, og sendte sine Mænd op for at bede hende komme til sig, men da han ogsaa vilde prøve hendes Vid, lod han hende sige, at hun skulde komme hverken klæd eller uklæd, hverken mæt eller umæt, hverken alene eller med noget Menneskes Følge. Kraaka klædte sig af, svøbede Haaret om sig som et Klæde, beed i en Løg, og tog Gaardshunden med sig: saaledes løste hun paa en Viis den vanskelige Opgave, Kongen havde forelagt hende, og Ragnar blev saa indtagen af hendes Skjønhed og Forstand, at han strax vilde have hende med sig. Men hun vilde ej føje ham, førend næste Gang, naar han kom tilbage fra det Tog, han nu havde fore; hvis han da ikke havde betænkt sig, men fremdeles bejlede til hende, skulde hun egte ham. Ragnar kom virkelig igjen, og Kraaka fulgte med ham paa Skibet, efterat hun først havde sagt sine Plejeforældre, at hun meget godt vidste Besked om deres Udaad, men at hun ej skjøttede om at tage Hevn over dem. Ragnar holdt et prægtigt Bryllup med hende, da han kom hjem til sit Rige, og hun fødte ham Sønnerne Ivar Beenløse, Bjørn Jærnside, Hviitserk og Ragnvald. Men fremdeles vedblev hun at kalde sig Kraaka, og Ragnar selv troede at hun blot var en usel Fiskerpige. Da hændte det sig, at Ragnar paa et Tog til Sverige lod sig overtale til at feste Kong Eysteins Datter, med Løfte om at skille sig ved Kraaka. Nu aabenbarede Aaslaug ved hans Hjemkomst sit rette Navn og Oprindelse; derpaa fødte hun endnu en Søn, Sigurd Orm i Øje, og Ragnar blev hende tro.

Ogsaa Tydskerne kjendte hele den vølsungske Sagnkreds, og bearbejdede den paa mange Maader. Men ordentlig nedskreven blev den neppe førend Aar 1200, derfor har den tydske Fremstilling tabt meget af det ældgamle Præg, og Sagnene ere blevne lempede efter det da stedfindende Ridderliv. Saaledes tales om Ridderborge, Turneringer, Heltene ere christne Riddere, ej hedenske Kæmper. Mange af de enkelte Begivenheder selv ere overordentlig forvanskede, og neppe til at kjende igjen. Flere Sagn, som den nordiske Fremstilling kun løseligt berører, ere her vidtløftigt behandlede, f. Ex. om hiin oven nævnte Kong Thjodrek, Østgoternes berømte Theoderik, eller Theodorich af Verona, i Heltesagnene almindeligviis kaldet Dietrich af Bern, og alle hans Kæmper, om Weland, hans Søn Wittich og flere. Alle Navnene ere tydske: Sigurd Favnesbane heder Sigfried eller Hörnen-Sigfried, fordi han ved at bestryge sig med den dræbte Lindorms Blod fik en Hud saa haard som Horn. Gudrun kaldes her ligesom Moderen Chriemchild (Grimhild); hendes Brødre Gunnar og Høgne kaldes Günther og Hagano; Gjuke heder Giebich, Atle Etzel, Jarmunrek Ermenrich, Niflungernes Skat eller Favnesguldet kaldes der Nibelungen Hort (ordret hodd Niflunga). Sagnene om Sigurd, der med rette kan kaldes den nordlige Deel af Sagnkredsen, for saa vidt dens Begivenheder mestendeels foregaa ved Rhinen eller blandt Frankerne, ere behandlede i det dejlige Heltedigt Niebelungenlied eller Niflunge-Kvadet. Den sydlige Deel, eller om Dietrich af Bern, behandles i Heldenbuch. Allerede tidligt

bleve de tydske Sagn almindelige i Danmark, thi de omtales hos Saxo som bekjendte herved 1130; dernæst ere en Mængde saakaldte Kæmpeviser blevne digtede om dem, og de findes endnu i Kæmpevise-Samlingerne. Hele den tydske Sagnkreds blev i Norge efter Tydskernes Fortælling i Bergen oversat paa Norsk under Haakon Haakonsøn: det er den før omtalte „Thidrik af Berns Saga", der dog i visse Henseender ej stemmer med Niebelungenlied og Heldenbuch, og i det Hele taget nærmest synes at fremstille de saxiske Sagn.

At historiske Begivenheder ligge til Grunden for mange af disse Sagn, og at navnligen en Sigurd Favnesbane har været virkelig til, derom kan man ej tvivle, men umuligt bliver det dog, overalt at skjelne det Historiske fra det Mythiske. Saaledes er Valund eller Veland aldeles mythisk, men maaske neppe hans foregivne Søn Witich. Atle eller Etzel have mange, endogsaa gamle Forfattere fra Middelalderen, antaget for den bekjendte huniske Konge Attila; dog maa man efter nærmere Overvejelse give dem Ret, som paastaa det modsatte. Jarmunrek synes derimod at være en historisk Person, nemlig den bekjendte amaliske Konge Ermanarik (Airmanareiks, Hermanrik, Eormenric), som i Midten af det 4de Aarhundrede herskede over Østgoter, Vestgother, Gepider, Slaver, Anter og Vender, lige fra Østersøen til det sorte Hav. Thi om ham heder det hos den gotiske Skribent Jornandes, at han blev saaret til Døde af to Brødre, Sarus og Ammius, hvis Søster Sovilda eller Sonilda han havde ladet sønderrive af vilde Heste. Saxo kjender ogsaa Jarmunrek, men kalder ham Jarmerik, og gjør ham til Konge i Danmark og Sverige. Han nævner hans onde Raadgiver Bikke, og fortæller hvorledes han af Skinsyge lod hænge sin Søn Broder (ikke Randve) og lod sin smukke Hustru Svanilda søndertræde af Heste. Man skulde saaledes antage, at Jarmunrek, Jarmerik eller Ermanarik ej alene beherskede de oven nævnte Lande, men ogsaa Danmark, Skaane og maaske endel af Norge, eller med andre Ord at han har været Herre over et stort gotisk Erobrings-Monarchi, der næsten har omfattet Hele den germaniske Verden, og at dette har givet Anledning til at Sagnene om ham opbevaredes ej mindre i Norden, end i Syden ja endog fornemmelig i Norden.

Da franske Skribenter omtale Valund, da Angelsaxerne omtale baade Valund og Vølsungerne, da Sagnkredsen for Resten var fælles for Tydskere og Nordboer, viser det sig, at enkelte af disse Sagn enten maa have dannet sig i deres oprindelige Boliger i Asien, før end de endnu skilte sig ad og tiltraadte sin Vandring, eller ogsaa i de første Folkevandringstider ved det romerske Riges Opløsning, da de tydske og nordiske Folk endnu tumlede sig om hinanden i vild Forvirring lige fra Alperne til Dovre og fra Rhinen indtil det sorte Hav. Det sidste er maaske det rimeligste.

Sigurd Favnesbane kaldes undertiden i de nordiske Sagn for sin Raskheds Skyld Sigurd Svenn; deraf er hans Navn i de danske Kæmpeviser blevet Sivard Snarensvend; det heder der om ham, at han vandt stolt Brynhild fra Glarbjerget. Her er altsaa maaskee Oprindelsen til de i gamle Æventyr saa ofte forekommende Beretninger om Glar- eller Glasbjerge, hvor der findes fortryllede Mennesker, som paa en overordentlig Maade maa befries: det er Brynhilds Buur med sin „vafrlogi". Efter Slangen Favne, der laa i Lynget paa Gnitaheden, er det gamle norske Navn Lyng-Orm opkommet, ligeledes det tydske Lindwurm, og i vore Æventyr de saa hyppige Lind-Ormer, eller frygtelige, kæmpestore Troldslanger.

Hadding.

70. Om Hadding tales der paa flere Steder i de gamle Sagn. Egentlig synes man dermed at have meent en heel Konge- eller Fyrste-Slægt, thi i Slægtregisterne over Fyrster i Oldtiden heder det, at Hadding, Raums Søn, Konge i Haddingjadal, havde Sønnen Hadding; dennes Søn hed igjen Hadding; dennes Søn hed Høgne den røde, efter hvilken igjen fulgte tre Haddinger, den ene efter den anden: hos en af dem var Helge Haddingjaskate (see ovfr. Side 122). Hvorledes Navnet Haddingr kunde blive brugeligt om en Mand af ædel Byrd, er ellers let begribeligt, naar man seer hen til, at haddr betyder smukt og langt Hovedhaar, og erindrer, at det var Skik og Brug hos flere germaniske Kongeslægter (navnligen blandt Frankerne), at deres Medlemmer lode Haaret voxe, medens Menigmand afklippede det kort. Om en af Haddingerne (maaskee og om flere, hvis Bedrifter ere slaaede sammen) fortæller Saxo følgende Sagn, hvilket vel egentlig kun kan ansees for dansk eller gotisk, og visselig i mange Enkeltheder har afveget fra det norske, men som vi dog, af Mangel paa norske Fremstillinger deraf, og fordi det, i det mindste hos Saxo, synes at være fuldstændiggjort ved norske Sagnstumper, her meddele:

Kong Gram i Danmark var bleven dræbt af den norske Konge Svipdag, der underlagde sig baade Danmark og Svithjod. Han efterlod to Sønner, Guthorm og Hadding, hvis Fosterfader flygtede med dem over til Svithjod, og betroede dem til Jøtnerne Vagnhøfde's og Hafle's Varetægt. Guthorm lod sig siden overtale af Svipdag til at blive hans Skattekonge i Danmark, men Hadding, der under Vagnhøfdes og hans Datter Hardgreeps Pleje var voxet op til en herlig og i alskens Vaabenferd øvet Yngling, vilde ikke vide af noget Forlig, thi han tænkte stedse paa, hvorledes han skulde faa hevnet sin Fader. Hardgreep elskede ham saaledes, at hun omsider bad ham egte hende, og han føjede hende heri. Da han kort efter begav sig ud paa Æventyr, fulgte hun ham i Mandsklæder, og værnede omhyggeligt om ham. En Nat tilbragte de i et Huus, hvor Bonden selv nylig var død, og endnu laa paa Ligstraa. Hardgreep sagde nu, at hun vilde kalde den Døde for nogle Øjeblikke tilbage til Livet, og faa ham til at forudsige deres Fremtid; hun ristede Tryllegalder paa en Spaan, og lod Hadding lægge denne under den Dødes Tunge. Den Døde vaagnede op, men forudsagde den, der havde vovet at forstyrre hans Ro, at hun selv til Straf skulde blive et Bytte for Uvætter. Næste Nat tilbragte de i en i Hast sammensat Løvhytte i en Skov. Om Natten vækkedes de ved at en kæmpestor Haand famlede omkring i Hytten. Hardgreep, der efter Behag kunde gjøre sig stor og liden, tog nu sin hele Jotunstyrke paa sig, greb fat i Haanden og holdt den fast, indtil Hadding fik hugget den af. Af Saaret flød mere Edder end Blod. Men Hard-

greep, der paa den Maade havde svøget sin egen Slægt, blev strax til Straf ynkelig sønderreven af nogle Gyger.

Hadding var nu overladt til sig selv. Han mødte siden en gammel, eenøjet Mand (Odin), der fik ham til at indgaa Fostbroderskab med Vikingen Liser. Hadding og Liser bekrigede nu i Fællesskab Kurernes Konge Loker, men bleve slagne. Paa Flugten mødte Hadding igjen den gamle Mand, der satte ham paa sin Hest, førte ham til sit Huus og styrkede ham ved en oplivende Drik. Han forudsagde ligeledes, at han skulde blive fangen af Loker, og blive kastet for et vildt Dyr, som Loker plejede at lade sønderrive sine Fanger, men at han modigt skulde give sig i Kamp med Dyret, da vilde han overvinde og dræbe det; derpaa skulde han æde dets Hjærte, han vilde derved blive langt sterkere end forhen. Om Natten vilde Oldingen lade en dyb Søvn falde paa Vogterne, og Hadding kunde da slippe ud. Derpaa satte han Hadding igjen hos sig paa Hesten, slog sin Kappe om ham, og førte ham til det Sted, hvor han havde fundet ham. Paa Vejen saa Hadding gjennem Kappens Rifter til sin Forbauselse, at Hesten travede over Havet.

Alt gik, som Oldingen havde forudsagt ham. Fangen af Loker blev Hadding kastet for Dyret, men fældte det, fortærede dets Hjærte og slap ud. Siden gjorde han en Mængde Tog i Østerveg. Paa et af disse traf han Svipdag ved Gotland, angreb ham og fældte ham. Derpaa ilede han til Danmark, hvor han nu som Grams Arving blev Konge. Svipdags Søn Aasmund samlede imidlertid en Hær for at bekrige Hadding og hevne sin Fader. Der blev en hidsig Kamp mellem dem. Aasmunds Søn Heidrek faldt først; da blev Aasmund saa rasende, at han kastede Skjoldet paa Ryggen og styrtede sig ind i Haddings Hær, fældende Folk til alle Kanter. Hadding anraabte da sin Fostersader Vagnhøfde om Hjelp: han indfandt sig strax, og saaledes lykkedes det Hadding at gjennembore Aasmund med et Krogspyd, dog ikke førend han selv havde faaet et Saar i Foden, der gjorde ham halt for stedse. Aasmunds Lig blev brændt ved Uppsal; hans Hustru Gunhild dræbte sig selv, og blev lagt paa Baalet med ham.

Nu fremstod Aasmunds Søn Uffe for at hevne sin Fader, og gav Hadding nok at bestille. Hadding gjorde et Felttog mod ham, som varede i fem samfulde Aar, og hans Hær led omsider saadan Mangel, at man maatte slagte og spise Hestene; tilsidst aad man endog Menneskekjød. Der blev leveret et Slag, hvori Hadding kom tilkort, og maatte flygte til Helsingeland. Da han her badede sig ved Stranden, kom der et Udyr imod ham, som han dræbte, og hvis Krop han som et Sejrstegn bar tilbage til Lejren, men paa Vejen mødte han en Kvinde, der sagde at han havde dræbt en af Guderne selv, som havde paataget sig Dyreskikkelse, og at

Ulykke skulde forfølge ham, indtil han havde affonet sin Brøde. Saaledes gik det ogsaa. Han vilde sejle hjem, men Storm adsplittede hans Flaade. Hvor han søgte Huusly, blev Huset ødelagt; endelig maatte han gjøre et højtideligt Blot af sorte Offerdyr til Frey: da ophørte Forbandelsen; dette Slags Blot, kaldet **Frøblot**, var saaledes indstiftet af ham.

Han erfarede siden, at en fæl Jøtun vilde tiltvinge sig den skjønne norske Kongedatter **Ragnhilds** Haand. Hadding besluttede at forekomme det, ilede til Norge, og fældte Jøtunen, dog blev han haardt saaret. Ragnhild selv helbredede ham, men for siden at kunne gjenkjende ham, lagde hun en Ring ind i et af Saarene paa hans Been, førend det groede til. Da hun siden skulde gifte sig, og hendes Fader gav hende Lov til at vælge mellem en heel Deel Ynglinger, hvoriblandt og Hadding, sagde hun, at hun først vilde beføle deres Been, førend hun valgte. Paa denne Maade gjenkjendte hun Hadding, egtede ham, og fulgte ham til Danmark.

Imidlertid havde Uffe bekjendtgjort, at han vilde give sin fagre Datter til den, som dræbte Hadding. Dette lokkede **Thuning**, Bjarmernes Fyrste, til at give sig i Kamp mod ham. Hadding sejlede ham imøde. Udenfor Norges Kyst kom han forbi et Næs, hvor der stod en gammel Mand, der med sin Kappe gjorde Tegn til at han ønskede at komme ombord. Hadding føjede ham, og Gubben lærte ham til Gjengjeld at stille sin Hær i Svinefylking. Da Slaget begyndte, trak den Gamle en Bue frem, hvormed han skod ti Pile ad Gangen, og hver Piil fældte sin Mand. De troldkyndige Bjarmer vakte nu et heftigt Regnvejr, der slog Haddings Folk lige i Øjnene, men Gubben, som vel ikke var nogen anden end Nikar eller Odin (se foran Side 126), adspredte Regnvejret, og Hadding sejrede. Derpaa gik den Gamle bort, forudsigende Hadding, at han ej skulde falde for Fiendehaand, men selv ende sine Dage.

Endelig lykkedes det Hadding at overvinde og fælde Uffe. Han lod ham højlægge med stor Pragt, og satte hans Broder **Hunding** til Underkonge i Svithjod, for ved slig Ædelmod at vinde de Overvundnes Hengivenhed. Derpaa levede han i lang Tid i Ro, oppe mellem Fjeldene i sin Hustrus Hjem. Han blev tilsidst ked heraf, og kvad, ligesom Njørd sagde til Skade, at han var ked af Fjældene og Ulvenes Tuden. Ragnhild svarede som Skade, at Søkysten og Maagernes Skrig var hende lige saa utaalelig. Snart fik han og Anledning til ny Kamp, thi Voldsmanden **Toste**, der havde opkastet sig til Jyllands Hersker, bekrigede ham. Hadding blev slagen, og frelste sig ved Flugten i en Baad, efter at have boret Hul i de øvrige Fartøjer der laa ved Stranden. Toste søgte vel at forfølge ham, men forgjeves, da Vandet styrtede ind i Skibet. Han tog nu et nyt heelt Skib, og halede sterkt ind paa Hadding; men denne, der allerede havde faaet tilstrækkeligt Forspring, veltede Baaden, og reddede

sig ved Svømning. Toste troede at han var druknet, og vendte om. Hadding samlede i Hast Folk, overfaldt den med Byttet beskjeftigede Toste, og forjog ham. Toste flygtede til Bretland, slog sig sammen med Vikingen Kolle, og angreb Hadding paa ny, men fældtes af ham i Tvekamp.

Siden døde hans Hustru Ragnhild, men aabenbarede sig for ham efter Døden i en Drøm, for at advare ham mod Datteren Ulvhild. Hun var gift med en Mand ved Navn Guthorm, hvilken hun søgte at forføre til at svige Hadding. Guthorm lod sig overtale, og aftalte med en Hirdmand, at han ved given Leilighed, paa et Vink af ham, skulde overfalde og myrde Kongen. Men denne, paa ny advaret i en Drøm, forekom Forræderen, idet han hemmelig opstillede nogle Bevæbnede, som i rette Tid angreb og fældte dem. Imidlertid gik Rygtet, at Hadding var dræbt, og Hunding i Svithjod, som erfarede det, besluttede at holde hans Arveøl med stor Pragt. En Mængde Mjød blev brygget og hældt i et stort Kar. Da han skulde efterse om Alt var i Orden, snublede han, faldt op i Karret og druknede. Da Hadding erfarede dette, vidste han ikke paa anden Maade at gjengjelde Hunding den Udmerkelse, han havde viist ham, end ved at hænge sig i hele Folkets Paasyn.

Anm. At Saxo her har sammenstøbt forskjellige Sagn om flere Haddinger kan allerede sees deraf, at han lader Hadding vedblive at være en Yngling, medens han bekriger Svipdag, dennes Søn Asmund, og Asmunds Søn Uffe. Naar Saxo gjør Hadding til en Søn af Gram, viser det blot, at han har øst Sagnet af gamle Kvad, hvor Digterordet Gramr ɔ: Kriger, er benyttet om Faderen. De Viser om Opholdet imellem Fjældene og ved Søen, der lægges Hadding og Ragnhild i Munden, synes ligesom at være Oversættelse eller Omskrivning af Njords og Skades Viser, der anføres i den yngre Edda (se ovenfor Side 16). Vagnhøfde og Hafle omtales i den yngre Edda blandt Jotunerne, Hardgreep ligeledes blandt Gygerne. Ragnhilds Fader kaldes rex Nitherorum; dette synes at betegne Folkene ved Aaen Nid og Nidarnes enten paa Agder, eller ved Nid ɔ: Nidelven i Throndhjem.

I de Slægtregistre, der meddeles i Beretningen om Fornjot og hans Ætmænd, især Nor og Gor, heder det, at Hadding var en Søn af Nors Søn Raum, og saa fremdeles, som ovenfor anført; ligeledes fortælles der at han var Konge i Haddingjadal, nu Hallingdal. Her er det dog vist blot Navnligheden, som har bragt Slægtregisternes Forfatter til at give Hadding dette Rige, og Haddingjadals Navn har neppe engang Oprindelse tilfælles med Kongenavnet Haddingr. Navnet Haddingjar gjenkjendes ogsaa i det angelsaxiske Heardingas; der staar i et gammelt ovenfor omtalt Runekvad, „at Ing (ɔ: Inge eller Yngve), først var hos Øst-Danerne (ɔ: Svearne), og siden drog østover Havet, med Vognen efter sig; at hiint Navn var det, hvormed Heardingerne (Heardingas) benævne ham". Denne Forbindelse, hvori Haddingerne her sættes med Ing; Fortællingen, at Hadding indstiftede Offer til Frey, det saakaldte „Frøblot", hvis Indstiftelse af Snorre tillægges Frey selv; den Omstæn-

dighed, at Saxo tillægger Hadding og hans Hustru de samme Udsagn, som Edda tillægger Njørd og Skade: alt dette viser, at Hadding, i det mindste i Danmark, kun kan have været betragtet som en egen Personfikation af Frey eller Njørd, eller som Repræsentanten for den gotiske Kultus i Sverige og Norge.

Fredfrode og hans Kvern.

71. Om den danske Konge Frode den Fredgode eller Fred-Frode, gives ogsaa flere merkelige Sagn, der, hvorvel vi kun kjende dem efter Saxo's danske Fremstilling, dog, som man af mange Antydninger i vore gamle Skaldekvad kan see, ogsaa vare vel bekjendte i Norge. Han skal have været en Søn af Fridleif, der igjen var en Søn af Skjold, Odins Søn, og udmerkede sig ved sin strenge og kraftige Regjering. Han herskede, fortæller Snorre, over de Lande, som dengang kaldtes Gotland, men nu hede Danmark. Saxo veed en heel Deel at fortælle om Frodes Ungdom og første Regjeringstid. Tolv fornemme Mænd, med Brødrene Koll og Vestmar i Spidsen, forestode Regjeringen i hans Barndom, men saa slet, at Landet sank i den yderste Nød. Kolls ondskabsfulde Hustru, Gøtvar, og hans og Vestmars Sønner forstyrrede Freden i Undersaatternes Huse, ja ved selve Hoffet. Frode blev holdt som i Umyndighedsstand; hans egen Hustru forførtes til Utroskab af Vestmars Søn Grep, som alligevel havde den Frækhed at bejle til Kongens Syster Gunvar. Brødrene Erik og Roller fra Rennisø i Norge erfarede hvor ilde det stod til i Danmark, og vilde benytte sig heraf til at vinde Magt i Landet. De sejlede ned med tre Skibe og fældede først Odd, Høvedsmanden over Frodes Flaade. Siden landede Erik med et af Skibene paa Sjæland, for at udspejde Frodes Hof, og gik op i Landet med sin Broder Roller. Grep red imod ham og overvældede ham efter Sædvane med Skjeldsord, men den vise Erik blev ham ikke Svar skyldig, og Grep, som saa sig overvunden i denne Ordkamp, skyndte sig hjem, for at rejse en Nidstang mod Erik og saaledes holde ham borte. Nidstangen rejstes ved en Bro, men Erik forstod at besværge alt Hexeri da han før Afrejsen fra Norge havde spist en Trylle-Ret, hans Stifmoder Kraaka havde tillavet af Orm-Edder, hvorved han med Eet blev saa viis, at han endog forstod Dyrenes Sprog. Erik fik Hestehovedet til at falde fra Nidstangen paa den, som bar den, saa at han dræbtes. Erik gik videre, lige til Frodes Hof, hvor han blev modtagen med allehaande grove Løjer, Skraal, Støj og Fornærmelser, men han lod sig ikke anfegte. Han bragte en Iisklump med, for efter Sigende at forære Kongen den; og da han over Ilden, som brandt paa Gulvet, rakte den til Koll, troede Alle at det var en Ædelsteen. Men da Koll vilde tage imod den, lod

Erik den behændig falde ned, og paastod nu at Koll af Uforsigtighed havde sluppet Gaven ned i Ilden. Til Straf blev Koll hængt. I forblommede Udtryk fortalte Erik Frode Alt hvad der var hændets ham paa Rejsen, og sluttede med at aabenbare den hemmelige Forstaaelse mellem Dronningen og Grep. Dronningen tilstod Alt og bad om Naade; Grep derimod vilde gjennembore Erik, men Roller forekom ham og dræbte Grep, der efter al Ret og Rimelighed laa paa sine egne Gjerninger. Greps Brødre udfordrede Erik til Kamp, og han fældte dem allesammen ved List; deres Moder Gøtvar overvandt han i Ordkamp, og fældte omsider Vestmar selv i Brydning. Frode syntes selv at det gik for vidt, især da Erik paa en vis Maade tvang ham til at feste ham sin Syster Gunvar, og det var intet andet for Erik end at flygte, efterat han først havde løsnet enkelte Planker i Frodes Skib. Frode satte efter ham, men Skibene sank, som rimeligt var; dog var Erik strax ved Haanden og fik reddet ham op af Vandet. Frode var i Førstningen saa fortvivlet over sin Ulykke og Skjendsel, at han bad Erik tage Livet af ham, men Erik oprejste hans Mod igjen, lovede at tjene ham troligen med al sin Viisdom, og fulgte ham tilbage igjen til hans Gaard, hvor Erik egtede Gunvar, og Roller Dronningen, som Kongen forskød. Erik blev Kongens Jarl, fik Hoffet renset fra det unyttige Slæng og Orden gjenoprettet i Landet, og fra nu af begyndte Lykken at følge Frode i alle hans Foretagender; han blev rig, mægtig og anseet; han overvandt Slaverne, Russerne, Hunerne, Briterne og Irerne, og underlagde sig Størstedelen af Norge og Sverige. Han gav efter Eriks Raad mange ypperlige Love, som med Strenghed overholdtes; og i Særdeleshed beskyttede han Ejendomsretten saa godt, at Ingen torde stjæle, men at en Guldring kunde ophænges paa Jælinge-Heden i Jylland og paa Frode-Aasen ved Tunsberg i Norge uden at Nogen vovede at forgribe sig paa den. Da han var ked af at stride, paabød han en almindelig Fred over hele sit vidtløftige Rige. Denne Fred kaldtes Frode-Freden, og vedvarede i tredive Aar. Vore gamle Forfædre, som fuldt og fast troede disse Beretninger, satte siden Frodefreden i Forbindelse med Freden i det romerske Rige under Augustus, og ansaa det som en højere Tilskikkelse af Forsynet, at der skulde herske Fred baade i Norden og Syden, paa den Tid, Christus blev fød.

Frode var en god Ven af Kong Fjølne i Uppsala, Freys Søn. Engang var han til Gjestebud hos ham, og kjøbte der to store og sterke Trælkvinder af Jøtun-Æt, ved Navn Fenja og Menja, og førte dem med sig til Danmark. Siden besøgte Fjølne Frode, og blev overordentlig vel beværtet hos ham, men faldt en Nat, da han var overstadigt drukken, ned i et stort Mjødkar, hvor han omkom. Fenja og Menja satte Frode til at male paa en Haandkvern, han havde faaet af en Mand ved Navn

Hengekjeft. Kvernstenene vare saa tunge, at ingen Mand i Danmark var istand til at dreje dem, men de havde den Egenskab, at de tilvejebragte alt det, som den, der malte, sagde frem. Fenja og Menja orkede at dreje Grotte, saaledes hed Kvernen, og de maatte nu male for Kongen baade Guld, Fred og Lykke. Han gav dem ikke længere Rist eller Ro, end Gjøgen taug, eller de kunde kvæde en Vise. Da de havde malt en Stund, kvad de tilsidst den saakaldte Grotte-Sang, der endnu er opbevaret. I denne ønskede de, at Frode maatte blive overfalden og dræbt, og saaledes gik det. Endnu inden samme Nats Ende kom Søkongen Mysing, overfaldt Frode, dræbte ham, og gjorde saaledes Ende paa Frodefreden. Mysing tog Grotte og begge Systrene med sig. Han satte dem strax til at male Salt, og de malte saa længe til Skibene sank i Pettlandsfjorden; siden den Tid er der en Malstrøm, hvor Søen styrter ud og ind af Øjet paa Kvernstenen.

Anm. Fortællingen om Fenja og Menja findes i Snorres Edda, den om Fjenes Død i Snorres norske Kongehistorier. Hele Grotte-Sangen, et af de smukkeste Oldkvad, er indtagen i Snorres Edda, og Sagnet maa i Oldtiden have været meget bekjendt, da Guldet saa ofte af Skaldene kaldes Frodes Meel, eller Frodes Terners Maling.

Malstrømmen i Pettlandsfjorden (Pentland firth) kaldtes i Oldtiden svelgr, og Strømningerne paa dette Sted, nu vistnok ej farlige, kaldes endnu Swelchies. For Resten er Sagnet om en saadan Tryllekvern, der maler alt hvad man siger for den, og tilsidst ender med at male Salt, almindeligt i Norge; se f. Ex. Eventyret hos Asbjørnsen og Moe, Norske Folkeæventyr S. 311 fgg. Af de i Tydskland forekommende Navn Fanigolt og Manigold slutter Grimm (Mythologi S. 490) meget rigtigt, at Sagnet ogsaa var bekjendt der.

Sagnet om Erik fra Renniso staar derimod hos Saxo, som beretter det med stor Vidtløftighed. Det er i sig selv artigt nok, men synes just ikke at være synderlig gammelt; maaskee det endog kun er et sildigere Eventyr, digtet til at udfylde Frodes Saga. Erik omtales, under Navnet Erik den maalspake, i det saakaldte Fundinn Noregr saavelsom i Skalda, men der fortælles intet om ham; dog seer man deraf, at Sagnet var kjendt i Norge, hvor det ogsaa egentlig skulde høre hjemme. Frodes hele Historie er hos Saxo udpyntet med mangfoldige Viting, der ej vedkomme den, om Hjadningerne, om Hjalmar og Arvarodd, m. m. Saxo synes enten at have gjort flere Froder af een, eller omvendt. Han har sex Froder, medens vore egne Beretninger kun kjende fire. Fredfrode er hos ham den tredje, hos disse den første; og dog fortæller han om sin Frode den første, at han lod strø finmalet Guld paa sin Mad, hvilket aabenbar staar i Forbindelse med Sagnet om Fenja og Menja. Endog Frodes Død fortæller Saxo langt anderledes, end hiint Edda-Sagn; han lader ham ihjelstanges af en Hexekvinde, der havde forvandlet sig til en Ko, for derved at frelse sin Søn fra Straf, da han efter hendes Raad havde stjaalet Guldringen paa Heden. Se for øvrigt Forfatterens „det norske Folks Historie" 1 D. 1 B. S. 219.

Helge og Rolf Krake.

72. Sagnene om Helge, Adils, Yrsa og Rolf Krake tilhøre mest Historien, og ere allerede af den saa bekjendte, at de her kun korteligen, for Fuldstændighedens Skyld, behøve at gjennemgaaes. Helge, hans Broder Roar (Hróarr) og Syster Signy vare Sønner af Kong Halfdan, Frode frøknes Søn, der dræbtes af sin Broder, den herskesyge Frode. Signy var allerede gift med Sævil Jarl, men Helge og Roar vare Smaadrenge, og førtes af deres Fosterfader Regin ud til den gamle Vivil, der boede paa en Ø. Frode adspurgte alle Spaakvinder og Sandsigere i det hele Land for at faa vide, hvor Børnene vare, men forgjæves; endelig bøde de ham gjennemsøge Vivils Ø, og han gjorde saa, men han kunde ikke finde dem, thi Vivil havde aftalt med Drengene, at naar han raabte paa sine Hunde Hopp og Ho, skulde de skjule sig inderst i et Jordhuus, han havde indrettet. Siden sendte Vivil dem forklædte til Sævil Jarl, da han selv ej vovede længere at beholde dem; der bleve de antagne som Gjæterdrenge, uden at Signy selv kjendte dem, førend engang, da hun og hendes Mand rede til Gilde hos Kongen, og de to Gjæterdrenge fulgte med blandt Tjenerskabet: da faldt Hetten af Roar og hun gjenkjendte ham paa hans dejlige Haar. Ved dette Gilde lykkedes det Brødrene, understøttede af Sævil Jarl, at indebrænde Frode, hvorpaa de selv tiltraadte Regjeringen. Roar vandt sig et Rige i Northumberland og herskede der, men Helge forblev i Danmark, og laa idelig paa Krigstog. Sævil Jarl og Signy havde en ond Søn ved Navn Rok (Hrókr), der efter Faderens Død ej alene fordrede Fædrenearv, men ogsaa en Ring, Roar ejede, et Arvestykke i Ætten. Han rejste til Northumberland, hvor Roar tog vel imod ham. Engang, da Roar og han vare ude at ro, bad han Roar om Ringen. Roar negtede ham den, men tillod ham dog at betragte den; da kastede Rok den langt ud i Søen. Til Straf lod Roar hugge Foden af ham, men Rok blev snart frisk igjen, samlede Folk fra sit Jarldømme, overfaldt og fældte Roar. Rok vilde tvinge Agn (Ögn), Roars Enke, til at egte sig, men hun sendte Bud til Helge, og bad ham om Hjelp. Han var strax rede til at hevne sin Broder, bekrigede Rok, fangede ham og lod Arme og Been bryde itu paa ham. Siden fødte Agn Sønnen Agnar, der i sit tolvte Aar var saa flink, at han dukkede ned og tog Ringen op igjen, hvilket mange før ham havde forsøgt med alskens Kunster, men forgjeves.

Helge kom paa et af sine Vikingetog til Saxland, hvis Dronning Aaluf behagede ham saa godt, at han bejlede til hende, men hun haanede ham kun; til Straf overfaldt han hende senere, tog hende til Fange og beholdt hende hos sig en Stund, siden fødte hun Datteren Yrsa. Yrsa blev siden røvet af den uppsalske Konge Adils, som egtede hende. Noget senere bekrigede Helge Adils, og fangede Yrsa, uden at vide, at det var

hans egen Datter. Han egtede hende og havde med hende Sønnen Rolf. Bedre Hevn kunde Dronning Aaluf ej ønske sig, og hun aabenbarede nu det hele Forhold. Baade Helge og Yrsa forfærdedes, og Egteskabet maatte hæves. Yrsa drog tilbage til Adils igjen. Heri kunde dog Helge ikke finde sig. Han drog til Uppsal med flere Krigere, i den Hensigt at tage Yrsa tilbage. Yrsa, som ønskede at forlige begge Kongerne, gjorde et prægtigt Gilde for ham, og væntede sig det bedste Udfald, men den lumske Adils samlede i Stilhed en Hær og overfaldt Helge, der efter et tappert Forsvar blev overmandet og dræbt.

Rolf, Helges og Yrsa's Søn, blev Konge efter sin Fader; han var en ypperlig Mand, gjorde store og berømmelige Krigstog, og samlede ved sit Hof i Leidra Nordens ypperste Kæmper. Helge efterlod ogsaa en Datter, Skuld, som han havde haft med en Alfkone; hun var grum og underfundig, og blev gift med Hjørvard, en af Rolfs Skattekonger. Blandt Rolfs Kæmper udmærkede sig især Nordmanden Bødvar Bjarke, der undertiden viste sig i Bjørneham, og Hjalte, der i Førstningen hed Hatt (Höttr), og var en usel Stakkel, som de øvrige Hirdmænd havde til Spot og Spee, indtil Bjarke tog sig af ham, og lod ham drikke Blodet af et grumt Rovdyr: da blev han en ypperlig Kæmpe, og fik Navnet Hjalte den Hugprude. Hos Rolf var ogsaa Vøgg, der som en lille, fattig Sven kom ind i Hallen, og gav sig til at stirre paa Kongen; da Rolf spurgte hvad han saa efter, svarede han, at Rygtet havde løjet, siden det udgav Rolf for at være saa stor; han var jo kun en liden Krake (Stang). Rolf beholdt Tilnavnet Krake, og gav Vøgg en Guldring. Vøgg lovede til Gjengjeld at dræbe Rolfs Banemand, og Kongen sagde med Latter: „der skal lidet til at gjøre Vøgg glad". Rolf stod en Stund i god Forstaaelse med sin Stiffader Adils, og laante ham sine Kæmper i et Slag, Adils holdt paa Væner-Isen med den norske Konge Aale den oplandske. Adils sejrede, og skulde efter tidligere Løfte skjenke Rolf til Belønning tre af sine ypperste Klenodier, nemlig Hjelmen Hildegalt, Brynjen Finnsleiv og Ringen Sviagriis, men han brød Løftet, og Rolf, som ej vilde lade sig bedrage, drog til Uppsal med sine Kæmper selv trettende for at tvinge Adils til at udlevere Klenodierne. Adils tog tilsyneladende venligt imod ham, men søgte dog ved List at tage ham af Dage; han lod Ilden i Hallen, hvor Rolf og Kæmperne vare, saaledes forøge, at Klæderne svedes af dem, og spurgte nu Rolf om det var sandt, at han og hans Kæmper hverken skyede Ild eller Jærn. Rolf sagde:

„Lad os end Ilden
hos Adils forøge;
Den flyr ej Ild,
som over den løber".

I det samme kastede han og hans Mænd sine Skjolde over Ilden, hoppede over den, og toge hver sin Mand af Adils's Folk og kastede dem paa Ilden. Derpaa stormede de ud; Yrsa skyndte sig at give Rolf et heelt Horn fuldt af Guld, hvoriblandt Sviagriis, og nu ilede de afsted over Fyrisvoldene. Men Adils satte efter dem med en vældig Hær, og Rolf var i den største Fare for at blive indhentet; han reddede sig ved at saa Guldet paa Vejen, og dette sinkede Sviarne, som ej kunde modstaa Lysten til at sanke Guldet op. Alligevel var Adils endnu engang nærved at indhente Rolf; da kastede denne Ringen Sviagriis, og Adils standsede, bøjede sig ned og tog den op med Spydet. I det samme sagde Rolf: „nu har jeg svinbøjet den ypperste Mand blandt Sviarne!" hug Bagdelen af Adils og tog Sviagriis tilbage. Adils, udmattet af Blodtabet, kunde ikke forfølge ham længere, og saaledes undslap han. Hvorledes Rolf siden blev et Offer for sin Syster Skuld's og hendes Mands Forræderi, og hvorledes Vogg hevnede ham, er noksom bekjendt af Historien.

Anm. Saxo har Fortællingen om Helges og Roars Barndom paa et andet Sted, og forverler Helge med Helge Hundingsbane. Han kjender Sagnet om Yrsa, men kalder hendes Moder Thora, ikke Taluf. Om Rolf fortæller han vidtløftigt; besuden gives om denne Konge og hans Fader en heel Saga, Rolf Krakes Saga, ligesom Historien om Vogg og om Rolfs Besøg hos Adils fortælles i den yngre Edda. Vogg kalder Saxo „Wiggo". Rolf var en af Oldtidens berømteste Konger. Hans Minde hædredes saaledes, at hans Skaal blev drukken ved højtidelige Lejligheder, og Olaf den Hellige erklærede, at, naar han skulde ligne nogen af de ældre hedenske Konger, maatte det være Rolf Krake. Om hans sidste Kamp med Hjørvard, om Hjaltes Opmuntringstale til Bjarke og dennes Svar ved samme Lejlighed handlede det ældgamle smukke Kvad Bjarkemaal, der paa Snorres Tid endnu var til, og tidligere blev sunget af Skalden Thormod Kolbrunarskald for Olaf den Helliges Mænd, før Slaget ved Stiklestad. Ved denne Anledning anføres de to første Vers af Kvadet, hvor Hjalte vækker „alle de ypperste af Adils's Gjester", d. e. de, som i sin Tid havde været med i Uppsala. Nu har man kun disse to Vers og et Par andre Brudstykker deraf, men det findes i Rolf Krakes Saga omsat i ubunden Stil, og hos Saxo i en latinsk Oversættelse.

En almindelig Digter-Omskrivning, hentet fra Rolfs Historie, for „Guldet" var „Fyrisvoldenes Sæd", eller „Krakes Udsæd".

Helge's, Roars og Rolf Krakes Historie er, som bekjendt, i vor Tid bleven behandlet af Oehlenschläger i hans „Helge", „Hroars Saga" og „Hrolf Krake".

Starkad hin Gamle.

73. Næst Sigurd Favnesbane er Starkad*) Heltesagnenes fornemste Kæmpe, og mange overnaturlige Bedrifter og Egenskaber tillægges

*) At skrive „Stærkodder", som Nogle have brugt, er urigtigt, da Navnet intet har med Ordet „Kerl" at bestille. Det skrives i Oldsproget „Starkaðr".

ham. Hans Far-Fader siges ogsaa at have hedet Starkad, med Tilnavnet Aaludreng; denne boede ved Alufoss (Öluforsar), stammede af Jøtun-Æt, havde 8 Arme og kunde stride med 4 Sverd paa een Gang. Hans Festemø hed Agn (Ögn) Alfesprenge; hende røvede den jøtunske Hergrim Halvtrold engang, da Starkad var faren nord over Elivaagerne. Hergrims og Agns Søn var Grim, Fader til hiin før omtalte Arngrim paa Bolm, fra hvilken Angantyr og Hervar stammede. Da Starkad kom tilbage, udfordrede han Hergrim til Holmgang og fældte ham, men Agn dræbte sig selv. Siden røvede Starkad den dejlige Alfhild, Kong Alfs Datter fra Alfheime, og havde med hende Datteren Baugge rd, som Grim Hergrimssøn egtede. Kong Alf anraabte Guden Thor om at skaffe ham Alfhild tilbage: Thor dræbte Starkad og førte Alfhild hjem til hendes Faders Huus. Hun var da frugtsommelig, og fødte kort efter Sønnen Storvirk, der var smuk, sorthaaret, større og sterkere end Andre. Med Aarene blev han en stor Viking, og lod sig optage i Hirden hos den mægtige Kong Harald paa Agder. Harald gjorde ham til sin Landeværnsmand og forærede ham den smukke Ø Thruma eller Throms udenfor Agder. Der boede Storvirk, og foretog ofte store Vikingsferder. Paa een af disse røvede han en haalogalandsk Jarledatter, som han egtede, og havde med hende Sønnen Starkad, som er den, hvorom Sagnet drejer sig. Jarlens Sønner hevnede sig ved at indebrænde Storvirk med hele hans Huus, dog undgik Barnet Starkad Faren, og blev nu opdragen ved Kong Haralds Hird. Harald havde en Søn ved Navn Vikar, noget ældre end Starkad.

Paa denne Tid herskede i Hørdeland den mægtige Konge Herthjof, Sønnesøn af den berømte Fridthjof hin frøkne og Ingebjørg hin fagre. Herthjof overfaldt engang pludselig Kong Harald, dræbte ham og underlagde sig hans Rige, men bortførte Vikar og de fornemste Mænds Sønner som Gisler. Blandt Haralds Mænd var der en vis Grane, som ogsaa kaldtes Rosshaarsgrane (Hestehaarsgrane) og boede paa Øen Ask eller Fenring; han fik Starkad som Krigsbytte og førte ham hjem med sig; da var Starkad kun tre Aar gammel. Hos Rosshaarsgrane forblev han i 9 Aar, og blev kæmpestor og sterk, men laa dog altid i Gruen som en Skifting, uden at tage sig noget til. Kong Herthjof laa lange Stunder ude paa Krigstog, og da blev der igjen herjet meget i hans Rige; for at hindre det, oprettede han Vedvarder paa Fjældene, og satte Vikar til at passe dem paa Fenring. Vikar benyttede sig af denne Lejlighed til at besøge Starkad; han rejste ham op af Asken, skaffede ham Vaaben og Klæder, og aftalte med ham, hvorledes de skulde tage Hevn over Herthjof. Vikar skaffede sig et Skib, og fik flere raske Kæmper til at følge sig; de udgjorde tilsammen tretten, og overfaldt Herthjof, som for-

svarede sig i sin befæstede Borg, men omsider maatte bide i Græsset. Derpaa underkastede Vikar sig Herthjofs Rige, tog hans Skibe og sejlede til sit Fædrenerige Agder og Jederen, hvor han nu blev tagen til Konge. Saaledes herskede han over hele det sydlige Norge. Han udførte siden berømmelige Bedrifter, og Starkad var den fornemste Kæmpe i hans Hær. Vikar vandt en stor Seir ved Væneren over en Konge Sisar eller Sigar, hvilken Starkad fældte, dernæst overvandt han Herthjofs Broder Geirthjof, Konge paa Oplandene, og Fridthjof, Konge i Thelemarken, og underkastede sig deres Rige. Kong Vikar forærede Starkad en Guldring, der vejede tre Mark. Starkad gav ham til Gjengjæld Øen Thruma. Starkad var femten Somre hos Vikar. Da hændte det sig engang at Vikar sejlede fra Agder til Hørdeland, og maatte lægge ind imellem nogle Holmer for Modvind. Han og hans Mænd raadspurgte Guderne herom paa den sædvanlige Maade, nemlig ved de saakaldte Blot- eller Offer-Spaaner, og Svaret faldt, at Odin vilde have en Mand af Hæren; han skulde udvælges ved Lodkastning og hænges. Lodden traf Vikar selv, og herover bleve Alle saa forfærdede, at de besluttede næste Dag at overveje Sagen nøjere. Midt om Natten kom Rosshaarsgrane til sin Fostersøn Starkad, vakte ham, og bad ham følge med sig. De roede over til en anden skovbevoxen Ø, gik op paa den og kom ind i Skoven til et opryddet Sted, hvor en Mængde Folk vare forsamlede til Thing; der sadde 11 Mænd paa hver sin Stol, og den tolvte Stol var tom. Paa den satte Rosshaarsgrane sig, og Alle hilsede ham som Odin. Altsaa var det Odin, som i forvandlet Skikkelse hele Tiden havde opfostret og ledsaget Starkad; de øvrige 11 Mænd vare de 11 Hovedguder. Odin befalede dem at dømme Starkads Skjebne, og Thor sagde strax: „hans Farmoder Alfhild valgte en Jøtun til Fader for sin Søn heller end Aasathor: derfor skal Starkad hverken faa Søn eller Datter, og hans Æt skal uddø med ham". „Han skal til Gjengjeld leve tre Mands-Aldre", sagde Odin. „I hver Mands-Alder skal han begaa et Nidingsverk", sagde Thor. „Han skal eje de bedste Vaaben og Hærklæder", sagde Odin. „Han skal hverken eje Land eller Grund", sagde Thor. „Han skal eje overflødigt Løsøre", sagde Odin. „Han skal dog aldrig tykkes at eje nok", sagde Thor. „Jeg skjenker ham Sejr og Kampfærdighed i enhver Strid", sagde Odin. „Han skal i hver Strid faa farlige Saar", sagde Thor. „Jeg skjenker ham Skaldskab, saa at han digter ligesaa hurtigt, som han taler", sagde Odin. „Han skal ej kunne erindre siden efter, hvad han har digtet", sagde Thor. „De gjeveste og bedste Mænd skulle højagte ham", sagde Odin. „Men hele Almuen skal hade ham", sagde Thor. Alt dette bekræftede Dommerne i den Dom, de afsagde, og Thinget hævedes. Det var uvist, om Starkad mest skulde græmme eller glæde sig over disse Gaver. Odin, eller Ross-

haarsgrane, og Starkad roede over igjen til Holmen. „Nu skal du lønne mig den Bistand jeg gav dig", sagde Rosshaarsgrane; „du skal sende mig Vikar, og jeg skal hjelpe dig dertil". Starkad lovede det, og Odin gav ham et Spyd, sigende at det vilde see ud som en Rørsprote; forresten lærte han ham, hvorledes han skulde bære sig ad. Dagen efter raadsloge Kongens Raadgivere, og det bestemtes, at man kun skulde gjøre en Antydning eller Efterligning af Blotet, og Starkad foreskrev, hvad der skulde skee. Tætved var et Furutræ; under det var en høj Stub, og langt nede paa Furutræet var en tynd Kvist. Starkad gik op paa Stubben, bøjede Kvisten ned og knyttede dertil Tarmene af en nyslagtet Kalv. „Nu er din Galge færdig, Konge", sagde Starkad, „og den seer just ikke farlig ud". Vikar, som heller ikke fandt det, gik op paa Stubben og Starkad lagde Lykken om Halsen paa ham. Derpaa gik Starkad ned, stak med Rørsproten paa Kongen og slap Kvisten med de Ord: „nu giver jeg dig til Odin". I samme Øjeblik blev Rørstokken til et Spyd, der stod igjennem Kongen; Stubben faldt; Tarmene blev et stert Toug, og Kvisten vippede højt op med Kongen, som saaledes lod sit Liv. Dette var Starkads første Nidingsverk, og han blev derover saa forhadt af Almuen, at han maatte forlade Hørdeland. Han selv græmmede sig inderligt over sin Udaad, og begav sig til Uppsala, til Ynglingekongerne Aalrek og Erik, hvilke han ledsagede paa deres Krigstog. Han var tungsindig og taus, og ofte maatte han høre Bebrejdelser af de tolv Berserker, der tjente i Kongens Hird.

Da Aalrek og Erik sloge sig til Ro, drog Starkad i Krigsferd paa egen Haand med det Skib Aalrek havde givet ham, besatte det med Nordmænd og Svensker, og bestod mange Eventyr. Han gav sig engang i Ledtog med den norske Søhelt Kong Hake, der angreb Hugleik i Uppsala, Aalreks Sønnesøn, og vandt hele Uppsalariget. Hugleik havde i sin Hær de mægtige Kæmper Svipdag og Geigad, af hvilke den sidste satte haardt ind paa Starkad og gav ham et Slag i Hovedet, som han aldrig forvandt. Da Hake var kommen i rolig Besiddelse af Uppsala, drog Starkad paa nye Vikingetog, overvandt Kurer og Samlændinger, fældte den russiske Berserk Vising, og siden to andre østerlandske Kæmper, Tanne og Vase. Endelig led han Skibbrud paa den danske Kyst, og mistede alle sine Mænd; han begav sig alene til Kong Frode den frøknes Gaard, blev her hæderligen modtagen og traadte i hans Tjeneste. I Frodes Hær bidrog Starkad til en vigtig Sejr over Saxerne, der vilde unddrage sig Danmarks Overherredømme. Han kæmpede mod Saxernes fornemste Kæmpe Hame, og fældte ham, men fik dog ogsaa denne Gang et farligt Saar. Frode blev svegen og dræbt af Tydskekongen Sverting; hans Søn Ingjald, Starkads Fostersøn, fulgte ham i Regjerin-

gen. Ingjald slog sig til alskens Blødagtighed og Overdaad, men lod Krigsferd fare; derover blev han foragtet og forhadt, og Starkad fandt Opholdet ved hans Hof saa utaaleligt, at han gik i en svensk Kong Halfdans Tjeneste. Men da Starkad var borte, gik Alt endnu værre end forhen; Ingjald glemte sig saaledes selv, at han endog egtede Svertings Datter, og tillod en Guldsmed at bejle til sin Syster Helga. Da Starkad erfarede dette, ilede han tilbage til Danmark, for at bringe den forvildede Konge til Fornuft og oprette hans faldne Anseelse. Han begav sig forklæd til Guldsmedens Huus, hvor Kongedatteren netop var; saa her med egne Øjne hvilke Friheder hiin turde tillade sig med hende, og bortjog ham med Haan. Hermed syntes han for det første at have udrettet nok, og begav sig atter til Sverige; Helga fattede Agtelse for sig selv, og fik snart en værdig Bejler i en norsk Kongesøn, Helge, der kom med et prægtigt udrustet Skib, og bad om hendes Haand. Ingjald havde intet derimod, men forlangte kun, at Helge skulde bevise sin Kampfærdighed ved at stride mod hver den, som i denne Anledning udfordrede ham. Helge gik ind paa Vilkaaret, og Helga trolovedes ham; men strax ved Fester-Ølet blev han udfordret af den vældige Angantyr, der tidligere forgjeves havde bejlet til hende. Helge modtog Udfordringen, og lovede endogsaa at bestaa Kampen med Angantyr og alle hans aatte Brødre paa een Gang: et Løfte, der dog var saa voveligt, at han angrede det, og efter sin Fæstemøes Raad rejste over til Sverige for at faa Starkad til Medkæmper. Starkad var villig dertil, og bad Helge rejse til Danmark igjen; han skulde nok selv i Betids komme efter. Helge rejste, og var tolv Dage undervejs; den tolfte Dag rejste Starkad, men saa hurtigt, at endda han og Helge paa een Gang drog ind ad Grinden til Ingjalds Gaard.

Her blev der nu drukket Bryllup, og Angantyr og hans Brødre behandlede den gamle Starkad med største Haan. Da Helge og Helga gik til Sengs, stillede Starkad sig paa Vagt udenfor Brudekammeret. Morgenen efter skulde Holmgangen staa; Helge vaagnede tidligt, stod op og klædte sig paa, men da det endnu ikke var ret lyst, lagde han sig paa Sengen og faldt i Søvn igjen. Starkad, som kom ind da det var blevet Dag, nennede ej at vække ham, og begav sig ene afsted for at møde Kæmperne. Han satte sig paa Skraaningen af en Bakke, lige imod Vinden, og trak Overklæderne af for at fange Lopper, uagtet det baade sneede og haglede. Imidlertid kom de ni Brødre fra den anden Kant, og opdagede Starkad indsneet lige til Halsen. Han sprang op, og da de spurgte om han vilde kæmpe med een for een, eller med dem alle paa een Gang, valgte han det sidste. Kampen begyndte, og han fik snart Bugt med de sex, men de øvrige tre vare vanskelige at overvinde. Han fældte dem vel, men fik 17 farlige Saar, og Indvoldene hang ham ud af Livet. Mat, som han var,

krøb han hen til en Steen, og hvilede sig imod den; siden troede man at kunne see Indtrykket af hans Legeme i Stenen. Der kom flere Folk gaaende forbi, og tilbøde ham sin Hjelp, men han vilde ingen modtage af dem, thi een var en Angiver, der førte Andre i Ulykke; den anden havde egtet en Trælkvinde, en tredje var et Fruentimmer: alle dem foragtede han for meget til at han vilde have noget med dem at bestille. Omsider kom en Bonde, af ham modtog han Hjelp, og lod ham forbinde Saaret i Underlivet med Vidjekviste. Bonden kjørte Starkad lige til Ingjalds Gaard, og Starkad gik ind til Helge. Denne, der var underrettet af Helga om, hvilken Modtagelse Starkad ønskede, for strax løs paa ham og hug ham i Panden; deraf kunde Starkad see, at Helge ej var bange for at vove en Dyst, og han kunde med Tryghed vide Helga i hans Hænder. Starkad drog atter tilbage til Sverige, men Rygtet om Ingjalds Blødagtighed kaldte ham endnu engang til Danmark. Han kom forklæd til Ingjalds Gaard, med en stor Sæk Kul paa Ryggen, og satte sig ved den nederste Bordende. Den tydske Dronning, Svertings Datter, behandlede ham med den største Haan, men Ingjald, der senere kom hjem, gjenkjendte strax sin Fosterfader, og nu søgte baade han og Dronningen ved Venlighed at gjøre godt igjen, hvad hun ved sin fornærmelige Opførsel havde gjort ondt. Men det hjalp altsammen ikke. Den overdaadige Levemaade ved Bordet, de mange udenlandske Skikke, og det nymodens Væsen gjorde ham hartad rasende, han udbrød i heftige, straffende Kvad, og tilsidst opflammede han Ingjald saaledes, at denne strax anfaldt Svertings Sønner og dræbte dem. Starkad ønskede ham til Lykke, og troede vel nu sikkert at kunne forlade ham. I det mindste finde vi ham senere hos en Kong Ragnvald, i hvis Hær han stred paa Sjæland i et stort Slag, men for første Gang i sit Liv tog Flugten; derpaa gjenfinde vi ham hos Kong Hake. Dennes Broder Hagbard, ogsaa en berømt Søkonge, var paa et Tog kommen til en Konge ved Navn Sigar, i hvis Datter, den smukke Signy, han blev forelsket. Hun gjengjeldte ogsaa hans Kjærlighed, men mellem ham og hendes Brødre opstod der Uvenskab, saa at det ej kunde nytte ham aabenlyst at bejle til hende. Han sneg sig derfor i Kvindeklæder ind til hende i hendes Jomfrubur, trods de Farer, som dermed vare forbundne, og Signy, som vel kjendte sin Faders Sindelag imod ham, lovede paa det Helligste, at hun ej vilde overleve ham, hvis Døden skulde blive hans Lod. Imidlertid var Hagbard bleven røbet af en Tjenestekvinde, Sigars Mænd indfandt sig i Stuen, og fangede ham efter en tapper Modstand. Hagbard blev ført til Things og dømt til at hænges. Signy, som erfarede det, besluttede at sætte Ild paa Jomfruburet, og indebrænde sig med alle sine Terner, der ogsaa vare beredte til at følge hende i Døden. Hagbard, som dog ønskede at overbevise sig om Signys Troskab før han døde, bad Bød-

delen først hænge hans Kaabe op i Galgen; de som saa dette i Frastand, troede at det var Hagbard selv, og Signy stak strax Ild paa Huset. Da Hagbard saa Luen slaa ud af Huset, udbrød han i Glædeskvad over Signy's Troskab og over Udsigten til saa snart at forenes med hende, og paaskyndede selv sin Henrettelse. Saaledes lod han sit Liv. Hans Broder Hake besluttede at hevne hans Død, og drog afsted med en Flaade, men Starkad, som selv havde nydt Gjestfrihed hos Kong Sigar, vilde ei følge med. Derfor gik det ogsaa mindre heldigt med Hake; han vandt vel en Sejr, og fældede Sigar, men Sigars Søn, Sigvalde fordrev ham fra Øen og ødelagde en Deel af Hæren, som han havde ladet tilbage. Hake blev siden overfalden ved Uppsala af Jørund, Kong Hugleiks Fætter, og faldt i Striden. Nu hengaar en lang Tid, inden man hører noget om Starkad. Han maa i denne Tid have udført store Bedrifter, og begaaet sit andet Nidingsdrab. Vi gjenfinde ham hos den norske Konge Aale hin frøkne, en overordentlig rask og tapper Mand, der stod i Forbund med den mægtige Sigurd Ring. Sigurd Ring var, som bekjendt, sin mægtige Farbroder Harald Hildetands Underkonge i Sverige. Da Harald blev gammel og blind, ønskede han heller at falde i Strid, end at dø Sotdød; derfor sendte han Bud til Sigurd Ring, at hun skulde udruste en sterk Hær af hele sit Rige; Harald vilde paa sin Side ogsaa udruste en; da skulde de holde et stort Slag. Syv Aar gik hen under Udrustningerne, da mødtes Hæren paa Braavoldene i Østergøtland, og der holdtes et Slag, som maaskee er det navnkundigste i hele den nordiske Old-Historie. Harald Hildetand havde Folk fra Danmark, Saxland og de slaviske Lande; Sigurd fra Sverige og Norge. I Sigurds Hær var Aale hiin frøkne, med Starkad og mange Kæmper. I Haralds Hær gik Ubbe Friseren, Skjoldmøen Vebjørg og Hake haardt frem. Ubbe dræbte 16 simple Krigere og 6 Kæmper, inden han blev ihjelskudt af Thelemarkens Bueskytter; Vebjørg mødte Starkad, og hug ham over Hagen, saa at den sank ned, og han blot kunde holde den oppe ved at bide i Skjegget. Siden blev hun dræbt af Thorkel Thraa. Starkad fældte mange danske Kæmper, og hug Haanden af Skjoldmøen Visma, der bar Haralds Merke. Siden mødte han Hake, der blev ham en haard Hals; han dræbte ham vel, men efter at have faaet svære Saar, et paa Halsen, saa man kunde see ind i Livet, et i Brystet, saa at Lungen hang ud, og en Finger havde han mistet. Kong Harald Hildetand sad selv paa sin Stridsvogn, og stred tappert, uagtet sin Blindhed; endelig faldt han ved et Kølleslag, som hans egen Tjener Brune, der troedes at være Odin i forvandlet Skikkelse, gav ham. Da begyndte de Danske at flygte, og Sigurd Ring blev Sejrherre. Han underkastede sig Danmark, hvis fornemste Dele, Sjæland og Fyn,

kom til at staa under Aale hin frøkne. Siden kom Sigurd Ring, fortælles der, i Strid med Gjukungerne, medens Sigurd Favnesbane endnu levede. Han sendte sine Svogere, Gandalfs Sønner i Alfheime, imod dem med en Hær, fordi han selv laa i Strid mod Kurer og Kvæner. Starkad var i Hæren, og i det Slag, som nu stod, mødte han Sigurd Favnesbane selv. Her fandt han dog sin Mester, og Sigurd drev ham paa Flugten, efter at have slaaet ham med Sverdshjaltet i Munden, saa at to Jexler løsnede.

Starkad opholdt sig nu fremdeles hos Aale hiin frøkne, indtil den haarde Dom, Thor havde fældet over ham, ogsaa her bragte ham i Ulykke. Tolv danske Høvdinger indgik en Sammensværgelse mod Aales Liv, og Starkad lod sig med 120 Mark Guld kjøbe til at myrde Kongen. Han overfaldt ham i Badet, og lod sig først afskrække ved hans truende Øjekast, som ingen kunde staa imod; men Aale, som følte, at hans Time var kommen, holdt Haanden for Øjnene, og lettede saaledes Starkad Værket. Starkad gjennemborede ham, og udførte saaledes sit tredje Nidingsværk. Han angrede strax sin Udaad, dræbte i sin Harme flere af dem, som havde forført ham, og vandrede sorgfuld ud i Verden med de Penge, han fik for sit Forræderi, om Halsen, for med dem at kjøbe sig en Banemand. Han var saa gammel og svag, at han gik med to Stave, men havde to Sverd om Livet. En simpel Mand forundrede sig derover, men blev strax gjennemboret af ham; siden traf han en ung, højbyrdig Mand, ved Navn Hød eller Had; denne fik han ved sit Guld, og sine Overtalelser til at halshugge ham. Starkad sagde, at kunde han løbe mellem Hovedet og Kroppen, før end denne faldt ned, skulde han siden aldrig kunne saares. Men dette var igjen hans gamle af Thor indplantede Ondskab, som ytrede sig; thi Had, som raskt hug Hovedet af ham, lod Springet være, og skjønnede nu, at han, hvis han havde gjort det, vilde være bleven knust af Starkads Kæmpekrop. Saa arrig var Starkad, at hans Hoved beed i Græsset, efter at det var afhugget.

Starkad besang sig selv i mangfoldige Kvad, og var i dette Stykke heldigere, end Thors Dom egentlig medførte; thi glemte han end selv sine Sange, vare der dog Andre, som huskede dem, og saaledes kjendte man i Oldtiden de fleste af dem, fornemmelig hans Kvad om Braavolde-Slaget.

Anm. Starkad nævnes temmelig ofte i de gamle Heltesagaer, men ingensteds fortælles hans Historie udførligt. Beretningen om hans Ophold hos Rosshaarsgrane, Vikar og de uppsalske Konger forekommer i den saakaldte Gautreks og Rolfs Saga, der for Resten er et Æventyr; i den meddeles Brudstykker af hans Vikarsbolk, eller Kvad om Vikar. Hans Deeltagelse i Slaget paa Fyrisvoldene imellem Hugleik og Hake fortælles i Snorres Ynglingasaga; hans Bedrifter i Braavolde-Slaget omtales

i det saakaldte Sögubrot eller Brudstykke af gamle danske Kongesagaer. Endelig fortælles hans Kamp med Sigurd Fafnesbane i Norna-Gest's Saga, hvor ogsaa Kong Aale's Mord nævnes. Snorre taler ligeledes korteligen om hans Drab paa Kong Aale. De fleste Fortællinger om Starkad har Saxo. Han gjennemgaar kortelig hans Ophold hos Vikar, og Gubernes Dom; fortæller videre hans Bedrifter med Hugleik, i Hakes Hær, hos Kong Frode og dennes Søn Ingjald, endvidere hos Aale hin frøkne og i Braavolde-Slaget; han beskriver ogsaa hans Død. Ofte anfører han i latinsk Oversættelse lange Stykker af Starkads Kvad; han siger, at Beretningen om Braavolde-Slaget er optegnet lige efter Starkads Digt, hvilket ogsaa strax falder i Øjnene, naar man kun gjennemgaar den saavel i Saxo, som i Søgubrot meddeelte Fortegnelse over de i Slaget deeltagende Kæmper, thi man finder Riimbogstaverne og Levninger af Versemaal saa uforandrede, at man endnu let kan faa flere gamle Vers ud. Det er ogsaa øjensynligt, at de øvrige Sagn om Starkad ligeledes ere tagne efter gamle Kvad. Starkad-Digtene vare saa anseede i Oldtiden, at man gav det simple Versemaal, hvori de vare affattede, Navnet Starkadarlag. Men de gamle Starkad-Kvad kunne dog ej have udgjort et eneste Heelt, ellers vilde der have været større Orden i Beretningerne om ham. Saxo lader ham fødes langt henne i Østerleden, eller i Rusland, og lader ham paa et Tog komme lige til Myklegaard eller Constantinopel. Han lader ham tjene hos to Konger af Navnet Hake, istedetfor hos een, og Hakes Kamp med Hugleik henfører han desuden til Irland. Snorre sætter igjen Aale hin frøkne langt op i Tiden. Der kan imidlertid neppe være nogen Tvivl om, at en historisk Starkad virkelig har været til. Kritisk-historiske Undersøgelser vise, at Vikar maa have levet mod Slutningen af det 7de, Ingjald og Aale i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede, og at Braavoldeslaget fandt Sted omkring 730, hvilket alt passer med hvad der fortælles om Starkad. Men han er siden bleven forverlet med den fabelagtige Starkad Aaludreng, hvilket især viser sig af et Vers, der i Gautreks Saga lægges ham i Munden, hvor han beklager sig over at Sviakongernes Hofmænd troede paa ham at see Spor af de 6 Arme, Thor havde rykket bort af Kroppen paa Hergrims Banemand (Starkad Aaludreng). Saaledes blev Starkad tillige en fulstændig Sagnhelt, den nordiske Herkules, der forener de gamle nordiske Vikingers Dyder og Lyder, alle i den mest overdrevne Grad.

Sagnet om Hagbard, der staar i Forbindelse med Starkad-Sagnet, var baade i gamle Dage og er endnu almindelig udbredt i Norden. Lige fra det nordenfjeldske Norge til nede i Danmark gives der mange Steder, som af Beboerne udgives for Signy's Boliger; i Sogn, i Bahuslen, i Sjæland o. s. v. Saxo, som vidtløftigt fortæller det Hele, hensætter Begivenheden i Sjæland, hvor man endnu troer at finde Sigars og Signys Hjem ved Sigersted. Den islandske Landnamabok fortæller, at Sigar skal have boet paa Stegen, paa Engeløen i Nordlandene. Sigar skal have været en Dattersøn af Grjotgard, Konge paa Møre; ligeledes skal han have været en Brodersøn af den før omtalte Siggeir, Vølsungernes Fiende. Endnu viser man paa Engeløen Signys Buur og Brønd m. m. Sagnet henføres og til Dragsmark i Bahuslen, Sigarsvold paa Lister, Aurnes i Sogn. Saavel af denne Sagnets Almindelighed, som af hiint foregivne Slegtskab med Vølsungerne skulde man snarest slutte, at Hagbard og Signy maaske tilhøre hin ældgamle vøls-

ungifte Tidsalder, der er fælles baade for Nordboer og Tydskere, og hvis Heltes virkelige Tilværelse aldrig med Sikkerhed lade sig bevise. Af Sagnet om Hagbard er Mangt og Meget optaget i Digtersproget; saaledes kaldes Galgen paa et Sted: Sigars Hest; paa et Andet: Signy's Elsker's svale Ganger.

Ligesom det allerede i det Foregaaende vilde være bemærket, at den listige, ofte ondskabsfulde Odin, der i Verdens Ophav endog sluttede Fostbroderskab med Loke og laante Viisdom af Jøtnen Mimes Brønd, ikke havde nogen afgjort Modbydelighed for at slutte sig til Jøtner, naar det kunde gavne hans Planer, medens derimod den ærlige, ligefremme Thor altid var Jøtnernes aabenbare, erklærede Fiende: saaledes see vi ogsaa her Thor optræde som Starkads og hans Æts afsagte Modstander; Odin derimod gjør ham til sin Fostersøn og begunstigede Yndling, ene for i sin Tid ved ham at erhverve Vikar. Saa vigtigt var det for Odin at forøge Einherjernes Tal. Vikar var Odin helliget lige fra Fødselen. Efter et andet Sagn, som ellers i mange Henseender ej stemmer med det oven anførte, havde Vikars Fader to Hustruer, Signy og Geirhild, der forligtes saa ilde, at han ej kunde beholde mere end een af dem. Den, som havde brygget det bedste Øl til ham, naar han kom hjem fra et Ledingtog, vilde han beholde, men forskyde den anden. Signy anraabte Freyja om Hjælp, Geirhild derimod Odin, som spyttede i hendes Bryggekar, og fordrede til Gjengjeld hvad der var mellem hende og Karet. Hun lovede ham det; Øllet blev ypperligt og Kongen beholdt hende; men sagde dog: jeg seer allerede i Tankerne din Søn svæve i en Galge, offret Odin. Kort derpaa fødte hun Vikar.

Hvilke overordentlige Forestillinger de sildigere Slægter gjorde sig om Starkads Størrelse og Styrke, kan sees af Nornagestssaga, hvor det heder, at en af de Jexler, Sigurd slog ud paa Starkad, vejede syv Ører, d. e. 14 Lod, og blev siden brugt i Danmark som Haandtag i en Klokkestreng. Det er formodentlig den samme Starkads Tand, som ifølge Huitfeld den bekjendte Ridder Henrik Æmeltorp skal have ejet; den var funden i Skaane, var 12 Tommer i Omkreds, og $1\frac{1}{2}$ Tomme lang. Efter Saxo skal Starkad ligge begraven paa Rolyng, hvor han fældte Angantyr; andre sige ved Vellingebro i Skaane.

Arvar-Odd.

74. Arvarodd (Örvar-Oddr) er forhen omtalt ved Fremstillingen af Tyrving-Sagnene. Uagtet han i Oldtiden var en berømt Sagnhelt, og en heel Saga om ham endnu er til, er der dog ikke synderligt om ham at berette, da netop denne Saga baade med Hensyn til Sprog og Indhold kan skjønnes at være et temmelig sildigt forfattet Æventyr, der aldeles har forvansket de gamle Sagn. Arvarodds Bedstefader, Ketil Høing, en Søn af Hallbjørn Halvtrold og Sønnesøn af Ulf Oarge, var Herse paa Øen Ravnista (nu Ramstad) i Naumdølafylke; hans Søn, Grim Lodenkind boede der efter ham; begge udførte vidunderlige Bedrifter, og om begge have vi Sagaer, der ej ere bedre end den om Arvarodd. Grims Søn, Arvarodd, blev fød paa Gaarden Berurud (Berurjóðr)

paa Jederen, hvor Forældrene lagde ind paa en Kystreise sydover; der opfostredes han, blev en fortrinlig Bueskytte (hvoraf Navnet Arvar-Odd, d. e. Pile-Odd), og udrettede vældige Heltebedrifter overalt i Norden, i Vesten, langt henne i Rusland. En Vala spaaede ham engang, at hans Fosterfaders Hest Fare skulde volde hans Død om 300 Aar. Han dræbte Hesten og grov den ned i en Dal tæt ved Berurud, men 300 Aar efter kom han tilbage, fandt Fares Hovedskal, og slog paa den med sit Spyd, da krøb der en Slange ud af den, som beed ham ihjel.

Anm. Ketil Høing og Grim Lodenkind, Stamfædre for Ravnista-Ætten, omtales i Landnámabok som historiske Personer. Derfor kan man maaskee nok antage, at baade de og Arvarodd havde været til og levet paa Ravnista, men stort mere af Fortællingen om dem tør man vist ikke tro paa. Merkeligt er det, at den russisk-varegiske Fyrste Oleg's Endeligt fortælles paa samme Maade som Arvarodd's. Berurjóbr, nu Berurud, ligger ikke egentlig paa Jederen, men i Sogndals Prestegjæld, nær ved Sogndalsstrand.

Orvarodd siges at have været 12 Alen høj. Ogsaa ham har saaledes Sagnet tillagt overmenneskelig Højde, Kræfter, Alder. Lignende fortaltes om Starkad; om Sigurd Favnesbane heder det i Volsungasaga, at naar han reed gjennem den højeste Rugager, naaede det højeste Ax blot til Dopskoen paa hans Sverd. Slige overdrevne Forestillinger om Fortidens Sagnhelte ere fælles for alle Folkeslag. Spor af saadan Overtro findes hos de gamle Grækere og Romere; endog nu til Dags er det en almindelig Tro, at de gamle Kæmper vare langt højere og sterkere end Folk i nyere Tider.

Om Hov, Blot og Spaadomme.

75. Da Asareligionen trivedes som bedst, var der en overordentlig Mængde Offerhuse og Offersteder rundt omkring i Norden. De gamle Tydskere ofrede, ifølge Tacitus, til Guderne i hellige Lunde eller Skove. I vore Oldskrifter skjelnes der mellem de virkelige Offerhuse eller Templer, der kaldes Hov (hof), og de blotte Offersteder, der kaldtes Horger eller Harger (hörgar). Disse sidste synes som oftest kun at have bestaaet i Steensætninger, hvor de opreiste Stene maaskee skulde forestille Gudebillederne; men stundom synes de og at have været i Form af Telte eller Huse. Hovedforskjellen mellem Hov og Harg har saaledes vel bestaaet deri, at der i det første fandtes ordentlige Gudebilleder, i den sidste kun et Altar eller Offersted uden noget Billede. Ethvert til Guderne indviet Sted, det være sig Hov, Harg, eller indhegnet Thingplads, kaldtes Vee (vé, eg. vih, af at vigja, via), og betragtedes som en Helligdom, der ej maatte besmittes eller krænkes ved Blodsudgydelse eller anden vanhellig Bedrift. Derved blev det tillige et Fristed for dem, hvis Liv eller Sikkerhed efterstræbedes. Hvo som krænkede det, endog blot ved voldsomt Indbrud, kaldtes vargr i véum (Ulv i Helligdom) og var fredløs.

des; men ligesom i Norge, indskrænkede deres Embede sig ej alene til Tempelforstanderskabet; de vare tillige Heredets verdslige Høvdinger og Retsbestyrere; og disse Gode-Embeder, der kaldtes goðorð, vare arvelige i deres Ætter. Da Kongenavnet i Norge fra at være en Slægtstitel blev den øverste Herses, eller Fylke-Bestyrernes Titel, fulgte det og af sig selv, at Kongen tillige var Gode, men da Kongetitlen var endnu fornemmere end Hersetitlen, brugtes Godenavnet endnu mindre om ham.

Vore Forfædre brugte, som alle hedenske Folkeslag, ved hellige Ceremonier at udspørge Gudernes Vilje eller Udsagn i vanskelige Tilfælde. Dette kaldtes „at gaa til Fritten" (ganga til fréttar), og det skede som oftest ved at fælde Blotspaan, som det hed. Fremgangsmaaden herved fortælles ikke tydeligt hos de gamle Sagaskrivere; men Romeren Tacitus beretter i sit Skrift om de gamle Tydskere, hvorledes disse bare sig ad. De skar en Kvist af et Frugttræ op i mindre Pinde, merkede hver af disse med et Tegn (en Rune) og strøede derpaa Kvisterne ud over et hvidt Klæde, som det faldt sig. Derpaa gjorde Presten, hvis det var et offentligt Ærende, eller Huusbonden, hvis det gjaldt ene dennes Familie, en Bøn til Guderne, og tog saa, med opadvendt Blik, hver Pind op, een for een; dette gjentoges tre Gange, og de indskaarne Merker fortolkedes siden i den Orden, hvori de vare optagne. Rimeligviis blev hver Rune, han optog, strax nedtegnet, og det Runefølge, man fik ud, naar Pindene tre Gange vare optagne, forklaret efter visse Regler. Troligt var det ogsaa, at Kvisterne oftere bleve udstrøede uden Merker, og at man da fortolkede de Runebogstaver, som deres tilfældige Stillinger altid maatte frembringe.

Ogsaa søgte man af Spaafolk eller Troldmænd at erfare tilkommende Ting. Det var især Fruentimmer, som beskjeftigede sig med Sandsigeri og Trolddom, og det er oftere omtalt, at saadanne Kvinder kaldtes Valaer eller Vølver. Der gaves en Mængde Valaer i Oldtiden, og de nøde stor Anseelse, hvor de kom. Den Trolddom, som øvedes, var to Slags, Galder og Seid. Galder skal først have været øvet og udbredt af Odin; den ansaaes som mere tilladelig end Seid, og den har rimeligviis mest bestaaet i Tryllesange og Formularer (af at gala). Seid udøvedes og udbredtes derimod allerførst af Freyja, og ansaaes for det meste vanærende for Mandfolk, saa at Kvinder især bleve oplærte deri. Alligevel blev Seid lige indtil Christendommens Tider ej sjelden øvet af Mænd, endog de fornemste, f. Ex. Ragnvald Rettilbeine, Harald Haarfagres Søn. En Seidmand eller Skratte, som man ogsaa kaldte ham, var lige saa frygtet, som han var forhadt, og det slaar ikke fejl, at Maaden, hvorpaa Seid fremmedes, maa have været saare forargelig ved Ceremonier og Besværgelser. Snorre omtaler en afskyelig Afmagt, der skulde betage Seidmanden efter at Seiden var fremmet; noget Lignende

fortælles om de forrige Finne-Troldmænd, og om Besværgerne eller Angekkokkerne hos Eskimoerne. Olaf Tryggvessøn svor Seidmændene Undergang, og udryddede vistnok de fleste af dem i sin Regjeringstid *).

75. Det ligger i Sagens Natur, at der blandt de mange Hov eller Templer, der fandtes i Norden, vare enkelte, der enten ved deres Pragt, eller deres foregivne Hellighed, eller ved Udstrækningen af det Distrikt, hvis Indbyggere søgte hen til dem, vare mere anseede end de øvrige. Saaledes var i Sverige de to indbyrdes nærbeliggende Templer i Sigtuna og Uppsala mere anseede end de øvrige. Især var Uppsala-Templet at betragte som Hoved-Tempel for hele Svithjod, medens Sigtuna-Templet, der laa i eller ved den blomstrende Handelsstad Birk, maaskee nærmest ansaaes for Gauternes Tempel, da man finder at Staden Birk, uagtet den egentlig laa i Svithjod, dog tillige regnedes for at ligge ved Gautlands yderste Grændse. For øvrigt var det, ifølge de gamle Sagn, Odin, der skulde have stiftet Templet i Sigtuna, og Frey (Hadding) der skulde have stiftet Uppsala-Templet. Man maa derfor antage, at Odinsdyrkelsen har været den forherskende i Sigtuna, Freysdyrkelsen i Uppsala, hvilket ogsaa antydes i den gamle Forfatter Adam af Bremens Beskrivelse over dette Tempel og de der brugelige Ofringer. Til Uppsala-Templet var der ogsaa lagt en Mængde Jordegods rundt om i Svithjod, hvilket tilsammen kaldtes Uppsala-Od, d. e. Uppsala-Rigdommen. Da Kongen tillige var den egentlige Overgode ved Templet, blev Uppsala-Oden ogsaa anseet som Krongods, og virkeligt Krongods blev den efter Christendommens Indførelse, da Templet selv, som derved skulde vedligeholdes, forstyrredes.

Det fornemste Tempel i Danmark var det før omtalte Tempel i Leidra, hvor den gamle gotiske Offerkultus og Nerthusdyrkelsen havde sit egentlige Hjem. Ogsaa her var Kongen den fornemste Gode, og Besiddelsen af „Leidrestolen" var det samme som Herredømmet over Riget. Templet i Leidra og dets Kultus vedligeholdt sig endnu efter at Leidrekongernes Rige var omstyrtet og erobret af Ragnar Lodbrok og hans Sønner. Det var først den tydske Konge Henrik Fuglefænger, der paa Gorm den gamles Tid, omtrent ved 934, fik dette Tempel ødelagt. Paa den Tid havde Christendommen gjort saa store Fremskridt i Danmark, at intet nyt Hovedtempel kunde rejse sig.

I Norge omtales flere anseede Hovedtempler; allertidligst nævnes et Tempel paa Thrandarnes i Amd (Throndenes paa Hindøen) paa Haalogaland (Nordland), hvis Goder vare de gamle haalogalandske Konger af den saakaldte semingske Æt. Vikens Hovedtempel stod i det 7de og 8de Aarhundrede i det Landskab, der kaldtes Skiringssal, nær ved den

*) Se nærmere herom i Keysers „Nordm. Rel. Forf.", S. 132–150.

Kjøbstad, som der var beliggende, i det nuværende Thjødling Sogn strax østenfor Larvik. Ved dette Tempel synes ligeledes Vestfoldens Konger, eller maaskee endog alle Konger i Viken, at have været Goder.

Af Hovene vare de fleste offentlige, men mange vare ogsaa private, opreiste af mægtige Bønder og Høvdinger paa deres Gaarde. Paa Island var egentlig alle Hov private, eller tilhørende Goderne, men da disse ogsaa vare i Besiddelse af den arvelige Jurisdiktion, bleve Hovene derved ogsaa offentlige, eller traadte aldeles i samme Klasse, som de offentlige Hov i Norge.

Beliggenheden af de vigtigste Templer.

76. Hvor ellers ethvert af de gamle Offerhuse i Norge var beliggende, lader sig nu ikke med Bestemthed sige; dog afgive mange, endnu opbevarede Stedsnavne, i Forbindelse med udtrykkelige Udsagn og dunklere Antydninger i de gamle Sagaer, en god Veiledning til at bestemme Beliggenheden af en stor Mængde. Vi have allerede forhen paa forskjellige Steder gjort opmerksom paa, at Navnet Hov i Forbindelse med en Guds Navn betegner et til denne Gud fornemmeligen helliget Tempel (f. Ex. Odinshov, Thorshov, o. fl.). Det blotte Navn Hov maa paa samme Maade betegne et Tempel i Almindelighed, ligesom Horg (gl. hörgr) maa vidne om at en hellig Lund eller hellig Klippe maa have været paa det saaledes benævnte Sted. Den eneste Vanskelighed, der opstaar ved de mange, hos os endnu forekommende Navn paa „Hov", er den, at afgjøre, hvorvidt et saadant Hov var privat eller offentligt, thi de private Hov, saadanne som kun tilhørte en enkelt Gaard eller Familie, kunne ved Opregnelsen af de offentlige eller almindelige Helligdomme ej vel komme i Betragtning.

Af de ældste kirkelige Indretninger strax efter Christendommens Indførelse kunne vi vistnok temmelig sikkert slutte en Deel med Hensyn til de fornemste Templers Antal og Beliggenhed. Da de offentlige Templer ejede Jordegods, er der intet rimeligere, end at dette Jordegods først og fremst blev lagt til de nye Kirker, og at Kirkerne som oftest byggedes lige paa det Sted, Templet havde staaet; ja at man vel endog, som i England, benyttede Tempelbygningen, renset og indviet, til Kirkebygning, synes grundet i Sagens Natur. Nu finder man blandt de ældste Kirker samme Forskjel, som mellem Templerne, nemlig offentlige og private, og de offentlige inddeles igjen i Fylkeskirker og Heredskirker. Dette passer godt med hvad vi nys ovenfor have ytret om Fylkeshov og Heredshov. Man maa saaledes antage, at der i de throndhjemske og vestlandske Fylker har været et Fylkeshov i hvert Fylke; i Viken og paa Oplandene derimod, hvor Fylkeindretningen var mindre fremtrædende, har der snare

været Tredings- eller Helmings-Hov, d. e. tre eller to Hovedhov i hvert Fylke. Foruden disse „Hovedhov" har der vel ogsaa været Fjerdings- eller Hereds-Hov. Uden Fylkeshov kunne vi ej antage noget Fylke at have været. I Almindelighed er det ej saa vanskeligt at bestemme Beliggenheden af Fylkeshovene; med Heredshovene er det derimod anderledes; det er vistnok kun de færreste af dem, der lade sig paavise.

Gjennemgaa vi nu Norges Fylker nordenfra, og tage vi derhos Hensyn til de opbevarede Stedsnavne og Sagaernes Angivelser, faa vi følgende Resultat:

1. Haaleygefylke eller Haalogaland. Fylkeshovet her, forbundet med Thingsted, var, efter flere Ytringer i Sagaerne at dømme, paa Throndenes (Þróndarnes), en lille Halvø paa Østsiden af Hindøen. Det Distrikt eller Hered, hvori Hovet egentligen laa, kaldtes Amd; og synes at have indbefattet alle Kyster og mellemliggende Øer rundt om Andfjorden, fra Andenes og Senjen i Nord til Tjældesund i Syd. Paa Nordsiden af Distriktet, i det nuværende Tranø Sogn, laa Hofsey (Hovs-Øen), der altsaa har udgjort en Deel af Templets Jordegods. I Nærheden laa Herresædet (vel og Handelspladsen) Bjarkø. I Tranø Sogn finder man ogsaa Gaarden Thorslid, der altsaa synes at have været Thor helliget, og nordenfor det egentlige Haalogaland, paa Vejen til Bjarmeland, ligger Helgø med Thorsvaag; her have maaskee Bjarmelandsfarerne plejet at ofre til Thor for at faa Sejr paa Toget.

Et Heredshov for Lofoten maa have været paa Hov i det nuværende Hools Prestegjeld paa Øen Gimsø. Da man ej langt derfra finder Gaarden Baldstad (Baldrsstaðir), skulde man tro, at Templet nærmest var Balder viet. I Lødingen finder man Gaarden Thorsnes; dog er det just ikke nødvendigt, her at antage noget Hov. At Tysnes og Tysfjorden kan have sin Oprindelse fra Ty, er ej usandsynligt. At der og paa Stegen (Steig) var et Hov, men maaskee kun privat for den der boende Kongeæt, maa vel antages.

I det sydlige Haalogaland finde vi den betydelige Gaard Hov paa Nordsiden af Dønnes-Øen, og da Haalogaland inddeeltes i to Halvfylker, er det højst rimeligt, at dette var Fylkeshovet for den søndre Deel.

2. Naumdølafylke. Her finde vi kun een Gaard af Navnet Hov, nemlig paa Øen Jøen (Jóð) i Naumsfjorden. Men netop de tre Øer Oterøen, Jøen og Elven tilligemed den hiinsides Folden liggende Nærø (Njarðey) have vel udgjort de tidligst beboede Dele af Naumdal Njarðey, hvis Navn viser at den var helliget Njørd, var Sædet for en Søkongeæt, der intet havde med de egentlige Naumdølekonger at bestille. Fylkeshovet har derfor rimeligviis været det førstnævnte, paa Jøen, i Fosnes Sogn, lige over for Namsta, det bekjendte Rafnista. For Resten

have flere Steder her været tilegnede Frey og Njord, som den omtalte Njarðey, ligeledes Freyvarp, nu Frøvarp, paa Elven, og Freyvik, nu Frøvik, paa Leksø.

3. Sparbyggjafylke. Her vide vi af Sagaerne, at det berømte Hovedtempel for hele det indre Thrøndelagen laa paa Mæren, hvor nu Mærens Hovedkirke i Sparbøen ligger; saa meget mere maa dette have været Fylkeshov. En Aflægger af dette Hov anlagdes paa Island; thi Thorhadd den gamle, som var Hovgode paa Mæren, drog under Harald Haarfagre over til Island, lod Hovet nedtage og førte Tømmeret, Jorden derunder og Sulerne med sig til sit nye Hjem, Stöðvarfjörðr, hvor han atter rejste det og lyste Mærens-Helg over hele Fjorden. Men et nyt Tempel maa i Norge strax være blevet opført i Stedet, da Templet paa Mæren allerede omtales under Haakon den gode. Til Hovet har vel den østenfor liggende Gaard Hofstad hørt. I det afsides liggende Snaas er Horgeim (Hörgheimr), hvor der altsaa har været en Horg.

4. Eynafylke. Nogen bestemt Gaard af Navnet Hof kan vel ikke her paapeges, men da det frugtbare Inder-Øen vistnok maa ansees som Fylkets ældste og bedste Deel, og da man tæt ved denne finder det lille Hovø (ɔ: Hofey, den til Hovet hørende Ø), fejler man vist ej ved at antage Fylkeshovet beliggende paa et af de Steder, hvor nu Kirkerne ligge, enten ved Huusstad (fordum Húsabœr, Sædet for den ivrige Blotmand Thorer Skegg) eller ved Sagshaug, fordum Saurshaugr, Kongesædet. Det sidste kunde for saa vidt synes rimeligst, som Huusstad ligger saa nær ved Mæren, at noget Hov paa det Sted næsten maatte synes overflødigt.

5. Verdølafylke. Navnet Hovstad ved Lexdalsvandet viser, at et Hov, til hvem denne Gaard hørte, ej har manglet i Fylket. Den egentlige Hovedbygd er mellem Søen og Vuku Kirke. Her boede i Haakon den godes Dage Offerforstanderen Narve paa Stav, ikke langt fra det nuværende Stubskin, og enten her, eller paa Haug, hvor Fylkeskirken stod, maa Hovet søges. Længere oppe, ovenfor Vuku, ligger Thorsnes paa et Nes i Elven.

6. Skeynafylke. Hovet var her paa Gaarden Hove ved Landevejen, søndenfor Gaarden Alstahaug: saaledes er dette Navn fordrejet for Alvishaug eller Elvishaug, bekjendt som Bolig for Offerforstanderen Borolv under Haakon den Gode.

7. Stjordølafylke. Her gives flere Gaarde af Navnet Hov, men det rette er dog vel Hov, nu Hove, i selve Hovedbygden, i den Skibrede, som ogsaa deraf i Oldtiden bar Navnet Hovs Skibrede. Nærved ligger ogsaa et Freyhov, nu Frøhov; her har altsaa ej alene været et almindeligt Hov, men ogsaa et særskilt for Frey. Hovstad i samme Skib-

rede maa have ligget under eet af disse Hov. I det afsides liggende Selbo var ogsaa et Hov, maaskee privat, maaskee og et Heredshov.

8. Strindafylke. Her vide vi, at det berømte Tempel paa Lade var Hovedtempel for de fire udthrondhjemske Fylker: saa meget mere da for Strindafylke alene. Men Strindafylke bestod af adspredte Dele, skilte ved den brede Fjord fra Hovedbygden; saaledes laa Leirviken i Nordvest og Frosten med Aasen i Øst, hver paa sin Side af Fjorden. At der i det mindste paa eet af disse Steder maatte være et særskilt Hov, er rimeligt; saaledes finde vi et Hov i Aasen, ikke langt fra den nuværende Landevei og Vangs Kirke. Man skulde og vente et stort Hov paa Frosten, hvor det almindelige Thing holdtes, ogsaa træffer man virkelig her en Gaard ved Navn Hovsdal, der altsaa maa have ligget under et Hov, ligesom det ei er usandsynligt, at Kirken kan være bleven opført paa den gamle Tempeltomt; imidlertid er Frostens Beliggenhed ogsaa saadan, at man lettelig, og i en Hast, kunde sætte over til Lade, og der foretage de nødvendige Ofringer. — Ikke langt fra Nidaros maa den til Njørd indviede Hyrde Njarðhóll, nu Nardo, merkes.

9. Gauldølafylke. Efter den bekjendte Beretning i Haakon den godes Saga om Aasbjørn paa Medalhuus, skulde man formode, at Fylkeshovet har været der, hvor Meelhuus Kirke staar, i Fylkets bedst og rimeligviis tidligst befolkede Egn, hvor de fornemste Hertesæder vare i Nærheden (som Gimse, Skerdingsstedja, Lyrgja, Rimol o. fl.); her findes og et Hovstad, og i Nærheden Frimo, d. e. Freymór eller Freys Slette i Flaa, Hörgr, nu Horgs Kirke i Horg, Hofvin eller „Tempelmarken" sammesteds, og Óðinssalr i selve Hovedbygden. Imidlertid finde vi og to andre Hov længere oppe, i Dalens to Forgreninger, nemlig Hov i Soknedalen, i Sydvest, og Hov i Aalen, i Sydøst, rimeligviis Heredshov. I disse Egne maa Frey fortrinsviis have været dyrket, thi foruden det omtalte Freymór finder man ogsaa i Soknedalen og i Støren to Gaarde af Navnet Freyseir (Frøset, ɔ: Freys Sæde).

10. Orkdølafylke. I dette betydelige Fylke finder man ikke mindre end 4 Hov, der vist alle have været offentlige, eller Heredshov, nemlig Hov, nederst ved Stranden, tæt ved Reervik (Njarðvik ɔ: Njørds Vig), Hov i Meldal, noget vestenfor Kirken, Hov i Børgsen (Birgsá) og Hov nordligst i Byneset (Nes Skibrede). Af disse fire maa man vistnok antage Hov i Orkedalen for Fylkestemplet. Den ligger lige ved Kysten, midt i Dalen, i det Strøg, som efter al Rimelighed først bebyggedes. Det har rimeligviis nærmest været indviet Njørd, efter dets Naboskab med Njarðvik at dømme. Hov (Hove) i Meldalen ligger vistnok ogsaa i Hoveddalen, hvis Navn (Meðaldalr) endog antyder, at den er et

Slags Centralpunkt; Gaarden selv er imidlertid ej af den Betydenhed som Hov i Orkedalen.

11. Nordmørafylke. I dette vidt udstrakte, men i Oldtiden vistnok tyndt befolkede Fylke, har det kun lykkets os at finde tre Gaarde af Navnet Hov, nemlig Hov paa Ørlandet (Yrjar), Hov i Stranden, lige over for Strinden og Frosten, og Hov i Sunddalen, hvor nu Kirken ligger. At Fylkeshovet her er Hov paa Ørlandet, det frugtbareste og mest befolkede Distrikt, hvor ogsaa Ofringsforstanderen Jærnskegge boede i Nærheden, paa Uphaug, kan man vel neppe betvivle. Beliggenheden af de to andre er saadan, at man med stor Sandsynlighed kan antage dem for Heredshov. Hvad Hov i Sunddalen angaar, da har dette maaskee staaet i samme Forhold til det længer ude i Fjorden liggende Thingvold (ↄ: Thingpladsen) som Hovet paa Lade til Thinget paa Frosten. Maaskee der og har staaet et Tempel, hvor Thingvold Kirke, en ældgammel Bygning, og i Oldtiden vistnok Fylkeskirke, er opført.

12. Raumsdal. Her er det ej vanskeligt at paavise Stedet for Fylkestemplet; det maa have staaet paa Vedø, fordum Véey ↄ: den hellige Ø, i Romsdalsfjorden, hvor der siden var en lille Kjøbstad, der nu ej længer er til. For Resten træffe vi i hele Fylket ingen andre Navne, der minde om hedensk Gudsdyrkelse.

13. Sunnmørafylke. At Fylkestemplet her var paa Hov i Borgund, Centralpunktet for Søndmør, hvor Fylkeskirken og en liden Kjøbstad siden byggedes, kan ej betvivles. I Nærheden laa Hovshaug, og Gaardene Hovset og Hovslid paa Had (Hareidland), Hovset i Vatne maa have været Hovet beneficerede. I den indre Deel af Fylket finde vi et Hov i Stordalen (Slóladalr), vistnok Egnens Heredshov. For Resten var flere Steder her helligede Frey, som Freysstaðir i Herø, Freyland i Hjørendfjord, Freysdalr i Sunelven.

14. Firdafylke. Fylkestemplet i Firdafylke, der var saa anseet, at ogsaa Folk fra Sogn besøgte det, laa ifølge Egils Saga Cap. 49 paa Gaular, Heredet paa begge Sider af Gaul-Elven, eller den nedre Deel af det nuværende Indre-Holmedals Prestegjeld. Men hvilken af de mange skjønne Gaarde her er den gamle Tempeltomt, er uvist. Rimeligst synes det antage, at Templet har staaet hvor Indre-Holmedals Kirke nu staar, i den bedst befolkede Deel. Der er og en Gaard ved Navn Hov langt oppe i en Sidedal, ved Lyngstad og Fylling, men dette Hof kan blot have været et Heredshov, eller snarest endog privat. Hvor anseet Hovet i Gaule var, sees især af den interessante Beretning i Landnamsbogen P. 5 Cap. 8, hvor det heder, at Loft Ormssøn, en Dattersøn af Thorbjørn, Ofringsforstanderen i Gaule, efter at have nedsat sig paa Island, desuagtet drog hvert tredje Aar over til Norge, for at blote i hiint Hov i Stedet for

sin Morbroder Flose, Thorbjørns Søn, der ved et Drab i Norge var bleven fredløs. Da Loft og alle, som fulgte ham til Island, vare Gaulboere, eller, som de kaldtes Gaulverjar, blev og hans Hovedgaard paa Øen kaldet Gaulverjabær, Gaulværingernes Gaard, hvilket Navn den endnu har beholdt, og som saaledes paa det tydeligste minder om Oprindelsen fra Tempel-Egnen i Gaule.

Firdafylke havde en særdeles Overflod paa hellige Steder. Ogsaa ved Indløbet til Dalsfjorden paa Atleøen, hvor nu Vilnes Kirke staar, laa et berømt Hov for Diserne; i Naustdalen i Førde Præstegjeld et Hove (Hof), som vel var Heredshov; Gaarde af Navne Hovland ɔ: Hovets Land, Tempelgods, findes i Askevold og Kind; Hovlandsdal og Guddal i ytre Holmedal; Freysland (Freysland) i Førde, Frøholm (Freyhólmr) og Frøseter (Freysetr) i Stryn, Helgebust (Helgibólstaðr) i ytre Holmedal, Helgheim (Helgheimr) i Jølster, Guddal i Stryn, Hovrending i Olden, Thorheim (Þórheimr) i Davik og Bredeim, Thorvik (Þórvík) i Eid, Baldsnes (Baldrsnes) sammesteds, Tyvold og Tyvaag (Tývöllr, Tývágr) i Kinn, Njarðvík sammesteds, og endelig Ullebust og Ulleland Ullarbólstaðr og Ullarland ɔ: Ulls Bolig, Ulls Land) i Førde. Alt dette tyder deels paa en sterk Befolkning, deels ogsaa paa, at Gudsdyrkelsen her fortrinligen maa have blomstret.

15. Sygnafylke. Fridthjofs Saga fortæller om Baldershagen i Sogn, en Fortælling, mod hvis Paalidelighed dog meget kan indvendes. I alle Fald er det vanskeligt, for ej at sige umuligt, at bestemme Templets Beliggenhed. At det ej kan have ligget paa Bale, som Mange have troet, er i det mindste lige saa vist som at Vangsnes neppe er Fridthjofs Framnes; det Sted, hvor Templet rimeligst maatte søges, synes at være enten Njøs, en halv Fjerdingvej østenfor Lekangers Kirke, eller Husebø, lidt vestenfor Lekanger; her findes endog et Par Hauge, der kaldes Baldershaugene. Denne Sag er dog saa dunkel, og Baldershagen er for Resten i andre Sagaer saa ubekjendt, at vi med god Føje her kunne undlade at tage den i Betragtning. Som Hoved- og Central-Tempel for Sogne-Fylket henvises vi langt hellere til Hov, nu Hove Kirke i Viks Præstegjeld, der ligger omtrent lige langt fra Fjordens Munding og dens Bund. Hvis man i dette store Fylke skulde tænke sig to Hovedtempler, maatte man som det andet nævnte Hov (Hove) ved Stedje i Sogndal, en fra de ældste Tider velbebygget Egn, i alle Fald maa her have været et anseet Heredshov. Under det første have rimeligviis Gaardene Hovland og Hovsvik i Viks Præstegjeld henhørt, under det sidste Hovslund i Sogndal, maaskee og Hovland i Lærdal og Aardal. To andre Hov findes og i Sogn, Hov (Hove) i Ninde eller Fedjos, og Hov (Hove) i Fresvik (Freysvik), hvilket sidste Navn synes at vise, at dette Hov maa nærmest have været helliget Frey.

I Lekanger findes et Thorsnes, der altsaa maa have været helliget Thor. I Lærdal findes et Horg.

Man finder i Sogn ikke mindre end fire Stedsnavne, dannede af „Frett“, nemlig Fretten i Arnefjord, Frettheim i Vik, Frettheim og Frettland i Urland. At dette Frett er det oven omtalte frétt, Fritten, Orakelspørgen, er vel neppe nogen Tvivl underkastet, og man kan derfor maaskee ansee disse Steder som Helligdomme, hvor Orakelsprog henfedes.

Gaardene Hovland i Brekke og Hovland i Lavik maa have tilhørt et i denne ydre Deel af Sogn liggende Tempel.

16. Hørdafylke. I den nordligste Deel af Fylket, i det nuværende Eivindvik Sogn, laa Gulen, hvor det bekjendte Gulathing holdtes. At Fylkestemplet var etsteds her i Nærheden, kan vel neppe betvivles, og derom vidner desuden Navnet Hovland i Eivindvik. Rimeligviis stod Templet hvor Kirken nu staar. Merkeligt er det for Resten, at vi i det hele Fylke blandt alle Stedsnavne ikke finde et eneste Hov, uagtet vistnok Templerne i denne Egn ikke have været faa, og eet desuden udtrykkeligen nævnes, nemlig det bekjendte Tempel paa Moster, hvilket Thórolf Mostrarskegg flyttede til sig paa samme Maade, som Thorhadd Templet paa Mæren. At Templerne i Gulen og Moster vare de to Hovedhov for Fylket, er neppe fjernt fra Sandheden. Gaardene Hovland i Finaas og Hovland paa Stordøen have sikkert været det sidste beneficerede. Man finder for Resten i dette Fylke en Mængde andre Steder, der ere opkaldte efter Guderne, og som saaledes vidne om ivrig Gudsdyrkelse. Navnligen synes den sydlige Deel, eller Kysterne og Øerne fra Løgsund af indtil Sandeidet at have staaet under Njørds Beskyttelse. Tysnesøen selv kaldtes Njarðarlög d. e. Njørds Lagdømme (Navnet er siden gaaet over til Jardarlag, Jarlø); i Ølen, ved Sandeidet, findes Njarðvik, og hele dette Herred kaldtes Njarðheimr; et Njarðheimr findes og i det nærliggende Etne, hvor man og har et Hovland og et Frett. Her kan man vist antage, at Njørd har været fortrinligen dyrket, og at hans Tempel har staaet etsteds i Midten af Distriktet, maaskee f. Ex. paa Fjelberøen (Fjölbyrja), hvor Navnet „Nordhuus“ vistnok blot kan betegne „det nordlige Huus“, men ogsaa meget vel kan være kommet af „Njarðarhús“.

Den før omtalte Tysnesø har ogsaa andre merkelige Stedsnavne fra Hedenskabets Tider. Saaledes vidner Navnet Týsnes selv om Ty, Navnet Ónarheimr om Ónar, Jordens Fader, og Hovland paa Østsiden har rimeligviis været det nys nævnte Njørds Tempel underlagt. I Kvindherred findes et Guddal; i Strandebarm synes især Thor at have været dyrket, da man det finder Thorsnes og Thorsdal, længere inde, i Østensø (Austusyn), kommer atter Njarðheimr med Hovland, altsaa

Njørds Dyrkelse. Inderst inde i Hardanger, ved Sørfjorden, træffe vi Freysvik og Hofland i Kinservik, tilligemed Hovedpunktet Ullinsvangr. Her har rimeligviis Ullins-Templet staaet, men hvo er Ullin? Ovenfor have vi antaget Ullin for maaskee at være et af Odins Tilnavne. Det er vistnok besynderligt, at benævne Steder, helligede til Odin, efter et sjeldnere Tilnavn og ikke efter det fornemste Navn; og da der nu gives saa mange, efter Ullin benævnte Stedsnavne, endog et Ullinshov, bliver det altid noget tvivlsomt, om man ej bør antage Ullin for eenstydigt med Ull. Hans Tempel har i Ullinsvang sikkert staaet paa selve Vangen, Ullens-Vangen, hvor den ældgamle Kirke nu staar. Til dette Tempel har maaskee og Hovaas i Gravens Præstegjeld ligget.

I Oos paa det saakaldte Framnes, eller Sydspidsen af Bergens-Halvøen, findes Baldrsheimr, Baldrsland, Freysland og Ullarland, 4 Steder helligede Balder, Frey og Ull. Ogsaa Vors har sit Ullarstaðir og Njarðheimr. I den nordligere Deel af Fylket merkes Njarðvik i Manger, Freysetr i Lindaas, Freyþveit i Fanø og Hoftupt (Tempeltomt) i Hammer. Paa det sidste Sted har da vænteligt et Tempel staaet, men som maaskee allerede i Hedenskabet har været nedlagt.

17. Valdres. I denne, fordum vistnok lidet befolkede, Deel af Landet, finde vi tre Hov, i Nordre Aurdal, i Vogne og i Reinlid. Det første, i den midterste og bedst bebyggede Egn, var vel Fylkeshovet. Andre hellige Steder vare Onsstad i Aurdal (Oðinsstaðir), Frigstad (Friggjarstaðir) i Slidre, og Gudeim (Guðheimr) i Skrautshvol.

18. Hallingdal (Haddingjadalr). De fleste Stedsnavn i dette Landskab bære Præget af en temmelig sildig Kolonisering. Neppe har mere end den indre Deel, Dalen fra Aal til Gol, i de ældste Tider været bebygget. Her finde vi et Hov i Aal; en Deel af denne Gaard heder Skrattegaard, maaskee Skratterne eller Seidmændene her drev sit Væsen. Længere nede ved Gord finder man Hafton (oprindeligt Hoftún), og i Nærheden deraf Frøsaker (Freysakr); paa den første har der da rimeligviis staaet et Freystempel. Her er og et Hovvin og Nærum (Njarðheimr).

19. Rygjafylke. Her omtale Sagaerne ingen Templer, men af nuværende Stedsnavne, der minde derom, findes tre, Hov i Gand eller Høilands Præstegjeld, Ullinshov (nu Ullenshov) i Jaatuns Skibrede, ganske nær ved Stavanger, og Hov i Lund i Dalerne. Det sidste, efter hvilket endnu en heel Bygd er benævnt, maa vistnok have været Herredshov, men ligger for afsides til at være Fylkeshov; Fylkeshovet turde vel snarere være at søge paa Kysten, og faa Steder passe dertil saa godt som et af de to først nævnte, fornemmelig Hov i Gand. For Resten kunde man have væntet at finde et Hov paa den i Oldtiden saa merkelige Karmø,

ogsaa det Tempel, der upaatvivlelig stod her, være blevet Fylkestempel; ogsaa regnes Sæms Kirke som Fylkeskirke. Under dette Tempel var maaskee Hovland i Nøterø Sogn. Ikke meget langt borte ligge Frøthvet (Freyþveit) i Sandherred, Frøsteig (Freysteigr) i Ramnes og Frøberg (Freyborg) i Borre. Navnet Horgen i Slagns Annex viser, at her var en Harg. Om Ull minder Ullevik (Ullarvik) i Slagn og Ullensgjord (Ullinsgerði) i Andebo. Kun i den nordlige Deel af Fylket findes nuomstunder to Steder af Navnet Hov, nemlig Hov i Sandsvær og Hov, hvor Hofs Kirke staar, i den fordum saakaldte Nørdal. Begge disse Hov vare rimeligviis Heredstempler. Ogsaa paa Eker er et „Horgen"; og i det nuværende Bragnes Sogn, fordum en Del af Lier, Gaarden „Hovthveit" ↄ: Templets Grundstykke.

23. Vingulmark. I dette velbebyggede Fylke, som i det Hele taget i Fylkerne, Viken og Oplandene, træffe vi flere Hov end paa Kysten; thi Folkene boede her tættere sammen, og den større Folkemængde gjorde og flere Hof nodvendige. I Vingulmark finde vi Hov i Hudrum, Hov i Røken, Hov og Thorshov, begge i Akersherred, Hov i Haabel eller Mossedal, og Hov i Spydeberg. At alle disse vare Heredshov, kan vel neppe betvivles; derimod er der et Spørgsmaal, hvilket, eller hvilke vare Fylkeshov. Ifolge den gamle Christenret vare Fylkeskirkerne for dette Fylke Akers Kirke ved Oslo og Tune Kirke ved Sarpsborg. Om der paa samme Sted, hvor Akers Kirke nu staar, var et Tempel i gamle Dage, er uvist; men ikke saa langt derfra har man i Vest Hov og i Øst Thorshov. At Osloherred fra urgamle Tider har været en velopdyrket og særdeles anseet Egn, maa vel antages; der er saaledes intet usandsynligt i at et Fylkeshov kan have ligget her, og i saa Fald maa det da enten have været Hov eller Thorshov; man skulde maaskee helst gjette paa dette sidste, hvis Beliggenhed er mindre afsides og i en vid Udsigten beherskende Høide. Ligesaa sandsynligt er det, at et Fylkeshov har været i Nærheden af Borg, der vel ikke paa Olaf den Helliges Tid var blevet udseet til Thingsted for fire Fylker, naar det ikke i Forveien i det mindste havde været Fylkesthingsted; da Tune Kirke ej ligger langt derfra, vilde og et Fylkeshov paa samme Sted ligge yderst bekvemt, og at vi saaledes — hvad vi end tænke om Hovene i Osloherred — i det mindste i Tune Kirkeplads eller etsteds nærved have Fylkeshovets Plads, maa vel ansees som afgjort. Hvo veed om ikke Navnet paa det hiinsides Glommen liggende Hafslund oprindelig kan være kommet af Hofslund, ligesom Hafton i Hallingdal, Hoftún, og at Gaarden har ligget under Hovet, trods Beliggenheden paa den anden Elvebred?

Et heelt efter Odin opkaldt Distrikt, er Onsø, som Navnet nu urigtigen skrives, uagtet det udtales „Onsen" og i Oldtiden skreves Oðinsá,

maaskee og Óðinsyn eller Óðinsvin. Paa denne Halvø findes det ovenfor anførte Stedsnavn Forsetlund, maaske det eneste i hele Norge, der minder om Guden Forsete. I Vaaler findes et „Thorsnes“ et Frøland og et Onsaker (Oðinsakr), i Fraun „Horgen“, i Kraakstad „Frettstad“ (her var altsaa Orakelsted). At Gaarden Hovvin, (Hovins Kirke) i Spydeberg laa som Tempelgods til det nærliggende Hov, lige saa vel som Hovvin i Akers Herred til det nærliggende Thorshov; kan skjønnes af selve Navnet (Hof og Vin, Græsgang). Gudthveit i Haabøl kan maaskee først efter Christendommens Indførelse have faaet sit Navn. Frygthvet (Freyþveit eller Friggþveit) i Røken minder derimod om Frey, Freyja eller Frigg.

Der findes i den østlige Deel af dette Fylke to hele Hereder, indviede enkelte Guder, nemlig Frøland (Fröylönd) eller Thrygstad og Bodstad Sogne, i Nord, og Thorsnes (þórsnes), en Halvø, i Syd. I Frøland ligger Frøshov ɔ: Freyshof, Freys Tempel; paa Thorsnes ligger Thosv eller Thorshov (þórshof) Thors Tempel; begge Navne passe godt til Heredsnavnene. Men Fylkeshov have dog vel neppe noget af dem været. I Bodstad Sogn findes endnu et Hov, ligeledes i Askims Sogn paa det i Oldtiden saakaldte „Eid“; der findes og et Frøhool (Freyhóll) og et Gudheim. Navnet Hovtupt (Tempeltomt, nu Houtomt) i Herland paa Heggen synes og at vidne om, at et Hov der har været beliggende. Navnet Gudslund paa den bekjendte Skydsstation i Skjæberg tyder og hen paa en hedensk Helligdom.

24. Ranafylke. Fylkeskirkerne for dette Fylke vare i Konghelle og Svarteborg. At der i det ældgamle Konghelle har været et Fylkeshov, er højst sandsynligt, men hvorvidt Svarteborg ogsaa har haft et saadant, er mere tvivlsomt. Ogsaa har man i den nordlige Deel Navnet Skeðjuhof, nu Skee Kirke; den sidste Deel af Navnet viser, at her var et Hov; endnu sydligere findes et Hov i Thekneby Kirke paa Oen Odost.

25. Raumafylke. Her findes mange Hov, nemlig þórshof (Thoshov) i Enebak (Ignabakki), Hof (Hofs Kirke) paa Fet, þórshof paa Lørenskogen, alle tre i nedre Romerike, ikke langt fra Oyeren; og Ullinshof i Ullensaker, Óðinshof (nu Onsrud) sammesteds, Freyhof (nu Frohou) i Udjenes, Ullinshof i Nes, og þórshof i Gjerdrum, alle i øvre Romerike; paa Søløer findes endelig et Hof (Hofs Kirke). Et saa tætbefolket Fylke, som Raumarike, og med saa mange Hov, maa vist have haft sine tre Tredinghov; imidlertid tør vi ej med Bestemthed nævne mere end eet som saadant, og dette er uden al Tvivl Ullinshof, nu Ullensakers Kirke, Centralpunktet. Man kunde for Resten have ventet at finde et i Nærheden af Eidsvold, hvor det berømte Eidsivathing holdtes,

men der træffe vi nu intet Navn paa „Hov“ eller som overhoved minder om en eller anden Guddom. Hofvin i Jesheim, efter hvilket den nuværende Hovvin Annexkirke til Ullensaker har sit Navn, har, hvad Sammensætningen viser, været Tempelgods. Et „Friggjarheimr“ findes i Ullensaker.

26. Hadafylke. Ligeledes et tætbebygget Fylke, især i de tre fornemste Herreder, Thoten, Hadeland og Ringerige. Her have vi Hov i Østre-Thoten, hvor nu Kirken staar, Hov i Gran paa Hadeland, Hov i Thingelstad, sammesteds, Norderhov (Njarðarhof) paa Ringerike, Frøshov (Freyshof) i Hole sammesteds, Hov i Haugs Sogn sammesteds, Hov i Sigdal, fordum en Deel af Ringerike, og Hov i Land. At Hov paa Thoten var Tredingshov, kan vel neppe være Tvivl underkastet. Tredingshov vare sikkerlig ogsaa Hov i Gran, hvor der findes en Mængde Gravhøje, samt Norderhov paa Ringerike, hvilket ligger saa at sige i Centralpunktet, og Kirken, som nu staar i dets Sted, har stedse været anseet som den fornemste i Heredet. Ogsaa det oven nævnte Hov i Thingelstads Sogn paa Hadeland er mærkeligt, thi det ligger ganske tæt ved Kløvstad (forhen Klaufastaðir), hvor Harald Haarfagres sejdkyndige Søn Ragnvald Rettilbeine skal have boet; dette Hov har altsaa sandsynligviis været hans private Tempel, hvor han foretog sine Ofringer. I Grans Sogn findes ogsaa et „Horgen“ ɔ: Hörgrinn. Som andetsteds, finde vi ogsaa her i dette Fylke fortrinsviis mange Steder, der bære Navn efter Njørd og Frey; Njarðarhof, Hovedtemplet, er allerede omtalt; paa Thoten er et Narum (Njarðheimr); i Land baade Nordraak (Njarðarakr), Narum (Njarðarheimr) og Frøsaker (Freysakr); i Sigdal Nærum (Njarðheimr) og Frøvold (Freyvöllr), i Jævnaker paa Hadeland Frøslid (Freyslið). Desuden findes i Land et Ullensaker, paa Thoten Thorsaas, og i Hole paa Ringerike Onsaker (Oðinsakr). Gaarde, som have været Tempelgods, ere Hovsval i Land, Hovland i Lunder Annex til Norderhov, Hovland og Hovengen paa Modum, og Hofland i Eggedals Annex til Sigdal, hvor nu Kirken staar.

27. Heinafylke. I denne Norges frugtbareste og visstnok fra ældre Tider bedst befolkede Egn finde vi ikke mindre end 9 Steder, der af Navnet med Bestemthed kunne sees at have været Hov, nemlig Thorshov (Þórshof), Norderhov (Njarðarhof) og Hov i Lauten, Hov i Tomter, Hov i Stange (Skaun), Thorshov (Þórshof) i Vang, Ullenshov (Ullinshof) i Nes, Hov i Birid og Hov i Snertingdalen. Men at bestemme, hvilket af disse der har været Fylkeshov, bliver yderst vanskeligt. Central-Bygden, visstnok ogsaa den fornemste, var Vang, hvor Byen Hammer siden byggedes; her ligger den store Gaard Thorshov, som vist gjerne kan have været Fylkestempel. Imidlertid er Navnet paa

den store Ø i Mjøsen, Helge-Øen (eyin helga) ogsaa heel mærkeligt; det viser, at Øen allerede i Hedenskabets Tider har været hellig; og da nu den fornemste Gaard paa Øen endnu heder Hovvinsholm (forhen blot Hovvin, da det egentlig er en lille Holme udenfor Gaarden, der bærer hiint Navn), saa fejler man vist ikke ved at antage, at her har staaet et særdeles helligt og anseet Hov. I saa Tilfælde skulde vi være meest tilbøjelige til at ansee dette for Fylkeshovet; dets Anseelse maatte være overordentlig stor, naar det helligede den store Ø. Beliggenheden paa en Ø maa her ogsaa komme i Betragtning. Af flere Antydninger sees, at en saadan Beliggenhed netop yndedes for et Tempel; med Kirkerne var det en anden Sag, da deres hyppige Brug gjorde det nødvendigt, at de vare lettere tilgængelige. — Andre til Guderne helligede Steder vare Godaker (Guðakr) baade i Stange og Nes; Hovvin i Nes og Vang; Freberg (Freyberg) i Furnes, og Baldstad samt Baldishol (Baldrsstaðir, Baldrshóll) i Nes.

28. Østerdalene. I dette skovbegroede, tyndt befolkede Fylke (om det kan antages at have været et Fylke), træffe vi kun eet Hov, i den sydligste Deel, Elverum (Álfrheimr), tilligemed et Hovvin. Heller ikke kunne de nordligere Skovtrakter antages at have været synderligt beboede før Christendommens Indførelse, i al Fald kun af enkelte Rømningsmænd.

29. Gudbrandsdalene. Her findes flere Hov; det fornemste eller Fylkeshovet, var rimeligviis i Centralbygden Fron, ved Dalegudbrands Gaard Hundorp, det samme, der vidtløftigen omtales i Olaf den helliges Saga som Dalegudbrands Hov, hvor især Thor tilbades, hvorfor Gaarden endnu af Bygdens Folk kaldes Thor-Hoven. Andre Hov vare Hov i Faaberg ved Lillehammer (nu Hove), Hov i Øyer, Hov i Breidebygden, og Hov i Skedakers Anner til Lom. I Vaage synes man at have gjort særdeles meget af Ull. Man finder der Ullevold (Ullarvöllr), Ullemo (Ullarmór), Ulledal (Ullardalr) og Ullensø (Ullinsyn ɔ: Ullinsvin, Ullens Mark), hvor nu Præstegaarden og Kirken staar. At her har været et Tempel for Skiløberguden Ull, er højst rimeligt, og passer godt med denne dybe Dalbygds Natur. — De andre om de gamle Guders Dyrkelse vidnende Navne i Fylket ere Nordrum (Njarðarheimr) i Gausdal og Balberg (Baldrsberg) ved Lillehammer. Hovland i Faaberg har vel tilhørt Templet paa Hove ved Lillehammer.

Om Jemteland og Herjedalen, der nu tilhøre Sverige, og først sildigere bebyggedes, og heller ikke indbefattedes i Fylkeinddelingen, har det ej været os muligt at faa saa nøjagtige Oplysninger, at vi der kunne paavise Tempelstederne, i det mindste have vi ikke fundet nogen Gaard af

Navnet Hov. At for Resten Frøsøen (Freysey) i Jemteland maa have spillet samme Rolle som Helge-Øen i Mjøsen, og saaledes haft et Freys-Tempel, er høist rimeligt. Ogsaa Herjedalen har vel haft et Hovedtempel ved Thingstedet paa Sveig.

Opstille vi nu efter det Foregaaende Rækken af Fylker med de Hov, vi have antaget for Fylkeshov, faa vi:

Frostuþingslög.

1.	Háleygjafylki.	þrondarnes.
2.	Naumdœlafylki.	Hof i Jóð.
3.	Sparbyggjafylki.	Hof á Mærinni.
4.	Eynafylki.	Hússlaðir (eller maaskee Saurshaugr).
5.	Verdœlafylki.	Haugr.
6.	Skeynafylki.	Hof.
7.	Stjórdœlafylki.	Hof i Stjóradal.
8.	Strindafylke.	Hlaðir.
9.	Gauldœlafylke.	Meðalhús.
10.	Orkdœlafylki.	Hof við Njarðvík.
11.	Norðmœrafylki.	Hof á Yrjum.
12.	Raumsdœlafylki.	[Hof] á Véey.

Gulaþingslög.

13.	Sunnmœrafylki.	Hof i Borgund.
14.	Firðafylki.	[Hof] á Gaulum.
15.	Sygnafylki.	Hof i Vik.
16.	Hörðafylki.	[Hof] i Gula. Hof á Mostri.
17.	Valdres.	Hof i Aurdal.
18.	Haddinggjadalr.	Hof i Áli.
19.	Rygjafylki.	Hof i Gönd.
20.	Egðafylki.	Hof á þrumu.

Vík.

21.	Grœnafylki.	Hof i Litlaheraði (?).
22.	Vestfold.	[Hof] i Skiringssal. [Hof] á Sæheimi.
23.	Vingulmörk.	þórshof i Oslóarheraði. [Hof] á Túnum.
24.	Álfheimr.	[Hof] i Konungahellu (?).

Upplönd.

25.	Raumafylki.	Ullinshof á Ullinsakri.

26.	Haðafylki.	Hof á þótni. Njarðarhof á Hringaríki. Hof á Grön.
27.	Heinafylki.	þórshof i Riðabú (Vang). Hof á eyjunni helgu ?). Hof í Skaun.
28.	Eystridalir.	Hof á Álfrheimi.
29.	Guðbrandsdalir.	Hof á Frón við Hundþorp.

Af de i de foregaaende Blade anførte Tempelnavne ere ikke færre end 84 endnu opbevarede som saadanne; lægger man nu dertil de 6, for hvilke man har Sagaernes udtrykkelige Autoritet, nemlig Throndenes, Mæren, Lade, Gaule, Moster og Skiringssal, bliver det 90; tilføjer man endvidere Melhuus, Vedø, Gulen, Tune, Sæm, Konghelle og Helg-Øen, der kunne ansees for temmelig sikre, faar man 97, og da der nu sikkert endnu vare mange flere end de her nævnte, kan man med Vished antage, at Templernes Antal langt oversteg 100.

Register.

(Tallene angive Siden.)

Rettelser.

S. 12, L. 10 f. n. „Midi-Uge-Dag" læs „Midt-Uge-Dag".
— 16 „ 8 — „Norrum" (i nogle Aftryk) læs „Nordrum".
— 24, L. 13, 15, 23 f. o. „Jørmungand" læs „Jarmungand".
— 26, „ 4 f. o. „Afgudernes" læs „Afgrundenes".
— — „ 15 — „Amsvartnir" læs „Ámsvartnir".
— 28 „ 22 f. n. „Freyas Fader" læs „Friggs Moder".
— 36, „ 15 f. n. „Hleer" læs „Hlee" (Hlér.)
— — „ 2 — „Hleer" læs „Hlee".
— 47 „ 11 f. o. „Sinfjøtle" læs „Sinfetle".
— 59—67 har §§ 43, 44 og 45 faaet fejlagtigt Tal: 44, 45 og 46.
— 67 „ 16 — „krontari: lonti" læs „krantari: lanti".
— 96 „ 8 f. o. „historiske" læs „historisk".
— 158 L. 11 f. n. „73" læs „74".

Corrected.

Rg

Rettelser.

S. 12, L. 10 f. n. „Midi-Uge-Dag" læs „Midt-Uge-Dag".
— 16 = 8 — „Norrum" (i nogle Aftryk) læs „Nordrum".
— 24, L. 13, 15, 23 f. o. „Jørmungand" læs „Jarmungand".
— 26, = 4 f. o. „Afgudernes" læs „Afgrundenes".
— — = 15 — „Ámsvartnir" læs „Ámsvartnir".
— 28 = 22 f. n. „Freyas Fader" læs „Friggs-Moder".
— 36, = 15 f. n. „Hleer" læs „Hlee" (Hlér.)
— — = 2 — „Hleer" læs „Hlee".
— 47 = 11 f. o. „Sinfjøtle" læs „Sinfetle".
— 59—67 har §§ 43, 44 og 45 faaet fejlagtigt Tal: 44, 45 og 46.
— 67 = 16 — „krontari: lonti" læs „krantari: lanti".
— 96 = 8 f. o. „historiske" læs „historisk".
— 158 L. 11 f. n. „73" læs „74".

Corrected.

Rg

